POL STOLETJA MEZZO SECOLO

1951 - 2001

Zbornik ob jubileju
Osrednje knjižnice
Srečka Vilharja Koper
Almanacco per il giubileo
della Biblioteca centrale
Srečko Vilhar Capodistria

POL STOLETJA - MEZZO SECOLO
1951-2001

Zbornik ob jubileju
Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper

Almanacco per il giubileo della
Biblioteca centrale Srečko Vilhar Capodistria

Koper - Capodistria, 2001

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

027.022(497.4 Koper)(082)

OSREDNJA knjižnica Srečka Vilharja (Koper)
Pol stoletja : 1951-2001 : zbornik ob jubileju Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper / [glavni urednik [in] prevodi v italijanščino Ivan Marković ; fotografije arhiv knjižnice]. - Koper : Osrednja knjižnica Srečka Vilharja, 2001

1. Gl. stv. nasl. 2. Marković, Ivan
114916096

VSEBINA

Evgen Koštial
Pol stoletja - Zbornik strokovnih člankov 5
Mezzo secolo - Antologia di saggi biblioteconomici 7

Na dediščini preteklosti gradimo prihodnost 1851 - 1951 - 2001 ... . **9**

Ivan Marković
50 let Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper: zgodovinski oris knjižničarstva v Kopru 11

Nives Ventin
Dopolnjevanje knjižničnega fonda v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja v obdobju 1985-2000 27

Ljuba Vrabec
Pregled razvoja domoznanstva in posebnih zbirk koprske knjižnice 35

Anamarija Ivetac
Potujoča knjižnica včeraj, danes, jutri 57

Ivan Marković
Knjižnica za prihodnost - knjižnica prihodnosti: kakšne knjižnice bomo obiskovali v 21. stoletju? 81

Skrbimo za knjige, urejamo knjižnico **101**

Dolores Jakac
Orientacijski sistem v knjižnici 103

Dolores Jakac
Pilotska študija o ustreznosti orientacijskega sistema v Študijskem oddelku Osrednje knjižnice Srečka Vilharja 123

Vitjan Petrinja
Elektronski sistemi za zaščito knjižničnega gradiva v knjižnicah, urejenih po sistemu prostega pristopa 137

Vitjan Petrinja
Primer uporabe sistema za zaščito gradiva pred krajo v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja 167

Damjana Ivančič
Knjige iz 16. stoletja v zbirki Rara v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja . . . 183

Anamarija Ivetac
Kako ste zadovoljni z našo potujočo knjižnico?
Analiza vprašalnika o delovanju Potujoče knjižnice Osrednje knjižnice Srečka Vilharja . . . 197

Ivan Marković
Povzročitelji poškodb na knjižničnem gradivu in nekaj napotkov za preventivno zaščito gradiva . . . 217

Branje, kultura . . . **231**

Amalia Petronio
Biculturalismo nella biblioteca pubblica:
la lettura come strumento di comprensione e di confronto tra culture diverse . . . 233

Nives Andrič
Branje z razumevanjem in iskanje informacij v poučnoznanstvenih virih . . . 243

Damjana Ivančič
Začetki tiskarstva v Istri in Kopru . . . 263

O koprski knjižnici je bilo zapisano . . . **279**

Ljuba Vrabec
O koprski knjižnici v člankih in monografijah 1979-2001:
izbor iz dokumentacije Domoznanskega oddelka . . . 281

Knjižnične razstave in druge prireditve . . . **319**

Damjana Ivančič
Seznam prireditev . . . 321

POL STOLETJA – ZBORNIK STROKOVNIH ČLANKOV

Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper je v svojih 50 letih prehodila kar burno pot. Od ljudske in študijske knjižnice do osrednje knjižnice, ki je v duhu novih časov dobila opredelitev splošnoizobraževalne knjižnice. Na tej poti so bili vzponi in padci, uspehi in težave, boljši in slabši časi vse do današnjih dni, ko se knjižnica spreminja v sodobno knjižnico in se razvija v informacijsko središče. To ji nalagajo potrebe časa, okolja, uporabnikov in stroke, ki se dandanašnji hitro razvija, tako na področju samega knjižničarstva kot tudi na področju informatike in sodobne elektronske tehnologije. Živimo v času velike konkurence na vseh področjih, predvsem pa na področju znanja, ki je povezano s hitrim pridobivanjem vsakršnih informacij in njihovo takojšnjo uporabo.

V knjižnici se tega dobro zavedamo, zato pósvečamo veliko pozornosti izobraževanju knjižničarskih delavcev. Če se hočemo držati pregovora "Kdor hitro da, dvakrat da", moramo vzgojiti in izobraziti delavce, ki bodo znali res hitro dati, namreč informacijo, dati pravo informacijo za vsako ciljno skupino uporabnikov, in ne nazadnje, ki bodo znali uporabniku tudi svetovati, kako naj to informacijo uporabi, in kar je še bolje, ga naučiti, kako naj si informacijo pridobi, jo ovrednoti in nato uspešno uporabi.

Pred desetimi leti, ko se je začela v knjižničarstvu intenzivno uveljavljati računalniška tehnologija, nismo kljub starim uveljavljenim načinom dela dosti oklevali. Z vsemi silami smo se lotili preobrazbe načina dela in razmišljanja, nabavili računalnike in pričeli z izobraževanjem vseh delavcev, ki je z manjšimi težavami vsa leta potekalo permanentno, bodisi pri IZUM-u v Mariboru, v

Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani ali pa v knjižnici sami.

Ko so na Filozofski fakulteti uvedli študij bibliotekarstva, smo v knjižnici omogočili več delavcem nadaljevanje študija. Vse kolege zavod moralno in materialno spodbuja pri izobraževanju.

In sedaj, ko smo ob petdesetletnici knjižnice razmišljali, kako bi proslavili ta jubilej, kako bi javnost opozorili nase, kako bi javnosti sporočili, da smo tukaj, da se lahko zanese na nas, smo ugotovili, da je najbolje, da se predstavimo z lastno pametjo in tako pokažemo, da smo pripravljeni na nove čase in izzive prihodnosti. Tako je nastal ta zbornik, v katerem so strokovni članki naših bibliotekarjev.

Kot direktor Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper izražam veliko zadovoljstvo ob izidu tega zbornika, za katerega želim in upam, da ne bo le prijetno informativno branje za širšo javnost, ampak bo morda tudi dodatno informativno gradivo za študente družbenih ved, predvsem pa bibliotekarstva.

Spoštovanim kolegom, ki sodelujejo v zborniku, pa gre moja iskrena čestitka in zahvala, da so se v zrelih letih ob nelahkem življenju poleg zahtevne službe odločili, da nekaj naredijo iz sebe, da nekaj naredijo za izboljšanje svojega dela, za napredek stroke same in ne nazadnje za sam zavod, ki s ponosom stopa pred javnost, obogaten z novim znanjem, da bo sedaj in v bodočnosti lažje kos novim nalogam, ki nam jih prinašajo in nalagajo prihajajoči časi.

Koper, november 2001

Direktor: Evgen Koštial prof.

MEZZO SECOLO - ANTOLOGIA DI SAGGI BIBLIOTECONOMICI

Nei suoi 50 anni di storia la Biblioteca centrale Srečko Vilhar di Capodistria ha percorso un cammino piuttosto movimentato. Da biblioteca popolare e degli studi a biblioteca centrale che, in sintonia con le nuove tendenze nel settore, si evolveva in biblioteca pubblico-istruttiva. Lungo questo cammino c'erano alti e bassi, successi e insuccessi, tempi più o meno propizi.

La biblioteca oggi è soprattutto centro d'informazione. Un compito questo dettato dal territorio e dagli utenti, come pure dallo sviluppo della disciplina biblioteconomica, dell'informatica e della tecnologia. Viviamo in un'epoca di sfrenata concorrenzialità in tutti i campi ma soprattutto in quello del sapere dove contano la ricerca delle informazioni più varie e il loro utilizzo più immediato.

In biblioteca siamo consapevoli di tali esigenze e per questo motivo ci preoccupiamo molto dell'istruzione dei nostri quadri. Se vogliamo attenerci al detto popolare "chi dà presto, dà due volte", allora dobbiamo educare e istruire dei bibliotecari che saranno in grado di dare informazioni immediate e di qualità, rispondere agli utenti e istruirli tanto sul modo di usare queste informazioni quanto, ancora meglio, insegnar loro a trovare le informazioni da soli.

Una decina d'anni fa, quando stavamo introducendo l'automazione in biblioteca, nonostante la secolare e collaudata tradizione che avevamo alle spalle, non esitavamo a tuffarci in questa nuova avventura. Con tutte le forze a nostra disposizione cambiavamo il nostro modo di lavorare e di pensare;

parallelamente all'introduzione dei primi computer iniziava l'istruzione di tutti i lavoratori, istruzione che proseguiva in modo permanente, e non senza difficoltà, o presso l'Istituto di scienze informatiche (IZUM) a Maribor o presso la Biblioteca Nazionale ed Universitaria di Lubiana (NUK) o a casa propria, in biblioteca.

Quando presso la Facoltà di Filosofia di Lubiana è stato introdotto il corso di biblioteconomia, in biblioteca abbiamo dato l'opportunità di studiare a diversi nostri lavoratori. Tutti i colleghi godono dell'appoggio morale e materiale dell'ente senza il quale non potrebbero studiare con tanto successo.

Quando pensavamo come ricordare nel migliore dei modi il cinquantennale della biblioteca e magari sensibilizzare l'opinione pubblica e renderla partecipe dei nostri progetti, abbiamo pensato che forse la cosa migliore da fare era dimostrare che siamo pronti ad affrontare il futuro. Da quest'idea è nata la nostra antologia che comprende i saggi dei nostri laureandi, dei nostri studenti e degli altri lavoratori della biblioteca.

Come direttore della Biblioteca centrale Srečko Vilhar di Capodistria non posso che esprimere la grande soddisfazione personale che provo in occasione dell'uscita di questo almanacco il quale, mi auguro, non sarà soltanto una piacevole lettura informativa per il più vasto pubblico ma rappresenterà forse, anche un valido materiale informativo per gli studenti e amanti delle discipline sociali e soprattutto della biblioteconomia.

Ai colleghi che hanno contribuito alla stesura di questo almanacco esprimo i miei più siceri complimenti e ringraziamenti per l'esserre riusciti a dare il meglio di se stessi, in anni di maturità e tra le avversità di una vita non sempre facile e un lavoro esigente, per migliorare il proprio lavoro, la propria professione e non infine il proprio ente che si presenta al pubblico con fierezza perché rinforzato da nuova linfa e sapere che gli permetteranno di essere all'altezza dei nuovi compiti che ci riserva il futuro.

Capodistria, novembre 2001

il direttore dott. Evgen Koštial

Na dediščini preteklosti gradimo prihodnost
1851 - 1951 - 2001 ...

Mestna knjižnica Koper leta 1951

50 LET OSREDNJE KNJIŽNICE SREČKA VILHARJA KOPER: ZGODOVINSKI ORIS KNJIŽNIČARSTVA V KOPRU

Ivan Marković

UDK 027(497.4 Koper)(091)

Izvleček

Najstarejše knjižnice v Kopru so bile samostanske, in sicer knjižnica dominikancev, knjižnica minoritov konventualcev, knjižnica minoritov observantov in knjižnica kapucinov. Med drugimi pomembnimi knjižnicami sta bili še knjižnica Accademie dei Risorti in knjižnica italijanske gimnazije. Prve pobude za ustanovitev koprske javne knjižnice je sprožil koprski mestni svet že v letih 1808-1810, toda akt o ustanovitvi knjižnice je bil sprejet na seji mestnega sveta 23. maja 1851. Ob ustanovitvi je njen fond obsegal 631 knjig, knjižnica pa se je nahajala v prostorih mestne gimnazije. Prvi inventar knjig Bibliotece Civice je iz leta 1882, knjižnica se je tedaj nahajala v prostorih mestne bolnišnice. Pozimi 1893-1894 se je knjižnica preselila v palačo Tacco in zaposlila prvega bibliotekarja Francesca Majerja. V letu 1939 se je knjižnica preimenovala v Biblioteco Comunale, ki je prenehala delovati leta 1952.

Nova slovenska Mestna knjižnica je bila ustanovljena 20. oktobra 1951 in je začela delovati v palači Bruti. Leta 1955 je bila v Kopru ustanovljena še Ljudska knjižnica, mestna pa se je leta 1956 preimenovala v Študijsko knjižnico. Leta 1975 sta se obe združili v Osrednjo knjižnico, ustanovil se je domoznanski oddelek in leta 1976 oddelek v Semedeli. V letih 1977 – 1979 je potekala adaptacija stavbe, leta 1979 je bil ustanovljen še pionirski oddelek. Od leta 1979 nosi knjižnica ime po bibliotekarju in publicistu Srečku Vilharju. Danes je Osrednja knjižnica Srečka Vilharja največja regijska knjižnica s knjižničnim fondom, ki obsega okoli 300.000 enot, in je vključena v sistem vzajemne katalogizacije COBISS.

Sintesi
50 anni della Biblioteca Centrale Srečko Vilhar Capodistria: breve storia delle biblioteche a Capodistria

Anche a Capodistria le biblioteche più antiche erano quelle conventuali: la biblioteca dei domenicani, la biblioteca dei frati minori conventuali, la biblioteca dei frati minori osservanti e la biblioteca dei cappuccini. Altre importanti biblioteche del passato erano la biblioteca dell'Accademia dei Risorti e la biblioteca del Ginnasio italiano. Le prime iniziative per la fondazione di una biblioteca civica a Capodistria erano state intraprese dal consiglio municipale ancora negli anni 1808-1810 ma l'effettivo atto di fondazione della civica risale al 23 maggio del 1851. Alla sua fondazione la Biblioteca Civica contava 631 libri ed era ubicata nel locale ginnasio. Del 1882 è il primo inventario della Biblioteca Civica che in quell'anno si trovava nel Civico Ospedale. Nell'inverno 1893-1894 la civica veniva trasferita nel Palazzo Tacco e riceveva il suo primo bibliotecario effettivo il prof. Francesco Majer. Nel 1939 la civica era denominata Biblioteca Comunale che cessava di operare nel 1952.

La nuova biblioteca civica slovena - Mestna knjižnica, è stata fondata il 20 ottobre 1951 e ubicata nel Palazzo Bruti. Nel 1956 veniva denominata Biblioteca degli Studi e nel 1955 veniva fondata anche la Biblioteca Popolare: nel 1975 le due biblioteche venivano fuse in un'unica Biblioteca Centrale che apriva anche il Reparto di Storia patria e la sezione di Semedella. Negli anni 1977-1979 l'edificio della biblioteca veniva completamente riadattato e veniva aperta la biblioteca dei ragazzi. Dal 1979 la biblioteca porta il nome del bibliotecario, partigiano e pubblicista Srečko Vilhar. Oggi la Biblioteca centrale Srečko Vilhar di Capodistria è la maggiore biblioteca regionale con un fondo librario di circa 300.000 unità e perfettamente integrata nel sistema di catalogazione partecipata sloveno COBISS.

ZAČETKI KNJIŽNIČARSTVA V KOPRU IN SAMOSTANSKE KNJIŽNICE

Začetki knjižničarstva v Kopru

Knjižničarstvo ima v Kopru zelo dolgo in bogato tradicijo. Samostanske, šolske in javne knjižnice ter zasebne knjižne zbirke so odraz živahnega kulturnega utripa mesta, ki je zelo zgodaj imelo tudi svoje akademije, kolegije in šole. Potreba po knjigah in urejenih knjižnih zbirkah se je pokazala zelo zgodaj in prav zato segajo začetki knjižničarstva v Kopru daleč v preteklost. Samostani so bili tista mesta, kjer so v srednjem veku prepisovali in ročno razmnoževali ter iluminirali kodekse. Nekateri viri nakazujejo, da je taka de-

lavnica bila tudi v Kopru v samostanu sv. Ane, in sicer v zgodnjem renesančnem obdobju. Nadalje nekateri zgodovinarji zatrjujejo, da je prav v Kopru Panfilo Castaldi s sodelavci med prvimi delal tiskarske poizkuse s premičnimi tiskarskimi črkami. Zaradi pomanjkanja dokazov, to je natisnjenih knjig, ki bi potrjevale to domnevo, je uradno zgodovinopisje to teorijo ovrglo, a se kljub temu pogosto med mesta, kjer se je tiskarstvo začelo, uvršča tudi Koper.

Najstarejše knjižnice so samostanske. Rasle so skupaj s samostani, zbirale in hranile pa so predvsem gradivo verske in teološke vsebine za potrebe redovnikov; nekatere pa so bile odprte tudi za neredovnike.

Od laičnih knjižnic sta najpomembnejši knjižnica italijanske gimnazije, ki je neposredna naslednica knjižnice Collegia dei Nobili (Kolegija plemičev), in knjižnice Accademie dei Risorti (Akademije prerojenih). Knjižnico Akademije sta ustanovila in vodila Gian Rinaldo Carli in Girolamo Gravisi. Delovala je sicer zelo kratek čas, vendar ji je uspelo zbrati dragocen knjižni fond, ki so ga ob prenehanju delovanja akademije premestili prav v gimnazijsko knjižnico.

V nadaljnjem razvoju knjižnic imajo posebno mesto javne knjižnice. Razvijati so se začele, ker knjižnice samostanov, akademij in sorodnih ustanov sčasoma niso mogle zadostiti potrebam vedno večjega števila pismenih in izobraženih ljudi med laiki.

V devetnajstem stoletju so številna mesta v Evropi začela ustanavljati svoje javne mestne knjižnice. Tudi v Kopru je bila prva mestna knjižnica Biblioteca Civica, ustanovljena že leta 1851. Delovala je gotovo celo stoletje, in sicer do leta 1952, ko je bila ustanovljena nova Mestna knjižnica, iz katere je nastala današnja Osrednja knjižnica Srečka Vilharja.

Letos torej praznujemo 50-letnico ustanovitve Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper in 150-letnico Bibliotece Civice in s tem stoletje in pol dolgo obdobje obstoja javnega knjižničarstva v Kopru.

Samostanske knjižnice

Tudi pri nas kot drugod po Evropi imajo najstarejšo tradicijo samostanske knjižnice. Te so manj znane, predstavljajo pa pravo zakladnico človekove ustvarjalnosti, ki se je v njih zbirala skozi stoletja. Tudi v Kopru so bile prve

knjižnice samostanske, med njimi: knjižnica kapucinov pri sv. Marti, knjižnica dominikancev, knjižnica konventualcev pri sv. Frančišku in observantov pri sv. Ani. Danes te knjižnice kot tudi samostani ne delujejo več, ohranili pa so se zapiski o njihovem obstoju in nekateri pomembni knjižni fondi.

Knjižnica dominikancev

Ob koncu 18. stoletja je bila dominikanska knjižnica zaradi bogatega fonda in odprtosti tudi za javnost skoraj prava javna mestna knjižnica. Njene knjige so si izposojali koprski izobraženci, tako laiki kot duhovniki. Žal se od te knjižnice ni ohranilo nič. Ostala so le pričevanja iz časa, ko je slovela kot najstarejša in pomembna koprska knjižnica. Po razpustitvi samostana so knjige dominikancev romale najprej v Trst v novoustanovljeno Biblioteco Civico in nato v semeniško knjižnico v Gorico skupaj s drugimi samostanskimi knjižnicami iz Istre (Poreča in Pule).

Od leta 1819 je ta knjižnični fond del fonda Teološkega seminarja iz Gorice, v katerem so tudi knjige razpuščenega samostana sv. Frančiška iz Kopra.

Knjižnica minoritov konventualcev

O knjižnici samostana sv. Frančiška iz Kopra je še manj podatkov kot za ostale samostanske knjižnice. Tudi sekundarni viri o njej molčijo in kaže, da ni bila tako pomembna kot knjižnica dominikancev. Danes se njeni ostanki prav tako nahajajo v knjižnici Teološkega seminarja v Gorici, kamor so prispeli najverjetneje po isti poti kakor dominikanski fond, torej leta 1819 skupaj z drugimi istrskimi fondi. Knjižnica koprskih konventualcev pa se v strokovni literaturi pojavlja posredno, in sicer ko se govori o znanem Panfilu Castaldiju.

Po pričevanju patra Antonia Cargnatija (umrl 1789) naj bi prav ta knjižnica hranila tudi dva Castaldijeva prvotiska: Responzorij sv. Antonia *(Responsorio di S.Antonio)* in Molitev k svetemu mrtvaškemu prtu *(Orazione alla Santa Sindone)*, ki naj bi jih v Kopru natisnil Italijan še pred Gutenbergom. Vendar jih kljub temeljitemu iskanju niso našli.

Knjižnici minoritov observantov in minoritov kapucinov

Knjižnična fonda samostanov sv. Ane in sv. Marte je doletela skupna usoda.

Leta 1948 so bili minoriti, kapucini in observanti izgnani iz svojih samostanov v Kopru, njihove knjižne fonde pa so jugoslovanske oblasti 4 leta pozneje premestile iz zapuščenih poslopij v Zbirni center knjižnic v Portorožu in od tod v koprsko Mestno knjižnico.

Na Koprskem sta to edini samostanski knjižnici, ki sta se ohranili do danes.

Knjižnica kapucinov sv. Marte

Kapucinska knjižnica sv. Marte ni bila velika, bila pa je dobro urejena. Nahajala se je v dveh prostorih. Imela je zanimivo razporeditev gradiva po strokah, in sicer: govorniki, štiridesetdnevni post in advent, kateheti, panegiriki, homiliari, duhovne vaje in misionarji, morala, cerkveni očetje, biblicistika, apologeti, kanon in liturgija, dogmatika, moralisti, miscellanea, življenja svetnikov, zgodovinarji, asketi, frančiškalija, pravo in teologija, liturgija, znanost, tuji jeziki, zgodovina, slovarji, italijanska književnost, branja, latinska književnost, filozofija, govorništvo, agio-bio-monografije.

Knjižnica observantov sv. Ane

Knjižnica minoritov observantov pri sv. Ani je bila brez dvoma največja in najbogatejša samostanska knjižnica na Koprskem. Štela je gotovo 12.000 knjig. Poleg knjižnice in številnih umetnin so hranili še večje število iluminiranih poznorenesančnih kodeksov. To je sprožilo domnevo, da je bila v samostanu v preteklosti tudi delavnica, v kateri so prepisovali in iluminirali rokopise.

Knjižnica Akademije

Velikemu povpraševanju po knjigah v Kopru sta poskušala ugoditi še Gian Rinaldo Carli in Girolamo Gravisi z ustanovitvijo knjižnice v Accademii dei Risorti, ki je delovala od leta 1760 do leta 1806. Knjižnica ni bila velika, zbirala pa je predvsem dela s področja humanistike. Ko je akademija prenehala delovati (1806), so knjižnico preselili v Collegio dei Nobili, ki je že takrat hra-

nil bogato in dragoceno knjižno zbirko.

Knjižnica Italijanske gimnazije

Knjižnica Collegia dei Nobili in zatem gimnazije je bila do ustanovitve Bibliotece Civice najpomembnejša koprska knjižnica. Knjižnica gimnazije je imela in ima še danes bogat knjižni fond starejšega gradiva, ki ga je sproti dograjevala in ljubosumno hranila, saj je imela to srečo, da od ustanovitve kolegija (1612) ni doživela večjih sprememb.

MESTNA KNJIŽNICA - BIBLIOTECA CIVICA

Prve pobude za ustanovitev mestne knjižnice (1808-1810)

Prve pobude za ustanovitev koprske javne mestne knjižnice (Biblioteca Civica) je sprožil koprski mestni svet na več sejah v letih 1808 do 1810. Prvi načrt je predvideval ureditev knjižnice v enem prostoru v mestni sirotišnici Monte di Pietà.

Ustanovitev Bibliotece Civice (1851)

Akt o ustanovitvi mestne knjižnice je bil sprejet na seji mestnega sveta dne 23. maja 1851. Imenovala se je Biblioteca Civica. To je uradni dokument, s katerim je bila koprska mestna knjižnica - Biblioteca Civica, uradno ustanovljena (PAK fond Italijanska gimnazija, 1850, t.e. 1/10 in PAK Občinski akti, 1851, št. 601-830).[1] Prvi fond Bibliotece Civice je obsegal 631 knjig. Knjižnica pa se je nahajala v prostorih mestne gimnazije, delovala pa je samostojno in ločeno od gimnazijske knjižnice (gimnazijaska knjižnica se je imenovala Biblioteca Erariale nato pa Biblioteca dei professori).

Kljub uradni ustanovitvi Biblioteca Civica še ni bila odprta za javnost. Čeprav je bilo zagotovljeno delno financiranje nakupa novega gradiva, je ostalo nerešenih veliko vprašanj: javna dostopnost knjižnice, njena lokacija ter zapo-

slitev knjižničarja. Reševanje teh problemov se je kmalu izkazalo kot zelo trd oreh.

Nadaljnje pobude o reorganizaciji in pozneje celo o ustanovitvi nove knjižnice pričajo o tem, da njeno delovanje ni bilo urejeno. Čeprav je imela prostore v gimnaziji in je bil njen status pravno urejen, je obstajala samo na papirju.

Sledila so leta, ko so poizkušali Biblioteco Civico oživeti in jo odpreti za javnost. Tako so leta 1865 ob adaptaciji šolskega poslopja gimnazije predlagali, da bi se mestna in šolska knjižnica združili in da bi se jima priključil še pomemben knjižni fond družine Grisoni, s katerim je tedaj upravljala sirotišnica Pio Istituto Grisoni. To pobudo so ponovno dali leta 1873.

Leta 1879 je mestni časopis L'Unione objavil oglas - kolekto, s katerim je vabil občane, naj s prostovoljnimi prispevki pomagajo urediti Biblioteco Civico. Načrtovali so, da bi uredili okrog 70 m^2 uporabne površine v drugem nadstropju mestne hiše. Prispevki, ki so jih zbrali do konca leta, niso zadostovali, zato so zbrani denar položili na poseben račun pri občinskem tajniku, kjer so zbrane prispevke hranili še naprej za ureditev Bibliotece Civice.

Poleg tega so se v prostorih mestne hiše hranile številne knjige, ki so jih meščani podarili za Biblioteco Civico in tudi knjige, ki jih je občina sproti nakupovala za svojo knjižnico.

12. 1. 1882 (le 3 leta po zbiranju prostovoljnih prispevkov za knjižnico) je župan Maniago naročil mestnemu pisarju Adolfu Pazderi, naj inventarizira knjige, revije in brošure, ki so se zbirale na podstrešju mestne hiše[2].

Iz pisma, ki ga je dne 11. 11. 1882 notar Pazdera ob zaključku dela naslovil županu (PAK Občinski akti 1882, št.135/3827), in iz samega inventarja, ki ga je sestavil notar (PAK av 3827/1882), je razvidno, da je notar dal prenesti vse inventarizirane knjige v Mestno bolnišnico (Civico Ospedale), kjer so bile shranjene v 17 omarah. Po inventarju je Biblioteca Civica imela 9324 enot gradiva.

Biblioteca Civica v palači Tacco

Prvi knjižničar Bibliotece Civice je bil profesor Francesco Majer in šele z

njim je knjižnica res zaživela. To se je zgodilo pozimi med letoma 1893/94, ko so knjižnico preselili iz bolnišnice v palačo Tacco. Poleg knjižnice je v palači Tacco domoval tudi mestni arhiv. Leta 1909 je Majer izdal inventar starega koprskega arhiva, ki je še danes tako urejen, kakor ga je zastavil on. V knjižnici je izdelal novo inventarno knjigo, prve kataloge, vodil evidenco dotoka gradiva in evidenco obiskov. Ob njegovi smrti leta 1939 je knjižnica štela preko 23.000 knjig.

Biblioteca Comunale (1939-1952)

Benedetto Lonza je bil ravnatelj mestne knjižnica od smrti Francesca Majerja (1939) pa vse do prenehanja njenega delovanja leta 1952. V času njegovega ravnateljevanja se je knjižnica imenovala Biblioteca Comunale (Občinska knjižnica).

Lonza je bil ravnatelj knjižnice v vojnih in povojnih letih in je sprejemal pomembne odločitve. Očitajo mu, da je Koper zaradi njega verjetno za vedno izgubil svoje najdragocenejše knjige.

Evakuacija knjig

Leta 1944 je italijansko Ministrstvo za izobraževanje (Ministero all'Educazione Nazionale), potem ko so bila nekatera istrska mesta bombardirana, ukazalo, da se najdragocenejše knjižno in arhivsko gradivo preseli v druge varnejše kraje. V Kopru je seznam gradiva za evakuacijo, njegovo namestitev v škatle in popis opravil tedanji ravnatelj knjižnice Benedetto Lonza in dne 29. junija 1944 ves material predal tedanjim občinskim oblastem.

Koper je tako ostal brez najdragocenejšega dela starega mestnega arhiva in nekaterih pomembnih knjig, med katerimi sta bili 2 inkunabuli, t.im. kodeks Borisi iz XV. stol.[3] ter nekatera dela Girolama Muzia in Gian Rinalda Carlija[4].

Nemci in partizani

Spomladi leta 1944 so se nemški vojaki nastanili v dveh sobah v pritličju palače Tacco. V zasedenih prostorih so organizirali oskrbovanje svojih enot

na Obali. Po njihovem odhodu pa so se tja za kratek čas nastanili partizani, ki so iz prostorov naredili skladišče. Prostori so bili vrnjeni knjižnici šele jeseni leta 1945 in so bili v zelo slabem stanju, tako da jih je bilo treba temeljito očistiti in celo zapreti za 2 leti. Leta 1948 so atrij palače Tacco preuredili v prostor za razstave in šele poleti 1950 so obnovili knjižnične prostore in opravili inventuro.

Zadnje obdobje Bibliotece Civice in ustanovitev nove Mestne knjižnice

Povojno politično dogajanje se je odražalo tudi v knjižnici.

Že v začetku leta 1950 je vodstvo Istrskega okrožnega ljudskega odbora (IOLO) razpravljalo o ustanovitni nove slovenske Mestne knjižnice in vodstvo te zaupalo Miroslavu Pahorju. Selitev knjižničnega fonda Bibliotece Civice (Comunale) iz palače Tacco v novo slovensko Mestno knjižnico v palačo Bruti se je pod vodstvom Miroslava Pahorja začela 13. maja 1951 in je potekala vse do poletja 1952. Uradna otvoritev nove koprske Mestne knjižnice v palači Bruti pa je bila 10. novembra 1951.

Med tem pa se je politično dogajanje zaostrovalo. V Kopru se je začel "politični proces proti špijonski skupini" (Pahor 1979, str.71), v katerega so bili vpleteni tudi profesorji na italijanski Gimnaziji Carla Combija. Med temi je bil tudi Benedetto Lonza, ki je 15. februarja 1952 prebegnil v Italijo in se ni več vrnil v takratno cono B.

Nekaj dni zatem, 26. marca 1952, so, ker Lonze ni bilo nazaj, s pooblastilom Mestnega ljudskega odbora Koper (MLO) vdrli v Biblioteco Civico (Comunale) v palači Tacco in izpeljali selitev do konca.

Stara koprska mestna knjižnica - Biblioteca Civica je tako prehehala delovati 26. marca 1952, ko njenega direktorja ni bilo več in ko so njen fond dokončno preselili v novo Mestno knjižnico.

Zanimivo je, da sta v Kopru v času od 10. 11. 1951 (datum otvoritve nove Mestne knjižnice v palači Bruti, ki ga imamo danes za datum ustanovitve današnje Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper) pa vse do 26. 3. 1952 (konec delovanja stare mestne knjižnice - Bibliotece Civice) v Kopru *de facto* in *de jure* obstajali kar dve mestni knjižnici.

RAZVOJ MESTNE KNJIŽNICE PO DRUGI SVETOVNI VOJNI - OSREDNJA KNJIŽNICA SREČKA VILHARJA

Mestna knjižnica 1951

Mestna knjižnica v Kopru je bila ustanovljena 20.10. 1951.[5] Ustanovil jo je MLO Koper na pobudo Vojne uprave jugoslovanske cone B in Istrskega okrožnega ljudskega odbora.

Knjižnica je imela naloge študijske in ljudske knjižnice. Tudi knjižnični fond je bil ločen na dva povsem samostojna dela: fond študijske in fond ljudske knjižnice. Tretji samostojni fond, ki so ga vodili kot *corpus sepratum,* pa so bile knjige nekdanjega Zbirnega centra knjižnic v Portorožu.

Knjižnica si je delila palačo Bruti z glasbeno šolo in vojaškim odsekom, ki sta bila v višjih nadstropjih.

Študijska knjižnica (1956)

Od ustanovitve leta 1951 pa do 31.12.1955 je koprsko Mestno knjižnico vzdrževal Mestni ljudski odbor. 1.1. 1956 pa je prišla v pristojnost Okrajnega ljudskega odbora in bila preimenovana v Študijsko knjižnico.

Ljudska knjižnica (1955)

Zaradi prostorske stiske so začeli iskati novo lokacijo za ljudski oddelek (knjižnico). Poleg tega pa je bila takrat usmeritev v nacionalnem knjižničarstvu ločevanje fondov na študijske in ljudske.

Ljudska knjižnica je bila tako ustanovljena zelo zgodaj, in sicer 12. septembra 1955 (Hočevar 1979, str. 77), vendar ni imela lastnih prostorov. Nove prostore v Verdijevi ulici v Kopru je dobila šele leta 1961.

Takrat se je prostorska stiska nekoliko omilila. Tudi Študijska knjižnica je medtem v palači Bruti pridobila prostore glasbene šole, ki so jo leta 1955 preselili. Nazadnje (1960) so iz palače Bruti preselili tudi vojaški odsek, tako da je poslopje v celoti ostalo Študijski knjižnici (Hočevar 1979, str. 78).

Razvoj Študijske knjižnice

Študijska knjižnica je doživela velik razvoj med ravnateljevanjem Srečka Vilharja. To je bilo od leta 1958 dalje, ko je knjižnica prešla pod okrilje občine. Pomemben mejnik je leto 1960, ko je Študijska knjižnica pridobila pravico do obveznega izvoda vseh publikacij, natisnjenih v Sloveniji, s čimer je zelo obogatila svoj fond. Ob svoji deseti obletnici (1961) je knjižnica pripravila odmevno razstavo "Slovensko primorsko časopisje 1849-1960", in sicer ob zborovanju slovenskih knjižničarjev v Kopru. Izšel je tudi prvi zbornik knjižnice "Študijska knjižnica v Kopru 1951-1961". V knjižnici so začeli sistematično zbirati pomorsko literaturo v slovenskem jeziku. Sledila so leta odmevnega kulturnega delovanja Študijske knjižnice. V knjižnici so pripravili številne odmevne razstave (Dante pri Slovencih, 1965, Sto let slovenske bibliografije...), organizirali posvetovanje društva bibliotekarjev v Kopru (1966), objavljali strokovne članke in prvi v Sloveniji uvedli potujočo knjižnico in približali knjigo tudi prebivalcem zaledja Kopra, Izole, Pirana, Sežane in Ilirske Bistrice.

Združitev Študijske in Ljudske knjižnice v Osrednjo knjižnico (1975)

Hitre družbene spremembe ter nove smeri v svetovnem in slovenskem knjižničarstvu so botrovale "ponovni" združitvi Študijske in Ljudske knjižnice. To se je zgodilo 1.1.1975 in nova knjižnica se je imenovala Osrednja knjižnica Koper.

Osrednja knjižnica Srečka Vilharja

Ko se danes ozremo nazaj v prva leta delovanja Osrednje knjižnice, lahko trdimo, da je bil takrat zagotovo največji dosežek oblikovanje domoznanskega oddelka. Tako so v knjižnici začeli sistematično zbirati, nabavljati, dokumentirati, preučevati in hraniti vse gradivo in informacije, ki se nanašajo na Koper, Primorsko in Istro. Žal pa je zaradi reorganizacije dela prenehal delovati časopisni oddelk. 27. 12. 1976 je bil odprt nov oddelek - izposojevališče v Semedeli, primestnem delu Kopra, ki se je hitro širil in ker so prebivalci želeli imeti knjižnico.

Adaptacija knjižnice 1977-79

Od ustanovitve naprej se je knjižnica spopadala s prostorskimi težavami, ki so se z naraščanjem knjižničnega fonda le stopnjevale. O tem pričajo tudi načrtovanja za adaptacijo palače De Belli za Študijsko knjižnico (1960-63) ter že izdelani načrti za adaptacijo palače Bruti leta 1972. Obnovitvena dela knjižnice so končno stekla maja leta 1977, in sicer po fazah. Gradivo so iz enega nadstropja preselili v drugo ali kam drugam. Druga faza se je začela avgusta 1978 in je trajala vse do avgusta 1979. Obnovljena stavba je tako imela 1.177 m^2 uporabne površine, prostori so bili sodobno opremljeni s knjižnimi policami, kataložnimi omaricami in čitalniškimi mizami. Knjižnica je dobila tudi razstavne vitrine in knjigoveznico.

Za Oddelek za delo z mladimi bralci je knjižnica dobila 72 m^2 prostora v Verdijevi ulici v Kopru.

Osrednja knjižnica Srečka Vilharja 1979

Nova, prenovljena knjižnica je bila uradno odprta 29.11.1979. Poimenovali so jo po dolgoletnem ravnatelju knjižnice Srečku Vilharju (1907-1976). Ob tej priložnosti je bila tudi izdana publikacija, v kateri je prikazano življenje in delo Srečka Vilharja ter zgodovina knjižnice od leta 1882 do 1977.

Prosti pristop

Ob adaptaciji stavbe so v knjižnici opravilli tudi temeljito preoblikovanje postavitve gradiva. Med prvimi v Sloveniji so ga postavili po načelu prostega pristopa. Postali so prva slovenska študijska knjižnica, ki je knjige iz zaprtih skladišč ponudila bralcem neposredno na policah. Načelo prostega prostopa je danes v svetu uveljavljeno kot standard v javnem knjižničarstvu. Ob otvoritvi knjižnice je bilo postavljenih na prosti pristop približno 19.000 knjig ali 540 tekočih metrov polic (za primerjavo lahko povemo, da je danes v knjižnici na prostem pristopu približno 37.000 knjig).

Pionirski oddelek

Istočasno je v prostorih bivše Ljudske knjižnice v Verdijevi ulici nastajal Pionirski oddelek. Uradno je bil ustanovljen 28. novembra 1979. Pred tem datumom je pionirska knjižnica že delovala, vendar ne samostojno, temveč v okviru Ljudske knjižnice. V Pionirski oddelek so prenesli tudi knjižnico iz Pionirskega doma. Nov Pionirski oddelek je imel na začetku delovanja 7.941 knjig in enega višjega knjižničarja.

Osrednja knjižnica Srečka Vilharja danes

Danes spada Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper med splošnoizobraževalne knjižnice II. tipa in je največja javna knjižnica v Slovenski Istri. Osrednja stavba knjižnice se nahaja na trgu Brolo v palalči Bruti. V okviru Osrednje knjižnice delujejo naslednje dislocirane enote: Oddelek za mlade bralce, Enota Semedela ter Potujoča knjižnica. Prostore Oddelka za mlade bralce v Verdijevi ulici trenutno adaptirajo in se zato oddelek začasno nahaja v nadomestnih prostorih v Čevljarski ulici. Potujoča knjižnica pa je leta 1998 dobila nov bibliobus, ki je že tretje vozilo koprske knjižnice. Danes bibliobus obiskuje 30 krajev na območju občine Koper in 31 krajev na območju občin Izola, Piran, Hrpelje-Kozina in Ilirska Bistrica.

Celoten knjižnični prostor znaša 1.777 m^2, z izposojevališči skupaj pa 1.928 m^2. Z letošnjim letom je knjižnica pridobila 816 m^2 novih skladiščnih prostorov s približno 4.000 tekočimi metri polic.

Celoten knjižnični fond znaša že 300.000 enot gradiva (monografske in serijske publikacije, avdiovizualno gradivo ter drugo gradivo) od tega 220.000 v slovenskem in preko 80.000 v ostalih jezikih, predvsem v italijanščini.

V letu 1999 je bilo v knjižnico včlanjenih 10.317 bralcev, od tega 7021 odraslih in 3296 mladih bralcev. V istem letu je knjižnica izposodila 304.430 enot knjižničnega gradiva, od tega 234.882 na dom in 69.548 v čitalnici. Prireditve knjižnice je obiskalo 4.764 ljudi.

V knjižnici je zaposlenih 29 delavcev, od tega 19 strokovnih delavcev (6

bibliotekarjev, 8 višjih knjižničarjev in 5 knjižničarjev) in 10 upravnih in tehničnih delavcev (3 knjižnični manipulanti, 3 upravni delavci in 4 tehnični delavci).

Domoznanski oddelek

V osrednji stavbi knjižnice se je poleg Študijskega oddelka, ki nudi tradicionalne knjižnične usluge in kjer se tudi opravlja največji del izposoje gradiva, zadnja leta razvil tudi Domoznanski oddelek. Gradivo Domoznanskega oddelka je edinstveno v Sloveniji po istriki. V okviru tega oddelka pa so tudi posebne zbirke kot zbirka Rara (zbirka redkih in dragocenih knjig), zbirka Biblioteca Civica (zbirka knjig stare Bibliotece Civice) ter pomembne rodbinske zbirke (Grisoni in Besenghi). V Domoznanskem oddelku poleg zbiranja, hranjenja in izposojanja domoznanskega gradiva opravljajo tudi dokumentalistično dejavnost in svetujejo in pomagajo pri iskanju, pregledovanju in zbiranju literature za seminarske, diplomske in druge raziskovalne naloge, ki se nanašajo na Primorsko in Istro.

Matična služba in Oddelek za italijaniko

V Matični službi svetujejo pri urejanju drugih knjižnic na območju občine, pomagajo pri zahtevnejših iskanjih bibliografskih podatkov v sistemu COBISS, pri izdelavi različnih bibliografij, svetujejo pri strokovnih bibliotekarskih problemih ter zbirajo in hranijo strokovno literaturo s področja bibliotekarstva. V oddelku je bogata zbirka strokovne literature s področja bibliologije, knjižničarstva, bibliotekarskih standardov itn.

V knjižnici je tudi Oddelek za italijaniko. Njegova temeljna naloga je nabava knjižnega in drugega gradiva v italijanskem jeziku za pripadnike italijanske narodnosti in zadovoljevanje njihovih kulturnih in izobraževalnih potreb v knjižnici. V oddelku organizirajo literarne večere, predavanja in strokovna srečanja in skrbijo za stalno izobraževanje bibliotekarjev na italijanskih šolah in drugih ustanovah za italijansko narodnostno skupnost v Slovenski Istri.

Knjižnica in sistem COBISS

Danes poteka delo v knjižnici popolnoma avtomatizirano in v skladu z

najsodobnejšimi usmeritvami v slovenskem in svetovnem bibliotekarstvu.

Že več kot desetletje je knjižnica aktiven član slovenskega sistema vzajemne katalogizacije COBISS - Cooperative Online Bibliographic System and Services, ki omogoča popolno avtomatizacijo vseh strokovnih delovnih procesov v knjižnici (inventarizacija, katalogizacija, katalogi, OPAC, statistika in izposoja) in neposreden dostop do svetovnih informacijskih virov tako za delavce knjižnice kot za njene uporabnike.

CITIRANA DELA

- **Vilhar, S.** (1961). *Prerez zgodovine slovenskih knjižnic in knjižničarstva na Primorskem*. V Kopru: Lipa.
- **Hočevar, J.** (1979). Nekaj osnovnih črt razvoja Osrednje knjižnice Koper po letu 1954. Koper: Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper.
- **Gregorič-Bratina, M.** (1985). Spomini knjižničarke. Koper: Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper.
- **Pahor, M.** (1979). *Mestna knjižnica v Kopru, njen nastanek in razvoj do leta 1954. V: Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper* (str. 53-75). Koper: Osrednja knjižnica Srečka Vilharja.
- **Marković, I.** (2000). *Fondi librari e biblioteche a Capodistria*. Capodistria. Comunità italiana.
- **Marković, I.** (2001). Biblioteca Civica: nastanek in razvoj Mestne knjižnice v Kopru do leta 1952. V: Knjižnica, 45, 1-2, str. 23-34.

Opombe:

[1] Nastanek Bibliotece Civice, ustanovljene leta 1851 in ne 1882, kot napačno trdi Miroslav Pahor v svojem delu (Pahor 1979), sem obširneje opisal in dokazal v svojih prejšnjih delih, prim.: Ivan Marković: Fondi librari e biblioteche a Capodistria, Capodistria 2000 in Ivan Marković: Biblioteca Civica, nastanek in razvoj Mestne knjižnice v Kopru do leta 1952, v reviji Knjižnica, 45, 1-2, 2001, str. 23-34.

[2] Natančneje: "che da tempo si trovavano sparse in gran disordine nel soffitto nella casa comunale". Se pravi knjig, ki so se že od nekdaj grmadile na podstrešju. Ta dopis po Pahorjevem mnenju predstavlja akt o ustanovitvi Bibliotece Civice (Pahor, 1979, str. 53 in 57). Vendar je očitno, da gre le za nalog, ki je bil dan mestnemu pisarju, naj inventarizira obstoječi knjižni fond. Kar pa nikakor ni in niti ne more predstavljati odloka o ustanovitvi knjižnice!

[3] Od teh je ena zagotovo: P.P Vergerio, De ingenuis moribus...Venezia 1479 (Arhiv OKSVKP Fond Majer-Lonza, f.25)

[4] Glej (Marković, 2001) poglavje o evakuaciji knjig, kjer je to podrobneje obdelano.

[5] Krnel-Umek 1985, str. 5; Hočevar 1979, str. 76 in Vilhar 1961 str. 15, Gregorič-Bratina 1985 str. 24.

DOPOLNJEVANJE KNJIŽNIČNEGA FONDA V OSREDNJI KNJIŽNICI SREČKA VILHARJA V OBDOBJU 1985-2000

Nives Ventin

UDK 025.2/.3(497.4 Koper)"1985/2000"

Izvleček

Prispevek analizira pridobivanje knjižničnega fonda v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja v zadnjih 15 letih oziroma po letu 1985, ko je bilo to nazadnje prikazano v predhodnem zborniku knjižnice. Pomembna pridobitev za knjižnico je bila zaposlitev referentke za italijaniko leta 1986, ki je uspela pridobiti dodatna denarna sredstva za nakup knjižničnega gradiva v italijanskem jeziku. V letih osamosvajanja Slovenije 1990-91 se je plaz sprememb in novosti sprožil tudi na področju nabave, ko so se v Sloveniji rojevale mnoge nove založbe in smo izgubili stik s knjižnim trgom nekdanjih jugoslovanskih republik. Tudi vključitev v knjižnično-informacijski sistem COBISS leta 1992 je za področje nabave pomenila nove možnosti za koordinacijo nabave. Prehod s terminalskega načina dela na osebni računalnik pa je v letu 2000 odprl nove možnosti elektronskega naročanja gradiva. Po letu 1994 je letni prirast porasel in presegel 10.000 izvodov. Pri knjižnem gradivu je knjižnica leta 1998 prvič presegla slovenski standard, ni pa še dosegla Iflinega standarda 250 enot na 1000 prebivalcev.

Sintesi

Allargamento del fondo librario della Biblioteca Centrale Srečko Vilhar nel periodo 1985-2000

Il saggio analizza l'acquisizione dei libri nella Biblioteca Centrale Srečko Vilhar di Capodistria negli ultimi 15 anni ovvero dalla pubblicazione dell'ultimo almanacco della biblioteca. Significativo è stato l'impiego di un referente per il libro italiano che è riuscito a ottenere finanziamenti supplementari. A partire dagli anni 1990-1991 ovvero

dall'indipendenza della Slovenia in poi, i cessati contatti con il mercato delle regioni dell'ex Jugoslavia e la nascita di numerose case editrici in Slovenia hanno apportato sostanziali cambiamenti nel settore dell'acquisto libri come pure nella struttura del fondo librario della biblioteca. Importanti novità per il coordinamento degli acquisti si verificano poi con l'introduzione della catalogazione partecipata nel sistema COBISS e l'avvento dell'editoria elettronica.

Dal 1994 la biblioteca acquisisce in media oltre 10.000 libri e questo numero continua a crescere: nel 1998 per la prima volta è stato superato lo standard nazionale e avvicinato lo standard dell'IFLA che è di 250 unità per 1000 abitanti.

Nabava je očem skrita, a je ena izmed najbolj kreativnih, odgovornih in daljnosežnih poslovnih dejavnosti knjižnice. Z določanjem kriterijev nabavne politike in z izborom knjižničnega gradiva je knjižničar odgovoren svoji poklicni vesti in vsem sedanjim in bodočim obiskovalcem knjižnice.

V prispevku bom poskušala analizirati nabavo knjižničnega gradiva v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja in poudariti tiste mejnike in posebnosti, ki so nanjo vplivali in jo zaznamovali v zadnjih petnajstih letih oziroma po letu 1985, ko je bila nazadnje prikazana v predhodnem zborniku knjižnice.[1]

Pomembna pridobitev za knjižnico, povezana tudi z nabavo gradiva, je bila zaposlitev referentke za italijaniko leta 1986, ki je začela sistematično slediti novostim na italijanskem knjižnem trgu in se posvetila nakupu gradiva v italijanskem jeziku. Kmalu je uspela pridobiti dodatna denarna sredstva za nakup knjižničnega gradiva v italijanskem jeziku.

Po letu 1990 se je plaz sprememb in novosti tako kot na drugih področjih sprožil tudi na področju nabave. Kot gobe po dežju so se v Sloveniji rojevale nove založbe in v naši knjižnici je bilo nakupljeno gradivo v slovenskem jeziku v letu 1991 izdano pri več kot sedemdesetih različnih založbah. Vse pogostejše so bile tudi samozaložbe. Tedensko so se rojevali in prihajali v knjižnico novi časniki in časopisi. Dobivali smo nove strankarske časnike, kopico novih tabloidnih in drugih časopisov in spraševali smo se, kateri se bodo obdržali in zdržali konkurenco .

Z razpadom Jugoslavije smo izgubili stik s knjižnim trgom nekdanjih jugoslovanskih republik. Presahnili so vsakoletni obiski knjižnih sejmov jugo-

slovanskih založnikov v Beogradu in Interlibra v Zagrebu. Po nekajletnem zatišju smo ponovno vzpostavili stik z zastopniki hrvaških založniških hiš. Po letu 1996 vsako leto obiščemo sejem knjig, ki ga od leta 1995 organizirajo v Puli. Sejem nam je omogočil zapolniti vrzel, ki je nastala v letih 1990 – 1996 v domoznanskem delu gradiva, izdanem na Hrvaškem. O založniški dejavnosti in novitetah smo zbirali informacije in naročali gradivo tudi na sejmu knjig otroške in mladinske literature v Bologni, na sejmu Frankfurt po Frankfurtu v Ljubljani in na Slovenskem knjižnem sejmu.

Iskanje možnosti za čim ugodnejšo ceno knjižničnega gradiva je v teh letih zahtevalo veliko dodatnega angažiranja in dogovarjanja za boljše rabate in plačilne pogoje pri dobaviteljih ter pristanek na sodelovanje z obvladljivim številom posrednikov. Na knjižnem trgu se je konkurenca ostrila in zastopniki so si začeli podajati kljuko oddelka za nabavo in nas včasih na vse mogoče načine izsiljevati. Vsi zastavljeni cilji, povezani z nabavo, so zaradi večje razgibanosti poslovanja, novih medijev, 40% višjega prirasta gradiva v primerjavi z osemdesetimi (z enakim številom kadra) postali nedosegljivi.

Sredi devetdesetih smo se kar nekaj let otepali interventnih nakupov Ministrstva za kulturo Republike Slovenije (MKRS). Dogajalo se je, da smo imeli naslove, ki jih je določilo Ministrstvo, že v zadostnem številu izvodov ali jih sploh nismo nameravali kupiti.

Leta 1992 smo postali aktiven član knjižnično-informacijskega sistema COBISS. Za področje dopolnjevanja knjižničnega gradiva je vključitev v COBISS pomenila nove možnosti poizvedovanja po lastni bazi, skupni slovenski in tujih bazah, olajšano koordinacijo nabave in možnost zapisovanja podatka o statusu gradiva, v katerem se publikacija v določenem trenutku nahaja. Prehod s terminalskega načina dela na osebni računalnik je v letu 2000 odprl nove možnosti elektronskega naročanja gradiva in enostavnega poslovanja.

Zaradi prekinitev v financiranju smo v osemdesetih in začetku devetdesetih let kar nekajkrat ustavili nakup gradiva in zagato reševali, kot smo najbolje znali. Za potrpežljivost in posluh se moramo zahvaliti knjigarni Libris v Kopru, ki nas kljub občasnim finančnim mrkom zalaga z oglednimi izvodi in nam

pomaga z odlogi plačil. V prvi polovici devetdesetih je financiranje knjižničnega gradiva potekalo v skladu s priporočilom MKRS, da mora občina zagotoviti polovico sredstev glede na število prebivalcev in povprečno planirano ceno knjižničnega gradiva. Po letu 1995 se delež sredstev Občine Koper za nakup gradiva ni več povečeval in je že četrto leto 20% manjši od republiškega. Zakon o začasnem financiranju nam ni v pomoč, saj preživimo prvo četrtletje s pičlo podporo občinskih sredstev in velikokrat mine pol leta, pa ne vemo, koliko sredstev bomo imeli na voljo. Vsako leto se večajo obveznosti knjižnice do financerja zaradi sestavljanja vsebinskih in finančnih poročili o nakupu gradiva za vsak namenski vir posebej. Poročilo za financerja, ki ga omogoča segment COBISS izpisov iz računalnika, zahteva zaradi usklajenosti med računalniškim izpisom porabe iz lokalnih podatkov in računovodskim stanjem natančen vnos vseh cen gradiva z davkom, s popustom, z oznako financerja in natančno vodenje stanja porabe namenskih sredstev iz različnih virov. Kljub natančnosti vnosa in kontroli pa je popolna usklajenost nemogoča, ker prihaja do napak zaradi razdrobljenosti lokalnih podatkov za vsak posamezen izvod.

Zaradi majhnega trga in nizkih naklad slovenske knjige niso cenovno dostopne. Raziskava, ki jo redno izvaja Gral ITEO, razkriva, da se je v obdobju 1984-1998 število kupcev knjig v Sloveniji zmanjšalo v nasprotju s številom bralcev. Obalno-kraška regija ima po tej raziskavi najmanj bralcev in največ nebralcev. Navedeni podatki nam kot osrednji kulturni ustanovi sporočajo, da se moramo še bolj potruditi, da pritegnemo nebralce in zadovoljimo uporabnike tudi z optimalnim številom nabavljenih izvodov in dobrim izborom naslovov in z urejenim in živim fondom prostega pristopa.

Tako, kot je ena od dejavnosti knjižnice izbira in vključevanje gradiva v fond, ki poteka s pomočjo nabavne komisije, je knjižnična dejavnost tudi njegovo odpisovanje, s katerim se sklene življenjska doba gradiva v knjižnici. Dobra knjižnica je zbirka živega in izbranega gradiva. Vzporedno z nabavo je knjižnica v vseh letih namenila veliko pozornost natančnemu odpisu zastarelega in obrabljenega gradiva. V obdobju 1989-2000 je odpisna komisija letno odpisala povprečno 25% (2308 enot) povprečnega letnega prirasta.

Med odpisanimi knjigami je bilo največ obrabljenih izvodov iz fonda Ljudske knjižnice, zastarelega ali obrabljenega študijskega gradiva, odvečnih izvodov darov nekdanje Kulturne skupnosti in politične literature iz sedemdesetih let. Žal ne bomo niti z inventuro nikoli prišli do podatka o številu izvodov, med katerimi so tudi nekateri nepogrešljivi, ki so bili s prostega pristopa odtujeni do leta 1998, ko smo uvedli zaščito gradiva.

ANALIZA STATISTIČNIH PODATKOV NABAVE IN VSEBINSKEGA DOPOLNJEVANJA KNJIŽNIČNEGA FONDA V OBDOBJU 1985-2000

Zbirka knjižničnega gradiva je leta 1985 štela 201.130 enot, leta 2000 pa 311.082 enot. Samo knjižnega gradiva je bilo leta 1985 179.048 enot, leta 2000 pa 283.000 enot.

Obdobje zadnjih petnajstih let lahko glede na statistične podatke razdelimo po številu nabavljenih izvodov in naslovov knjižničnega gradiva na leta od

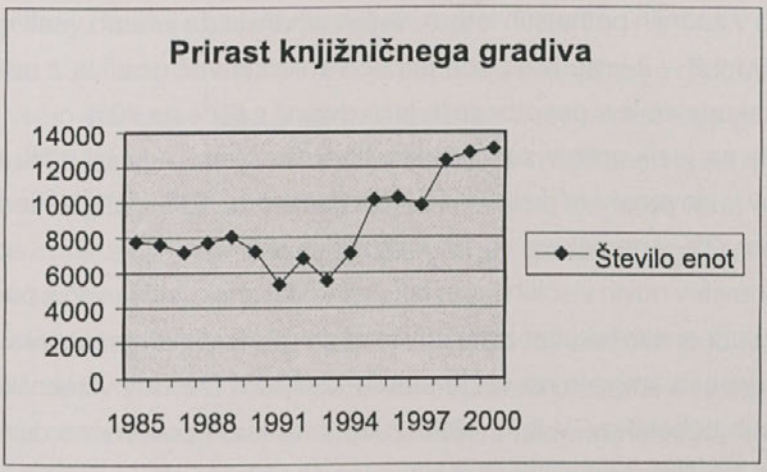

1985 do 1994, ko je prirast štel do 7000 izvodov in 3200 naslovov, in čas po letu 1994, ko je letni prirast skokovito porasel in presegel 10.000 izvodov. S

številom izvodov je enakomerno naraščalo tudi število naslovov in tako smo leta 2000 nabavili 5660 naslovov v 13000 izvodih. Glede na osemdeseta leta se je povprečno število naslovov in izvodov povečalo za 40%. Pri knjižnem gradivu smo se vsa leta postopoma približevali slovenskemu standardu in ga leta 1998 prvič presegli, nismo pa še presegli standarda Ifle, to je 250 enot na 1000 prebivalcev.

V povprečju ima knjižnica 20% več strokovnih kot leposlovnih naslovov in 10% več strokovnih izvodov kot leposlovnih. Povprečje prirasta naslovov v zadnjih petnajstih letih je v Študijskem oddelku 80% in v Domoznanskem oddelku 85% v prid strokovnemu gradivu. V Potujoči knjižnici, Oddelku za mlade bralce in v enoti Semedela pa je 10% več leposlovnega gradiva. Normativi in standardi za splošnoizobraževalne knjižnice priporočajo, naj ima knjižnica 60% naslovov strokovnega gradiva in 40% leposlovja in v okviru teh priporočil je fond naše knjižnice.

V obdobju 1995-2000 smo v fond za mlade bralce vključili povprečno 31% temeljne knjižnične zaloge. Standard za splošnoizobraževalne knjižnice priporoča naj knjižnično gradivo za mlade bralce oziroma uporabnike dosega v povprečju 25 do 30% temeljne knjižnične zaloge knjižnice.

Če pogledamo razmerje med številom izvodov in naslovov prirasta, ugotovimo, da v zadnjih petnajstih letih ni večjih nihanj in da imamo vsak naslov v povprečju 1,8 – 2 krat. Knjižnica pridobiva vedno več gradiva z nakupom. Delež nakupa se je v devetdesetih letih dvignil s 60% na 70%.

Glede na jezik smo v zadnjih desetih letih v fond vključili 77% knjižnih naslovov v slovenskem jeziku, 11% v italijanskem, 6% v angleškem, 3% v hrvaškem, 2% v nemškem in 1% v drugih jezikih.

Ustanovitev novih visokih šol in fakultet v Slovenski Istri in večje povpraševanje po učbenikih fakultet z najštevilnejšim vpisom (ekonomija, pravo...) je v devetdesetih vplivalo na večje število kupljenih izvodov visokošolskih in fakultetnih učbenikov. V letih 1996-2000 smo kupili povprečno dva izvoda vsakega fakultetnega ali visokošolskega učbenika in njihov povprečen letni prirast je 160 naslovov in 325 izvodov. Potrebe okolja so narekovale tudi nakup večjega števila izvodov knjižnega gradiva, s katerim bi morale biti bolje

založene osnovnošolske in srednješolske knjižnice. V tem splošnoizobraževalna knjižnica še vedno deluje kot rešilni čoln za učence in dijake, ki si s šolsko knjižnico ne morejo pomagati, ker te nimajo dovolj izvodov knjig za domače branje, bralno značko in drugo. Leta 1998 in 1999 smo na novi potujoči knjižnici obogatili ponudbo naslovov in izvodov knjižnega in neknjižnega gradiva. V devetdesetih smo vložili kar nekaj sredstev v obnovo obrabljenega knjižnega fonda v Oddelku za mlade bralce in ga dopolnili z dodatnimi izvodi najbolj priljubljenih knjižnih naslovov. Zlato dobo po številu izdanih, nakupljenih naslovov in izvodov in z velikim obratom v izposoji, ki se iz devetdesetih prenaša tudi v začetek novega tisočletja, doživljajo področja psihologije, ezoterike, mejnih znanosti, alternativne medicine, priročniki za samoterapijo, literatura o duhovni rasti in razvoju posameznika, knjige z instant nasveti, kako uspeti... Drugo področje, kjer sta ponudba na trgu in nabava v knjižnici doživljali bum, je področje računalništva. V zadnjih letih smo izpopolnili ponudbo turističnih vodnikov v angleškem in italijanskem jeziku. Potrebe uporabnikov so nas vodile k nakupu temeljne literature s področje dela s človeškimi viri in managementa v angleškem jeziku in nekatere najosnovnejše študijske literature s področja naravoslovja v angleškem jeziku. Še bi lahko naštevali, da bi si ustvarili čim bolj živo predstavo o vsebinskem dopolnjevanju fonda v zadnjih petnajstih letih.

Po letu 1997 so novi mediji in večja ponudba neknjižnega gradiva vplivali tudi na večjo ponudbo tega gradiva v knjižnici. Letni prirast tega gradiva se je po letu 1997 povprečno povečal z 200 naslovov in 300 enot na 600 naslovov in 1000 enot. Z nakupom novega bibliobusa smo dopolnili fond potujoče knjižnice z nakupom risanih in mladinskih filmov, glasbenih zgoščenk in CD-ROM-ov za otroke.

Knjižnica je imela leta 1952 v zalogi 60 naslovov serijskih publikacij, leta 1983 500 naslovov in leta 2000 620 naslovov. Zaradi prostorske stiske serijske publikacije niso primerno urejene in predstavljene. Že vrsto let knjižnica ponuja kvaliteten izbor petdesetih naslovov serijskih publikacij v italijanskem jeziku in osemnajstih v angleškem jeziku. Trinajst serijskih publikacij imamo na CD-ROM-u. Nov izziv pomenijo elektronske serijske publikacije z dostopi,

licencami in kontrolo uporabe.

V prihodnosti se bomo morali soočiti z merjenjem kvalitete knjižničarskega poslovanja na vseh področjih, od nabave do izposoje. Merjenje uspešnosti nabave je povezano tudi s povratno informacijo o izposoji in z relevantnostjo fonda glede na izposojo. Slednje vključuje: merjenje razpoložljivosti zbirke, zadovoljstvo uporabnikov z zbirko, število izposojenih knjig na člana in na prebivalca, razmerje med številom izposojenih knjig in celotno zalogo, podatek o obratu fonda po strokah, spremljanje življenja in vedenja gradiva, podatke o medknjižnični izposoji... Uspešnost merjenja je odvisna od urejenosti zbirke in bi ga morali večkrat ponavljati, uporabljati različne kazalce, kar je povezano z dodatnimi stroški in delom. Rezultati bi nam dali tudi osnovo za jasnejše določanje kratkoročnih in dolgoročnih ciljev nabave in natančnejšo nabavno strategijo. Za dolgoročno planiranje nabavne politike je predpogoj reden dotok finančnih sredstev, ki naj bi sledil gibanju cen knjižničnega gradiva.

Zaključila bi z mnenjem, da se bomo morali knjižničarji še veliko več izobraževati, da se bomo dovolj hitro in uspešno odzivali na spremembe in potrebe okolja.

Opombe:

[1] Zbornik "Osrednje knjižnice Srečka Vilharja", Koper, 1985, str.7

PREGLED RAZVOJA DOMOZNANSTVA IN POSEBNIH ZBIRK KOPRSKE KNJIŽNICE

Ljuba Vrabec

UDK 027(497.4 Koper)(091):908

Izvleček

V prispevku je predstavljen pregled razvoja domoznanstva, Domoznanskega oddelka in posebnih zbirk koprske knjižnice.

Najprej je predstavljen pomen domoznanskih zbirk v knjižnicah nasploh, nato pa zgodovinski razvoj domoznanske zbirke v koprski knjižnici od leta 1858 do danes.

Do ustanovitve Domoznanskega oddelka leta 1975 je bilo domoznanstvo v koprski knjižnici prepleteno z zgodovino koprske knjižnice. Na začetku je domoznanski fond zavzemal pretežni del knjižničnega fonda in je bilo domoznanstvo osnovna naloga knjižnice, danes pa je le en del knjižnične dejavnosti, vendar se je domoznanska vloga knjižnic razširila in modernizirala.

Predstavljeni so tudi bibliotekarji, ki so imeli pri razvoju domoznanske zbirke največ zaslug, kot so Francesco Majer, prvi bibliotekar v Biblioteci Civici, in po letu 1945 Srečko Vilhar, Miša Šalamun, Vilma Krapež in drugi.

Prispevek zaključujejo načrti za prihodnost. V interesu knjižnice je, da je domoznanski oddelek čim bolje opremljen in moderen, saj je to oddelek, ki je pri promociji knjižnice najbolj propulziven in najbolj vrača, kar se vanj vlaga.

Sintesi

Rassegna della storia patria locale e delle collezioni particolari della biblioteca di Capodistria

Il saggio passa in rassegna le origini della storia patria, la genesi del Reparto di storia patria della biblioteca e le collezioni particolari della Biblioteca centrale Srečko Vilhar di Capodistria.

Nella prima parte si evidenzia il significato delle raccolte di storia patria nelle

biblioteche in generale e la genesi di questa raccolta nella biblioteca capodistriana a partire dal 1858 ad oggi. Fino alla fondazione dell'apposito reparto nel 1975, le fonti per la storia patria locale vanno ricercate nella storia della biblioteca stessa. Inizialmente la raccolta di storia patria rappresentava buona parte del fondo della biblioteca e la storia patria era il compito principale della biblioteca mentre oggi è soltanto una parte dell'attività totale della biblioteca.

Nel saggio sono presentati i bibliotecari con particolari meriti nella realizzazione e nella tutela delle raccolte di storia patria come Francesco Majer, primo bibliotecario della Biblioteca Civica e, dopo il 1945, Srečko Vilhar, Miša Šalamun, Vilma Krapež e altri. Infine è dato anche uno sguardo al futuro e a quelli che saranno gli sviluppi di questa disciplina che rappresenta il migliore investimento e il maggiore fattore di promozione della biblioteca.

"Največja privlačnost lokalne zgodovine je, da se je zgodila tukaj in je še mogoče najti materialne sledi na terenu in simbolične v knjižnicah, arhivih in muzejih." (R. Douch: Local history and the teacher, 1967)

DOMOZNANSKE ZBIRKE

Knjižnice in knjižničarji zbirajo in hranijo knjižno kulturno dediščino. Poleg tega pa skrbijo tudi za posredovanje informacij iz tega gradiva. Knjižničarji imajo "znanje o znanju". (E. Sestan: L'erudizione) Njihovo urejanje seznamov, inventarjev, katalogov in bibliografij ima praktičen namen, da se znanje posreduje hitro in pravilno.

Domoznanska zbirka v knjižnicah je zbirka knjižničnega gradiva, ki interdisciplinarno obravnava preteklost in sedanjost določenega območja. Sčasoma zbirka po naravni poti postane ogledalo, sediment kulturne zgodovine in potem sama kot celota dokument lokalne zgodovine.

Domoznanski oddelek je pravzaprav vrsta specialne knjižnice in njegova specialnost je geografsko območje.

Domoznansko gradivo nam nudi možnost, da preučujemo resnične osebnosti in situacije do podrobnosti, kar je prednost v primerjavi s posplošitvami v raznih priročnikih. Raziskovanje lokalne zgodovine nam pomaga spoznavati in razumeti okolje in družbo, kjer živimo.

Priporočljivo je, da je domoznanska zbirka v sklopu večje, pomembnejše, dobro organizirane in opremljene knjižnice. Tako uporabniku nudi več možnosti, ker lahko uporablja gradivo in tehnološko opremljenost celotne knjižnice. Istočasno pa je domoznanska zbirka odprta najširšemu krogu obiskovalcev.

Bibliotekar v domoznanskem oddelku mora biti specialist bibliotekarskih ali dokumentalističnih znanosti, poznati mora lokalno zgodovino in metode zgodovinskega raziskovanja. Imeti mora komunikacijske sposobnosti in se ukvarjati s promocijo oddelka. Dobro je tudi, če se čim bolj vključuje v kulturno življenje območja. Vodja oddelka mora biti poleg tega usposobljen še za vodenje take dokumentarne zbirke od izbora gradiva, hranjenja in urejanja do dela z uporabniki ter do obdelovanja in izdelave informacijskih virov. Da je lahko pri svojem delu ustvarjalen in zadosti ciljem, ki se od njega pričakujejo, mora uživati najvišjo stopnjo avtonomnosti in samostojnosti.

PREGLED DOMOZNANSKE DEJAVNOSTI V KOPRSKI KNJIŽNICI DO NASTANKA DOMOZNANSKEGA ODDELKA

Do ustanovitve Domoznanskega oddelka leta 1975 je bilo domoznanstvo v koprski knjižnici prepleteno z zgodovino koprske knjižnice.

Na začetku je domoznanski fond zavzemal pretežni del knjižničnega fonda in je bilo domoznanstvo osnovna naloga knjižnice. Danes je domoznanstvo le en del knjižnične dejavnosti, vendar se je domoznanska vloga knjižnic razširila in modernizirala ter pridobila večji pomen.

Po vojni so o zgodovini koprskih knjižnic, predvsem Bibliotece civice, pisali Srečko Vilhar, Miroslav Pahor, Jože A. Hočevar in Ivan Marković, ki je z odkritjem novih dokumentov pomaknil začetek delovanja mestne knjižnice iz leta 1882 v leto 1851.

O Domoznanskem oddelku koprske knjižnice je bilo že precej napisanega. O njem so pisali Miša Šalamun, Vilma Krapež in Duša Krnel-Umek. Na

Oddelku za bibliotekarstvo na ljubljanski Filozofski fakulteti sta o oddelku nastali tudi dve diplomski nalogi (D. Kocjančič in D. Ivančič) in ena seminarska naloga.

OBDOBJE 1858-1945

Za začetek domoznanske dejavnosti v Kopru lahko štejemo poročilo Giovannija Löserja za mestno knjižnico na koprski gimnaziji iz leta 1858. V imenu ljubezni do domovine je prijazno pozval vsakogar, ki bi imel knjige ali karkoli, kar so napisali pomembni istrski avtorji, ali dela, ki se vsebinsko nanašajo na Istro, ne glede na to, ali so tiskana ali skromni rokopisi, da to podari knjižnici. Tako bi bila dela, ki še obstajajo in včasih nekoristna ležijo v kakem kotu, poznana tudi bodočim generacijam. Izredno dragocena dela minulih stoletij so se izgubila, ker so v določenih trenutkih prišla v roke posameznikom, ki niso znali ali pa niso hoteli skrbeti zanje. Lepo bi bilo, če bi provinca poskrbela, da bi bila vsa ta dela varno spravljena v javni knjižnici, kjer bi zanje skrbeli, če ne zaradi drugega, zaradi dolžnosti. To bi najlaže dosegli, če bi jih zaupali instituciji, ki ima nalogo, da vzgaja istrsko mladino.

Iz poročila za Državno knjižnico pri gimnaziji pa zvemo, da so po dolgih pogajanjih za dopolnitev gimnazije uspeli vsaj zagotoviti obvezni izvod del, tiskanih v Trstu in Gorici. (Giovanni Löser, 1858)

Leta 1882 je mestni pisar Ad. Pazdera dobil nalogo, da inventarizira knjige, ki so se nahajale na koprski občini. Delo mu je šlo hitro od rok in zadovoljni župan (podesta) Nicolò Maniago je pozneje daroval tudi svojo lastno knjižnico. Njegovemu zgledu je sledil tudi Francesco Pohlutka, ki pravi, da daruje vse svoje knjige mestni občini, da bi ta v bodoče lahko odprla knjižnico javnosti, da bi lahko znanstveniki študirali domačo zgodovino, literaturo in druge znanosti. Kasneje so sledili še drugi darovi.

V tej inventarni knjigi je 1832 inventarnih številk. Vsebuje knjižno in arhivsko gradivo. Med knjižnim gradivom je ogromno istrike. Posebno važno mesto

zavzemajo nekatere istrske in tržaške zgodovinopisne, lokalne politične in geografske serijske publikacije kot so Archeografo triestino, Atti e memorie, Archivio veneto, Osservatore triestino, L'Unione, La Provincia dell'Istria, Il popolano dell'Istria, Atti della società geografica istriana. Archeografo triestino je zastopan tudi s prvimi štirimi zvezki, ki jih je uredil Domenico Rossetti (1829 do 1837). Vsa ta periodika se še danes zelo uporablja.

Med domoznanskim knjižnim gradivom so zbrana dela Gian Rinalda Carlija, dela znanih istrskih avtorjev Carla de Franceschija in Stankovicha v dveh izdajah, Nicoloja del Bella, Carla Combija, Orlandinija in Cavallija, Kandlerja, Manzuolija itd; med drugim so tudi redki koprski tiski in pa koprski statut, ki je bil tiskan v Benetkah leta 1668. Tu se nahajajo že tudi prvi tiskani zapisniki Istrskega deželnega zbora (Dieta provinciale istriana).

Za Slovence je važna knjižnica Francesca Pohlutke, ki je daroval 960 zvezkov. Z njegovo knjižnico so prišle na knjižne police prve slovanske knjige (Kopitar, Murko, Metelko, Pavel Josef Šafařik, Konečny, Joan Atanasiev Došenović...).

Kasneje ima za zbiranje domoznanskega gradiva velike zasluge Francesco Majer , prvi bibliotekar, ki se je zaposlil v Biblioteci Civici leta 1893.

Ko je sprejel delo v knjižnici, si je zadal nalogo, da bo ločil knjižnico od arhiva, premestil knjižnico, postavil knjige po formatu in sestavil nove inventarje.

Naredil je Inventar arhiva, ki še danes sodi med najboljše tovrstne inventarje v Istri in Kvarnerju, in ga izdal leta 1904 v Kopru. Sestavil je tudi kataloge, v stvarnem katalogu je imel tudi skupino Lokalna zgodovina (storia patria). Znal je pridobiti skoraj vse istrske avtorje, da so mu pošiljali v dar svoja tiskana dela. Darovale so tudi vse koprske tiskarne, kakor tudi tiskarni v Poreču in Puli. Knjižnični fond se je povečal predvsem zaradi istrskih tiskov. Skrbel je tudi, da so prišli v knjižnico vsaj najvažnejši beneški tiski ter tržaški in padovanski tiski ki so obravnavali Istro in pridobil več redkih tiskov.

Zaloga knjig je rasla skoraj brez subvencije, le z njegovo organizacijsko sposobnostjo. Umrl je maja 1939.

Nasledil ga je Benedetto Lonza, ki je nastopil službo 25. maja 1939 in

vodil knjižnico do leta 1952, to je v najbolj občutljivih vojnih in povojnih letih. Očita se mu, da je pod njegovim vodstvom Koper izgubil najdragocenejše knjige. Gradivo, ki je prišlo v knjižnico v času njegovega vodenja, je bilo samo inventarizirano in postavljeno na police in ga ni bilo veliko. Važen pa je dar Emilia Gerose, bivšega predsednika tržaških inženirjev in tehnikov, enega glavnih voditeljev osuševanja koprskih solin in soudeleženega pri gradnji istrskega vodovoda. Knjižnici je podaril skoraj 200 brošur, ki so jih pisali tržaški in istrski inženirji. Lonza je uspel tudi rešiti knjižnico zdravnika Longa, ki je bila edina dobro ohranjena zasebna knjižnica s področja medicine v Kopru.

OBDOBJE 1945-1975

Knjižnica se je še pred njeno uradno otvoritvijo 20. oktobra 1951 in kasneje ubadala s prostorskimi, finančnimi in kadrovskimi težavami ter s knjižničnim fondom. Predvsem je bilo treba pridobiti slovensko gradivo. Zbiranje tega je zahtevalo ogromno časa in truda.

Domoznanska dejavnost je bila tudi po vojni prednostna naloga knjižnice.

Po letu 1945 se je v Kopru vzpostavila jugoslovanska uprava.

Ljudska oblast je leta 1948 začela razmišljati o razširitvi knjižnice in selitvi v ustreznejše prostore. Milko Štolfa, tedanji član oddelka za informacije pri Vojaški upravi JLA in kasnejši urednik Slovenskega Jadrana, je dal pobudo, da se Biblioteca Civica preseli v nove prostore, postavi nova uprava in obogati knjižnica tudi s slovenskimi in hrvaškimi knjigami. Ker je videl, da se mnogi knjižni zakladi uničujejo in da jih italijanski lastniki odvažajo v Trst, je predlagal tedanjemu komandantu Vojaške uprave JLA polkovniku Lenacu, da imenuje vrhovnega komisarja za knjižnice vsega področja jugoslovanske cone STO. Tako je dr. Jurij Jan prišel v Oddelek za prosveto pri Izvršnem odboru Istrskega okrožja s funkcijo referenta za knjižnice.

Leta 1949 se je začel formirati Zbirni center knjižnic v Portorožu, ki ga je upravljal dr. Roman Savnik. Nastal je iz starih in zapuščenih koprskih samo-

stanskih knjižnic in drugih ustanov ter samostana v Dajli in v sv. Onofriju nad Sečovljami. Štel je okrog 35000 zvezkov. Leta 1953 ga je prevzela Mestna knjižnica v Kopru.

Jeseni 1950 je bil za ravnatelja Mestne knjižnice v Kopru določen Miroslav Pahor.

Veliko vprašanje za knjižnico je predstavljal, kot je bilo že omenjeno, slovenski knjižni fond, ki ga ni bilo. V Istrskem tedniku št. 20, 18. maja 1951, str. 3 beremo: "Biblioteca Civica do sedaj ni imela slovenskih knjig. Slovenci so imeli na Trgu Brolo lastno bralno društvo in knjižnico, kar je fašizem uničil leta 1920, ko je tudi v Trstu požgal velike slovenske knjižnice. Zaradi tega so Slovenci stalno stremeli za tem, da si ustvarijo knjižnico in čitalnico."

Vodstvo se je nenehno trudilo, da bi ta fond izpopolnilo. Prizadevanja niso bila zaman, tako je knjižnica dobila fonde nekdanjih knjižnic prosvetnih društev, med temi Prosvetnega društva Oton Župančič iz Kopra in knjižnico Vojaške uprave.

V proračunu za Mestno knjižnico za leto 1951, ki sta ga Srečko Vilhar z Oddelka za kulturo in Danilo Ribarič iz Poverjeništva za prosveto 22. januarja 1951 naslovila na Okrajni ljudski odbor v Kopru, je med drugim zapisano: "Knjižnica bo upravljala v svojih prostorih tudi čitalnico, v kateri bodo na razpolago listi iz te cone in deloma Trsta in Jugoslavije. Isto velja za revije. Dalje bo knjižnica vodila dokumentacijo vsega tiska v tej coni. Zbirala bo vse plakate, reklame itd., ki so se do sedaj izgubljali brez sledu." (Arhiv knjižnice)

Mestna knjižnica je na začetku, tako kot prej Biblioteca Civica, hranila knjižnični in arhivski fond. Najprej se je leta 1953 ločil arhivski fond. Skrb zanj so zaupali Mariju Bratini, ki je pozneje postal tudi prvi upravnik samostojnega Mestnega arhiva. Leta 1955 se je od ostalega knjižnega fonda ločila periodika. Istega leta je prišlo še do delitve fonda na študijski in ljudski. Ustanovila se je Ljudska knjižnica.

Biblioteca Civica se je začela seliti 13. maja 1951 iz palače Tacco v palačo Bruti, kjer je knjižnica še danes. Tedaj je istrika obsegala 20% knjig, periodika pa 15%.

Ko se je knjižnica selila v sedanje prostore, so jo sestavljale naslednje

knjižnice: Biblioteca Civica, knjižnica profesorja Nicoloja Maniaga, knjižnica Francesca Pohlutke, knjižnica advokata Giorgia Baseggia, knjižnica advokata Nazarija Stradija, knjižnica zdravnika Giovannija Longa, knjižnica Prosvetnega društva "Oton Župančič" iz Kopra in knjižnica Okrožnega ljudskega odbora za istrsko okrožje in knjižnica grofa Francesca Grisonija, ki je bila najboljša zasebna knjižnica v Kopru. Družina Grisoni je bila po poreklu iz Benetk in je prišla v Koper leta 1640. Zadnji predstavnik te družine Francesco Grisoni, ki je bil brez moških potomcev, je ustanovil sirotišnico Pio Istituto Grisoni. Tej ustanovi je zapustil del svojih posestev in tudi knjižnico, ki jo je sam ustvaril. Na svojih potovanjih po Franciji in Italiji je kupoval knjige in jih prepeljal v Koper, še prej jih je dal vezati v Parizu. Knjižnica ima približno 5000 zvezkov in vsebuje dela latinskih klasikov, italijanskih klasikov, grških historikov, zbirko zgodovinske literature, zbirko iz umetnostne zgodovine, kmetijstva...

Leta 1952 je nova uprava knjižnice lahko vse svoje dotacije porabila za nakup slovenskih knjig in revij. Zamenjave in nakupi so bili v tistem času na dnevnem redu. Tako se je prvič v zgodovini Istre na tem teritoriju zbralo okoli 20000 jugoslovanskih knjig, večinoma slovenskih. Tako so pridobili dragocene goriške in tržaške izdaje iz dobe pred prvo svetovno vojno ter iz fašistične dobe. Tudi NUK je iz lastnega Zbirnega centra odbral večje število knjig za koprsko knjižnico.

Istočasno je knjižnica začela skrbeti tudi za italijanske bralce. Sredi leta 1953 je namenila del sredstev za nakup moderne italijanske literature in zaposlila Domenica Venturinija, knjižničarja italijanske narodnosti. Venturini je veliko svojega prostega časa posvečal raziskovanju istrske in koprske zgodovine. Tudi svojo zbirko knjig je podaril knjižnici. Zgodovino Istre in Kopra je imel v mezincu, izdal je tudi zgodovinski vodič po Kopru: Guida storica di Capodistria (1906) in še nekaj domoznanskih del. Pogosto je pripovedoval o slavni preteklosti Kopra, ko je bil kulturno središče Istre, mesto knjig in knjižnic (Bratina, M., 1985).

Leta 1954 je bil za upravnika knjižnice imenovan Marjan Vode. Ob začetku vodenja mu je Srečko Vilhar, ki je bil tedaj predsednik Okrajnega odbora Ljudske prosvete, orisal pomen in nakazal cilje, ki jih mora knjižnica doseči,

ter s posebnim poudarkom obravnaval zbirko del o Istri in Slovenskem Primorju. Želel je, da se zbirka nemudoma dokončno uredi, da bi bil zagotovljen njen nemoten razvoj. V času njegovega vodenja so kupovali vse tiske o Istri in Slovenskem Primorju. (Vode, M., 1985)

Mestna knjižnica je leta 1956 prišla v pristojnost Okrajnega ljudskega odbora in se preimenovala v Študijsko knjižnico. Med drugimi nalogami je imela tudi nalogo, da načrtno zbira in ureja vse publikacije, ki se nanašajo na območje okraja Koper, in da preučuje kulturno in občo problematiko okraja Koper v preteklosti in sedanjosti. Glede posebne usmeritve knjižnice sta bila dva koncepta: po prvem naj bi zbirala vsa istrska dela v posebni zbirki, po drugem pa naj bi zbirala literaturo o jadranskem vprašanju in bi tako nudila podlago za "drugi Jadranski inštitut" (Duša Krnel-Umek, 1985). Tedaj je bila sprejeta dolgoročna prioriteta nabave, kjer je bila na prvem mestu periodika in kontinuande in nato tekoča slovenska dela o Istri in Slovenskem Primorju.

Leta 1957 je knjižnica priredila razstavo, ki je prikazala "prerez skozi slovensko literaturo, zgodovinopisje in zemljepisje". (Slovenski Jadran 1957, št. 38 (20. sep.), str. 5). To je bila prva razstava, ki jo je knjižnica pripravila. Z njo je želela opozoriti svoje uporabnike, predvsem dijake, na svoje fonde strokovne literature in na priročnike. Takrat v knjižnici še ni bilo prostega pristopa in je bilo gradivo bralcem skrito v nedostopnih skladiščih.

Leta 1958 je Študijsko knjižnico prevzela občina Koper, njen ravnatelj pa je postal Srečko Vilhar, neutrudni kulturni delavec, ki je že prej ves čas bdel nad razvojem knjižnice. Srečko Vilhar je uspešno bogatil domoznansko zalogo z zamenjavami z raznimi knjižnicami in Antikvariatom v Ljubljani in načrtno izločal domoznanske knjige iz Zbirnega centra. Pripravil je veliko odmevnih domoznanskih razstav in ima za tedanji razvoj domoznanstva velike zasluge.

Ko so delavci knjižnice obdelovali italijanske domoznanske knjige, so se še bolj zavedali pomembnosti domoznanstva, kar se je še poglobilo po obiskih posameznih knjižnic na Reki in v Puli, kjer je bila domoznanska usmeritev zelo poudarjena.

Velika pridobitev za knjižnico je bil obvezni izvod, do katerega je postala knjižnica upravičena po zakonu (Uradni list LRS št. 33 z dne 17.10.1960).

V tem času je začela knjižnica sistematično zbirati tudi pomorski tisk in septembra 1962 pripravila razstavo pomorskega tiska.

V pravilih iz leta 1962 je zapisano, da knjižnica posveča posebno skrb zbiranju knjižničnega gradiva v zvezi s problematiko svojega območja ne glede na jezik, v katerem je pisano, in tudi zbiranju gradiva o problematiki slovenskega obalnega ozemlja, Trsta in na splošno o problematiki zamejskih Slovencev v Italiji.

V letu 1964 je bila sklenjena pogodba s postojnsko knjižnico o odstopu dela fondov naši knjižnici. Tedaj smo pridobili tudi domoznansko gradivo, posebno veliko publikacij s področja krasoslovja, zlasti zanimivih starejših vodnikov po kraških jamah.

Pomembna razstava, ki je prikazala zbrano slovensko domoznansko gradivo, je bila Slovenska knjiga na Primorskem med obema vojnama (1918-1941) leta 1966.

ČASOPISNI ODDELEK

Najtesneje pa je z Domoznanskim oddelkom povezan Časopisni oddelek.

Miša Šalamun, ki je oddelek formirala, vodila in usmerjala do njegove ukinitve leta 1975, je zapisala, da se je potreba po oddelku pojavila leta 1955 ob zbiranju, katalogiziranju in klasificiranju še zlasti slovenskega tiska. Mestna knjižnica je namreč prevzela od Bibliotece Civice bogat fond italijanskih periodik, koprske tiske celo v kompletu, vendar ni hranila niti enega slovenskega tiska. Vzporedno z dopolnjevanjem in urejanjem italijanskih periodik so začeli zbirati slovensko primorsko časopisje. Za to je bila potrebna velika akcija, ki je zajemala zamenjave gradiva s posameznimi slovenskimi knjižnicami, predvsem NUK-om v Ljubljani, s sorodnimi kulturnimi in znanstvenimi ustanovami, zbiranje gradiva po župniščih, iskanje gradiva pri privatnikih na terenu ... in je bila zelo uspešna. Kasneje so v oddelku skrbeli, da so bili zastopani vsi zamejski slovenski časniki in časopisi, vsi hrvaški, ki so izhajali

v Puli in na Reki, in italijanski z domoznansko vsebino. Samostojno je začel oddelek delovati avgusta 1960, ko je bil za to delo redno zaposlen bibliotekar.

Ob svoji deseti obletnici leta 1961 je knjižnica pripravila razstavo Slovensko primorsko časopisje in izdala publikacijo Študijska knjižnica 1951-1961 z razpravo Srečka Vilharja o razvoju knjižničarstva na Primorskem in bibliografijo slovenskega primorskega časopisja Miše Šalamun. Ta razstava je imela v javnosti velik odziv. Bibliografija pa je še danes zelo v uporabi, še posebno ker navaja tudi nahajališča posameznih naslovov periodik.

Ob vedno večjih zahtevah bralcev po informacijah se je pokazala tudi potreba po evidentiranju člankov, ki so se nanašali na območje knjižnice. To so bili začetki domoznanske bibliografije. Tedaj še nobena študijska knjižnica ni vodila sprotne dokumentacije člankov. Dokumentacijska služba je začela bolj rasti po obiskih v mariborski knjižnici v drugi polovici šestdesetih let. (Šalamun, M., 1985)

DOMOZNANSKI ODDELEK

1. januarja 1975 je prišlo do ponovne združitve Študijske in Ljudske knjižnice v Osrednjo knjižnico. Ustanovljen je bil tudi Domoznanski oddelek z nalogo, da zbira, hrani in preučuje gradivo s celotnega območja Primorske. Tedaj se je tudi razformiral Časopisni oddelek. "Tako je zastalo, oziroma zamrlo veliko skrbnega in minucioznega dela, vloženega v časopisni oddelek. Nastal je domoznanski oddelek, ki je dobil širšo paleto nalog, pomembnih zlasti za obmejno območje. Osnovne fonde zanj so z vso ljubeznijo zbirali vsi njegovi predhodniki in vsi njegovi nasledniki in tako rekoč vsi knjižnični delavci od ustanovitve knjižnice dalje." je zapisal tedanji ravnatelj Andrej Jelačin v svojih spominih (A. Jelačin, 1985).

Koprska knjižnica je bila prva v Sloveniji, ki je ustanovila samostojen domoznanski oddelek. Velike zasluge pri tem ima Miša Šalamun, ki je bila tudi prvi vodja oddelka in vanj vložila veliko truda in znanja. Pri ureditvi oddelka je upoštevala smernice v članku Janka Glazerja (Glazer, Janko: Domoznanska

tradicija in naloge pokrajinskih knjižnic, Knjižnica 1963, št. 3/4, str. 111-119). V svojem prispevku o oddelku je zapisala: "Ob novi vlogi Kopra kot središča južne Primorske in edinega slovenskega pristanišča in še kot naslednika stare beneške Capodistrie, ki je veljala v najbolj cvetočih obdobjih za istrske Atene, je bilo nujno izdelati jasen koncept." (Miša Šalamun, 1985)

V domoznanski čitalnici

Vodenje oddelka je ob upokojitvi Miše Šalamun leta 1978 prevzela Vilma Krapež. Vodila ga je z enako ljubeznijo in strokovnim znanjem kot njena predhodnica do svoje upokojitve leta 1995. Ob njenem prevzemu večina knjižnega gradiva še ni bila klasificirana, rokopisno in drugo gradivo je bilo zgolj izbrano, toda neobdelano, prav tako tudi neknjižno gradivo. Poleg sprotnega tekočega dela ji je uspelo večino starega gradiva klasificirati in s temeljitim strokovnim znanjem obdelati najvažnejše dragocene tiske in tako oblikovati zbirko raritet, ki priča o bogati kulturni dediščini obmorskih krajev Slovenske Istre in o bogatem fondu koprske knjižnice.

Med njenimi številnimi razstavami velja omeniti odmevno razstavo ob 30-letnici knjižnice in 100-letnici Bibliotece Civice leta 1982 Redkosti, dragocenosti in zanimivosti knjižnice. Iz starih fondov je bilo izbrano dragoceno gradivo od inkunabul, antifonarijev, grškega kodeksa, zanimivih rokopisov, starih opisov Istre, Dalmatina, raznih pravilnikov družb in društev iz prejšnjega stoletja, vse do redko ohranjenih primorskih tiskov iz fašističnega obdobja in NOB. Predstavljeno je bilo skoraj vse dragoceno gradivo, ki ga je knjižnica pridobila v času svojega delovanja.

Domoznanska naloga knjižnice se je utrdila, domoznanski oddelek je postal potreben in obiskan in se je začel razvijati kot sodoben informacijski in dokumentacijski center.

Ko je bilo leta 1980 v Domoznanskem oddelku zasedeno mesto dokumentalista, je bil izpolnjen še en pogoj, da bi oddelek lahko postal študijsko jedro celotne Osrednje knjižnice, kot je ob otvoritvi prenovljene knjižnice leta 1979 zaželel tedanji ravnatelj Jože A. Hočevar. Od leta 1980 dalje se domoznanske kataloge in od leta 1992 računalniško bazo obogati letno z okoli 2000 domoznanskimi članki iz vseh domoznanskih časnikov, časopisov, zbornikov in tudi knjig ter iz nekaterih splošnih slovenskih periodik.

Leta 1983 je knjižnica pridobila osebno knjižnico in arhiv Staneta Vilharja, brata dolgoletnega ravnatelja Srečka Vilharja. Stane Vilhar je bil primorski komunist in revolucionar. Pripravljal je monografijo o Slovenskem Primorju in njegovi politični zgodovini. To gradivo je sedaj v njegovem arhivu, ki ga je podaril knjižnici. Zbirka je inventarizirana.

Z domoznanstvom koprske knjižnice je povezana tudi zaposlitev referentke za italijaniko Amalie Petronio leta 1986. Njena naloga je socializacija italijanske kulture skozi knjigo. Uspela je pridobiti dodatna sredstva za nakup knjižničnega gradiva v italijanskem jeziku. Od tedaj dalje skoraj brez težav nabavljamo domoznansko gradivo v italijanskem jeziku, ki izhaja v Italiji, kar je bilo prej velik problem.

Začela je tudi s projektom revalorizacije in ohranjanja starejših (antikvarnih) knjižnih fondov. V okviru tega projekta, v sodelovanju z vodjo matične in razvojne službe Ivanom Markovićem, je bila leta 1993 obdelana Besenghijeva

knjižnica in postavljena v Besenghijevo palačo v Izoli. Leta 1999 pa je izšel tudi tiskan katalog te knjižnice. V drugem polletju leta 1995 je bila izpeljana selitev dela antikvarnega fonda stare koprske Bibliotece Civice iz dislociranega skladišča na Markovcu v prenovljene prostore palače Gravisi Buttorai, kjer je sedež Skupnosti Italijanov v Kopru. Leta 1996 je izšla tudi publikacija Biblioteca Civica. Najnovejša, iz leta 1999, pa je zbirka Samostanski knjižni fondi. Tudi te knjige so bile obdelane in prenesene iz skladišča na Markovcu v prostore Skupnosti Italijanov. Tako so ti fondi, zahvaljujoč računalniški obdelavi in primerni postavitvi, ponovno dostopni novim generacijam uporabnikov.

Leta 1997 se je v Domoznanskem oddelku, predvsem zaradi novih potreb po urejanju bibliografij raziskovalnih delavcev v novo ustanovljenem Znanstveno-raziskovalnem središču v Kopru, zaposlil še en bibliotekar, ki je tretjino delovnega časa pogodbeno delal na Znanstveno-raziskovalnem središču. Od konca leta 1998 dalje dela polovično v Domoznanskem oddelku in polovično na Znanstveno-raziskovalnem središču. S tem se je tudi knjižnica vključila v proces ustanavljanja visokošolskih in znanstvenih ustanov na Obali.

GEOGRAFSKO OBMOČJE

Od svoje ustanovite do leta 1986, ko se je tudi v novogoriški knjižnici ustanovil domoznanski oddelek, je koprski domoznanski oddelek deloval za območje cele Primorske, od tedaj dalje pa deluje za območje južne Primorske. Seže tudi čez mejo na Hrvaško in v Italijo: na Hrvaško predvsem za dela, ki obravnavajo Istro v celoti in dela v povezavi z italijansko narodnostno skupnostjo, v Italijo pa predvsem za dela, ki so povezana s Slovenci na Tržaškem ali z Italijani, ki so po letu 1945 zapustili Istro.

Geografsko območje je včasih tudi širše, predvsem ko gre za starejše gradivo ali za pomembnejša splošna dela, ki obravnavajo te kraje.

V domoznansko mrežo koprske knjižnice spadajo naslednje splošno-

izobraževalne knjižnice: Knjižnica Makse Samsa iz Ilirske Bistrice, Matična knjižnica iz Izole, Mestna knjižnica iz Pirana, Knjižnica Bena Zupančiča iz Postojne in Kosovelova knjižnica iz Sežane. Najdlje, od leta 1980 dalje, se z domoznanstvom sistematično ukvarjajo v sežanski knjižnici. 1987 je začela z domoznansko dejavnostjo postojnska knjižnica, nato 1995 ilirskobistriška in 1996 piranska knjižnica. Razen v izolski knjižnici, kjer se z domoznanstvom ukvarjajo občasno, ima vsaka knjižnica za domoznanstvo posebnega strokovnega delavca, ki se s tem ukvarja vsaj delno.

DOMOZNANSKO GRADIVO

Vse domoznansko gradivo je dragoceno, ne samo redko, staro in pomembno, ampak tudi moderno in manj pomembno. Zbirka kot celota predstavlja kulturni in bibliografski unikum, ki mu je treba zagotoviti neokrnjenost in nenehno dopolnjevanje. Zaradi tega je treba tako gradivo varovati in izposojati pod posebnimi pogoji.

Domoznansko gradivo je postavljeno ločeno od ostalega gradiva v knjižnici. Postavljeno je po sistemu numerus currens in se izposoja prezenčno v domoznansko čitalnico.

Oddelek se nahaja v II. nadstropju knjižnice in ima tri prostore: prezenčno čitalnico, kjer stoji corpus separatum "Biblioteca Grisoni", delovni prostor za bibliotekarje, kjer so domoznanski katalogi, tekoča domoznanska periodika in priročna knjižnica, ter skladišče. Na podstrešju sta še dve manjši skladišči. Vsi ti skladiščni prostori so že zdavnaj pretesni in problem domoznanskih skladišč ostaja odprt, posebno ker je potrebno, da je domoznansko skladišče v bližini oddelka, saj se gradivo izposoja le v domoznansko čitalnico. Ob ustanovitvi oddelka je bilo dogovorjeno, da ima domoznansko skladišče prednost pri širjenju svojega gradiva na podstrešne prostore pred ostalim gradivom knjižnice.

Danes hrani Domoznanski oddelek naslednje gradivo in zbirke: mono-

grafske publikacije, serijske publikacije (oboje šteje okoli 30000 zvezkov), članke ter posebne zbirke: kartografsko, muzikalije, video, avdio, slikovno (fotografije, razglednice – v zadnjih letih smo kupili precej starih razglednic in tako pridobili kar lepo zbirko, plakati, grafični listi), zbirko drobnih tiskov, zbirko Rara, Grisonijevo knjižnico, Partizanski tisk, Besenghijevo knjižnico (postavljena v posebnih omarah v Beseghijevi palači v Izoli), Knjižnico Staneta Vilharja, zbirko Biblioteca Civica (postavljena v omarah na sedežu Skupnosti Italijanov v palači Gravisi Buttorai v Kopru), samostanska knjižna fonda (postavljena v omarah na sedežu Skupnosti Italijanov v palači Gravisi Buttorai v Kopru).

Najstarejša in najpomembnejša med posebnimi zbirkami je zbirka Rara – to je zbirka redkih in dragocenih knjig ter rokopisov. Vsebuje 5 inkunabul iz prvega obdobja tiskarstva. Najstarejša je Marchesinus Johannes: Mamotrectus super bibliam iz leta 1476, ki je obenem tudi najstarešja knjiga v koprski knjižnici. V zbirki najdemo tudi biblijo Jurija Dalmatina, dela Janeza Svetokriškega, Santoria Santoria, Paola Naldinija, zanimive rokopise, kot je na primer Cathastico de scritture de S. Nicolò d'Oltra iz leta 1569 ter vecje število glasbenih tiskov – antifonarijev, med katerimi je najstarejši iz leta 1503.

Ker je bilo med tem gradivom nekaj zelo poškodovanih knjig, smo jih, da bi jih rešili pred propadom, v sodelovanju z restavratorsko delavnico pri Arhivu Slovenije restavrirali. Ta zbirka zahteva posebne pogoje za hranjenje, razstavljanje in restavriranje.

Za nabavo domoznanskega gradiva skrbita dve bibliotekarki: akcesorka in referentka za italijaniko. Ker je nabava v knjižnici centralizirana, je važno sodelovanje med delavci v Domoznanskem oddelku in akcesorkama, ki imata z nabavo domoznanskega gradiva ponavadi več dela kot z nabavo ostalega gradiva v knjižnici.

V Domoznanskem oddelku zbiramo informacije o domoznanskih tiskih in odločamo o izboru gradiva. Občasno sodelujemo tudi pri nakupih v knjigarnah in na knjižnih sejmih, največkrat v Trstu, Gorici ter v Puli.

Pri nabavi gradiva je treba upoštevati tudi tisto, kar iščejo uporabniki oddelka. Oddelek je uspešen tudi glede na to, koliko zahtev uporabnikov lahko

zadovolji. Osnovna dilema pri izboru gradiva je, ali zbirati vse ali selektivno. V današnjem času si ne moremo več zadati cilja, da bi zbrali vse dokumente, ki se nanašajo na določeno območje, zato je organiziran izbor še najprimernejša oblika zbiranja domoznanskega gradiva.

Gradivo pridobivamo predvsem z nakupom in z obveznim izvodom, manj z darovi in zamenjavami. Za Domoznanski oddelek nabavimo po en izvod posameznega naslova publikacije ali neknjižnega gradiva. Bolj splošni in zanimivi naslovi domoznanskega gradiva se kupijo tudi za druge oddelke v knjižnici, tako da si jih uporabniki lahko izposodijo na dom.

Razveseljivo je, da nabava domoznanskega gradiva v zadnjih letih stalno narašča. To pomeni tudi, da vsako leto izide več domoznanskega gradiva.

Na primer leta 1994 je bilo nabavljenih 214 izvodov monografskih publikaciji in 81 naslovov serijskih publikcaij, od teh 51 v slovenskem jeziku, leta 2000 pa 879 monografskih publikacij in 190 serijskih, od teh 107 v slovenskem jeziku.

V zadnjih letih zavzema domoznansko gradivo okoli 5% v primerjavi z vsemi enotami gradiva v knjižnici in okoli 7 % v primerjavi z vsemi naslovi.

V druge oddelke knjižnice gre od 40% do 50% domoznanskega gradiva.

Neknjižnega domoznanskega gradiva je v primerjavi s knjižnim od 7% do 14%. Primarnega gradiva (po vsebini) je v primerjavi s sekundarnim (po avtorju) od 60% do 75%. Primerjava med književnostjo in ostalim gradivom kaže razmerje okoli 30% proti 70%.

V italijanskem jeziku je nabavljenih okoli 30% in v hrvaškem jeziku okoli 6% domoznanskega gradiva. Z nakupom pridobimo do 50% gradiva, ostalo z obveznim izvodom in z darovi, zanemarljiv procent pa z zamenjavami.

Veliko domoznanskega gradiva izide izven Slovenije in se ga pri nas ne da dobiti. Zato je še posebej pomembno, da kupujemo tudi v Italiji in na Hrvaškem, sicer bi ostali brez določenega števila zanimivih domoznanskih publikacij.

Še vedno je nerešen problem sive literature, saj ne vemo, koliko domoznanskega gradiva nismo uspeli dobiti, ker o njem nismo imeli informacij. Vprašanja se nam zastavljajo tudi pri zbiranju raziskovalnih in podobnih nalog,

ki jih hranijo druge knjižnice ali ustanove na našem območju in so obdelane in najdljive. Koliko podvajati, kako izbirati in kako jih pridobivati?

Do leta 1992 smo domoznansko gradivo obdelovali na kataložnih listkih, od tedaj dalje pa računalniško v sistemu COBISS.

OBISK

V prvih letih delovanja je v koprski domoznanski oddelek zašel le včasih kakšen radovednež. Leta 1975, ko je oddelek začel delovati, je statistika pokazala 112 obiskovalcev. Podobno število je bilo do leta 1980, ko se je obisk skoraj štirikrat povečal. Tudi kasneje je naraščal in bil največji leta 1988, ko je oddelek obiskalo 1244 obiskovalcev. Obisk se je začel kasneje umirjati, saj so tudi manjše knjižnice začele opravljati domoznansko dejavnost za svoje ožje območje. (V. Krapež, 1998). V zadnjih letih obišče oddelek okoli 1000 uporabnikov letno.

Uporabniki oddelka so različni od znanstvenih raziskovalcev, študentov, dijakov in učencev do preprostejših občanov. Iščejo domoznanske informacije, domoznansko gradivo in bibliografije. Povprečno si izposodijo okoli 2500 enot domoznanskih monografskih publikacij in okoli 3000 enot serijskih publikacij, občasno pa iščejo tudi ostalo gradivo.

Z nalogami oddelka in predstavitvijo njegovega gradiva se vsako leto seznanjajo tudi učenci in dijaki, ki oddelek organizirano obiščejo in tako spoznavajo lokalno kulturno dediščino. Istočasno so njihovi obiski pomembni za samopromocijo oddelka.

RAZSTAVNA DEJAVNOST IN BIBLIOGRAFIJE

Za promocijo domoznanskega oddelka služijo tudi domoznanske razstave, z njimi knjižnica še poudarja svojo kulturno, splošnoizobraževalno in infor-

macijsko nalogo.

Oddelek letno pripravi eno ali dve temeljiti in obsežnejši razstavi in gradivo z razstave tudi popiše. Razstave služijo za populariziranje domoznanskega gradiva, hkrati pa bibliotekarji zapolnijo vrzeli v gradivu, ki jih zaznajo ob pripravljanju razstave. Ponavadi razstave spremlja tudi predavanje ali literarni večer. Od ustanovitve oddelka do danes je bilo pripravljenih 24 osebnih razstav, posvečenih pomembnim primorskim literatom in drugim ustvarjalcem, in 45 tematskih domoznanskih razstav. Vse razstave so popisane v Zborniku OKSV Koper iz leta 1985 in v tem zborniku.

Moramo pa povedati, da danes mediji niso preveč naklonjeni knjižnici in njeni dejavnosti, saj kljub velikemu številu zanimivih in poučnih razstav ter literarnih večerov redkokdaj o tem poročajo.

Gradivo oddelka in njegovi katalogi so vedno bili dragocen vir za domoznanske bibliografije, ki nastajajo po potrebi, ob razstavah ali ko posamezni ustvarjalci ali raziskovalci zanje zaprosijo.

NAČRTI ZA PRIHODNOST

Načrti zajemajo tiste cilje, ki bi morali biti doseženi čim prej, ter dolgoročnejše, ki naj bi jih oddelek v svojem razvoju uresničil.

Najprej bo treba računalniško obdelati vse gradivo oddelka in dokončati delno postavljene zbirke, kajti urejene podatkovne zbirke so eden temeljnih pogojev za uspešno knjižničarsko delo. To pomeni še ogromno dela, kajti razen knjižnega gradiva, ki je obdelano, ni pa še vse vneseno v računalniške baze, je neknjižno gradivo pred letom 1990 skoraj vse neobdelano, čeprav je tako urejeno, da je kljub temu najdljivo.

Še posebno skrb bo treba posvetiti staremu in dragocenemu gradivu, ki bi ga morali preučiti z različnih vidikov: vsebina, avtor, vezava, ilustracije, papir, oziroma pisna podlaga, ohranjenost, načini hranjenja, pot, kako je knjiga prišla v knjižnico ....

Delo v domoznanskem oddelku bi morali načrtovati tako, da bi bibliotekarji v oddelku lahko delali tudi kot raziskovalci. Specializirali bi se za posamezna področja domoznanstva, glede na tematiko in glede na obliko gradiva (monografsko gradivo, serijske publikacije, članki, neknjižno gradivo, posebne zbirke). Povezali bi se z ustanovami, ki se ukvarjajo z raziskovanjem lokalne zgodovine in aktivno sodelovali pri njihovih raziskavah, ko je to mogoče. Z raziskovalnim delom in še kvalitetnejšimi informacijami bi prispevali k večjemu ugledu poklica in ustanove.

Da bi dosegli vse, kar bi želeli, bi morali oddelek kadrovsko okrepiti in pridobiti več prostora. Oddelek se bo stalno moral prilagajati tehnološkemu razvoju in razvoju informacijskih znanosti. V interesu knjižnice je, da je domoznanski oddelek čim bolje opremljen in moderen, saj je to oddelek, ki je pri promociji knjižnice najbolj propulziven in ki najbolj vrača, kar se vanj vlaga.

Razvoj oddelka je v tem času povezan tudi z nastankom in razvojem visokošolskih in raziskovalnih ustanov v Slovenski Istri. Bogati domoznanski fondi in dokumentacija predstavljajo dobro podlago predvsem za zgodovinska in družboslovna raziskovanja tega območja.

Razvoj je nadalje odvisen tudi od razvoja in posluha koprske občine kot ustanoviteljice koprske knjižnice ter od razvoja stroke in informacijskih znanosti.

Sprejeti domoznansko dejavnost kot primarno in posebno nalogo za splošno knjižnico pomeni, da je lahko brez skrbi za svojo prihodnost. Domoznanstvo predstavlja vez med preteklostjo in prihodnostjo. Predvideva se, da bo obstajala vedno potreba, da knjižnice zbirajo in obdelujejo gradivo lokalnega značaja.

BIBLIOGRAFIJA

- **Löser, Giovanni**: Primo programma dell'Imperiale Ginnasio di Capodistria, Trieste 1858
- **Vilhar, Srečko**: Prerez zgodovine knjižnic in knjižničarstva na Primorskem, V Kopru, 1961
- **Pahor, Miroslav**: Mestna knjižnica v Kopru : njen nastanek in razvoj do leta 1954. - v: Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, Koper 1979
- **Krapež, Vilma**: O Domoznanskem oddelku pri Osrednji knjižnici. – v: Knjižnica št. 1-4 (1981), str. 216-220
- **Gregorič Bratina, Milka**: Spomini knjižničarke. – v: Zbornik OKSV Koper, Koper 1985)
- **Vode, Marjan**: Spomini na obdobje 1955-1958. – v: Zbornik OKSV Koper, Koper 1985
- **Hočevar, Jože A**: Nekaj osnovnih črt razvoja Osrednje knjižnice Koper po letu 1954. – v: Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, Koper 1979).
- **Pensato, Rino & Valerio Montanari**: Le fonti locali in biblioteca, 1984
- **Krnel-Umek, Duša**: Pregled dejavnosti knjižnice. – v:Zborniku OKSV Koper, Koper, 1985).
- **Šalamun, Miša**: O časopisnem in domoznanskem oddelku ter o bibliografski dejavnosti v koprski knjižnici. – v: Zbornik OKSV Koper, Koper 1985
- **Šalamun, Miša**: Razstavna dejavnost knjižnice v Kopru. – v: Zbornik OKSV Koper, Koper 1985
- **Jelačin, Andrej**: Od Študijske do Osrednje knjižnice Koper. – v: Zbornik OKSV Koper, Koper 1985)
- **Krnel-Umek, Duša & Bernard Rajh**: Domoznanska dejavnost v slovenskem knjižničnoinformacijskem sistemu. – Maribor, Koper 1985
- **Krapež, Vilma**: Domoznanski oddelek Osrednje knjižnice S. Vilharja v Kopru. – v: Primorska srečanja št. 162 (1994), str. 662-220
- **Gaberc, Slavko**: Domoznanstvo kot življenska in profesionalna opredelitev. – v: Glas, št. 26 (21. nov. 1997), str. 17
- **Biblioteca Civica**, Koper 1996
- **Marković, Ivan**: (2001). Biblioteca Civica: nastanek in razvoj Mestne

knjižnice v Kopru do leta 1952. V: Knjižnica, 45, 1-2, str. 23-34.

- **Kocjančič, Dolores**: Domoznanski oddelek Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper: diplomska naloga, Ljubljana 1997
- **Ivančič, Damjana**: Domoznanski oddelek v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja v Kopru: seminarska naloga, Izola 1997
- **Krapež, Vilma**: Krepitev zavesti o pomenu domoznanske dejavnosti / pogovor vodil Slavko Gaberc. – Primorska srečanja št. 204 (1998), str. 319-325

POTUJOČA KNJIŽNICA VČERAJ, DANES IN JUTRI

Anamarija Ivetac

UDK 021.65/.67(497.4 Koper)

Izvleček

Potujoča knjižnica mora biti v svojem delovanju povsem enaka manjši splošnoizobraževalni knjižnici. Potujoča knjižnica naj bi delovala v tistih krajih, kjer ni možno ali zaradi določenih vzrokov ni potrebno organizirati in izvajati knjižnične dejavnosti v stabilnih knjižnicah. Njena dejavnost je brezplačna in opravlja pomembno vlogo pri širjenju bralnih navad. Njeno delovanje mora biti organizirano na podlagi poglobljenih analiz območja in potreb prebivalcev. Bibliobus je najpogostejša oblika mobilne knjižnice in je lahko različno velik. Prve potujoče knjižnice so se pojavile v drugi polovici 19. stoletja, toda bolj so zaživele po prvi svetovni vojni v Evropi in Ameriki. V Sloveniji so se začeli prvi poskusi potujočega knjižničarstva kmalu po 2. svetovni vojni, ko so s knjižnimi kovčki lahko prenašali največ do 200 knjig. Prvi bibliobus je začel delovati v Kopru leta 1973, sledila sta mu bibliobus v Mariboru in Novi Gorici. Danes deluje v Sloveniji 12 bibliobusov, nekateri med njimi so popolnoma avtomatizirani. Z vstopom Slovenije v Evropsko skupnost bodo lahko slovenski bibliobusi obiskovali tudi Slovencev zamejstvu.

SINTESI

La biblioteca itinerante ieri, oggi e domani

La biblioteca itinerante deve possedere tutti i servizi di una piccola biblioteca pubblica. La biblioteca itinerante visita quei luoghi dove non è possibile organizzare una biblioteca tradizionale. I servizi del bibliobus sono gratuiti. Il bibliobus svolge un importante ruolo di diffusione della lettura. Il servizio di bibliobus si organizza in base all'analisi del territorio e delle esigenze dei paesani. Il bibliobus è la forma più diffusa di biblioteca itinerante e può essere di varie dimensioni e capienza.

Le prime biblioteche itineranti risalgono alla metà del 19.esimo secolo, ma la loro diffusione su larga scala in Europa e nel mondo si è verificata appena dopo la prima guerra mondiale. In Slovenia i libri venivano inizialmente portati in apposite valigie che potevano contenere non più di 200 libri. La prima biblioteca in Slovenia ad avere un bibliobus è stata la biblioteca di Capodistria (1973), seguita da Maribor e Nova Gorica. Oggi in Slovenia operano 12 bibliobus alcuni dei quali già completamente automatizzati.

Con l'ingresso della Slovenia nell'Unione Europea i bibliobus potranno visitare anche agli Sloveni d'oltreconfine.

UVOD

Prispevek sem razdelila v dva sklopa. V prvem sem opredelila teoretična izhodišča za potujoče knjižničarstvo in tudi prikazala nekatere zanimivosti in novosti, ki so bile uvedene v bibliobusne službe v svetu. V drugem sklopu sem predstavila razvoj potujočega knjižničarstva v Sloveniji in na Primorskem ter vizijo njunega razvoja v prihodnosti.

ORGANIZACIJA POTUJOČE KNJIŽNICE

Pomen potujoče knjižnice

Potujoča knjižnica mora biti v delovanju enaka manjši splošnoizobraževalni knjižnici in ne sme v ničemer zaostajati: ne po kvaliteti in pestrosti knjižnega gradiva, ne po številu in kvaliteti strokovnih delavcev. Potujoča knjižnica naj bi delovala v tistih krajih, kjer ni možno ali zaradi določenih vzrokov ni potrebno organizirati in izvajati knjižnične dejavnosti v stabilnih knjižnicah. Potujoče knjižnice naj bi s pomočjo primernih vozil oskrbovale te kraje s svojim knjižničnim skladom, izposojevalno in informacijsko službo pa naj bi opravljali za to usposobljeni kadri.

Vsaka potujoča knjižnica naj bi zagotavljala vsem krajanom enakovreden

in brezplačen dostop do svojih storitev. Člani potujoče knjižnice so predvsem tisti prebivalci, ki ne živijo v bližini stabilnih knjižnic in jim je zaradi različnih vzrokov njihov obisk onemogočen. Delovanje potujoče knjižnice je pomembno tudi zato, ker se s tem med prebivalci krepi zanimanje za uporabo knjižničnega gradiva in se istočasno razvija in utrjuje knjižničarska mreža v celoti. Potujoča knjižnica zajema v krajih, ki jih obiskuje, vse generacije, predšolske, šoloobvezne otroke, dijake, študente ter odrasle bralce, katerih otroci začnejo z njimi obiskovati bibliobus in tako nadaljujejo bralno tradicijo iz generacije v generacijo.

Pomembno je tudi, da je obisk bibliobusa tudi družaben dogodek, saj se tam srečujejo vaščani med seboj in s knjižničarji, s katerimi se sčasoma razvijejo tudi prijateljske vezi. Iz tega lahko spoznamo, kako velik pomen ima potujoča knjižnica za kraje, ki jih obiskuje. Zato bi morala biti zavest o pomenu potujoče knjižnice širše zastavljena, in sicer bi morala ta potreba izhajati že iz same filozofije družbe.

Značilne oblike potujočih knjižnic[1]

a) oskrbovanje s knjižnimi kolekcijami, ki jih za določeno obdobje pustimo v težje dostopnih krajih in jo zamenjamo z novo,
b) pošiljanje gradiva različnim kategorijam bralcev po pošti,
c) sistematična zamenjava in dodajanje knjižnega fonda izposojevališč in podružnic iz središčnega sklada potujoče knjižnice ,
d) posredovanje gradiva na terenu z bibliobusi, ki so lahko različnih tipov in velikosti, poleg različnih vozil uporabljajo tudi ladje, vlake in helikopterje,
e) specializirano posredovanje knjižnega ali neknjižnega gradiva z multimedijskimi potujočimi knjižnicami, ki so tehnično specializirana vozila in obiskujejo najrazličnejše sredine.

K a) To je najenostavnejša oblika potujočih knjižnic, saj se gradivo le dostavi na teren in se po določenem času knjižno kolekcijo zamenja. Izvaja se jo le v primeru, če ni možna nobena od ostalih oblik potujočih knjižnic.

K b) Izvaja se zlasti, ko dostavljamo gradivo invalidnim ali kako drugače prizadetim osebam, ki nimajo možnosti, da bi prišli do knjige.

K c) To je nekoliko višja oblika dela, saj se bibliobus ali druge oblike delovanja

potujočega knjižničarstva prepletajo z delovanjem krajevnih podružničnih knjižnic: ko bibliobus dopolnjuje njihov knjižnični sklad, izvaja medknjižnično izposojo in s tem širi in utrjuje mrežo splošnoizobraževalnega knjižničarstva na svojem področju, istočasno pa ostaja še vedno neposredni prenašalec želj prebivalcev po knjigi in po drugih elementih kulture na terenu.

K d) To je najširša oblika posredovanja knjižnega gradiva na lokacije, ki nimajo svojih stalnih knjižnic, in je namenjena posebno tistim prebivalcem, ki so vezani na ta kraj. Je pa tudi racionalna, učinkovita in najhitrejša rešitev ob relativno veliki izbiri gradiva in prisotnosti usposobljenega kadra. Ta bralcu sproti strokovno pomaga pri izbiri knjig, primernih njegovemu zanimanju, potrebam ali starostni stopnji. Opravlja pa tudi informacijsko dejavnost in skuša vzgajati bralca. Strokovni delavec ob tem na terenu tudi ugotavlja bralne interese prebivalstva, sledi željam obiskovalcev ter prilagaja in dopolnjuje knjižni sklad potrebam bralcev.

K e) Postajajo vedno bolj aktualne in dosegljive tudi v Sloveniji. Zanje so potrebna večja finančna sredstva in zato večje načrtovanje in ocena potreb po takih vozilih.

Naloge potujoče knjižnice

Definicija Unesca: Potujoča knjižnica je dodatek in nadgradnja splošnoizobraževalne knjižnične mreže pa tudi njen pomemben sestavni del in jo z vso pravico imenujemo "... demokratična ustanova za vzgojo, kulturo in informiranje ..."

Potujoča knjižnica mora teren zadovoljevati kompleksno in si nalagati splošnejše naloge, kot so širjenje bralnih navad, in s tem manjšati razlike med mestom in njegovim obrobjem. Potujoča knjižnica želi ravno tako pomagati pri pripravi sprejemanja kulture v širšem smislu tudi v odročnejših krajih.

Zelo pomembna naloga je ugotoviti potrebe po ustrezni obliki knjižničarstva za določen kraj ali območje in posredovati te ugotovitve svoji matični knjižnici.

Za vsako potujočo knjižnico stoji torej matična knjižnica, ki skrbi za bogat

knjižni fond, ki je na razpolago za izposojo v krajih, kjer nimajo stabilnih knjižnic. Strokovni delavci potujoče knjižnice pa ravno tako ugotavljajo potrebe po stabilnih izposojevališčih in te posredujejo matičnim knjižnicam kot svojim strokovnim in organizacijskim centralam.

Pomembna naloga vsakega knjižničarja, ki dela na potujoči knjižnici, je, da uporabnikom brezplačno posreduje primerno, bogato in čim bolj pestro knjižnično gradivo ter daje informacije o njem.

Delovanje potujoče knjižnice temelji na zaledju dobre matične knjižnice, na široki in trdno razpredeni knjižnični mreži in na strokovno usposobljenem kadru. Ta pa s pomočjo dobrega poznavanja okoliša, kamor zahaja, njihovih potreb in želja strokovno, skrbno in sistematično vodi menjavo, kroženje ter izposojo knjig.

Izposojevališča potujoče knjižnice

Matična knjižnica ima za nalogo izdelati in sestaviti načrt oziroma program, s katerim bo določila, katere kraje bi bilo potrebno obiskovati in oskrbovati s knjigami potujoče knjižnice. Pri tem poskuša zajeti kraje, ki imajo majhno knjižnico ali pa je sploh nimajo. Potujoča knjižnica je namenjena tudi tovarnam, šolam, bolnišnicam, domovom za ostarele, mladinskim klubom ter podobnim ustanovam v svoji okolici.

Kriteriji, po katerih se določa izposojevališča, so naslednji:
- načrtovanje dolgoročnih in srednjeročnih strokovnih načrtov,
- število prebivalcev v kraju (do 500 prebivalcev),
- prometne razmere in primernost cest za vozilo - bibliobus,
- oddaljenost kraja od večjih kulturnih središč,
- bližina splošnoizobraževalne knjižnice,
- bližina šole in
- ne nazadnje predlogi in želje krajanov.

Kraje, ki so za bibliobuse težko dostopni ali pa so sploh nedostopni, se oskrbuje s kolekcijami knjig. Tiste, ki so dostopni le ob dobrih vremenskih razmerah, se oskrbuje kombinirano, in sicer z bibliobusom in s kolekcijami.

Izbira sredin in postajališč, za katere menimo, da bi jih bilo potrebno obisko-

vati, mora izhajati iz jasne, konkretne in problemske slike o vseh krajih in posebnih sredinah, upoštevajoč ob tem tudi njihovo širše zaledje.

Urnik obiskovanja postajališč

Pri sestavljanju urnika moramo predvsem paziti, da je sestavljen tako, da je obisk kraja v tistem času, ko je večina krajanov doma. Zato se mora delovanje bibliobusne službe odvijati predvsem v popoldanskem času (ne prezgodaj in ne prepozno zvečer). Bralci morajo biti o razporedu obiskov dobro obveščeni, razpored naj bo objavljen v lokalnih časopisih in na radiu. Pri obiskovanju šol, tovarn in drugih posebnih ustanov skušajmo izoblikovati urnik tako, da upoštevamo njihove želje. Dolžino odprtosti posameznega izposojevališča narekuje predvsem število obiska in izposoje. Zato včasih lahko nekoliko podaljšamo oziroma skrajšamo urnik. Vsa postajališča bi morali obiskovati najmanj vsakih 14 dni.

Prostori potujoče knjižnice

Potujoča knjižnica je samostojen oddelek, ki ima svoje prostore pri matični knjižnici, in sicer je najbolje, da so ti prostori zaradi menjave knjižnega fonda v pritličju. Za skladišče potujoče knjižnice je po normativih določeno 7 m^2 enot prostora za 1. 000 knjižnih enot. Pri potujoči knjižnici se prav tako ravnamo po normativih iz leta 1987, ki se nanašajo na splošnoizobraževalne knjižnice, po katerih mora imeti 3 knjige žive zaloge na prebivalca oziroma najmanj 1 knjigo na prebivalca. Razmerje knjižničnega gradiva naj bo 60 : 40 naslovov v prid strokovni literaturi, nobena knjižnica pa naj nima manj kot 30 % strokovne literature. Knjižnično gradivo za mlade uporabnike naj obsega povprečno od 25 do 30 % temeljne knjižne zaloge. Priročniki in drugo informativno gradivo pa naj obsega do 10 % temeljnega knjižničnega gradiva. Povprečno dosežen standard prirasta je 200 enot na 1000 prebivalcev. Avdiovizualno gradivo se lahko oblikuje kot posebno zbirko le v primeru, če vsebuje najmanj 500 enot. V letnem prirastu pa se upošteva standard nakupa 10 enot na 1000 prebivalcev. Prostori za interno delo naj bodo v isti stavbi, če je možno tudi v istem nadstropju. Če je skladišče v drugem nadstropju, pa je

nujno potrebno dvigalo za knjige. Pisarna za zaposlene naj meri 16 m^2, na vsakega zaposlenega delavca naj bo 8 m^2 prostora. Skladišče naj bi merilo najmanj 28 m^2 in je odvisno od števila in velikosti bibliobusov in knjižnega fonda. Število polic v skladišču naj bo za trikrat večje, kot je število polic v vozilu.

Garaža naj bo dovolj velika, da se jo da pravilno prezračevati. Garaža naj bi služila za odlaganje in popravilo vozila ter za shranjevanje vseh dodatnih predmetov za vzdrževanje vozila. Prostor naj daje možnost za priključitev na električno omrežje ter naj bo primeren za pranje in čiščenje vozila.

Urejenost vseh prostorov v isti zgradbi omogoča, da pri menjavi oziroma nalaganju in raztovarjanju knjižnega fonda delavci ne izgubljajo po nepotrebnem veliko časa in energije.

Bibliobus

Bibliobus je najpogostejša oblika mobilne knjižnice. Velikost vozila je prilagojena terenu, ki ga obiskuje. Poznamo naslednje tipe bibliobusov:

a) avtobuse, ki sprejmejo od 1.500 do 4.000 enot gradiva,
b) tovornjake, polpriklopnike ali priklopnike za 6.000 do 8.000 enot gradiva,
c) zglobne oziroma členaste avtobuse, ki lahko sprejmejo poljubno število knjižnih enot in
d) kontejnerje različnih velikosti, ki jih pustijo po potrebi v določenem kraju za krajši ali daljši čas.

Notranjost bibliobusa mora biti najbolje izkoriščena, da bo enako uporabna tako za obiskovalce kot za zaposlene. Površino v vozilu delimo na prostor za izposojo (ki je največji), na prostor za evidentiranje obiska in izposoje (ki se z uvedbo računalniške opreme zmanjša), na prostor za zaposlene (WC, garderoba) in na prostor za tehnična pomagala (faks, mobitel, kopirni stroj, video ...). V manjših vozilih običajno obstaja samo izposojevalni del ter prostor za zaposlene, ki je po navadi predvsem prostor za izposojo gradiva. V večjih vozilih pa je večja možnost kombinacij vseh površin, ki se sklenejo v funkcionalno celoto. Vozilo mora imeti tudi naprave za ogrevanje, hlajenje, prezračevanje in osvetljevanje notranjosti vozila. Pomemben je tudi varen

vstop in izstop iz bibliobusa, predvsem za starejše uporabnike, zato so najbolj primerna pnevmatska vrata, ki se odpirajo navzven. Bibliobusi so navadno opremljeni s knjižnimi policami, ki so lahko lesene ali kovinske. Kovinske so primernejše, ker so manj izpostavljene klimatskim spremembam. Police so vgrajene pod določenim kotom, da knjige med vožnjo ne padajo na tla. Pult za evidentiranje izposoje naj bo zložljiv, tako da ga po potrebi lahko povlečemo in spravimo. V novejših bibliobusih, ki imajo tako imenovane "mini čitalnice", imajo na razpolago od 4 do 6 sedežev in panoje za časopise in revije. Priljubljene so tudi police ali omarice za razstavo novitet, ki jih je potrebno tekoče dopolnjevati. Prav bi bilo, da se tudi potrebe zaposlenih ne zanemarjajo. V vozilu bi morale biti tudi garderobne omare z različnimi predali, manjši hladilnik in kuhalnik ter sanitarni prostori. Še tako sodoben bibliobus se lahko izboljša s še bolj funkcionalno ureditvijo vseh potrebnih površin tako za uporabnike kot za delavce.

Na žalost včasih že nova vozila vsebujejo pripomočke, ki so zaradi površne izdelave neuporabni (grelec za toplo vodo,...). Novejši bibliobusi so tehnično boljši, saj imajo močnejši motor, večjo gibljivost, hidravlični volan, lažje prestave, ..., zato je vožnja prijetnejša in varnejša.

POTUJOČE KNJIŽNICE V SVETU

Razvoj potujočih knjižnic v svetu

Dejavnost potujoče knjižnice ni dovolj znana, čeprav sega zamisel o potujočem knjižničarstvu v daljnjo leto 1854, torej v sredino prejšnjega stoletja, ko so v angleški grofiji York začeli voziti knjige s kočijami in so knjižne zbirke izposojali s pomočjo knjižnih kovčkov, v katerih so imeli spravljene knjige manjšega formata. V 20. stoletju je potujoče knjižničarstvo zaživelo po prvi svetovni vojni, najprej v Švici (Bern) leta 1921, nato v Nemčiji (München) leta 1928, kjer so uporabljali vlak, in v tedanji ameriški zvezni državi New York, kjer je

bibliobus obiskoval šole, klube ter manjše knjižnice, da bi dopolnjeval njihov knjižnični fond. Pozneje so v ZDA organizirali celo mrežo bibliobusnih služb, tako imenovano "bookmobile network".

V 70. letih se je v potujočem knjižničarstvu pojavila manjša kriza zaradi novih tehnologij, ki so postale del sodobnih stabilnih knjižnic. Potujoče knjižnice so si pridobile neke lastnosti "dinozavrov", torej nečesa zastarelega. Imeli so jih za nesposobne prilagoditi se družbi, ki potrebuje veliko število informacij, ki se jih lahko posreduje le z novo tehnologijo. Zato so bile tudi potujoče knjižnice prisiljene soočiti se z novostmi.

Potujoče knjižnice v ZDA

Državna knjižnica v ameriški zvezni državi Missouri je začela izvajati projekt multimedijskih potujočih knjižnic in začela obiskovati predšolske otroke, otroke z motnjami v obnašanju, njihove starše ter prizadete otroke. Tako so nastajali specialni bibliobusi, opremljeni s preprogami, umetniškimi opaži, zložljivimi mizami in večnamenskimi projekcijskimi površinami. Drugi bibliobusi v ZDA so se specializirali za obiske ostarelih državljanov. Ta vozila so bila opremljena s hidravličnimi dvigali, ki omogočajo starim ljudem in ljudem v invalidskih vozičkih preprosto vstopanje v vozilo. Opremili so jih tudi s filmskimi sistemi, z gramofoni in magnetofoni. Bibliobusi za otroke in učence osnovnih šol pa so bili opremljeni tudi z lutkovnimi odri, tako da so lahko pripravili predstave za mlajše kot tudi za starejše obiskovalce. Sistem dela v ameriških bibliobusih je dobro razvit predvsem zaradi njihove enotnosti, saj imajo 12-urni delovni čas. Na teden porabijo 10 ur za vožnjo, 20 ur za izposojo in 18 ur za pripravo knjig, kar je minimalen delovni čas, včasih pa obsega njihov delovni teden tudi do 60 ur. Na dan prevozijo največ do 120 km in so zelo natančni pri preračunavanju časa, ki ga porabijo za dostop do posameznih postajališč. Pri tem upoštevajo cestne pogoje, gostoto prometa in geografsko konfiguracijo pokrajine ter druge dejavnike, ki vplivajo na čim manjšo izgubo časa med obiskom posameznih izposojevališč. Unescovi, pa tudi ameriški standardi, predvidevajo, da naj se vsak kraj obišče na 14 dni, čas obiska posameznega kraja pa naj bo prilagojen številu bralcev.

Potujoče knjižnice v deželah v razvoju

Bibliobusna služba je tehnično in strokovno dobro razvita tudi drugje po svetu. Tako je na primer Jerusalem Public Library imela tri bibliobuse; v Keniji so imeli ravno tako tri bibliobuse, s tem da jim je podarila dva Nemčija. Delhi Public Library, ki je bila ustanovljena s sodelovanjem indijske vlade in Unesca leta 1950, je imela po letu 1960 dva bibliobusa, že leta 1973 pa je Exstension service departement imel že pravo bibliobusno mrežo, ki je pokrivala 55 delhijskih področij z do 21.000 člani in z letno izposojo tudi do 300.000 knjig. Tudi knjižnica v Colombu v Šri Lanki ima razvito biblibusno službo, ki se širi glede na potrebe in možnosti.

Potujoče knjižnice v Evropi

V evropskem prostoru je bibliobusna služba zelo dobro razvita in deluje na različno opremljenih vozilih.

Zelo dobro razvita bibliobusna mreža deluje na Finskem in Laponskem kot dodatek k rednim knjižnicam, ki jih imajo veliko. Na Finskem opravlja delo potujoče knjižnice tudi "book ship", to je posebna ladja, ki obiskuje posamezne osamljene zaselke in ima svoja postajališča ob svetilnikih.

Močno bibliobusno tradicijo ima tudi Anglija, ki s svojo mrežo potujočih knjižnic deluje brez zastoja že več kot 60 let. V Angliji imajo vpeljan bibliobus tudi na otoku Holy Island, ki ima samo 200 prebivalcev. Zanje je to edini možen način, da pridejo v stik s knjigo in knjižnico. Prav tako se v Angliji lahko pohvalijo s sodobno opremljenimi bibliobusi za otroke, starše in vzgojitelje ter tudi z bibliobusi za odrasle bralce. V Italiji je bibliobus šel prvič na pot leta 1953 na Siciliji, kjer obiskuje posamezne zaselke, domove za onemogle ter druge javne ustanove. Novejši bibliobusi obiskujejo tudi bolnice, šole in zapore. Po odročnejših vaseh pa z bibliobusi razvažajo police s knjigami, ki jih tam pustijo za nekaj mesecev. V zadnjih letih so uvedli v Italiji tudi poletne bibliobuse, ki delujejo vsako poletje od 1. julija do konca avgusta in so opremljeni z leposlovnimi knjigami ter stoli, mizami in senčniki, ki jih postavijo pred vozilo. Ti bibliobusi že od leta 1984 v poletnih mesecih obiskujejo predvsem plaže in so še zdaj zelo obiskani.

Enak tip potujočih knjižnic se je razvil tudi v Španiji, in sicer od leta 1992 dalje. Tu so občasno organizirali ob poletnih večerih razgovore o temah, ki zanimajo večje skupine ljudi, in sicer od 17. do 21. ure enkrat tedensko. Posebej je bilo poskrbljeno tudi za otroke, za katere so ravno tako enkrat na teden pripravili ure pravljice. V Španiji bi bibliotekarji v dogovoru z njihovo železnico radi opremili vagon s knjigami na progi, ki gre za Castelldefels, odprt naj bi bil vsak dan tudi v zimskem času, saj je statistično dokazano, da vsak dan uporablja ta vlak kot prevozno sredstvo okoli 2.500 ljudi.

Tudi v Franciji je bibliobusna služba dobro vpeljana. V Lillu obiskujejo bibliobusi vsako izposojevališče izven mesta enkrat tedensko v popoldanskem času. Bibliobusi imajo tudi čitalnico za 6 do 7 bralcev. Ti bibliobusi prevažajo po 2.000 knjig. V Dijonu bibliobus obiskuje 11 krajev v okolici mesta s 3.000 knjigami, tudi enkrat tedensko. Bralcem delijo različne kataloge knjig in izposojajo knjige brezplačno. Tudi v Franciji imajo posebne bibliobuse, ki so namenjeni samo otrokom, mamicam v pričakovanju, starejšim osebam in so uporabnikom posebej prilagojeni. Poleg bibliobusov delujejo v Franciji tudi mobilne knjižnice z vlakom ali tramvajem.

Posebno dobro urejeno delovanje potujočih knjižnic z dolgoletno tradicijo ima Nemčija. V Münchnu je bila že leta 1928 vpeljana potujoča knjižnica - vlak. Pozneje so obiskovali kraje z bibliobusi, leta 1956 so ustanovili bibliobus samo za dijake, leta 1963 pa specialni bibliobus samo za otroke. Danes se lahko pohvalijo, da številne knjižnice sodelujejo z zavodi za brezposelne osebe in te dodatno izobražujejo in jim pomagajo, da bi se zopet zaposlili.

Na področju Hanovra delujejo tri bibliobusi, in sicer dva za odrasle, eden pa je namenjen samo otrokom. Z njimi obiskujejo 22 postajališč, obiščejo jih enkrat na teden. To delo opravljajo štirje bibliotekarji, trije knjižničarji in trije šoferji-manipulanti.

Bibliobus v Kornachu obiskuje 61 krajev dvakrat mesečno in v tem času prevozi 540 km. Odrasli si lahko izposodijo neomejeno število knjig, otroci pa le po dve in izposoja je brezplačna le za 4 tedne, kasneje pa zaračunavajo visoko zamudnino. Bibliobus v Flensburgu prepotuje mesečno do 1.300 km, večje kraje obiskujejo na tri tedne, manjše pa na štiri tedne. Skupaj obiskujejo

146 postajališč. Petek posvečajo še samotnim zaselkom ali samo domačijam, kjer se ustavljajo za krajši čas. Takih postajališč je 143. To delo opravljajo trije bibliotekarji, trije knjižničarji in en šofer-manipulant.

Tudi v vseh vzhodnoevropskih deželah so bibliobusne službe dobro razvite in obiskujejo oddaljene kraje ter istočasno dopolnjujejo tudi knjižni fond manjših knjižnic. V Sovjetski zvezi se je pojavila potreba po izposojevalni službi s pomočjo helikopterjev zaradi velikih območij ter velike oddaljenosti krajev.

V svetu je vedno več dobro tehnično opremljenih in strokovno specializiranih vozil za določen krog bralcev, in sicer vozila, ki vozijo knjige samo za otroke, za upokojence, za jezikovne manjšine ali celo samo za izseljence.

Torej si je potujoče knjižničarstvo v začetkih tretjega tisočletja izborilo pomembno mesto v knjižničarstvu, saj ravno s to vrsto knjižnic marsikoga privabimo v knjižnico prvič in tako pridobimo nove bralce. Dejstvo, da potujoča knjižnica prinaša knjige na dom in to brez plačila, ni zanemarljivo.

Vedno bolj pa je izražena tudi potreba, da bi se potujoči knjižničarji med seboj povezovali ter si izmenjavali izkušnje preko raznih strokovnih srečanj ali pa preko skupnih strokovnih časopisov, kot sta angleški Service point ali avstralski Read-o-Rama ter tako dajali informacije o svojem napornem, uspešnem in potrebnem delu tudi javnosti.

RAZVOJ POTUJOČIH KNJIŽNIC V SLOVENIJI

Prvi poskusi potujočega knjižničarstva so se začeli kmalu po 2. svetovni vojni, ko so občinske ljudske knjižnice začele pošiljati v oddaljene kraje, kjer še ni bilo razvito knjižničarstvo, knjižne kovčke.

Kovčke za potujoče knjižnice je izdelovala tovarna kovčkov v Domžalah. Ti kovčki so bili iz polivinila in obiti s kovino, da se pri prenašanju niso poškodovali. Znotraj so bili kovčki opremljeni s knjižnimi policami in predalčkom za tiskovine. Bili so različnih velikosti, in sicer so najmanjši lahko hranili od 80 do 100 knjig, večji od 130 do 150 knjig in največji do 200 knjig. Pri sestavi

knjižnih zbirk za izposojevališče je knjižničar upošteval posebne želje bralcev. Imel je tudi sezname prejšnjih pošiljk, tako da se knjige ne bi v prekratkem času ponavljale. V eni pošiljki je bila knjižna zbirka sestavljena iz približno 1/3 mladinskih knjig, 1/3 ali nekoliko več leposlovnih knjig za odrasle ter 1/3 knjig s poljudnoznanstveno vsebino. Tako akcijo so najprej organizirali v ljubljanskem okolju na pobudo Okrajnega sveta Svobod in prosvetnih društev Ljubljana. Kmalu zatem so oskrbovali teren s knjižnimi kovčki tudi drugje po Sloveniji (v Kamniku, Metliki, Kopru, Ravnah na Koroškem in drugod).

Knjižni kovčki - prva oblika potujoče knjižnice

To so torej bile prve priprave na posebno bibliobusno službo, ki se je razvila šele dve desetletji kasneje in je takoj požela uspehe.

Začetki potujočega knjižničarstva v Sloveniji segajo v leto 1973, ko je prvi bibliobus začel obiskovati bralce na podeželju v okolici Kopra. To je bil manjši prirejeni TAM-ov avtobus s knjižnimi policami, na katerih je bilo 2.000 z elastiko pritrjenih knjig različnih vsebin. Čeprav je bil bibliobus sprva namenjen le koprskemu podeželju, je kmalu razširil svoja izposojevališča še na piransko,

izolsko ter nekoliko kasneje še na sežansko in ilirskobistriško občino. Vsakih 14 dni je obiskoval 83 vasi.

Naslednje leto je po enoletnih pripravah začela ljubljanska potujoča knjižnica obiskovati svojo okolico s prvim namensko izdelanim bibliobusom, ki je imel prostor za okoli 4.500 knjig, ki so bile razvrščene ob stranicah bibliobusa. V začetku so obiskovali 34 krajev, ki jih obiskujejo še danes, s tem da so sčasoma vključili še nove kraje, saj je bilo povpraševanje po obiskih bibliobusa veliko. V dveh primestnih krajih pa so ustanovili občinske krajevne podružnične knjižnice, ker jim samo potujoča knjižnica ni zadostovala več.

Istega leta je pričel delovati enako velik bibliobus tudi v Mariboru: tudi ta je bil izdelan v TAM-u tako kot ljubljanski. Prevažal je 5.000 knjig. Danes obiskuje mariborska potujoča knjižnica 47 postajališč. To je njihov tretji bibliobus in je izdelan po vzoru evropskih potujočih knjižnic. Leto dni kasneje, 1975. leta, je s 3.500 knjigami začel delovati še bibliobus s sedežem v Novi Gorici, ki je bil tak kot ljubljanski in mariborski. Danes imajo na tem področju težave z usklajevanjem bibliobusa med tremi knjižnicami (Ajdovščina, Nova Gorica, Tolmin) in devetimi občinami, kar narekuje čimprejšnji nakup vsaj še enega vozila. Leta 1975 je začela delovati potujoča knjižnica tudi v občini Tržič, ki je pričela svojo dejavnost s kombijem Zastava 850 furgon. V začetku so obiskovali 10 naselij, kasneje 18 postajališč v 15 naseljih. Leta 1978 je tudi novomeška potujoča knjižnica pokrila področje na Dolenjskem ter začela svojo dejavnost s kombijem furgonom TAM s približno 2.000 knjigami. V začetku so imeli 40 postajališč, kasneje se je to število še povečalo. Vedno večje zanimanje za knjige je pripeljalo do nakupa novega bibliobusa. Leto dni kasneje, leta 1979, je podoben bibliobus dobila tudi Postojna, ki je začela obiskovati postojnsko in pivško občino. Potem so z drugim vozilom, ki je bilo že dotrajano, obiskovali 57 postajališč v popoldanskem času. Sedaj imajo tretji, nov in sodobnejši bibliobus.

V letu 1994 je začela zbirati svoje bralce potujoča knjižnica v Murski Soboti. Dobila je vozilo od turističnega podjetja Kompas, ki ni več potreboval potujoče menjalnice. To vozilo so preuredili v bibliobus. Vozilo sprejme 3.000 izvodov gradiva, vendar bi na število gradiva, ki ga prevaža, in število obiska nujno

potrebovali večje vozilo. Potujoča knjižnica deluje v desetih občinah in ima 113 postajališč. V letu 1997 je začela delovati Potujoča knjižnica Domžale, ki upravlja vozilo skupaj z Matično knjižnico Kamnik in si z njo deli tudi stroške upravljanja v razmerju 40 : 60 %. Kraji, kjer vozi potujoča knjižnica, so po cestni povezavi od Kamnika oddaljeni največ 30 km in najmanj 8 km. Največ je hribovskih zaselkov z malo prebivalci, zlasti v Tuhinjski dolini. Matična knjižnica Kamnik pokriva 66 zaselkov s 17 postajališči, kjer je vpisanih 190 članov. Organizirajo tudi ure pravljic, ki jih obiskuje v povprečju od 10 do 15 otrok. Leto 1997 je bilo prvo leto delovanja potujoče knjižnice na območju Občine Lukovica, kjer so se ustavljali v 16 krajih. V letu 1998 so dodali še dve izposojevališči v Občini Domžale. Prvo leto delovanja je imela knjižnica včlanjenih 414 bralcev. Vozilo furgon MB SPRINTER 308 d/35 s povišano streho ima na razpolago 29 m polic, na katere je mogoče zložiti 1.370 knjig, 176 avdiokaset, 157 zgoščenk in 79 videokaset.

V Sloveniji danes uspešno delujejo mobilne knjižnice in obiskujejo kraje v okolici naslednjih centrov: Ljubljane, Maribora, Nove Gorice, Tolmina, Ajdovščine, Kopra, Postojne, Novega mesta, Tržiča, Murske Sobote, Kamnika in Domžal. Dve matični knjižnici oskrbujeta kraje v okolici Kranja in Ptuja z bibliobusom in z večjim številom kolekcijskih zbirk. Za posredovanje kolekcij v številne odročne kraje skrbijo še mnoge manjše krajevne knjižnice. O delovanju slovenskega potujočega knjižničarstva najbolj zgovorno govorijo statistični podatki o njihovem delu, ki jih je zbrala Nika Pugelj za leto 1997[2]: 9 bibliobusov je delovalo v 51 občinah; obiskovalo je 576 krajev, 8 tovarn, 2 zapora in 1 dom za upokojence, 1 center za odvajanje zasvojenosti z mamili; za bralce so bili odpriti 6.815 ur; imeli so 18.818 aktivnih članov in so bibliobuse obiskali 111.832 krat in si izposodili 456. 471 enot gradiva, od tega 93 % knjig, 7 % neknjižnega gradiva, kot so avdio, videokasete, zgoščenke in kasete za učenje tujih jezikov.

Izbor postajališč po celi Sloveniji so narekovali predvsem naslednji dejavniki: težka dostopnost, pomanjkanje knjižnice v kraju ter večja oddaljenost od centrov.

S potujočo knjižnico torej približamo knjigo in s tem širimo kulturo tudi

med tistimi, ki jim je obiskovanje knjižnic iz različnih vzrokov oteženo.

V novem bibliobusu v Mariboru, ki je opremljen z vso sodobno informacijsko tehnologijo, ima bralec dostop do baze podatkov knjižničnega fonda slovenskih knjižnic, ima pa tudi možnost priključiti se na internet. Potujoča knjižnica ni samo izposojevališče knjižničnega gradiva, pač pa je že mobilno informacijsko središče. V Mariborski potujoči knjižnici je avtomatizirana tudi izposoja. Avtomatizirano izposojo imajo tudi v novogoriško-tolminsko-ajdovskem bibliobusu.

V Sloveniji je še veliko področij, kjer bi bil obisk potujoče knjižnice zelo potreben, vendar se jih s sedanjimi zmogljivostmi vozil ne da vključiti v program izposojevališč. To je okolica Celja, Zasavje, Koroška, Gorenjska in Goriška, ki ima eno vozilo za okolico treh središč: Nove Gorice, Tolmina in Ajdovščine. Potujoči knjižnici iz Kranja in Ptuja sedaj delujeta samo tako, da zamenjujeta knjižne kolekcije v odročnejših krajih. Nov kombi, ki obiskuje okolico Kamnika in Domžal, ima zelo velik obisk, tako da bi nujno potrebovali večji bibliobus. Okolico Murske Sobote obiskuje edino nenamensko izdelano vozilo za potujočo knjižnico v Sloveniji, ki je ravno tako premajhno za tako velik odziv, kot ga ima. Zavedati se je treba tudi, da je večina vozil v Sloveniji že iztrošenih; potrebovali bi nova vozila, ki bi bila opremljena kot sodobna informacijska središča.

Za Slovenijo je značilno, da se je selitev s podeželja v mesto končala v 60. letih. Danes se ljudje s podeželja vsakodnevno vozijo na delo ali v šolo v večje mesto, kar še bolj vzpodbuja delovanje potujoče knjižnice kot informacijskega središča, saj so uporabniki ljudje vseh starosti in z različnimi potrebami. Z avtomatizacijo postanejo poslovanje knjižnice in njene storitve kvalitetnejše. Če član potujoče knjižnice potrebuje gradivo, ki ga bibliobus nima ali pa je to gradivo izposojeno, si lahko z vstopom v slovensko bazo podatkov željeno gradivo poišče in rezervira. Nato si lahko naslednji dan, ko gre v službo ali v šolo, v knjižnici to gradivo izposodi ali pa počaka do naslednjega obiska potujoče knjižnice v svojem kraju, ko mu bo iskano gradivo pripeljala preko medbibliotečne izposoje.

Na potujoči knjižnici morajo knjižničarji znati uporabiti vse poti, da v

najkrajšem času najkvalitetneje zadovoljijo uporabnikove želje. Zelo vzpodbudno je delovanje sekcije Zveze bibliotekarskih društev Slovenije za potujoče knjižnice, ki neprestano spremlja celotno dogajanje na tem področju tako doma kot tudi v tujini. Ta sekcija skrbi, da vse potujoče knjižnice v Sloveniji sodelujejo z ZBDS in njenimi sekcijami, sodelujejo z Iflo in njeno Round Table on Mobile Libraries (RTML), sodeluje z Zvezo slovenskih SIK in organizira redne sestanke predsedstva sekcije. V programu ima tudi izobraževanje in strokovno izpopolnjevanje delavcev slovenskih potujočih knjižnic. Skrbijo tudi za redno promocijo dejavnosti potujočih knjižnic v domačem okolju.

Slovenski potujoči knjižničarji si sedaj že redno izmenjujejo izkušnje in sodelujejo s knjižničarji potujočih knjižnic iz tujine, kar prinaša nove ideje in spoznanja, s katerimi se dejavnost potujočega knjižničarstva izpopolnjuje. Za to bi si morali za sodelovanje in odpiranje novih poznanstev vzeti več časa. Lepo je, če ti kolegi z istega področja pomagajo pri reševanju problemov, s katerimi se že ali pa se bodo še morali nekoč tudi sami ukvarjati.

Potujoči knjižničarji bi morali nujno sodelovati pri izdelavi predloga standardov za SIK (tudi za potujoče knjižnice), s katerimi bi lažje opredelili oziroma predstavili specifično delo na terenu, ki se v marsičem razlikuje od dela v stabilnih knjižnicah. Za sedaj se v Sloveniji še vedno ravnamo po Normativih in standardih za splošnoizobraževalne knjižnice (1987), ki so podlaga za postavljanje potujoče knjižničarske dejavnosti in ki so v postopku posodabljanja. Pomagamo si lahko tudi s standardi Ifle za javne knjižnice (1975), s priporočili Pestella (1991), ki jih je sprejela Okrogla miza za potujoče knjižnice pri Ifli, kot tudi s priporočili drugih držav, kot so Anglija (Charter, 1993) in Hrvaška (Standardi, 1990). Pri načrtovanju te dejavnosti so ravno tako v pomoč tudi poročila in analize prakse naših bibliobusnih služb, ki sta jih napisali Pugelj (1994) in Lopert (1994) in bibliobusne službe naših splošnoizobraževalnih knjižnic (Srečanje, 1998).[3]

Priporočljivo bi bilo tudi sodelovanje in oblikovanje podrobnega seznama - opisa strokovnih in tehničnih zahtev za izdelavo novih bibliobusov, saj lahko ravno knjižničar, ki dela na bibliobusu, opozori na marsikatero podrobnost, ki bi mu izboljšala vsakodnevno delo. V tujini so znani različni proizvajalci, ki

imajo zanimive ponudbe različnih bibliobusnih vozil, kot so: Hartman, Spezialkarosserien, Famme Commercials, Focwa. Bibliobuse si lahko ogledamo na srečanjih Sekcije za potujoče knjižnice pri Ifli in tudi na srečanjih slovenskih potujočih knjižnic.

Zelo pomembno je tudi, da vsaka potujoča knjižnica sestavlja in vodi dnevno statistiko, ker le na podlagi podatkov obiska in izposoje lahko dokazujemo to naporno, a uspešno zvrst knjižničarstva. Ti podatki se potem lahko primerjajo z ostalimi potujočimi knjižnicami v Sloveniji in tujini.

Vsi podatki in vsi stiki, ki jih imajo naši potujoči knjižničarji s kolegi iz tujine, pričajo o tem, da opravljajo naši potujoči knjižničarji ravno tako dobro svoje delo kot njihovi kolegi iz tujine in da so odprti za vse nove stike, ki jim dajejo možnosti, da lahko v delo vnesejo še marsikaj novega in koristnega.

Vizija potujočega knjižničarstva v Sloveniji

Zastavila sem si vprašanje, kakšno bo potujoče knjižničarstvo v Sloveniji v prihodnosti.

Mislim, da mobilno knjižničarstvo ne bo zamrlo, ampak se bo razvijalo z vedno bolj tehnično izpopolnjenimi vozili oziroma bibliobusi. To je tudi prvi cilj vsake potujoče knjižnice v Sloveniji. Upanje, da se bo potujoče knjižničarstvo tudi pri nas zgostilo, razširilo in obnovilo, temelji na dejstvu, da je bila v parlamentu sprejeta uvedba kulturnega tolarja, od koder naj bi en del sredstev namenili tudi za prebivalce zapostavljenih, odročnih, izvenmestnih predelov, torej tudi za nakup novih bibliobusov, ki bodo delovali na teh območjih.

Vedno bolj se kaže tudi potreba po informacijskih središčih, kjer bi imeli člani potujoče knjižnice dostop do računalnikov. Vedno več bo tudi takih, ki bodo gradivo spoznali, izbrali in naročili po internetu pred prihodom potujoče knjižnice; zato bo skoraj nujno, da se bo knjižnica predstavila tudi na internetu. Tam bodo za uporabnike vse pomembnejše informacije o pogojih in prednostih, ki jih bo knjižnica imela za svoje člane. Posebno pozornost bi bilo treba nameniti predstavitvi gradiva, zlasti posebnih zbirk ter tekočega dogajanja na določenih lokacijah. Iz statističnih podatkov posameznih bibliobusov po Sloveniji je videti, da je med uporabniki potujoče knjižnice več mlajših

bralcev kot odraslih. Zato bi si bilo treba zastaviti cilj pridobiti več odraslih bralcev. Vprašati bi se morali, zakaj odrasli bralci ne obiskujejo potujoče knjižnice. Mislim, da bi bila ena izmed rešitev tudi večji obisk podjetij, saj večina ljudi preživi glavni del dneva v službi. To bi morali izpeljati v dogovoru z vodilnimi v delovnih organizacijah, tudi zaradi prilagoditve urnika. Zelo pomemben je prvi stik bralcev s potujočo knjižnico in je zato važen način predstavitve dejavnosti, posebno odraslemu bralcu, ki je nekako bolj nezaupljiv in kritičen, kot so mlajši bralci. Tudi primerno urejena postajališča pripomorejo k promociji. Urejena naj bodo tako, da bodo spominjala na potujočo knjižnico tudi v času, ko je ne bo tam. Na postajališčih naj bodo panoji, na katerih mora biti urnik obiska ter druge aktualne informacije, ki bodo pritegnile mimoidočega.

Mislim, da bodo tudi v Sloveniji, tako kot v tujini, nastajale posebne specializirane potujoče knjižnice za določen krog bralcev. Za uresničitev teh specializiranih dejavnosti je vsekakor potrebno večje število vozil, saj je eno vozilo lahko namenjeno samo predšolskim otrokom, drugo šolarjem, zaposlenim, upokojencem, brezposelnim, posebnim delovnim organizacijam in tako naprej. Potujoča knjižnica bi lahko pomenila tudi kulturno središče, kjer bi organizirali razne pogovore s pisatelji ali pa pogovore o aktualnih temah, za katere bi lahko dali pobudo tudi člani potujoče knjižnice.

Dejavnost potujočih knjižnic ima prihodnost. Širi se lahko z izboljšanjem svojih storitev (sodobna tehnična oprema, specializirane storitve,...) in z odpiranjem novih postajališč.

Vizija potujočega knjižničarstva na Primorskem

Na Primorskem imajo bibliobus splošnoizobraževalne knjižnice v Novi Gorici, Postojni in Kopru. V knjižnici Franceta Bevka v Novi Gorici samo eno vozilo pokriva območje občin Nove Gorice, Ajdovščine in Tolmina, kar povzroča dodatne težave, ker morajo pri sestavljanju urnika upoštevati tudi časovno oviro pri menjavi gradiva na bibliobusu pred obiskom postajališč v posameznih občinah. V letu 1998 je bilo število rednih članov v Novi Gorici 1.633, število obiskovalcev 10.031, število izposojenih knjig pa 48.723. V Ajdovščini je bilo

število rednih članov 1.212, število obiskovalcev 6.867 in število izposojenih knjig 32.953.

V Tolminu je število rednih članov v letu 1998 znašalo 1.126, število obiskovalcev 7.428 in število izposojenih knjig 48.952. Eno vozilo obišče 160 izposojevališč v desetih občinah in v treh splošnoizobraževalnih knjižnicah. To narekuje potrebo po dodatnem vozilu.

Prvi bibliobus v Sloveniji je imela koprska knjižnica

Opravljeno delo Potujoče knjižnice Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper v letu 1998 se kaže v naslednjih statističnih podatkih: aktivnih članov je bilo 1.752, od tega 378 odraslih in 1.374 mladih bralcev, člani so obiskali potujočo knjižnico 9.958 krat, 3.006 krat odrasli in 6.952 mladi bralci. Izposojenih je bilo 35.355 knjig, od tega odraslim bralcem 12.554 leposlovnih knjig in 1.825 poučnih in znanstvenih knjig; mladim bralcem pa 17.669 leposlovnih knjig in 3.307 poučnih in znanstvenih knjig. Izposojenih je bilo tudi 496 enot neknjižnega gradiva.

Pri bibliobusni dejavnosti se potrebe bralcev ravno tako hitro spreminjajo in naši odzivi so marsikdaj prepočasni. Zato bi bilo koristno, če bi spremembe predvideli, še preden nastanejo. Da bi torej delali uspešno, učinkovito, ustvarjalno in z veseljem, moramo imeti svojo vizijo, v katero lahko vključimo vse plane, ki prispevajo k izboljšanju naše dejavnosti. Kot vizijo potujočega knjižničarstva na Primorskem bi najprej opozorila na dejstvo, da bodo *z* vstopom v Evropsko unijo odpravljene sosednje državne meje in bi tako z bibliobusi obiskovali tudi naše zamejske Slovence, ki bi bili verjetno zelo zadovoljni dodatnega druženja in stika s Slovenci in slovensko knjigo. O tem bi lahko razmišljali že sedaj in navezali stike z občinami okoli Trsta in Gorice.

Potujoča knjižnica bi se morala prav tako usmeriti na predšolske otroke, da bi že njih privadila na knjigo in obiske knjižnice. Statistični podatki potujočih knjižnic na Primorskem kažejo, da je obisk mladih bralcev večji kot obisk odraslih, zato bi se morali zamisliti tudi nad tem in ponuditi odraslim več možnosti obiska. Poleg obiska na domu bi lahko organizirali tudi obiske v delovnih organizacijah. Za širjenje te dejavnosti bi potrebovali večje število sodobno opremljenih bibliobusov, zato bi bilo umestno razmišljati o večji promociji potujočih knjižnic na Primorskem in pridobiti večja podjetja in tovarne za to, da bi delno prispevala pri nakupu novih vozil. Ta pa bi v zameno obiskovala njihove delavce in jih oskrbovala s knjižnim gradivom. Sodelovali bi lahko s Fructalom v Ajdovščini, Hitom v Novi Gorici, Tikom v Kobaridu, Lamo v Dekanih, Intereuropo in Luko v Kopru in še z drugimi.

Najvažnejši cilj potujočih knjižnic pa bi moral biti ta, da se razvijajo vzporedno s splošnoizobraževalnimi knjižnicami tako strokovno kot tudi glede uporabe novejše tehnologije (kot je uporaba telefonskih zvez, faksov, fotokopirnih strojev, interneta, ...).

Delavca potujoče knjižnice Osrednje knjižnice Srečka Vilharja sta si za cilj v naslednjih letih zastavila:

- obisk šol in tudi vrtcev izven utečenega mesečnega razporeda, kjer bosta otrokom predstavila dejavnost potujoče knjižnice,
- pogostejši obisk tovarn in podjetij,
- vodenje knjig želja in naročil knjig, ki jih bodo bralci dobili ob naslednjem

obisku,

- večja povezanost s knjižničarji na šolah, ki bodo dostavljali sezname knjig za obvezno branje in bralno značko,
- večja skrb za dobro obveščenost o prihodih potujoče knjižnice, tako da bi vsak obiskovalec poleg rednega obveščanja preko Radia Koper in Primorskih novic, prejel tudi tiskan razpored obiskov potujoče knjižnice za tekoče leto.

Cilji so torej jasno opredeljeni in dosegljivi, usmerjeni so v jutri in bližnjo prihodnost, tako da nas že sedaj silijo v razmišljanje o možnostih za njihovo čimprejšnje izvajanje.

LITERATURA

- **ASTA, G.**: Con il bibliobus cresce anche la biblioteca, Biblioteche oggi, Ottobre, 1996, str. 18 – 19
- **BIBLIOBUS**, Koper, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, 1999
- **LOPERT, M.**: Slovenske potujoče knjižnice, Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1994
- **NORMATIVI** in standardi za splošnoizobraževalne knjižnice, Poročevalec Kulturne skupnosti Slovenije, 1987, str. 28
- **NOVLJAN, S.**: Bibliobus - potujoče predstavljanje demokracije, Knjižničarske novice, 7 (1997), št. 7, str. 1-3
- **NOVLJAN, S.**: Načrtovanje bibliobusa v splošnoizobraževalnih knjižnicah, Knjižnica, 42 (1998), št.4, str.165-180
- **PUGELJ, N.**: Problematika potujočega knjižničarstva (bibliobusov) z vidika sedanjih in razvojno tehnično-strokovnih možnosti, Knjižnica, 29 (1985), št. 4, str. 335
- **PUGELJ, N.**: Potujoče knjižničarstvo v Sloveniji, Knjižnica, 38 (1994), št. 3-4, str. 93-107
- **RASSETI, M.S.**: La biblioteca fuori di se, Biblioteche oggi, Giugno, 1998, str. 64-68

- **SMITH, A.**: Rolling Zone, Service Point, 1997, str. 18-20
- **SREČANJE** slovenskih potujočih knjižnic, Sekcija za potujoče knjižnice, Koper, 1 – 2. julij 1998
- **ZBORNIK** Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper, Koper, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja, 1985

Opombe:

[1] PUGELJ, N.: Problematika potujočega knjižničarstva (bibliobusov) z vidika sedanjih in razvojno tehnično-Strokovnih možnosti. – Knjižnica, 29 (1985), št. 4, str. 335

[2] NOVLJAN, S.: Načrtovanje bibliobusa v splošnoizobraževalnih knjižnicah. - Knjižnica, 42 (1998), št. 4, str. 167.

KNJIŽNICA ZA PRIHODNOST - KNJIŽNICA PRIHODNOSTI: KAKŠNE KNJIŽNICE BOMO OBISKOVALI V 21. STOLETJU?

Ivan Marković

UDK 027.53

Izvleček

V 19. stoletju je bila glavna naloga knjižnic, da hranijo knjige, saj so bile te drage in težko dostopne. V 20. stoletju se je vloga knjižnic zelo spremenila, knjižnice so postale bolj odprte, začele so z izposojo na dom in se razvile v informacijska središča. Sprejele so tudi nekatere naloge izobraževalnih ustanov, kot je spodbujanje branja in raziskovanja. Knjižnice bodo v prihodnosti vedno bolj socialna in komunkacijska središča, kjer bodo informacijske tehnologije nudile možnosti za permanentno izobraževanje širokega kroga ljudi. Nove tehnologije, računalniška omrežja in on-line podatkovne baze bodo omogočale nastajanje digitalnih knjižnic, ki so razvite že v skandinavskih deželah in ZDA. Kasneje pa bodo nastale prave virtualne knjižnice.

Knjižnica prihodnosti se imenuje tudi "inteligentna knjižnica", ki mora zadostiti posebnim kriterijem, ki jim pravimo tudi 10 zapovedi. Biti mora fleksibilna, kompaktna, priročna, ekstendibilna, raznolika, organizirana, udobna, imeti konstantno okolje, varna in varčna.

Sintesi

Come sarà la biblioteca di domani?

Nel 19.esimo secolo il compito principale delle biblioteche era quello di custodire i libri che erano costosi e difficilmente reperibili. Nel 20.esimo secolo il ruolo delle biblioteche è cambiato radicalmente: sono diventate molto più aperte e disponibili puntando maggiormente sull'informazione. Le biblioteche hanno assunto anche alcuni

compiti delle istituzioni istruttive come l'avviamento alla lettura e la ricerca.

La biblioteca di domani sarà sempre più un centro sociale e comunicativo, un'incubatrice di programmi sociali dove le tecnologie informatiche offrirano la possibilità di istruzione permanente per un vasto pubblico. Le fonti elettroniche, le superstrade e le reti informatiche porteranno alla nascita delle biblioteche digitali, del resto già presenti in alcuni paesi scandinavi e statunitensi e, in un secondo momento, ad autentiche biblioteche virtuali.

La biblioteca del futuro è chiamata anche "biblioteca intelligente" poiché soddisfa particolari criteri chiamati anche "10 comandamenti". La biblioteca intelligente deve essere flessibile, compatta, accessibile, modellabile, varia, organizzata, comfortevole, costante nel microclima, sicura, economica ed ecologicamente accettabile.

UVOD

Živimo v času naglih družbenih in kulturnih sprememb, ki se odražajo tudi v knjižničarstvu. Načrtujejo se nove vrste knjižnic, ki bodo sposobne zadovoljiti potrebe in želje najširšega kroga sodobnih uporabnikov.

Knjižnice morajo biti zato prijazne in zanesljive do uporabnikov, ki potrebujejo informacije in vire informacij, podporo pri rednem izobraževanju in samoizobraževanju, možnost za preživljanje prostega časa in še marsikaj. Z zbiranjem, organiziranjem in hranjenjem knjig in drugega neknjižnega gradiva knjižnice omogočajo dostop do znanja.

Danes v knjižnici ne iščemo več le knjig, ampak vsakovrstne informacije, pri čemer sta pomembni hitrost in relevantnost posredovanih informacij. Iščemo pa tudi stik z drugimi, zato je knjižnica tudi družabni prostor.

NALOGE IN VLOGA KNJIŽNICE - ZGODOVINSKI PREGLED

Depoziti znanja

V 19. stoletju je bila glavna naloga knjižnice hraniti knjige, saj so bile te drage in težko dostopne. Ker so jih knjižnice zbirale in dajale v uporabo, so

opravljale zelo koristno delo. S časom so se knjižnične zbirke širile in zajele tudi serijske publikacije in drugo tiskano gradivo. Uporabniki so prihajali v knjižnice, vendar so morali upoštevati stroga pravila pri uporabi gradiva. Knjižnica je postala veliko skladišče in njena prva in najpomembnejša naloga je bila še vedno zbiranje knjig.

Dostop do informacij in znanja

V 20. stoletju se je vloga knjižnice močno spremenila, njeno delovanje se je razširilo. Zbirke so postale bolje organizirane, razvila, izpopolnila ter standardizirala so se iskalna orodja. "Veliko skladišče" je odprlo svoje podružnice po celotnem ozemlju in razširilo svoj krog delovanja. Ob podružničnih knjižnicah so se ustanavljale tudi mobilne knjižnice. Avtomatizacija katalogizacije in drugih bibliotekarskih del je veliko pripomogla k izboljšanju splošne najdljivosti gradiva in hitrosti uslug pri izposoji. Knjižnice so začele svoje gradivo izposojati tudi na dom. Razvile so se v prava informacijska središča, ki posredujejo različne informacije. Knjižničarji spoznavajo in se zavedajo, da so gesla, ki jih ni mogoče ponuditi uporabnikom, manj vredna. Zato v knjižnicah ni več prioriteta ustvarjanje zbirk, temveč njihova dostopnost. Tudi zato ker so se zbirke večale, je bilo treba poskrbeti, da bi bilo gradivo čim dostopnejše. Z vedno večjo uporabo knjižnic je bilo treba začeti misliti, kako bralce naučiti, da se bodo v knjižnici znašli tudi sami.

Spodbujanje ljudi k branju in spoznavanju

Knjižnice so tako sprejele za svoje tudi nekatere naloge izobraževalnih ustanov. Programi opismenjevanja in branja za širšo javnost so postali redni programi knjižnic. Knjižničarji so spoznali, da ljudje, ki ne berejo, ne bodo nikoli podpirali razvoja knjižnic. Tudi zato so se začeli programi opismenjevanja odraslih bralcev.

Ustvarjanje in ohranjanje domoznanskih arhivov

Večina lokalnih knjižnic ustvarja zbirke knjižnega in neknjižnega gradiva, ki se tematsko nanaša na območje, v katerem je knjižnica. Sčasoma so te

zbirke postale vedno večje in pomembnejše, zato so domoznanski oddelki knjižnic pomemben in nepogrešljiv vir informacij o območju, ki ga pokrivajo.

Viri za lokalno upravo

Kakor so se knjižnice počasi vedno bolj usposabljale za arhiviranje gradiva in podajanje informacij, tako se je njihova funkcija lokalnega resornega centra za delovanje lokalne administracije počasi večala. Nekatere knjižnice so v tej smeri razvile zelo sofisticirane servise. Druge pa so se celo preselile v mestne hiše, kjer so to dejavnost opravljale neposredno.

Raziskovalna knjižnica

Ob razvoju posameznih zbirk so se knjižničarji specializirali in so knjižnice postale prava raziskovalna središča za potrebe lokalnega okolja ali širšega območja celo za nacionalne potrebe.

NALOGE IN VLOGA KNJIŽNICE - NOVE SMERI RAZVOJA

Poleg konstantnega razvoja knjižnic in njenih nalog pri širjenju pismenosti in znanja ter večji vlogi, ki jo imajo v svojem okolju, se že naznanjajo nove smeri razvoja in nove vloge, ki jih bodo knjižnice imele v prihodnosti.

Komunikacijski in socialni center

Za socialne, kulturne in izobraževalne potrebe svojega okolja opravljajo knjižnice naloge, s katerimi postajajo komunikacijsko središče. Nove tehnologije, kot so video, televizija, računalniška omrežja in on-line podatkovne baze, omogočajo mnogo bolj izpopolnjen način komuniciranja, kot je npr. interaktivno komuniciranje. Zahvaljujoč novim tehnologijam tudi vedno bolje deluje razvejana mreža enot matične ustanove.

Istočasno pa spoznavamo, da globalizacija, ki jo omogočajo mediji, povzroča praznino v socialnem komuniciranju. Zaradi tega se veliko knjižnic

spoprijema s tem problemom, tako da odpirajo prostore za srečanja, hkrati pa tudi ponujajo novo tehnologijo, kot so televizijske sobe in računalniške učilnice. Te dejavnosti zahtevajo tudi drugačen urnik, posebne in nadzorovane vhode. Računalnike in telekomunikacijske naprave je treba upravljati 24 ur na dan.

Nova tehnologija v klasični čitalnici

Inkubator družbenih programov

Vrsta programov in ponudb, ki se razvijajo v knjižnici, se ob sodelovanju z drugimi ustanovami prenese tudi navzven. Razni krožki, infocentri in servisi za mlade in stare lahko domujejo v knjižnici in se od tam širijo v širše okolje. Ker so vrata knjižnice odprte za vse, se ponuja možnost tudi alternativnih dejavnosti različnih interesnih skupin, ki nimajo svojega prostora v uradnih družbenih ustanovah, predvsem so to možnosti za dejavnosti in druženje mladih.

"Global village library"

Nagel razvoj interneta odpira knjižnicam neslutene možnosti sodelovanja. Z zmanjševanjem stroškov za novo tehnologijo in z večjo dostopnostjo gradiva vse širšemu krogu uporabnikov ni več ovir za obstoj odročnejših knjižnic. To

pomeni, da bodo uporabniki, ki potrebujejo določeno informacijo, lahko sami izbirali in sami izbrali tisto knjižnico v omrežju, ki jim najbolj ustreza in jim nudi najboljše usluge.

Informacijska tehnologija in podpora, permanentno izobraževanje

Ni dvoma, da sta računalniška in komunikacijska revolucija sprožili eno od največjih sprememb v zgodovini knjižnic. Uporaba tehnologije ni spremenila osnovnega poslanstva knjižnice, je pa za vedno spremenila način, kako s knjižnico upravljamo. Sodobna knjižnica mora imeti prostor in infrastrukturo, ki bosta omogočala množično uporabo informacijske tehnologije. Danes, ko se tehnologija tako hitro razvija, je načrtovanje knjižnice, ki bi zadostovala najmanj za 50 let in bila hitro zgrajena, velik izziv. Uporaba novih tehnologij je prisilila knjižničarje, da vključujejo v svoje dejavnosti programe permanentnega izobraževanja zase in za uporabnike.

Elektronski arhivi

V večini knjižnic je ustvarjanje elektronskih arhivov še v začetni fazi. Danes še vedno ni dovolj razpoložljivih podatkov in informacij, s katerimi bi lahko izračunali stroške elektronskega arhiviranja (prostor, uporaba, tehnologija, uporabna vrednost...), kot je to možno za knjige in drugo klasično knjižnično gradivo. Tako je očitno, da bi z uporabo elektronskih periodičnih publikacij prihranili veliko prostora, vendar je še vedno preveč vprašanj in dilem o tem gradivu, zato je odločitev za gradnjo takšnih zbirk še vedno zelo tvegana.

Strojna in programska oprema

Pri planirananju prostorov in infrastrukture, ki jih rabi knjižnica 21. stoletja, je treba upoštevati zahteve sodobne informacijske tehnologije. Mize za branje knjig se zelo razlikujejo od miz za uporabo računalnikov, ki so priključeni na omrežje. Dodatna oprema, kot so skenerji, tiskalniki in podobno, zahteva svoj prostor. Prostor, ki ga rabimo za hranjenje digitalizirane zbirke, je veliko manjši od tistega za klasične zbirke, hkrati pa te zahtevajo več prostora za

hranjenje in uporabo strojne opreme.

Omrežja

Infrastruktura za različne komunikacijske medije, kot so telefoni, računalniki, televizija itn., zahteva posebno znanje in pozornost pri načrtovanju omrežij. Tudi drugi že obstoječi sistemi kot npr. protipožarni, varnostni sistemi itn. so v bistvu prav tako notranja ali zunanja omrežja. Zaradi teh omrežij so sodobne zgradbe tudi velik blodnjak žic, kablov, priključkov. V prihodnosti naj bi bili telekomunikacijski sistemi paralelni električnemu predvsem zaradi lažjega dostopa. Nekega dne pa bodo morda vsa omrežja in sistemi povezani z enim samim optičnim ali drugačnim kablom. Do takrat pa bodo morali arhitekti in inženirji načrtovati različna fleksibilna in integrirana omrežja.

DIGITALNA KNJIŽNICA

V knjižničarsko razvitih državah, kot so ZDA in skandinavske dežele, digitalne knjižnice že delujejo. Največ jih je med univerzitetnimi.

Temeljne značilnosti digitalne knjižnice so:

- poseben poudarek na informacijski tehnologiji, zato da se izboljša tako notranje delovanja knjižnice kot servisi za končne uporabnike,
- omogočajo dostop do elektronskih informacij, tako v knjižnici kot na domu,
- implementacija integriranega namizja (integrated desktop),
- razvija orodja in znanja za navigacijo in iskanje informacij v globalnem informacijskem okolju za uporabnike.

Digitalna knjižnica temelji na spoznanju o pomembnosti elektronske komunikacije, ki omogoča uporabniku dostop do informacij preko lastnega računalnika. Računalniki ali terminal omogočata enostaven, hiter in ekonomičen dostop do primarnih in sekundarnih virov ter drugih pripomočkov za delo in študij.

Predvsem v univerzitetnem okolju so študenti, lektorji, profesorji in raziskovalci veliki porabniki informacij, istočasno pa ustvarjajo nova znanja in informacije s svojim delom, ki je zapisano v delovnih listih, člankih, diplomskih nalogah ali knjigah. Celoten proces jemanja in dajanja informacij mora podpreti knjižnica v tesnem sodelovanju z računalniškim centrom.

Digitalne knjižnice delujejo tako, da je z vsakega osebnega računalnika znotraj sistema možen dostop do:

- lokalnega in omrežnega OPAC-a,
- lokalnih in omrežnih podatkovnih baz,
- strežnikov za CD-ROM-e,
- internetnih resorjev, managementa z informacijami tako za študente, ostale uporabnike kot za osebje,
- elektronskega help deska (ki vključuje programe z urejevalniki besedil, grafične in statistične programe itn.),
- komunikacijskih naprav, kot je elektronska pošta, FTP in podobno.

Ena od temeljnih razvojnih smeri digitalne knjižnice je nedvomno kvalitativen in kvantitativen prehod od sekundarnih k primarnim informacijam.

Prva stopnja so lahko online seznami bibliografskih referenc za članke v revijah in časopisih, ki jih ima knjižnica. Nadaljnji korak je omogočiti dostop uporabniku do fultekstov vseh člankov v siceršnjem gradivu knjižnice. To bo sčasoma gotovo postala standardna usluga oz. normalen servis v vseh digitalnih knjižnicah.

Digitalne ali omrežne knjižnice bodo digitalizirale in omogočale dostop do digitalnih dokumentov. V takih knjižnicah bo vloga knjižničarja kot informacijskega strokovnjaka še večja. To bo (je) velik izziv za bibliotekarje, ki bodo morali znova definirati svojo tradicionalno vlogo in naloge. Nova so tudi vprašanja strategije nabave in dostopa dokumentov in lastnine. Izpostavlja se pomen managementa z informacijami in selekcija bistvenih od manj pomembnih informacij ne glede na to, kje se nahajajo. To je toliko bolj pomembno za knjižnice, ki imajo omejene resorje. Zato pa bo postalo pomembno sodelovanje med sorodnimi ustanovami.

VIRTUALNA KNJIŽNICA

Poleg najširšega dostopa do heterogenih podatkovnih baz, ki so locirane na najrazličnejših mestih in od tam distribuirane, postaja možno implementiranje personaliziranih informacij za uporabnika. Jasno je, da je že danes za mnoge raziskovalce pomemben spopad s presežkom informacij. Večina želi brati manj, ne pa več, zato je selekcija informacij zelo pomembna. Odkrivanje znanja lahko postane najpomembnejša dejavnost, s katero lahko knjižnica ob uporabi tradicionalnih knjižničarskih znanj, ki so popolnoma prilagojeni elektronskemu okolju, sodeluje v informacijskem procesu. Te dejavnosti vodijo lokalno digitalno knjižnico k interaktivnemu sodelovanju z drugimi informacijskimi sistemi in tako uporabnikom odpirajo dostop do virtualne knjižnice. Možnost uporabe fulteksta odpira nova obzorja v znanstvenem, raziskovalnem in izobraževalnem procesu. Knjižnice lahko le podpirajo take premike v interakciji z uporabniki in njihovimi potrebami. Še posebej to velja za univerzitene knjižnice, ki se bodo morale prilagoditi novim razmeram ob večjem sodelovanju in prilagajanju novim razmeram. Čeprav bodo informacije vedno bolj prisotne v virtualnem okolju in uporabniki ne bodo več prisiljeni hoditi v knjižnico, bo ta še vedno ostala realna organizacija, katere uspeh bo odvisen od znanja in pridnosti uslužbencev.

KNJIŽNIČNA STAVBA IN PROSTORI

Do sedaj smo spoznali naloge knjižnice. V nadaljevanju pa bom skušal prikazati, kakšna bo stavba, ki bo gostila knjižnico v prihodnosti.

Inteligentna knjižnica

Glede na velik napredek informacijske tehnologije in njene uporabe v knjižničarstvu, je treba vedeti, kako se ji bodo knjižnice lahko prilagodile.

Za knjižnico prihodnosti se uporablja izraz "inteligentna knjižnica" (Intelli-

gent library). Inteligentna knjižnica pa je tista, ki uspe maksimalno povečati učinkovitost bibliotekarjev in uspešnost managementa z minimalnimi stroški.

Knjižnice vseh velikosti, predvsem pa tiste velike, če želijo biti tudi "inteligentne", bi morale:

- hraniti knjige in drugo gradivo,
- skrbeti za zaščito knjižničnega gradiva,
- imeti najrazličnejše kataloge,
- ugoditi potrebam bibliotekarjev,
- imeti prostore za uporabnike, prostore za spremljajoče dejavnosti (fotokopiranje, izvajanje bibliotekarskih inštrukcij, prostor za publiciranje, prostor za audiovizualno gradivo), prostore za administracijo in drugo poslovanje (za varnostno službo, tiskarno, pošto...), prostor za raziskovanje in študij za študente in dijake, prostor za prireditve (za razstave, predstavitve).

Cilji in programi

Pri načrtovanju nove knjižnice je treba natančno nakazati potrebe nove ali obnovljene knjižnice, določiti njene glavne značilnosti in dejavnosti in časovne roke izgradnje. To je ponavadi tudi tisto, kar naročnik pove arhitektu na prvem sestanku.

- **Financiranje projekta**. Izdelava finančnega načrta je odločilna za izgradnjo knjižnice. V finančnem načrtu so prikazani stroški gradnje, opreme in poslovanja nove knjižnice. Ko sestavljamo finančni načrt, izbiramo med kvaliteto in ceno vseh potreb nove knjižnice.
- **Izbira lokacije**. Pri velikih knjižnicah je treba upoštevati tudi vizualni učinek nove knjižnice na urbanistično strukturo mesta in morebitne posledice zaradi spremenjenih bivalnih razmer v okolju nove knjižnice.
- **Vizija**. Pri načrtovanju nove knjižnice je pomembno vedeti, kakšno knjižnico želimo imeti, kaj želimo z njo doseči, kako bo knjižnica delovala in katere servise bo imela.
- **Program ciljev, ki jih nameravamo doseči**. Treba je vnaprej določiti cilje, ki jih v novi knjižnici nameravamo doseči, na primer: 1. Knjižnica mora postati socialni, kulturni in informacijski center mesta... 2. Zmanjšati

je treba podvajanje dela (npr. skupno službe, okrepčevalnica...). 3. Fleksibilnost. 4. Upoštevati možnost širitve itn.

- Nadalje je pomemben natančen načrt vseh dejavnosti, ki se bodo odvijale in poznati moramo tehnične in strokovne standarde, ki jih je treba upoštevati.
- **Izboljšave**. Treba je nakazati na ključne izboljšave, ki jih z novo knjižnico želimo doseči, na primer: centralna lokacija, več gradiva v prostem pristopu, integriranje zbirk (različne vrste gradiva o določeni temi se zbira v enem oddelku), več študijskih prostorov, reading cafe itn.

Namembnost

Vloga knjižnice v družbi se je začela spreminjatii po letu 1945 in se še zdaj. Temu so sledile tudi spremembe v načrtovanju novih knjižničnih stavb.

Trije glavni faktorji so revolucionalizirali planiranje knjižnic, kar se je odrazilo na masivnem spreminjanju knjižničnih poslopij, in sicer:

1. spremenjena vloga in razvoj izobraževanja,
2. nove oblike komunikacij in dostopa do informacij,
3. nagel razvoj tehnologije.

Deset zapovedi

Po Faulkner-Brownovih desetih zapovedih (ten commandaments) bi morala biti knjižnica:[1]

1. fleksibilna,
2. kompaktna,
3. priročna,
4. ekstendibilna (imeti možnost širjenja),
5. raznolika,
6. organizirana,
7. udobna,
8. imeti konstantno okolje,
9. varna,
10. varčna.

Fleksibilnost

Fleksibilnost ne pomeni, da je struktura fleksibilna in da se bo premikala po potrebi. Fleksibilnost knjižnice se kaže v načrtu in konfiguraciji ogrevanja, prezračevanja, osvetljave, ki mora biti prilagodljiv. To dosežemo s postavljanjem kolon v pravilnih intervalih ali z zmanjševanjem kolon z dolgimi oboki ali z načrtovanjem tal, ki bodo lahko prenesla velike obremenitve (od 7.2 kN/m^2 (150 lbs /ft2)), s čimer bo mogoče seliti oddelke kamor koli v stavbi.

Boljša fleksibilnost je, če so podovi livelirani in ni stopnic in ko so ogrevanje, prezračevanje in osvetljava uniformni in omogočajo preureditev brez njihovega spreminjanja.

Fleksibilna (*open-planned building*) je tudi ekonomična glede potrebnega kadra za delo v knjižnici, saj manj ljudli lažje kontrolira in obvladuje prostor. Tako načrtovana knjižnica ima manjše število sob in sobic in zaradi tega zahteva manj osebja.

Kompaktnost

Kompaktna stavba je stavba v obliki kocke, to je kubusna stavba, ki bo služila knjižničarjem na več načinov. V taki stavbi so razdalje in prenosi znotraj knjižnice zmanjšani na minimun, ob vhodu so obiskovalci takoj pripeljani h gravitacijskemu centru. Knjige, osebje in bralci bodo prehodili manjše razdalje v kubusni stavbi kot v linearni ali razširjeni stavbi. Poleg tega je v kompaktni stavbi manjša poraba energije.

Priročnost

Pomemben je tudi kvaliteten dostop do stavbe in do knjig. Najprej je treba poskrbeti za gostoljuben in privlačen dostop do knjižnice. V knjižnici pa mora biti uporabnik obveščen o vseh glavnih delih stavbe - informacije, glavni izposojevalni pult, reference, katalogi, stopnišča... Poti morajo biti prikazane nazorno, vendar brez odvečnega kopičenja znakov in smeri.

Možnosti dograjevanja

Vsaka knjižnična stavba bi morala imeti možnost dograjevanja.

Konstrukcija knjižničnega poslopja mora biti taka, da omogoča dograjevanje, vendar tako, da je ob vsaki dozidavi knjižnična stavba zaključena enota. Zunanji zid knjižnice lahko sestavlja vrsta enostavnih ponavljajočih se enot, ki se lahko odstranijo s fasade in ponovno uporabijo na fasadi prizidnega dela. Omogočeno mora biti enostavno spreminjanje poslopja glede na potrebe. Nekatere od desetih zapovedi se lahko prilagodijo, možnost širjenja pa mora biti zagotovljena!

Raznolikost

Raznolikost razmeščanja knjig in prostorov naredi notranjost knjižnice veliko zanimivejšo in hkrati omogoča ugoditi različnim potrebam uporabnikov. Ta element načrtovanja stavbe je odvisen od funkcije, velikosti in lokacije.

Organiziranost

Knjižnično gradivo mora biti predstavljeno (ponujeno) tako, da je lahko dostopno in priročno. Glavna vodila pri ureditvi knjižnice so enostavnost, razumljivost in privlačnost.

Udobnost

Pred načrtovanjem bi si morala knjižničar in arhitekt skupaj ogledati čim več knjižnic, ker je pomembno spoznati, kakšne so druge knjižnice.

Mnogo obstoječih knjižnic ima slabo prezračevanje in niso klimatizirane. Svež zrak, konstantna vlažnost in temperatura povečujejo učinkovitost dela in študija. Že sama odprta okna povzročajo neudobje - vročina, mraz, umazanija in hrup iz zunanjosti motijo delo in študij v notranjosti knjižnice.

Prav tako je pomembna dobra osvetlitev knjižnice - 400 luxov je standard, ki zadošča za dobro osvetlitev vseh delovnih prostorov in naslovov knjig tudi na najnižjih policah.

Stalnost notranje klime

Strokovnjaki s področja hranjenja in konzervacije knjižničnega gradiva opozarjajo, da je konstantost okolja zelo pomembna za knjižnico:

nespremenljivost razsvetljave, ogrevanja, hlajenja, prezračevanja in akustične zaščite je pogoj za idealne notranje mikroklimatske pogoje knjižnice. Zunanji zidovi morajo zato imeti funkcijo filtra ali regulatorja: Pozimi morajo zmanjšati izgubo toplote, poleti pa morajo ravno obratno, ščititi pred zunanjim hrupom in istočasno omogočati lep pogled na zunajno okolico.

Temperture in relativna vlažnost (RV), ki so sprejemljive za knjižnice so:
od 18.5° C do 21°;
od 50% do 60% RV (ne sme presegati 65% RV).

Varnost

Knjižnica mora skrbeti za varnost svojih zbirk, zato moramo pri gradnji nove knjižnice načrtovati odprtost in avtomatski nadzor vseh prostorov v knjižnici. Za večjo varnost in lažjo kontrolo je dostop do gradiva in izhod iz knjižnice na istem mestu. Tako se pripomore k manjši izgubi knjižničnega fonda in tudi k zmanjševanju vandalizma.

Varčnost

Knjižnice so drage. Draga je gradnja in tudi vzdrževanje. Predvsem so visoki stroški rednega vzdrževanja. Knjižnice porabijo veliko električne energije za umetno svetlobo in za prezračevanje. Zaradi tega je treba premisliti o vsaki možni izboljšavi za bolj ekonomično vzdrževanje, kar pa ne sme negativno vplivati na kakovost usluge.

Že pri načrtovanju stavbe lahko zmanjšamo stroške gradnje z manjšo površino zunanjih sten in strehe, kolikor je mogoče, tako da je razmerje med površino sten in površino tal čim manjše. Idealna je oblika kubusa in tej se moramo čim bolj približati.

Okna povzročajo izgubo toplote pozimi in segrevanje notranjega prostora poleti. Odprtine oken naj bodo čim manjše in naj ne bi presegale 25% celotne površine zidov. Izdelovanje take zunanjosti stavbe, ki bo sama zagotavljala senčenje oken lahko v najbolj vročih mesecih zmanjša sončno penetracijo in s tem prekomerno ogrevanje poleti. To naj bo dober pripomoček k siceršnji termalni izolaciji strehe in zidovja.

V nasprotju s splošnim prepričanjem ogrevanje ni največji uporabnik energije v dobro načrtovanem poslopju. Dobro izolirani zidovi minimalne površine so edini izvor izgube toplote. Središčni del stavbe sploh ne izgublja toplote, ker ga obkroža zapredek toplega zraka v perimetru. Poleg razsvetljave so največji porabniki energije ventilatorji za cirkulacijo zraka po poslopju in oprema za ohlajevanje v poletnih mesecih. Obdobje maksimalne porabe energije so poletni meseci s polno knjižnico, ko se mora hladilno-prezračevalni sistem spopasti z zunanjo temperaturo in permanentno umetno svetlobo.

PROSTORSKE ZAHTEVE

Površino osrednje univerzitetne knjižnice lahko izračunamo s pomočjo splošno znane Atkinsonove norme[2] z naslednjo formulo:

- 1.25m^2/na študenta FTE (full time equivalent),
- 0.2 m^2/na študenta FTE v obdobju desetih let,
- + ovrednotena provizija za posebne zbirke,
- + prilagoditev posebnim razmeram.

Tako izračunani neti površini moramo prišteti še površino za dodatne prostore (sanitarije, stopnišča, itd.), ki zavzemajo v glavnem okrog 25% celotnega prostora. Vrednost 1.25 m^2 pomeni 0.40 m^2 za sedenje, 0.62m^2 za knjižne police in 20% za administracijo in knjižnično osebje. Priporoča se tudi eno čitalniško mesto za vsakih 6 študentov (FTE), za vsakega bralca pa je potrebno 2.93 m^2. Ugotovili so, da je treba za različne akademske discipline načtovati površino drugače. Tako npr. se za vsaka 2 študenta prava priporoča 1 čitalniško mesto. Ta določila so bila široko sprejeta in uporabljena v Veliki Britaniji in po celem svetu pri načrtovanju in gradnji številnih knjižnice. Hkrati pa se nekatere univerze niso niti približale tem minimalnim standardom.

Za čitalniški prostor se upošteva velikost mize, in sicer 900 x 600 mm. Sčasoma pa se je izkazalo, da je to premajhna površina že za tradicionalne

knjižnice, ki imajo predvsem tiskano gradivo. Zaradi uporabe nove informacijske tehnologije v knjižnicah je postal ta standard neprimeren. Tako se za izračun čitalniških prostorov pri načrtovanju novih univerzitetnih knjižnic uporablja nov standard, in sicer 2.5 m^2 do 4 m^2 na bralca.

Posebni tehnični pripomočki

V knjižnicah, kjer je del gradiva v skladišču, je primerno, če so ta opremljena z mobilnimi policami.

Nekaj napotkov, ki so bili upoštevani pri gradnji *Bibliothecae Alexandrine*[3]:

Čitalnice in pisarne

- faktor zmanjševanja hrupa 43-45 dB; naravna razsvetljava, kolikor je le mogoče; umetna razsvetljava približno 500 luxov na višini mize; pohištvo mora biti tako oblikovano in narejeno, da preprečuje odsevanje; temperatura 21-24°C; relativna vlaga 55-65%; zračna izmenjava 2V/h.

Sobe za branje, učilnice v Mednarodni šoli za informacijske znanosti (International school of information science ISIS)

- faktor zmanjševanja hrupa 45-55 dB; pohištvo oblikovano tako, da vpija zvok; naravna svetloba za učilnice; umetna svetloba okrog 500 luxov na višini mize; temperatura 21-24°C; zračna izmenjava 10V/hr.

Zaprta skladišča za knjige

- umetna svetloba 300 luxov; temperatura 18-20°C; relativna vlaga 45-55%; dovoljena obremenjenost poda 13 kg/m^2.

Delovne celice in laboratoriji

- akustična absorbcija; umetna svetloba ok. 500 luxov; temperatura zraka 18-21°C; zračna izmenjava 2 V/h; lastni sistem za črpanje zraka; naprava za deionizacijo vode; stalen energetski dotok za računalnike; standby power source.

REKONSTRUKCIJE ŽE OBSTOJEČIH STAVB

Veliko težav se pojavi, ko želimo že obstoječo stavbo spremeniti v knjižnico. Najpogostejši vzroki za težave so: nosilnost poda (13 kN/m^2), napeljave za prezračevalne sisteme in napeljave za komunikacijsko in informacijsko tehnologijo. Če je stavba arhitekturni spomenik, moramo upoštevati še določila za varovanje spomenikov, vendar so lahko težave spreminjanja namembnosti v knjižnične namene lahko nepremostljive. Množico položenih kablov in napeljav v javnih prostorih je včasih težko skriti. Problem nekaterih napeljav bo mogoče rešiti z brezžično digitalno tehnologijo, vendar je ta še v zgodnji fazi razvoja.

EKOLOŠKA KNJIŽNICA

Ekološka knjižnica je tista, ki je varna za uporabnike, ker je zgrajena iz naravnih materialov. Primerni materiali so materiali okolja, kjer se knjižnica nahaja. Med primernejše materiale sodijo opeke in strešniki. Manj primerni pa so steklo, jeklo in plastika.

V šestdesetih letih je bil stil zidanja v nasprotju z ekologijo. Steklene škatle in ultralahke strukture so narekovale veliko povpraševanje po energiji in so (ob visokih stroških izdelave in vzdrževanja) med drugimi prispevale k ustvarjanju t.im. *sick building sindrome* (slabosti, ki so posledica dolgotrajnega dela v klimatiziranih prostorih). V zadnjih letih pa se pri načrtovanju knjižnic poudarja varčna uporaba energije ter večja uporaba materialov, ki jih je mogoče reciklirati. To je mogoče doseči z:

- gradnjo termalno masivne strukture (ki je potrebna tudi za zagotavljanje statike zgradbe, ki gosti težke knjižne zbirke) in zagotavljanjem naravnega nočnega hlajenja;
- uporabo napredne tehnologije za zagotavljanje optimalnih pogojev bivanja;

- izboljšanjem naravnega prezračevanja;
- maksimalno uporabo dnevne in sončne svetlobe z gradnjo atrija, ki pa ne sme negativno akustično vplivati.

Zgornje sugestije bodo v različnih klimatskih pogojih privedle do popolnoma različnih rešitev.

ARHITEKTURNE OPCIJE

Več desetletij so oblikovali knjižnice po vzoru ameriških: kvadratna poslopja s policami za prosti pristop na sredini stavbe in bralnimi prostori ob straneh. Večji del fasade so prekrivala okna, ki so se izkazala kot pomanjkljiva v poletnih mesecih. Zaradi močne svetlobe in toplote se je povečala poraba električne energije, prostori v notranjosti stavbe pa so bili brez dnevne svetlobe. Zaradi energetske krize v 70. letih in drugih ekoloških problemov so pri načrtovanju knjižnic poudarjali uporabo naravne svetlobe in naravnega prezračevanja. Človek se pozitivno odziva na dnevno svetlobo in uživa v njej, saj je znano, da so metabolični procesi povezani z ritmom dneva in noči. Ker je zelo težko zagotoviti dnevno svetlobo v vseh prostorih, kjer se zadržujejo ljudje, se je uveljavil nov način oblikovanja knjižničnih stavb. To je z gradnjo globokih atrijev, ki omogočajo dostop dnevne svetlobe tudi v notranjost knjižnice. Pri načrtovanju moramo paziti, da ni preveč ali premalo steklenih površin in da so na pravem mestu, ker lahko pride do prevelikega kopičenja ali izgube toplote, kar se potem uravnava z zelo dragim umetnim hlajenjem in gretjem. Treba je načrtovati manjše steklene površine, dober pretok zraka, odpraviti temperaturna nihanja in preprečiti škodljivo ultravijolično sevanje.

Najnovejše smernice v grajenju knjižnic kažejo na to, da je treba upoštevati predvsem potrebe uporabnikov, in to z upoštevanjem uporabe dnevne svetlobe, ter smotrno in ekološko zavestno uporabo gretja in ventilacije.

Opombe:

[1] Faulkner-Brown (Harry). The Initial Brief. The Hague, IFLA Section on Library Buildings and Equipment. 1993.
[2] McDonald (A.). Space Requirements for Academic Libraries and Learning Resource Centres. Londo, Sconul. 1996
[3] Melot (M.). Nouvelles Alexandries. Les grands chantiers de bibliothèques dans le monde. Paris, Cercle de la Librarie. 1996

Skrbimo za knjige, urejamo knjižnico

ORIENTACIJSKI SISTEM V KNJIŽNICI

Dolores Jakac

UDK 02:659.44

Izvleček

Prispevek analizira, kako se uporabniki v knjižnici znajdejo, posebno, če je v knjižnici organiziran prosti pristop do knjižničnega gradiva. Premisliti moramo, kaj je treba storiti, na kaj je treba uporabnika opozoriti, da bo kar najhitreje prišel do iskanih informacij. Rešitev predstavljajo enostavno in jasno oblikovani usmerjevalni in obvestilni znaki na ključnih, dobro vidnih mestih v knjižnici. Predstavljene so prednosti, ki jih strokovno načrtovan orientacijski sistem nudi: tudi nepoučenim obiskovalcem omogoča, da se samostojno in brez težav orientirajo v še tako kompleksno zasnovani knjižnici, uporabnikom prihrani nadležno spraševanje in tavanje med policami.

Učinkovit orientacijski sistem mora delovati harmonično s prostorom in učinkovito razreševati uporabnikova pričakovanja in vprašanja.

Sintesi

Il sistema di orientamento in biblioteca

Il saggio analizza in quale misura gli utenti riescono a destreggiarsi in una biblioteca organizzata secondo il sistema dello scaffale aperto. La soluzione del problema va ricercata in una segnaletica interna molto chiara e semplice. Un sistema di orientamento bene impostato offre diversi vantaggi, anche gli utenti meno informati infatti possono orientarsi da soli e senza difficoltà anche nella biblioteca più complessa senza dover fare domande superflue e cercare alla cieca tra gli scaffali.

Un efficace sistema di orientamento è in sintonia con lo spazio nel quale si trova e risponde alle esigenze dell'utente. Le informazioni devono essere brevi e precise e non troppo generiche.

UVOD

Uporabnik, ki si želi izposoditi knjižno gradivo v knjižnici s pultnim sistemom, izpolni zadolžnico. Na listič napiše podatke o iskanem gradivu in ga izroči knjižničarju - izposojevalcu. Knjižničar nato odhiti po labirintu stopnišč in hodnikov do prave knjižne police, kjer je postavljena iskana knjiga, ki jo dostavi v roke zadovoljnemu uporabniku. V knjižnicah s prostim pristopom do gradiva pa so uporabniki tisti, ki so primorani zaiti v knjižnični labirint po iskane informacije.

Velika prednost, ki jo omogoča postavitev knjižničnega gradiva v prosti pristop, je iskanje ustreznega gradiva z brskanjem (browsing). Uporabniki, ki ne vedo natančno, kaj bi si radi izposodili, lahko z brskanjem med knjižničnimi policami odkrijejo primerno gradivo. Noben katalog, ne bibliografska baza podatkov in niti baza podatkov s celotnimi besedili še ne morejo nadomestiti ogleda tiskanega gradiva. Uporabnik lahko z ogledom gradiva zelo hitro oceni pristop in obseg vsebine, kakovost grafične opreme ter številne druge elemente, ki jih drugače ne more. Kljub vsem naštetim prednostim pa se številni uporabniki ne bi strinjali z Žaucerjevo[1] ugotovitvijo, da je postavitev gradiva v prostem pristopu velika pridobitev za uporabnike. Brezglavo tavanje med policami v upanju, da bodo kmalu našli pravo polico, spravlja mnoge uporabnike v jezo in obup. Od kod torej tolikšno nezadovoljstvo in nesodelovanje uporabnikov?

Čeprav je med knjižničarji prevladalo spoznanje, da je delovanje knjižnice namenjeno uporabniku, njegovim potrebam in zahtevam, jemljemo uporabnika kot nekaj, kar nam je dano. Od njega pričakujemo, da se bo navadil na knjižnico, na njeno strukturo, razporeditev gradiva, urnik odprtosti, način poslovanja. Odveč so nam njegova nadležna vprašanja, poizvedovanja, razne zahteve. Marsikatero vprašanje se nam zdi banalno, neustrezno, odvečno. Običajno pa zelo malo naredimo, da bi se uporabnik v prostorih knjižnice znašel brez spraševanja, da bi se počutil domače.

Knjižničarji še vedno posvečamo premalo pozornosti urejenosti okolja v knjižnici, v katerem uporabnik išče knjižnično gradivo in/ali informacije. Zave-

dati bi se morali, da je lahko nekaj, kar je za knjižničarja povsem vsakdanje, za uporabnika neobičajno. Postaviti se moramo v kožo naključnega obiskovalca. Temeljito moramo premisliti, kaj vse moramo storiti, na kaj moramo uporabnika opozoriti, da bo kar najhitreje prišel do iskanih informacij.

Martelanc[2] v svojem članku primerja knjižnico s prostim pristopom do knjižničnega gradiva z veleblagovnico. Uporabnik, ki ne ve, na kateri knjižnični polici iskati željeno knjigo, vpraša knjižničarja. V veleblagovnici pa ne gre po tako preprostem receptu. Seveda se lahko tudi v veleblagovnicah obrnemo na prodajalce in zvemo, kje naj iščemo željeno blago, običajno pa si preberemo, kako je razvrščeno blago v nadstropjih, se odpravimo v pravo nadstropje in s pomočjo napisov pridemo do iskanega blaga, ne da bi spraševali prodajalce in jih po nepotrebnem obremenjevali.

Rešitev torej predstavljajo enostavno in jasno oblikovani usmerjevalni in obvestilni znaki postavljeni na kjučnih, dobro vidnih mestih v knjižnici. V svojem prispevku sem želela predstaviti prednosti, ki jih tak strokovno načrtovan orientacijski sistem nudi: tudi nepoučenim obiskovalcem omogoča, da se samostojno in brez težav orientirajo v še tako kompleksno zasnovani knjižnici, uporabnikom prihrani nadležno spraševanje in brezglavo tavanje med policami, obenem pa jim pomaga odkrivati skrit zaklad s knjižničnih polic.

METODE IN OBLIKE DELA Z UPORABNIKI

V informacijski dejavnosti procese pri posredovanju informacij klasificiramo kot aksialne in retikularne komunikacijske procese.

„Aksialni komunikacijski procesi so tisti, pri katerih je posredovanje informacij namenjeno posameznemu - določenemu uporabniku, retikularni komunikacijski procesi pa so vsi tisti, pri katerih so posredovane informacije namenjene določenemu krogu potencialnih uporabnikov."[3]

Aksialni komunikacijski proces predstavlja referenčna dejavnost, tj. individualni pristop v metodah dela z uporabniki in selektivna diseminacija

informacij; retikularni komunikacijski proces pa predstavlja uporaba katalogov in drugih informacijskih virov, razstave, razne prireditve knjižnice ter drugo informacijsko gradivo. Pomemben člen v retikularnem komunikacijskem procesu so obvestilni in usmerjevalni znaki, ki tvorijo orientacijski sistem v knjižnici. Znaki, nameščeni na ključnih mestih v knjižnici, predstavljajo sistem stalno prisotnih vizualnih informacij, ki so namenjene uporabnikom, da bi jim olajšale dostop do iskanega knjižničnega gradiva.

Oba tipa procesov se odvijata vsakodnevno v knjižnicah vseh tipov, prisotna sta v komunikaciji med knjižničarji in uporabniki. Cilj izobraževanja uporabnikov je, da uporabnik uspešno uporablja dokumente in službe knjižničnoinformacijskega sistema za življenje in delo.

OBVESTILNI IN USMERJEVALNI ZNAKI

Obvestilni in usmerjevalni znaki predstavljajo sistem stalno prisotnih vizualnih informacij, pomemben člen v aksialnem komunikacijskem procesu, ki se odvija v knjižnici. Znake, ki tvorijo orientacijski sistem, uvrščamo med individualne oblike izobraževanja uporabnikov. Uporabnikom omogočajo samostojno uporabo gradiva in uslug, ki jih knjižnica nudi.

Strokovno zasnovan sistem vizualnih informacij uporabnike obvešča o tem:

- **kaj** lahko najdejo v knjižnici,
- **kje** se gradivo nahaja,
- **kako** uporabljati knjižnične službe in servise, ki jih knjižnica nudi.

Glavne značilnosti dobro zasnovanega sistema vizualnih informacij so:

- **fleksibilnost**: sistem napisov, oznak in orientacijskih znakov mora biti fleksibilen, načrtovan in oblikovan tako, da ga lahko prilagajamo morebitnim spremembam v strukturi in organizaciji prostorov;
- **sporočilnost**: označbe morajo posredovati selektivne, jasne in natančne

informacije; preveliko število informacij hkrati lahko deluje dezorientacijsko - uporabnika prej zmede, kot pa mu pomaga znajti se v prostoru;
- **postavitev**: označbe namestimo na mesta, kjer pričakujemo, da je obiskovalcu potrebno napotilo za nadaljnje gibanje po knjižnici.

Namen vizualnega komunikacijskega sistema je olajšati obiskovalcem uporabo knjižnične zgradbe in njenih služb, omogočiti jim samostojnost pri pridobivanju informacij in izboru knjižničnega gradiva ter približati knjižnico ljudem, ki vanjo ne zahajajo. Z ustreznimi obvestilnimi znaki lahko napravimo knjižnico in njeno okolico prijaznejšo ter povabimo mimoidočega, da zaide med knjižne police.

Orientacija uporabnika v knjižnici

Informacije v prostoru si morajo slediti v logičnem zaporedju, značilnem za proces iskanja pri uporabniku, ki ga sestavljata:
a) proces zaznavanja prostora, v katerem se giblje,
b) proces odločanja o smeri gibanja po prostoru.

Pri načrtovanju orientacijskega sistema moramo opredeliti, kako uporabnik:
- pridobiva informacije,
- razume in uporablja informacije,
- se premika po prostoru,
- razporeja svoj čas,
- ocenjuje učinkovitost in kakovost obiska v knjižnici.

Učinkovit orientacijski sistem mora delovati harmonično s prostorom, v katerem se nahaja, in učinkovito razreševati uporabnikova pričakovanja in vprašanja.

Znaki v knjižnici služijo obiskovalcem kot orientacija v prostoru, hkrati pa jim omogočajo samostojno uporabo služb in struktur, ki jih knjižnica nudi. Uporabniku moramo omogočiti možnost sprejemanja odločitev v logičnem zaporedju že pred samim vstopom v knjižnico. Pomembno je, da so znaki

postavljeni na takih mestih, da ponudijo uporabniku informacijo, preden je postavljen pred odločitvijo, kam se usmeriti.

V knjižnicah s kompleksno strukturo je dobrodošel orientacijski načrt - shema, ki ponazarja razporeditev prostorov v zgradbi. Uporabniku omogoča takojšnjo orientacijo v prostoru. Na načrtu lahko označimo pomembne arhitektonske elemente, ki lahko obiskovalcem služijo kot referenčna točka pri orientiranju v knjižnici. Orientacijski sistem - od glavnega vhoda do skladišča - mora vsakemu uporabniku omogočiti, da samostojno uporablja knjižnico. Merila moramo prilagoditi ciljni populaciji, posebno tistim uporabnikom, ki se v novem okolju najtežje znajdejo.

Orientacija, ugotavljanje položaja glede na določene točke v prostoru, je temeljna prvina načrtovanja sistema vizualnih informacij. Orientacija vpliva na **izbiro smeri iskanja knjižničnega gradiva oz. informacij**.

Izbira smeri, če je pravilno opravljena, omogoča povezavo med izhodiščnim prostorom in željenim ciljem po vnaprej določenem načrtu. Iskalna strategija zahteva urejeno zaporedje premikov, ki jih narekuje serija odločitev na ključnih točkah. **Ohranjanje prave smeri**, odvisno od kontinuiranega procesa odločitev, odloča o izidu pridobivanja informacij oz. knjižničnega gradiva. Iskalna strategija uporabnika, ki išče gradivo oz. informacije v knjižnici, bo toliko bolj zapletena in razčlenjena, kolikor večje bodo težave pri orientiranju v prostoru. Orientacijski sistem mora biti uporabniku v pomoč, ne pa ga spravljati v še večjo zadrego. **Odgovor (rešitev)** je zadnji korak v procesu pridobivanja informacij. Do odgovora lahko pridemo, ker predhodno poznamo cilj in/ali iskane informacije, ali pa je rešitev posledica pravilnega izbora in upoštevanje znakov, ki usmerjajo po prostorih knjižnice.

Podrobna analiza teh štirih postopkov nam omogoči načrtovanje in izvedbo učinkovitega orientacijskega sistema, ki bo nudil podporo in omogočal samostojno iskanje odgovorov na najrazličnejše potrebe uporabnikov v knjižnici.

Oblikovanje orientacijskega sistema v knjižnici

Zasnova in izdelava napisov sta specifični nalogi, ki ju mora izvesti posamezna knjižnica, ker se lahko bistveno razlikujeta od ustanove do ustanove.

Vsak sistem je specifičen, zato ni neke splošne formule, ki bi pokrivala vse sisteme. Ko si zastavimo program oblikovanja orientacijskega sistema, nam mora biti cilj - sporočilo, ki ga namenjamo uporabnikom - jasen. Pri načrtovanju projekta uporabnik predstavlja stalno in edino referenčno točko, na katero se oziramo in jo upoštevamo, ko se odločamo ali razrešujemo probleme. Praktična izvedba projekta je odvisna od tipa knjižnice in okolja, v katerem deluje, velikosti knjižnice, razpoložljivih sredstev in kadrov, zastavljenih ciljev in ne nazadnje od naše domišljije.

Nekatere knjižnice se odločijo za samostojno izdelavo orientacijskih znakov. To velja predvsem za manjše enote, za knjižnice, ki jih pestijo finančne težave in za knjižnice brez posluha za potrebe uporabnikov. Kljub temu pa je delo z oblikovalcem nujno vsaj v začetni fazi priprave projekta.

Strokovno sodelovanje z oblikovalcem nam zagotavlja, da se oblikovanje orientacijskega sistema ne bo sprevrglo v nepremišljeno lepljenje opozorilnih lističev po stenah. V okviru projekta oblikovanja znakov v knjižnici si knjižničar in oblikovalec delo delita.

Knjižničarjeve naloge so:
- identifikacija potreb,
- analiza informacij,
- sprejemanje predloženih rešitev,
- koordinacija programa,
- obvladovanje stroškov.

Naloge oblikovalca so:
- odločitev o posameznih oblikah,
- oblikovanje obvestilnih in usmerjevalnih znakov,
- grafična priprava črk in napisov,
- priprava predračuna.[4]

Sistem obvestilnih in usmerjevalnih znakov mora ustrezati vsem uporabnikom knjižnice, ne glede na razlike v starosti, izobrazbi ali potrebah, ki jih vodijo v knjižnico. Sporočilo, ki ga znak vsebuje, mora biti razumljivo, ne da bi

bilo potrebno uporabnike predhodno poučiti o njegovem pomenu.

Postavitev in vzdrževanje znakov

Priporočljivo je, da obvestilni znaki z barvo razlikujejo posamezne organizacijske enote med sabo. Če je na enem od obvestilnih znakov napis *6 Uporabne vede. Medicina. Tehnika,* napisan z zeleno barvo, na drugem pa z modro *7 Umetnost. Arhitektura. Fotografija. Glasba. Gledališče. Šport.* bo vsakomur jasno, v katero smer mora iti, zlasti, če so napisom zaradi večje jasnosti dodane puščice.

Znaki z opozorilno in prepovedovalno vsebino kot *Kajenje prepovedano!, Nezaposlenim vstop prepovedan!* imajo ustaljeno obliko, barvo in simbole, ki jih določajo predpisi protipožarne in tehnične zaščite. Predvsem ne smemo pozabiti na obvezne napise *Vhod, Izhod* povsod, kjer je potrebno, ter na simbole in napise za zasilne izhode. Zelo pomembno in odgovorno je, da so obvestilni znaki postavljeni na dobro vidnih mestih in da so oblikovani enostavno in jasno. Nobeno obvestilo, ki se nanaša na reševanje človeških življenj, ni samo formalnost, zato je treba te napise občasno preveriti in jih prilagoditi spremembam, ki so se medtem zgodile.

Odgovorna oseba mora skrbeti, da so trajni napisi postavljeni na prava mesta, v smeri gibanja, in da so vzdrževani, kar pomeni, da jih je treba občasno očistiti, poškodovane in nečitljive pa zamenjati. Čiščenje in vzdrževanje znakov, predvsem tistih na pročeljih zgradb in na vhodu v stavbo, ni težko, je pa pomembno delo. Danes imamo na voljo trajne premaze za kovino oz. trajne barve za materiale iz PVC-ja, zato ni nobenega opravičila za zanemarjene in umazane table na vhodih v glavna poslopja. To velja tudi za različne oglasne deske in zastekljene omarice, ki so ponavadi postavljene blizu vhoda in so namenjene obveščanju zaposlenih ali obiskovalcev. Sredstva komuniciranja morajo biti vedno urejena in ažurna.

Vsi hodniki in prostori, v katerih ni dnevne svetlobe, morajo biti dobro osvetljeni, da se da napise prebrati.

ZNAKI

Znaki so vzorci dražljajev, ki nadomeščajo druge vzorce dražljajev. Teoretiki jih delijo na **naravne** in **umetne** znake. Stopinja (sled) je naravni znak, ki označuje pot, po kateri je šla žival, hkrati pa poznavalcu pove za vrsto živali. Umetni znaki so plod človekove namenske aktivnosti. Mednje sodijo besede in številke.

Nekateri delijo znake na **signale** in **simbole**. Signali ne predstavljajo stvari in pojavov, temveč le sprožajo določene aktivnosti kot na primer semaforske luči. Repovš definira simbole kot umetne znake, ki predstavljajo stvari in pojave.[5]

Prometni znaki

Prometni znaki so znaki naprave in označbe, ki nas obveščajo o nevarnostih, odredbah, omejitvah, objektih in napravah ob cesti ter označujejo in določajo vozišče, režim prednosti, ipd.

Neprometni znaki

Neprometni znaki so del vizualnih komunikacijskih sredstev. Osnovni namen neprometnih znakov ni splošno reklamiranje podjetij ali drugih ustanov ali njihovih proizvodov, temveč obveščanje o objektih in dejavnostih, ki so na določenem območju prisotni.

Neprometni znaki so po obliki in videzu estetski ter prilagojeni okolici, v kateri so postavljeni. Vsebina neprometnih znakov je omejena na najnujnejše podatke, pomembne za obveščanje ali usmerjanje k določenemu cilju. Vsebina je enostavna in lahko razumljiva; to se najlažje doseže z uporabo simbolov, ki so lahko razumljivi in v splošni mednarodni rabi. Po obliki, vsebini in barvi neprometni znaki ne smejo biti podobni ali enaki prometnim znakom. Neprometni znaki se uporabljajo le v primeru, ko s prometnimi znaki ni mogoče podati želenega obvestila ali usmerjati v določeno smer.

Neprometni znaki smejo imeti samo najnujnejšo obvestilno in usmerjevalno

vsebino. Obvestilni del vsebine obsega podatke, ki so nujno potrebni, da lahko spoznamo, na kaj opozarja neprometni znak. Usmerjevalni del vsebine obsega podatke o tem, kje leži objekt, na kar opozarja ustrezna puščica.

Glede na namen, ki mu služijo, delimo neprometne znake na:

- **obvestilne** (informativne), ki nas obveščajo o ponudbah, storitvah, ki nam jih opisani kraji ali ustanove nudijo;
- **usmerjevalne**, ki nas usmerjajo k posameznim objektom, napravam, storitvam ali delovnim organizacijam. Ti znaki stojijo neposredno pred mestom, kjer se odcepi cesta, ki vodi k tem objektom.[6]

Glede na način postavitve delimo neprometne znake na:

- **posamezne** (samostojne), ki označujejo posamezen kraj, objekt ali napravo;
- **skupinske**, ki označujejo več krajev, objektov ali naprav.

Glede na način podajanja vsebine delimo neprometne znake na:

- **tekstualne**,
- **slikovne**,
- **izražene s simbolom**,
- **kombinirane**.

Vrsta in uporaba znakov je odvisna od vrste sporočila, ki ga želimo z njim podati.

Učinkovit sistem znakov odlikuje razumljivost sporočila, ki ga označba vsebuje. Znaki so namenjeni vsem obiskovalcem v knjižnici, zato naj bodo:

- **nazorni**,
- **neposredni**,
- **čitljivi**.

Zaznavanje znakov

Na hitrost in vsebino zaznavanja znaka precej vplivajo različni vidiki človekove duševnosti, kot so: motivacija, stališča, učenje ipd. Znak hitreje

opazimo v fazi iskanja informacij. Prav tako je znak hitreje opazen, če je njegova pomenska struktura identična ali povsem nasprotna stališčem opazovalca. Znani, že naučeni znaki, bodo hitreje zaznani in prepoznani.

Zaznavanje likovne strukture se lahko odvija tudi na podlagi delne predstavitve likovne strukture ali le nekaterih njenih delov. Človek vedno zaznava več, kot je v okolju prisotnega. Na to vpliva celotno okolje, v katerem lahko na podlagi izkušenj in učenja pričakujemo določen likovni dražljaj.

Prepoznavanje ne poteka vedno na ravni zaznavanja, k prepoznavanju pripomorejo tudi miselni procesi, kot je sklepanje, logično pričakovanje ipd. Na prepoznavanje nezaznanega vpliva tudi kvaliteta lika ali njegove strukture in njegova poznanost ali naučenost.

S ponavljanjem določenega simbola kot likovne strukture v času in prostoru se bo povečala naučenost simbola, tako da bo mogoče sklepati o njegovi celotni strukturi že na osnovi podrobnosti ali bistvenih značilnosti.

Temeljni elementi znakov v knjižnici so:

- **simboli**,
- **tipografija**,
- **barva**.

SIMBOLI

Simboli so umetni znaki, ki predstavljajo stvari in pojave. Glavna značilnost simbolov je predstavljanje. Simboli predstavljajo, zastopajo in nastopajo, kot da bi bili označene stvari ali pojavi, kar je tudi rezultat dogovora.

Simbol je materializiran v določeni likovni strukturi, ki se loči od svojega ozadja. Običajno so to polni, konturni, celoviti ali delni geometrijski liki, samostojni, spojeni na značilen način ali pa postavljeni v značilne odnose na likovni površini. Znotraj svoje likovne strukture vzpostavlja simbol svojo značilnost in pomenskost tudi z barvo ali barvami, ki so ujete v likovne strukture s svojimi značilnimi medsebojnimi odnosi.

Kvaliteta in intezivnost simbola kot dražljaja sta odvisni od oblike, velikosti, medsebojnih odnosov likovnih struktur, ki simbol sestavljajo, ter od genetskih in socializiranih ter skozi komunikacije naučenih izkušenj posameznika v zvezi z likovnimi strukturami, ki se generalizirajo v celostno zaznavo simbola kot enovitega vidnega dražljaja.[7]

Ključne lastnosti dobro izbranih oz. oblikovanih simbolov so:

- **prepoznavnost**, lastnost simbola, merljiva s časom, ki je potreben, da simbol prepoznamo v množici drugih simbolov ali vidnih dražljajev;
- **razlikovalnost**, simbol z dobro razlikovalno lastnostjo ne zamenjamo zlahka s kakšnim drugim simbolom, ker je dovolj značilen, unikaten;
- **referenčnost**, sposobnost simbola, da predstavlja stvari, dogodke, ideje.

Pri oblikovanju orientacijskega sistema v knjižnici uporabljamo simbole, ki označujejo:

- pripomočke in orodje protipožarne in tehnične zaščite,
- dostope, servise, namenjene invalidnim osebam,
- toaletne prostore, garderobo,
- informacije, javne govorilnice, osebna dvigala,
- puščice.

TIPOGRAFIJA

Tipografija je ustvarjanje tekstne forme, oblikovanje črk in natisnjenega besedila. Tipografsko oblikovan tekst ima določeno vrsto pisave, velikost črk, širino stolpcev, razmik med vrsticami ipd. Naloga tipografskega oblikovanja je, da z uporabo pisav na najboljši način posreduje informacijo.

Pri načrtovanju in oblikovanju znakov v knjižnici moramo biti pozorni na:

- izbiro črkovne vrste,
- velikost tipografskih znakov glede na razdaljo gledanja,
- razpiranje in spodrezovanje,

- razmik med vrstami,
- možnosti kombiniranja različnih črkovnih vrst.

Izbira črkovne vrste

Črkovne vrste lahko glede na obliko razdelimo v dve skupini:

- vrste s **serifi**,
- vrste **brez serifov**.

Slika 1. Črkovne vrste s serifi in brez serifa.

Pri izbiri črk moramo biti previdni, ker bistveno vplivajo na čitljivost napisa. Med številnimi črkovnimi vrstami so nekatere boljše berljive in razločnejše od drugih, le redke pa so primerne za izdelavo projekta sistema napisov v knjižnici. Izkušnje so pokazale, da so najprimernejše črke Helvetica, ki jih odlikujeta vidljivost in čitljivost.

Črkovni znaki so lahko pokončni (normalni) ali pa ležeči (kurzivni, italic). Besedilo je lahko v celoti postavljeno v pokončnih ali pa v ležečih črkah. Črke so lahko tenke, svetle, navadne, polkrepke, krepke in mastne. Lahko so tudi zožene, normalne, razširjene ali pa kombinacija posameznih značilnosti, kot so na primer razširjene krepke črke.

Helvetica navadna	**Helvetica polkrepka**
Helvetica navadna kurzivna	***Helvetica polkrepka kurzivna***

Slika 11. Črkovna vrsta Helvetica.

Psihološki učinek barv

Barve vzbujajo različne asociacije, občutke in pomene, odvisno od barvnega tona, svetlobe in nasičenosti. Na doživljanje barv vpliva tudi barvno okolje, v katerem je posamezna barva, in barvni odnosi glede na velikost površin, obliko, oddaljenost in ključne lastnosti posameznih barv znotraj likovnih površin.

V literaturi je veliko napisanega o psiholoških značilnostih barv.

Rdeča barva je barva ognja in krvi, izraz življenja in moči. Neločljivo je povezana s strastjo, z vročino in borbo. Modra je barva globokega ledu, čustveno jo povezujemo s hladno daljino prostora in njegove neskončnosti. Modrina vpliva na razum tako, kakor rdečina vpliva na čustvo. Rumena je najsvetlejša med vsemi osnovnimi barvami, je barva sonca in izraz bleska in živahnosti. Oranžna je mešanica rdeče in rumene barve. V sebi združuje silnost rdeče in živahnost rumene. Zelena je mešanica modre in rumene. Kot barva narave pomeni veselost in mir, zato je simbolično barva upanja. Purpurna barva je mešanica rdeče in modre, zato se nanjo navezujejo predstave sijaja in dostojanstva, ima pa kakor zelena barva pomirjajoč vpliv. Bela je absolutna, pomeni odsotnost in vrhunec barv. Nanjo se navezujejo asociacije čistosti, osvežitve, popolnosti. Črna barva je nasprotna beli in njej enaka v absolutni vrednosti. Izraža pasivnost, stanje izpolnjene in nesprejemljive smrti. Siva je barva pepela in megle, otožnosti in dologočasja. Izraža avtonomijo in nevtralnost, v veliki meri pa se na sivo barvo navezujejo negativne asociacije: neodločnost, monotonija, depresija, starost.

Na podlagi psihologije barv in njihovih že iz pradavnine znanih pomenov priporoča "Safety Colour Code", kakor ga je sestavil British Colour Council, uporabo specifičnih, t. i. varnostnih barv v specifične namene.

- Rumena barva je signal za previdnost, ker je najbolje vidna.
- Oranžna je signal za nevarnost. Je bolj neposredna kot rumena, a manj kot rdeča barva.

- Rdeča je najbolj vsiljiva in kričeča. Povezujemo jo z nevarnostjo in je signal za požarno zaščito.

- Zelena je signal za varnost. Kot rdeči nasprotna barva je znak za prehod ceste, medtem ko je rdeča znak za stop.

- Bela je signal za red. Bele črte označujejo površine, ki so določene za prehod, bele barve so tudi talne oznake, ki usmerjajo promet.

Varnostne barve učinkujejo samo, če so intenzivno nasičene, svetlejši in nenasičeni barvni toni so si namreč v svojem učinku bolj ali manj enaki. Hkrati se moramo zavedati, da varnostne barve izgubljajo svoj učinek, če jih je preveč in če niso na pravem mestu.[8]

Uporaba barv

Izbor barve je dejavnik, ki odločilno vpliva na učinkovitost znakov v knjižnici. Barva je namreč ena od spremenljivk, s pomočjo katere lahko vizualno informacijo kodificiramo in posredujemo.

Pri načrtovanju in izdelavi orientacijskega sistema moramo:
- zagotoviti čitljivost sporočil,
- izbirati barve v harmoniji z opremo in prostori v knjižnici,
- uporabljati posamezne barve v skladu z uveljavljenimi normami.

Kljub različnim možnostim, ki jih ponuja uporaba osebnega računalnika in tiskalnika, so številni napisi v knjižnici še vedno tiskani v črni barvi na belem ozadju. Črno-bela kombinacija pa še zdaleč ni najbolj vidna. Možnosti so številne, pri izbiri moramo biti pozorni na stopnjo čitljivosti in vidljivosti, ki ju barvna kombinacija omogoča.

Oblikovalec orientacijskega sistema se mora svoje naloge lotiti načrtno in kritično. Izbor funkcionalne barve poteka po drugačnih načelih kot dekoracija notranjih prostorov v stanovanjih in javnih zgradbah. Dekoracija se ravna pretežno po načelih estetike, okusa, sloga in mode, medtem ko se mora funkcionalna barva podrejati povsem praktičnim ciljem dobre vidljivosti.

TERMINOLOGIJA

Uspeh in učinek napisa sta popolnoma odvisna od enostavnosti, jedrnatosti in specifičnosti sporočila, ki ga vsebuje. Zato se moramo pri formuliranju napisov izogibati nejasnim informacijam, ki bi utegnile uporabnika zavajati, dezorientirati ali celo odvračati, tako da napisa ne bi prebral v celoti.

Kratke, precizne informacije so uporabnikom laže razumljive, hkrati pa so veliko bolj neposredne od splošnih informacij.

Pri izdelavi orientacijskega sistema uporabljamo enotno terminologijo. Homogenost jezika omogoča uporabniku, da se brez težav orientira v vsaki knjižnici, ki uporablja enako terminologijo. Pri tem ne smemo pozabiti, da je jezik, ki ga uporablja bibliotekarska stroka, strokovni jezik. Izraze moramo približati naravnemu jeziku, jih poenostaviti, pri tem pa ne smemo zanemariti strokovnosti, ki posreduje terminu specifičnost in preciznost.

TEHNIČNE ZNAČILNOSTI

Ko je znak oblikovan oz. izbran, nam preostane odločitev o materialih, iz katerih bodo znaki izdelani. Pri izbiri materiala moramo upoštevati skladnost med funkcionalnostjo in estetiko. Pozorni moramo biti zlasti pri izbiri materiala za izdelavo znakov, ki bodo nameščeni v zunanjosti knjižnice, torej nenehno izpostavljeni vremenskim vplivom.

ZAKLJUČEK

Komunikacija knjižničarja z uporabniki je zapleten proces. Uporabniki se razlikujejo med seboj po izobrazbi, poklicu, družbenem položaju, starosti, psihofizičnih značilnostih. Zaradi tega so njihove potrebe in zanimanja zelo

raznovrstna. Upoštevati je treba tudi specifičen odnos uporabnika do knjižnice. Pogosto se uporabnik izogne referenčnemu pogovoru s knjižničarjem in sam poskuša poiskati rešitev za svojo informacijsko potrebo. Sistem obvestilnih in usmerjevalnih znakov v knjižnici uporabnikom omogoča neposreden, samostojen dostop do informacij. Vsak znak je v povezavi z ostalimi: po velikosti, obliki, tipografiji, barvi, postavitvi. Vsi so del usklajenega sistema obvestilnih in usmerjevalnih znakov, ki uporabnikom nudijo organiziran sistem stalno prisotnih vizualnih informacij.

Knjižničarji sami najbolje vedo, h kateri knjižni polici usmeriti uporabnika, da bo dobil odgovor na svoje vprašanje. Odločitev, kako sporočilo zapisati, da bo uporabniku razumljivo, berljivo in učinkovito, pa je treba prepustiti strokovnjakom. Tipografski oblikovalci z uporabo različnih pisav in ustreznih simbolov oblikujejo znake, ki na kar najboljši način posredujejo informacije.

Učinkovit orientacijski sistem deluje harmonično s prostorom, v katerem se nahaja ter odgovorja na uporabnikova pričakovanja in vprašanja. Uspeh in učinek znaka sta odvisna od enostavnosti in specifičnosti sporočila, ki ga vsebuje. Vsebina znakov je omejena le na najnujnejše podatke, ki so pomembni za obveščanje. Kratke, precizne informacije so uporabnikom laže razumljive, hkrati pa so veliko bolj neposredne od splošnih informacij.

Ko razmišljamo o ureditvi okolja v knjižnici, moramo temeljito premisliti, kaj vse moramo storiti, na kaj moramo uporabnika opozoriti, da bo kar najhitreje prišel do iskanih informacij. Postaviti se moramo "v kožo" naključnega obiskovalca, kajti kar je za knjižničarja povsem vsakdanje, je lahko za uporabnika neobičajno, nerazumljivo.

Tako bi uporabnikom prihranili marsikatero vprašanje, dragocen čas, obenem pa omogočili samostojno iskanje med knjižničnimi policami. Korist je namreč obojestranska: uporabnik spoznava gradivo, ki je v knjižnici na razpolago, knjižničarji pa se lahko posvetijo strokovnemu delu.

Namen orientacijskega sistema je približati knjižnico vsem potencialnim uporabnikom, ne glede na razlike v informacijskih potrebah, ter omogočiti samostojnost uporabnikov pri pridobivanju informacij, knjižničnega gradiva in uporabi knjižničnih služb ter servisov.

VIRI

- **ABRAHAMSEN, Povl**: *Graphic design in libraries.* Library interior layout and design: proceedings of the seminar, held in Frederiksdal, Denmark, June 16 - 20, 1980. München [etc.]: Saur, 1982, str. 94-105
- **BERK, Robert A.**: *Starting, managing, and promoting the small library.* Armonk, London: M. E. Sharpe, 1989
- **COHEN, Aron, Elaine Cohen**: *Designing and space planning for libraries: a behavioral guide.* New York: R. R. Bowker, 1979
- **FILO, Breda**: *Informacijska pismenost.* Zbornik ob devetdesetletnici Univerzitetne knjižnice Maribor (1903-1993) in stoletnici rojstva Janka Glazerja (1893-1975). Maribor: Univerzitetna knjižnica, 1993, str. 23-37
- **KANIČ, Ivan**: *Stiki z javnostjo: pomen in oblikovanje identitete knjižnice.* Knjižnica, 33/3-4 (1989), str. 7-24
- **KIRBY, John**: *Creating the library identity: a manual of design.* Hants, Vermont: Gower Publishing, 1985
- **KUMAR, Marko**: *Tehnologija grafičnih procesov.* Ljubljana: Tehniška založba Slovenije, 1983
- ***La biblioteca pubblica**: manuale ad uso del bibliotecario.* Milano: Unicopli, 1979
- **MARTELANC, Tomo**: *Osebna izkaznica knjižnice.* Knjižnica, 33/3-4 (1989), str. 147-156
- ***Osnove knjižničarstva.* Ljubljana**: Posebna izobraževalna skupnost za kulturo, 1987
- **PELLICIOLI, Ivana**: *La segnaletica per la biblioteca.* Milano: Editrice Bibliografica, 1990
- **POLLET, Dorothy, Peter C. Haskell**: *Sign system for libraries: solving the wayfinding problem.* New York, London: R. R. Bowker, 1979
- ***Pravilnik** o neprometnih znakih.* Uradni list SRS, 17/1982 (13.V.), str. 1182-1184
- **REPOVŠ, Jernej**: *Kako nastaja in deluje učinkovita, tržno usmerjena celostna grafična podoba kot del simbolnega identitetnega sistema organizacij.* Ljubljana: Studio Marketing, 1995
- **RUDER, Emil**: *Tipografija: priročnik tipografskega oblikovanja.* Ljubljana: Partizanska knjiga, 1977

- **SHERMAN, Steve**: *ABC's of library promotion.* Metuchen (N.J.), London: Scarecrow Press, 1992
- **VIDULLI, Paola**: *Progettare la biblioteca: guida alla pianificazione e progettazione della biblioteca pubblica.* Milano: Editrice Bibliografica, 1988
- ***Trademarks and symbols of the worlds**. Vol. 3, Pictogram and sign design.* Tokyo: Kashiwashobo, 1989
- **TRSTENJAK, Anton**: *Človek in barve.* Ljubljana: Univerzum, 1978
- ***Zakon o knjižničarstvu**.* Uradni list SRS, 27/1978 (23.VI.), str. 1747-1752
- **ŽAUCER, Matjaž**: *Ali se knjižničarji dovolj potrudimo za svoje uporabnike.* Knjižnica 40/3-4 (1996), str. 23-36
- **ŽILJAK, Vilko**: *Računalniški fotostavek.* Ljubljana: PIS tiska in papirja, 1988

Opombe:

[1] Žaucer, M.: *Ali se knjižničarji dovolj potrudimo za svoje uporabnike*. Knjižnica, 40/3-4 (1996), str. 23-36

[2] Martelanc, T.: *Osebna izkaznica knjižnice*. Knjižnica, 33/3-4 (1989), str. 147-156

[3] *Osnove knjižničarstva*. Ljubljana: Posebna izobraževalna skupnost za kulturo, 1987, str. 212

[4] Kanič, I.: *Stiki z javnostjo: pomen in oblikovanje identitete knjižnice*. Knjižnica, 33/3-4 (1989), str. 7-24

[5] Repovš, J.: *Kako nastaja in deluje učinkovita, tržno usmerjena celostna grafična podoba kot del simbolnega identitetnega sistema organizacij*. Ljubljana: Studio Marketing, 1995, str. 100

[6] *Pravilnik o neprometnih znakih*. Uradni list SRS, 17/1982, (13.V.), str. 1182-1184

[7] Repovš, J.: *Kako nastaja in deluje učinkovita, tržno usmerjena celostna grafična podoba kot del simbolnega identitetnega sistema organizacij*. Ljubljana: Studio Marketing, 1995, str. 101

[8] Trstenjak, A.: *Človek in barve*. Ljubljana: Univerzum, 1978, str. 364-365

PILOTSKA ŠTUDIJA O USTREZNOSTI ORIENTACIJSKEGA SISTEMA V ŠTUDIJSKEM ODDELKU OSREDNJE KNJIŽNICE SREČKA VILHARJA

Dolores Jakac

UDK 027.022(497.4 Koper):659.44(049.5)

Izvleček

Namen študije je bil pridobiti informacije o tem, ali obvestilni in usmerjevalni znaki v knjižnici oblikujejo učinkovit orientacijski sistem in kako uporabljajo orientacijski sistem uporabniki različnih kategorij. Študija je nastala na podlagi vprašalnika, ki je bil razdeljen 21 načrtno izbranim uporabnikom, različnih po starosti in izobrazbi. Iz dobljenih rezultatov izhaja, da je 53% uporabnikov popolnoma samostojnih pri iskanju gradiva, medtem ko je ostalim 47% orientacijski sistem le v pomoč ob knjižničarjevem natančnem napotilu do ustrezne knjižne police. Dijaki in študenti se najraje obrnejo na knjižničarja. Razlike so opazne med zaposlenimi. Uporabniki z osnovnošolsko in srednješolsko izobrazbo, ki posegajo najpogosteje po leposlovju, so samostojni, saj zahajajo vedno k istim policam. Prav tako so večinoma samostojni pri iskanju gradiva upokojenci. Zaposlene z visokošolsko izobrazbo ločimo v dve skupini: uporabniki, ki pogosto zahajajo v knjižnico, so samostojni, tisti pa, ki redko zahajajo, se obrnejo na knjižničarje, ki jih usmerijo do police. Z orientacijskim sistemom si najbolj pomagajo tisti uporabniki, ki iščejo raznoliko gradivo za delo in študij.

Sintesi

Studio sull'idoneità del sistema di orientamento nel Reparto studi della Biblioteca centrale Srečko Vilhar

Lo studio analizza l'ideoneità del sistema di orientamento in biblioteca e il suo utilizzo da parte degli utenti. Lo studio è stato effettuato in base ad un questionario distribuito a 21 utenti di diverse fasce d'età e profili professionali. Dai risultati ottenuti si rileva che il 53% degli intervistati è autonomo mentre il rimanente 47% deve ricorrere all'aiuto del bibliotecario. Alunni e studenti si rivolgono prevalentemente al bibliotecario. Le differenze maggiori si riscontrano tra gli impiegati. Quelli con istruzione elementare e media sono i più autonomi e leggono soprattutto letteratura amena e manualistica e di conseguenza accedono sempre agli stessi scaffali. Una categoria che sa destreggiarsi bene è quella dei pensionati. Gli utenti con istruzione universitaria sono di due tipi: utenti abituali che sono perfettamente a loro agio in biblioteca e visitatori saltuari che per orientarsi ricorrono all'aiuto del bibliotecairo. Infine si constata che il sistema di orientamento viene usato prevalentemente dagli utenti che cercano informazioni e materiale per il lavoro e lo studio.

UVOD

Naloga splošnoizobraževalnih knjižnic je, da izpolnjujejo kulturne in informacijske potrebe lokalnega prebivalstva, ki jih ima pri izobraževanju, raziskovalnem delu in v vsakdanjem življenju. Uporabniki splošnoizobraževalnih knjižnic se med seboj zelo razlikujejo, prav tako so raznolike njihove potrebe.

Oddelek za delo z odraslimi bralci Osrednje knjižnice Srečka Vilharja se nahaja v središču starega dela mesta Kopra, v bližini srednjih šol in visokošolskih ustanov. Večino uporabnikov knjižnice predstavljajo ravno dijaki in študenti, ostali uporabniki so zaposleni ali brezposelni občani ter upokojenci. Potrebe uporabnikov so torej nujno heterogene.

Namen opravljene študije je bil pridobiti informacije o tem:

- ali obvestilni in usmerjevalni znaki v knjižnici oblikujejo učinkovit orientacijski sistem;
- kako uporabljajo orientacijski sistem uporabniki različnih kategorij.

Te informacije bodo osnova za nadaljnje oblikovanje hipotez in bolj obsežno preučevanje tega problema.

VPRAŠALNIK

Vprašalnik vsebuje 11 vprašanj: 9 vprašanj zaprtega tipa ter 2 vprašanji odprtega tipa oz. z možnostjo dopolnitve odgovora. Prvi del vprašalnika vsebuje vprašanja o socialnem statusu uporabnika: spol, starost, izobrazba, poklic uporabnika.

Drugi del sprašuje o pogostosti obiska knjižnice, o zvrsti iskanega knjižničnega gradiva, raziskuje, kako uporabnik do gradiva pride, ali je orientacijski sistem dovolj jasen in nazoren, ali je znakov v knjižnici dovolj. Nazadnje sem uporabnike prosila za predloge za izboljšanje orientacijskega sistema. Opisani vprašalnik je služil kot osnova pri izvedbi strukturiranega intervjuja z načrtno izbranimi uporabniki.

Opis postopka

Strukturirani intervju z uporabniki sem opravila v sredo, 7. maja 1997, v dopoldanskem času, od 9.00 do 12.00. Iz statističnih podatkov je namreč razvidno, da obišče knjižnico največ uporabnikov ob ponedeljkih, sredah in petkih, v času od 9.00 do 11.00 ter od 16.00 do 18.00.

V dopoldanskem času obiščejo knjižnico uporabniki različnih kategorij: številni dijaki zaidejo v knjižnico med glavnim odmorom, študenti pred ali po predavanjih, med obiskovalci so tudi zaposleni in upokojenci.

Intervjuvala sem uporabnike, ki so obiskali Oddelek za delo z odraslimi bralci, iskali informacije pri izposojevalnem pultu in/ali si izposodili gradivo na dom. Načrtno izbrani uporabniki intervjuja niso odklonili. Zbrala sem 21 odgovorov. Vsakega uporabnika sem intervjuvala individualno, vprašanja sem zastavljala po predhodno sestavljenem vprašalniku. Intervjuvanje je potekalo ob izposojevalnem pultu, kjer si uporabniki izposojajo in vračajo knjižnično gradivo ter sprašujejo po informacijah.

Vzorec

Na zastavljena vprašanja je odgovarjalo 21 obiskovalcev Oddelka za delo z odraslimi bralci Osrednje knjižnice Srečka Vilharja v Kopru. Uporabniki so bili izbrani načrtno med uporabniki, ki so si izposojali gradivo na dom, na

osnovi podatkov iz bralčevega lista. Zbrati sem želela odgovore in mnenja uporabnikov različnih starosti, poklicev in izobrazbe, zato da bi rezultati kar najbolj objektivno prikazali, kateri uporabniki uporabljajo orientacijski sistem v knjižnici, da bi rešili svoje informacijske potrebe, in v kolikšni meri jih sistem znakov pri tem usmerja.

Tabela 1. Vzorec uporabnikov.

	15-20	21-30	31-40	41-50	51-60	nad 60 let
moški	3	3	1	1	1	1
ženske	3	3	2	1	0	2

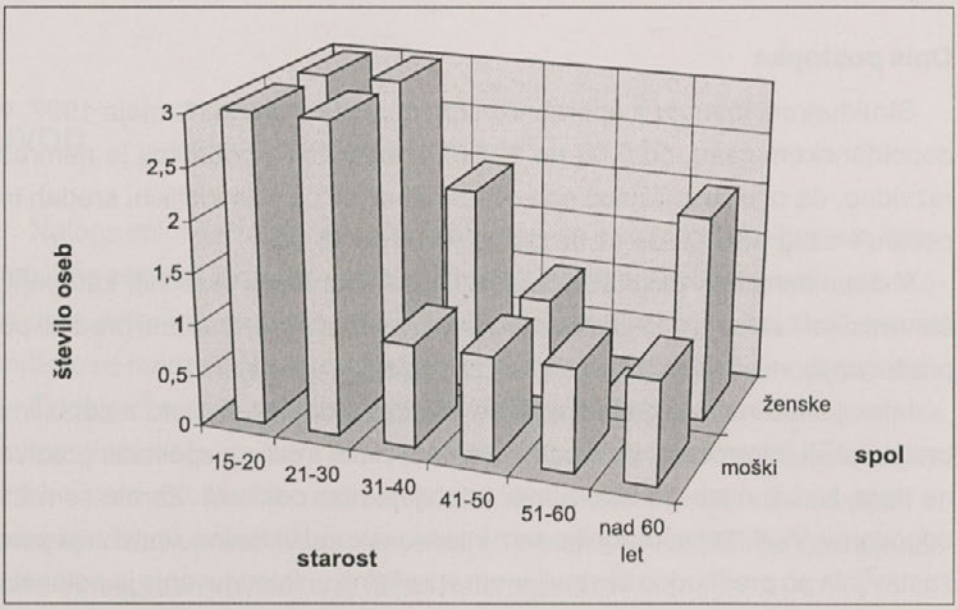

REZULTATI

Starostna, izobrazbena in poklicna struktura uporabnikov

V študijo je bilo zajetih 21 obiskovalcev Oddelka za delo z odraslimi bralci.

Uporabniki so bili izbrani načrtno, po podatkih iz bralčevega lista. Posamezne skupine so enakomerno zastopane, zato da bi lahko raziskali, kako se uporabniki iz različnih kategorij orientirajo v knjižnici, iščejo gradivo, pridobivajo informacije.

Tabela 2. Starostna struktura.

	15-20 let	21-30 let	31-40 let	41-50 let	51-60 let	nad 60 let
število oseb	6	6	3	2	1	3

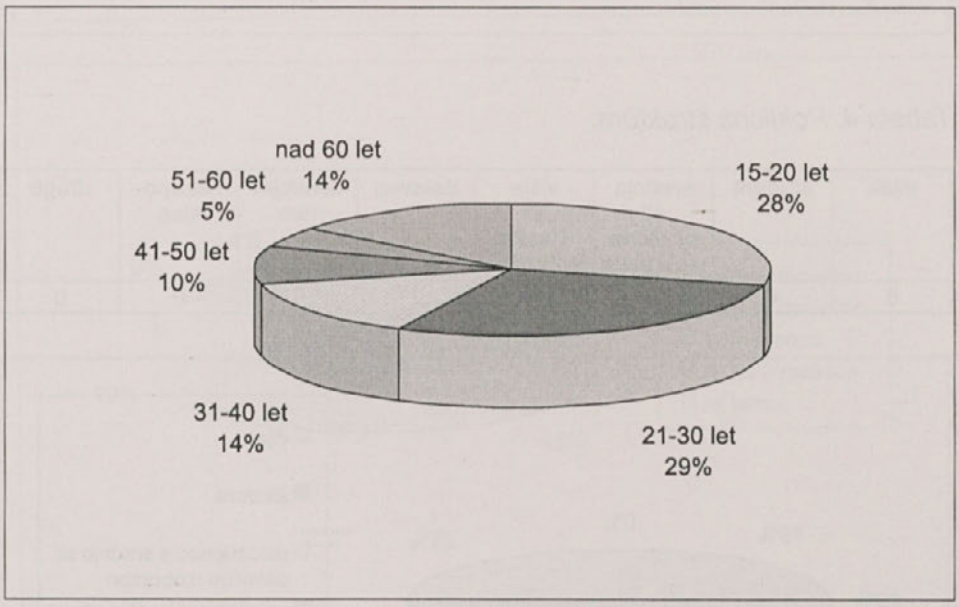

Tabela 3. Izobrazbena struktura.

osnovna	poklicna	srednja	višja	visoka
8	4	5	1	3

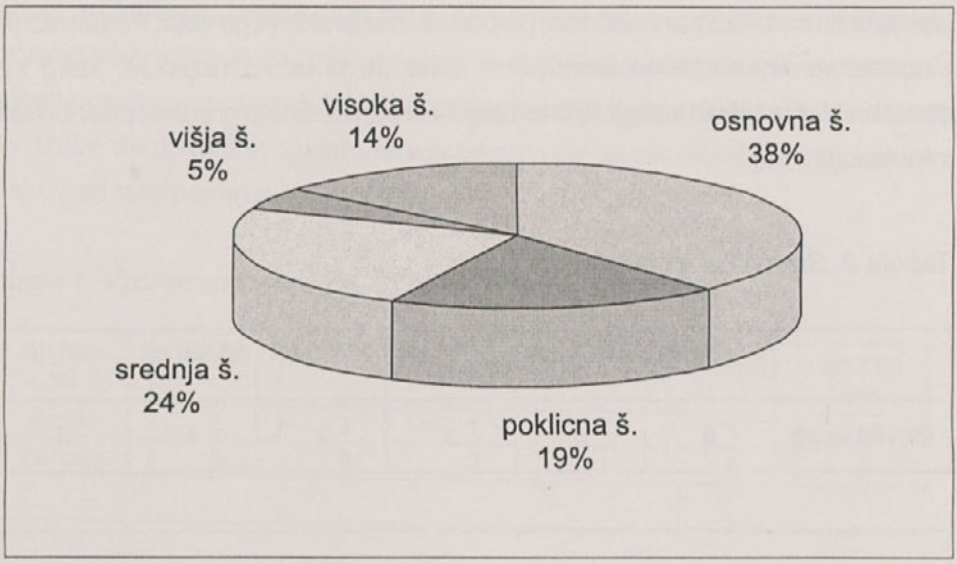

Tabela 4. Poklicna struktura.

dijak	študent	srednja ali poklicna izobrazba	višja ali visoka izobrazba	delavec	upokojenec	nezaposlen	drugo
5	4	2	4	2	4	0	0

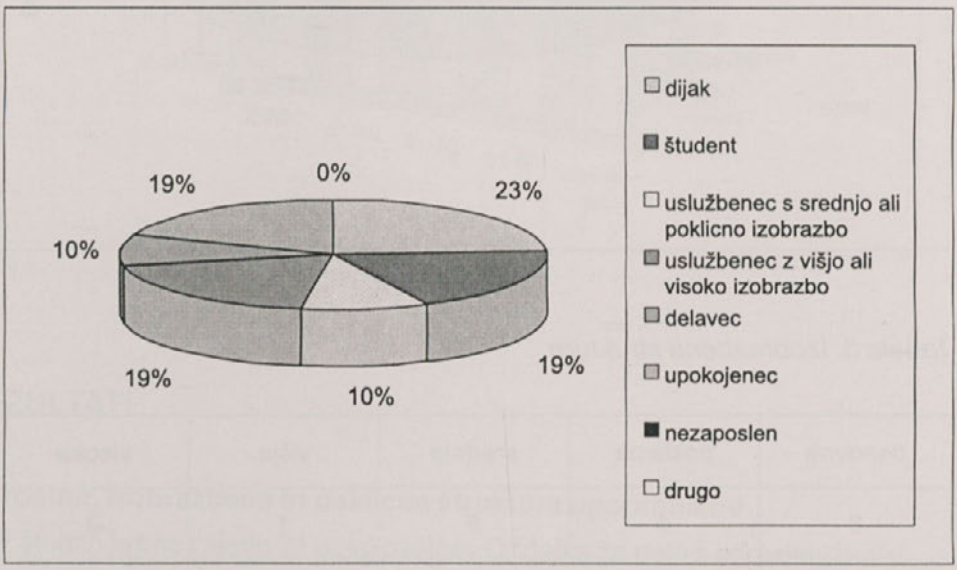

Pogostost obiska

Uporabniki prihajajo v knjižnico vsaj enkrat mesečno. 14% uporabnikov, zajetih v študijo, prihaja v knjižnico večkrat tedensko, kar 48% uporabnikov prihaja v knjižnico večkrat mesečno. Na pogostost obiska v knjižnici seveda vpliva tudi rok izposoje (3 tedni), ki primora uporabnike, da obiščejo knjižnico, čeprav še ne potrebujejo novega gradiva.

Tabela 5. Pogostost obiska.

večkrat tedensko	večkrat mesečno	1× mesečno	1× na 2 meseca	3× letno
3	10	4	1	3

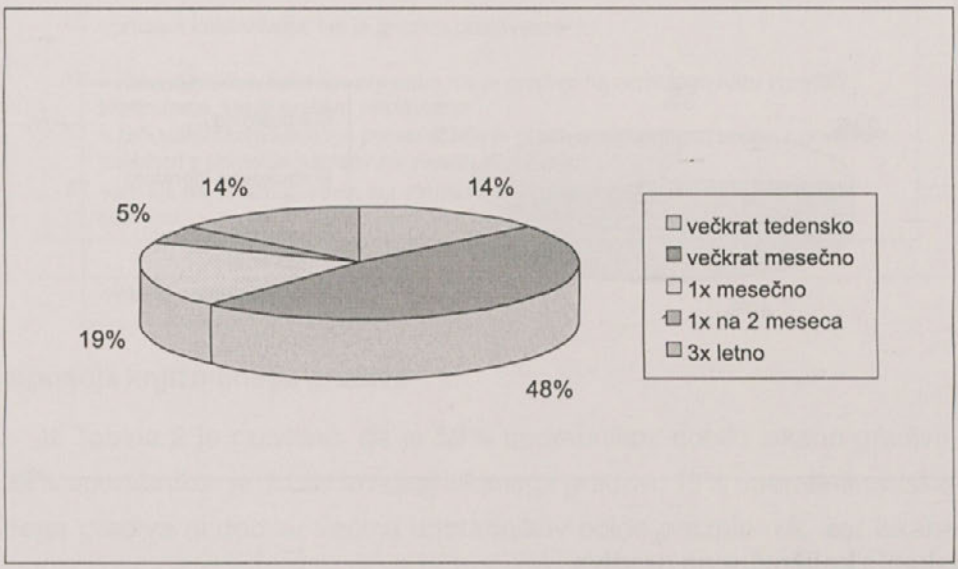

Zvrst izposojenega gradiva

Glede na zvrst izposojenega gradiva ni bistvenih razlik med količino izposojenega leposlovja in strokovne literature. Izposoja priročnikov, slovarjev, leksikonov je manjša, ker je večina tega gradiva namenjena za prezenčno izposojo, torej za uporabo v čitalnici. Knjižnica si namreč ne more privoščiti

nakupa tolikšnega števila izvodov, da bi ustregli vsem uporabnikom. Vzrok zelo majhne izposoje avdiovizualnega gradiva pa je še neurejena zbirka zvočnih in videokaset ter zgoščenk. Zaradi stiske s prostorom je avdiovizualno gradivo postavljeno na polici za izposojevalnim pultom, kjer ga mnogi uporabniki sploh ne opazijo oz. so prepričani, da gradivo ni za izposojo na dom.

Tabela 6. Zvrst izposojenega gradiva.

leposlovje	strokovna literatura	priročniki, slovarji, leksikoni	AV gradivo
12	14	8	1

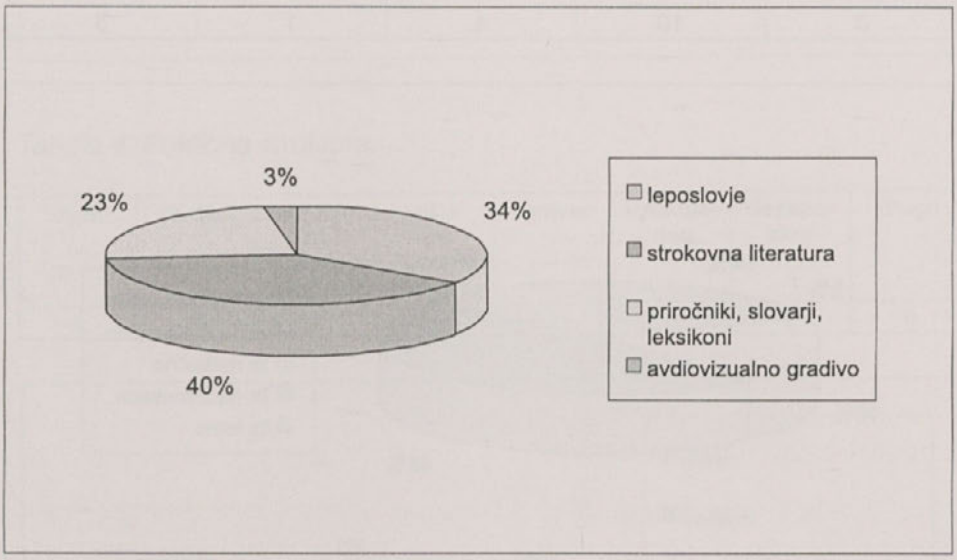

Iskanje knjižničnega gradiva

Iz Tabele 1 je razvidno, da le 10% uporabnikov pride do iskanega gradiva s pomočjo orientacijskega sistema. 47% uporabnikov se najraje obrne na knjižničarje, ker je tako lažje priti do gradiva. 43% uporabnikov orientacijskega sistema ne uporablja, ker strukturo knjižnice in postavitev gradiva dobro pozna.

Rezultati potrjujejo že znano ugotovitev, da se uporabniki pri iskanju gradiva najraje obračajo na knjižničarje, ker je tako lažje priti do gradiva.

Tabela 7. Iskanje knjižničnega gradiva.

a	b	c	d
9	1	2	9

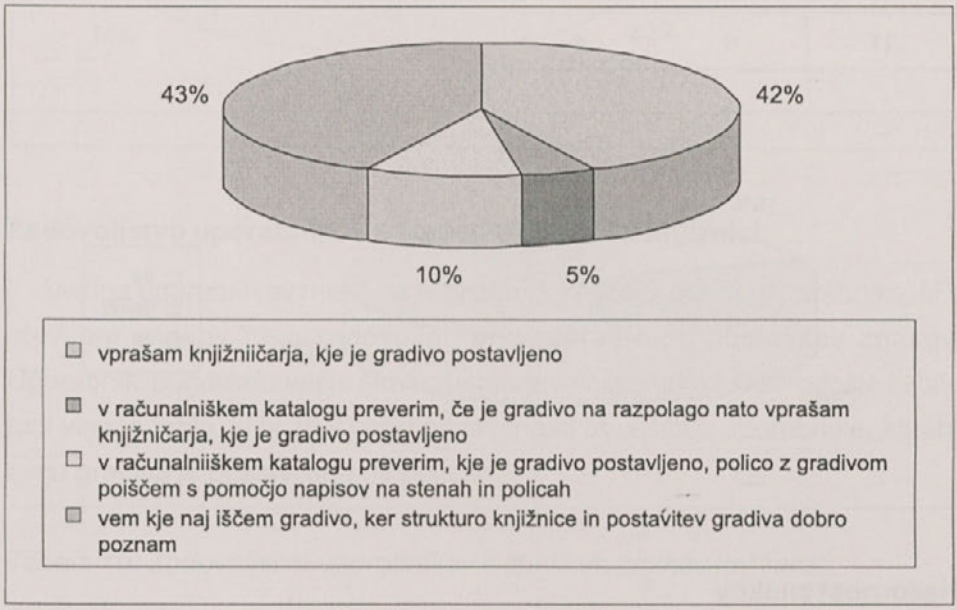

Izposoja knjižničnega gradiva

Iz Tabele 2 je razvidno, da je 52% uporabnikov dobilo iskano gradivo, 29% uporabnikov je dobilo le nekaj iskanega gradiva, 19% uporabnikov iskanega gradiva ni dobilo. Večina uporabnikov odide praznih rok, ker iskane knjige ni na polici. Knjiga je že izposojena. Najpogosteje odidejo brez gradiva dijaki in študenti. Med dijaki je še vedno prisotna problematika obveznega domačega branja. Čeprav velja za tovrstno literaturo izposojevalni rok 14 dni, precej dijakov ne utegne priti do iskane knjige v zahtevanem času. Z razvojem visokošolskih ustanov v Slovenski Istri je v zadnjih letih zelo naraslo število študentov, ki si v knjižnici izposojajo študijsko gradivo. Temeljni vzrok nezadovoljstva je torej premajhno število izvodov iskanih knjig, vendar si

knjižnica ne more privoščiti nakupa tolikšnega števila izvodov najbolj iskanega gradiva, da bi zadovoljili vse uporabnike.

Tabela 8. Uporabnik je(ni) dobil iskano gradivo/informacije.

da	delno	ne
11	6	4

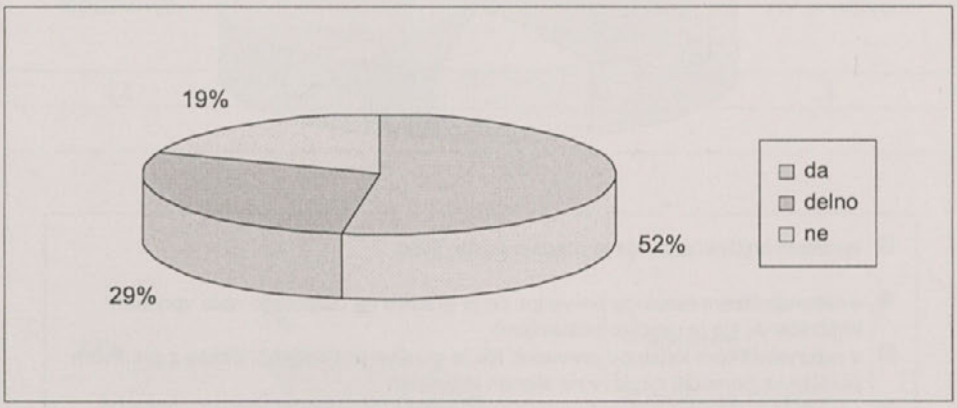

Nazornost znakov

62% uporabnikov meni, da so znaki v knjižnici nazorni in jasni, 38% uporabnikov pa je z znaki nezadovoljnih. Nezadovoljni uporabniki se pritožujejo nad terminologijo, ki naj bi bila v določenih primerih preveč strokovna, ter nad velikostjo znakov in njihovo postavitvijo. Znaki so postavljeni na stranicah omar s policami, uporabniki morajo stopiti v neposredno bližino znakov, da jih lahko preberejo, saj so znaki zelo majhni (različne velikosti črkovnih znakov ne presegajo 1 cm).

Tabela 9. Nazornost znakov.

da	delno	ne
13	3	5

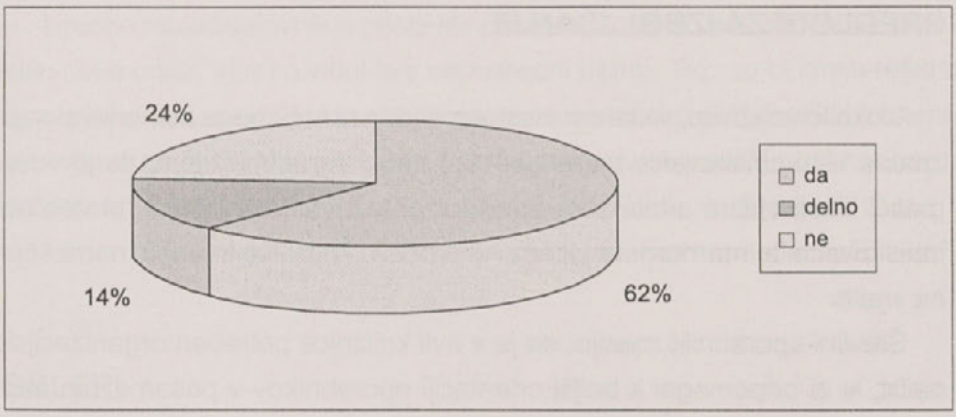

Zadovoljstvo uporabnikov s številom znakov v knjižnici

Večina uporabnikov meni, da je znakov v knjižnici dovolj. Uporabnike, ki s številom znakov niso zadovoljni, pravzaprav moti postavitev znakov. Uporabniki pogrešajo večje število usmerjevalnih znakov. Dobrodošle bi bile tudi viseče table, ki bi že v veliki oddaljenosti obveščale uporabnike, katera zvrst gradiva je postavljena na policah.

Tabela 10. Zadovoljstvo uporabnikov s številom znakov knjižnici.

da	ne
16	5

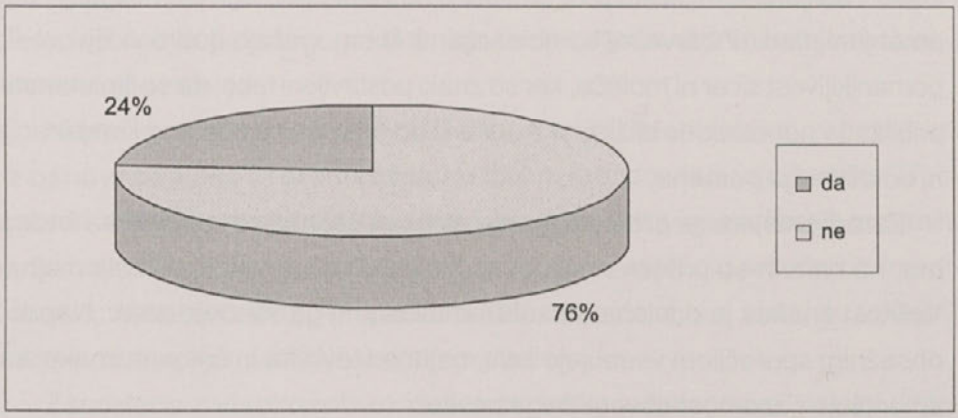

PREDLOGI ZA IZBOLJŠANJE

V okolici knjižnice, v starem mestnem jedru, ni nobenega usmerjevalnega znaka, ki bi obiskovalce usmerjal h knjižnični zgradbi. O tem, da je v lepi palači klasicistične arhitekture splošnoizobraževalna knjižnica, obveščata obiskovalce le marmornata plošča na pročelju knjižnice in urnik, nameščen na vratih.

Številni uporabniki menijo, da je v avli knjižnice potreben organizacijski načrt, ki bi pripomogel k boljši orientaciji uporabnikov v posameznih nadstropjih. Uporabniki pogrešajo tudi usmerjevalne znake. V knjižnici namreč manjkajo znaki, ki bi uporabnika usmerjali k ustreznim policam. Na stenah so postavljeni obvestilni znaki, ki uporabnikom sporočajo, katera zvrst gradiva se nahaja v posameznem nadstropju, vendar mora uporabnik sam poiskati ustrezno polico. Iskanje je seveda olajšano, ker si postavitev gradiva sledi v številčnem zaporedju (npr.: *159.9 Psihologija, 16 Logika, 17 Etika, 2 Verstva*).

V prostorih knjižnice prevladujejo obvestilni znaki. Vsi so tiskani v črni barvi na barvnem papirju. Obvestilni znaki, ki obveščajo o načinu poslovanja v knjižnici (čas fotokopiranja, prodaja knjig, dostop do interneta ipd.) in postavitvi gradiva v posameznem nadstropju, so tiskani v črni barvi na rumeni podlagi, torej v barvni kombinaciji, ki je najvidljivejša. Znaki na knjižnih policah, ki označujejo prostorsko postavitev gradiva po UDK, so tiskani v dveh barvnih kombinacijah: znaki v slovenskem jeziku so tiskani v črni barvi na rdeči podlagi, znaki v italijanskem jeziku pa v črni barvi na zeleni podlagi. Kombinaciji nista omenjeni med 17 barvnimi kombinacijami, ki omogočajo dobro vidljivost. Ta pomanjkljivost sicer ni moteča, ker so znaki postavljeni tako, da se jim moramo približati v neposredno bližino (1 m), v taki oddaljenosti pa barvna kombinacija ni odločilnega pomena.

Zaradi omejenega prostora (napisi so nameščeni med kovinskima letvicama, na katerih so pritrjene police) so številski in črkovni znaki zelo majhni. Velikost znakov je odvisna od količine teksta, ki ga vsebuje znak. Napisi z obsežnim sporočilom vsebujejo zelo majhne številske in črkovne znake, kar zmanjšuje nazornost obvestilnega znaka.

Izredno moteč dejavnik je postavitev znakov. Znaki so nameščeni na stranskih delih omar, kjer so vidni le v neposredni bližini. Težavo bi lahko rešili z usmerjevalnimi znaki, ki bi usmerjali neposredno k polici ali z visečimi tablami, ki bi visele nad knjižnimi policami in označevale zvrst gradiva postavljenega na policah.

SKLEPI

Pri interpretaciji dobljenih odgovorov sem upoštevala tudi izkušnje iz primerov, s katerimi se vsakodnevno soočam pri delu ob izposojevalnem pultu. Tako bi lahko sklepali, da je popolnoma samostojnih dobra polovica uporabnikov (53%). Pri tem izstopa kategorija uporabnikov, ki zahaja v knjižnico zaradi kulturnega razvedrila. Ostalim uporabnikom (47%) je orientacijski sistem le pomoč ob knjižničarjevem natančnem napotilu do ustrezne knjižne police.

Dijaki in študenti si v knjižnici najpogosteje izposojajo strokovno literaturo (učbenike, priročnike) in literaturo za domače branje. Večina teh uporabnikov se pri iskanju informacij obrne na knjižničarja, ki jih napoti do ustrezne police, kjer lahko po lastni presoji izberejo knjižnično gradivo, ki ustreza njihovi informacijski potrebi. **Študenti** najpogosteje iščejo gradivo, ki ga potrebujejo pri študiju - strokovno literaturo. Knjižničarji jih ob prvem obisku seznanijo s tem, kje dobijo potrebno gradivo, kar jim omogoča ob naslednjem obisku samostojno iskanje.

Največje razlike so opazne med **zaposlenimi**. Med delavci, zaposlenimi z **osnovnošolsko** in **srednješolsko** izobrazbo, prevladujejo ženske. Uporabniki iz te skupine najpogosteje posegajo po leposlovju - družbenih romanih, kriminalkah, znanstvenofantastičnih zgodbah in različnih priročnikih (medicinskih, kuharskih ipd.). Ti uporabniki so samostojni, saj zahajajo vedno k istim policam, kjer poiščejo ustrezno gradivo.

Zaposlene z **visokošolsko** izobrazbo lahko ločimo v dve skupini. Upo-

rabniki, ki pogosto zahajajo v knjižnico so samostojni, saj so knjižnico spoznali že kot študenti in njeno strukturo dobro poznajo. Tisti uporabniki, ki redko zahajajo v knjižnico, pa se obrnejo na knjižničarje, ki jih usmerijo do ustrezne police.

Večina uporabnikov iz kategorije **upokojencev** je samostojnih pri iskanju knjižničnega gradiva. Najpogosteje si izposojajo leposlovje in priročnike različnih strok. Na knjižničarja se obrnejo le v primeru, ko poizvedujejo po novih knjigah ali pa se želijo prepričati, če so knjigo iskali na pravem mestu v knjižnici. Ob tem naj pripomnim, da marsikaterega starejšega uporabnika izčrpajo strme stopnice, ki vodijo v drugo nadstropje, kjer se nahaja oddelek za izposojo knjižničnega gradiva. Večina teh uporabnikov prepusti knjižničarju izbiro gradiva, v tem primeru gre seveda za leposlovje.

Sklepali bi torej lahko, da so najsamostojnejši uporabniki z najnižjo izobrazbo. Ta kategorija uporabnikov najpogosteje išče v branju koristne napotke za družbeno in družabno življenje ter čustvene doživljaje. Vedo, kje je postavljeno gradivo, ki ga potrebujejo, in so samostojni pri iskanju knjižnjičnega gradiva, vendar nas to ne sme zavesti, saj zahajajo vedno k istim knjižničnim policam, zato ne moremo presoditi, v kolikšni meri poznajo celotno strukturo knjižnice in postavitev ostalega gradiva. Uporabniki z raznolikimi informacijskimi potrebami pogosto potrebujejo specifično gradivo iz različnih UDK skupin, zato se pogosteje obračajo na knjižničarja, da bi jih usmeril na pravo mesto. Redki pa so uporabniki, ki jim je orientacijski sistem v tolikšni meri v pomoč, da sami poiščejo gradivo v knjižničnih prostorih.

Za nadaljnje preučevanje je na podlagi pilotske študije mogoče oblikovati naslednji hipotezi:

- izboljšave orientacijskega sistema v knjižnici bi prispevale k temu, da bi bili uporabniki samostojnejši in bi manj obremenjevali knjižničarje;
- orientacijski sistem v knjižnici pogosteje uporabljajo uporabniki, ki iščejo gradivo in/ali informacije zaradi študija ali izpopolnjevanja na delovnem mestu kot pa uporabniki, ki iščejo gradivo zaradi razvedrila.

ELEKTRONSKI SISTEMI ZA ZAŠČITO KNJIŽNIČNEGA GRADIVA V KNJIŽNICAH, UREJENIH PO SISTEMU PROSTEGA PRISTOPA

Vitjan Petrinja

UDK 024.8

Izvleček

Avtor predstavi trajno prisoten problem izgube gradiva v knjižnicah s posebnim poudarkom na izgubi gradiva, ki nastane zaradi kraje gradiva v prostem pristopu.

Prikazana so sredstva in metode za zaščito knjižničnega gradiva v prostem pristopu. Podrobno so opisani elektronski sistemi za zaščito gradiva pred krajo kot najbolj učinkovito sredstvo za preprečevanje kraje gradiva.

Naštete so prednosti elektronskega sistema za zaščito gradiva v prostem pristopu in učinki na knjižnično poslovanje po njegovi uvedbi. Podrobno so opisane vrste elektronskih sistemov, ki se uporabljajo v knjižnicah, njihovi sestavni deli in princip delovanja.

Na kratko so podane prednosti in slabosti obravnavanih sistemov in nakazana smer njihovega nadaljnjega razvoja.

V zaključku avtor članka pokaže na trenutno nizko moralno zavest uporabnikov in na nujno potrebo po zaščiti gradiva v prostem pristopu. Pri tem se opre na pozitivne izkušnje, pridobljene po uvedbi elektronskega sistema za zaščito gradiva v svoji knjižnici.

Sintesi

I sistemi anti-taccheggio nelle biblioteche organizzate secondo il modello dello scaffale aperto

L'autore analizza il problema dei furti nelle biblioteche organizzate secondo il modello dello scaffale aperto e presenta il funzionamento dei principali sistemi anti-

taccheggio. Espone i vantaggi dei sistemi elettronici e le loro implicazioni sul funzionamento complessivo della biblioteca esaminando anche i pregi e i difetti dei vari sistemi anti-taccheggio e le loro possibilità di sviluppo.

Infine, l'autore denuncia la bassa consapevolezza morale degli utenti e la necessità di proteggere il materiale sugli scaffali aperti ed elenca le esperienze positive riscontrate in seguito all'introduzione del sistema anti-taccheggio nella sua biblioteca.

UVOD

Velika večina strokovnih del, ki se ukvarjajo s problemom varnosti v knjižnicah, se začenja s splošno ugotovitvijo, da je pojav tatvin v knjižnicah star toliko kot knjižnice same.

Prav tako naj bi ostajala skozi zgodovino tudi vloga knjižničarja v procesu varovanja knjižničnega gradiva enaka. Kakor je moral knjižničar v srednjem veku priklepati knjige z verigami na police in bralne pulte, tako mora tudi v 20.stoletju opremljati knjižnično gradivo z različnimi sprožilci alarma, da bi tako gradivo, ki mu je bilo zaupano, obvaroval pred posameznimi nepoštenimi uporabniki in ga tako ohranil za vse ostale dobronamerne uporabnike.

Knjiga je od nekdaj predstavljala duhovno vrednoto zaradi vsebine zapisa, ki ga je nosila, kakor tudi materialno dobrino zaradi svoje menjalne vrednosti. Zaradi svoje dvojne pojavnosti je bila ves čas, po eni strani, zelo iskan predmet v ožjih krogih ljubiteljev, strastnih zbiralcev, v mnogih primerih patoloških oboževalcev knjig in, po drugi strani, kurantno blago v rokah brezosebnih preprodajalcev, trgovcev z ukradenimi knjigami ter širokopoteznih tatov iz koristoljubja.

Med tema skrajnostima pa najdemo najširšo množico enkratnih, priložnostnih tatov, ki rešujejo v knjižnici svojo trenutno stisko in predstavljajo po izsledkih nekaterih raziskav tisto številčno najmočnejšo skupino, ki povzroči knjižnicam največjo škodo, izraženo v odstotkih trajno izgubljenega gradiva kakor tudi z višino na ta način izgubljenih finančnih sredstev.

Zaradi vztrajnega prizadevanja knjižničarjev, zlasti v našem stoletju, da bi postala knjiga dostopna najširšim slojem prebivalstva, zaradi široko raz-

predene mreže javnih knjižnic, ki ponujajo gradivo na ogled in izbiro po sistemu prostega pristopa, je postalo knjižnično gradivo bolj izpostavljeno kraji in vandalizmu kakor nikoli prej v zgodovini knjižnic.

Sredi tridesetih let so se pojavili v Združenih državah Amerike prvi strokovni članki na temo tatvin v knjižnicah, o čemer se v strokovnih krogih do tedaj ni veliko razpravljalo.

Prvo večjo raziskavo, ki se je nanašala predvsem na uničevanje in krajo gradiva, sta opravila na vzorcu več kakor 300 javnih knjižnic v Veliki Britaniji ameriška akademika Lincoln in Lincoln leta 1984. Več kot 90% v raziskavo zajetih knjižnic je odgovorilo, da so zabeležili vsaj en primer kraje. V povprečju pa je izginilo iz vsake v raziskavo zajete knjižnice 250 enot gradiva v enem letu.

Raziskava, ki jo je vodila Claudine Burnett leta 1990 v javni knjižnici v Long Beachu na Floridi, je predstavljala prvi poskus, da bi na primeru izbrane knjižnice objektivno ugotovili vse vzroke za izgubo gradiva. Kljub odkritim napakam v sistemu avtomatizirane izposoje in založenim knjigam je bil ugotovljen visok odstotek letno ukradenega gradiva (približno 8%).

Največja raziskava o kraji in izgubah gradiva je bila opravljena doslej v Veliki Britaniji leta 1992, ki je zajela preko tisoč različnih vrst knjižnic.

V slovenski strokovni literaturi problem kraje gradiva v knjižnicah in varovanje gradiva pred krajo doslej ni bil podrobneje obdelan. Z izjemo enega strokovnega članka,[1] ki problem obravnava predvsem z vidika kriminologije in kazenskega prava, zaman iščemo v strokovnih bibliografijah še kakšno bibliografsko enoto, ki bi se nanašala na to področje.

Do širše zaznave problema kraje gradiva in iskanja načinov za njegovo razreševanje je prihajalo povsem posamično in nepovezano v tistih slovenskih knjižnicah, ki so se po letu 1990, bolj množično pa po letu 1995, odločile za uporabo enega od programov za avtomatizirano izposojo knjižničnega gradiva, ki jih je ponujal trg.

Pri dnevnih transakcijah z gradivom se je v večini teh knjižnic dokaj kmalu pokazalo razhajanje med podatki, ki jih je navajal avtomatizirani katalog, in dejanskim stanjem zaloge gradiva.

Zato si je v letu 1995 neformalna skupina desetih večjih splošnoizobraževalnih knjižnic, ki se je sestajala zaradi skupnih problemov in usklajevanja z računalniškim sistemom COBISS, zastavila kot eno od prednostnih nalog tudi elektronsko varovanje gradiva v prostem pristopu v svojih knjižnicah.

V omenjeni skupini sem bil zadolžen za izdelavo strnjenega prikaza delovanja elektronskih sistemov za varovanje knjižničnega gradiva in za krajšo predstavitev morebitnih ponudnikov teh sistemov v Sloveniji.

Ker je večina zastopnikov proizvajalcev zaščitnih sistemov za varovanje blaga pred krajo ponujala predvsem sisteme za varovanje izdelkov v samopostrežnih trgovinah, torej predvsem za potrebe trgovinskega poslovanja, ki so za knjižnično poslovanje manj primerni ali celo neprimerni, kar bo podrobneje prikazano v nadaljevanju naloge, sem se obrnil na Univerzitetno knjižnico Maribor (v nadaljevanju UKM), ki je tedaj edina v Sloveniji uporabljala elektronski sistem za varovanje gradiva v prostem pristopu pred krajo. Z obstoječim sistemom zaradi številnih pomanjkljivosti niso bili zadovoljni, zato so ga želeli zamenjati z boljšim. Od tedanje v.d.ravnateljice UKM mag. Irene Sapač sem dobil namig, da bi mogoče bil ustrezna zamenjava elektronski sistem za varovanje knjižničnega gradiva 3M, ki ga je sama opazila v več evropskih knjižnicah.

Navezal sem stike s podružnico firme 3M (East) AG Europa v Ljubljani, ki do tedaj še ni ponujala svojih sistemov za varovanje knjižničnega gradiva na slovenskem tržišču.

Na izraženo potrebo so se odzvali hitro in profesionalno. V kratkem času so pripravili novembra istega leta v Ljubljani v sodelovanju s strokovnjakoma za sisteme 3M za varovanje gradiva g. Barryjem Wadellom in g. Billom Jagom iz Velike Britanije prvo predstavitev delovanja njihovih sistemov za slovenske knjižničarje. Posledica te in druge predstavitve, ki je bila spomladi naslednjega leta v Mariboru, je bila ta, da se je v naslednjih letih opremilo s sistemi za varovanje gradiva 3M okrog petnajst slovenskih, pretežno splošnoizobraževalnih knjižnic.

Namen članka je orisati problem izgube gradiva v knjižnicah, s poudarkom na kraji gradiva kot najpogostejšem vzroku za to.

Članek, razen uporabe elektronskih sistemov za zaščito gradiva, ne obravnava podrobno ostalih ukrepov za varovanje gradiva pred krajo. Ti so le našteti, oziroma so opredeljeni v zaključku kot nujno potrebna dopolnila elektronske zaščite gradiva pred krajo.

V osrednjem delu so podrobno prikazani obstoječi elektronski sistemi za varovanje knjižničnega gradiva v prostem pristopu v svetu in pri nas. Sledi kratka ocena učinkovitosti posameznega sistema.

Kot primer uporabe elektronskih sistemov za varovanje gradiva pred krajo je predstavljen eden od sistemov, ki so bili vgrajeni v zadnjih letih v slovenskih knjižnicah.

PROBLEM IZGUBE GRADIVA V KNJIŽNICAH

Verjetno ni knjižnice, ki je redno odprta za svoje uporabnike in ki se ne bi prej ali slej srečala, razen z izgubami gradiva ob izrednih razmerah, na primer ob požaru, ob izlivu vode ali ob drugi naravni nesreči, tudi s problemom izgube gradiva zaradi človeškega faktorja.

Posledica je v vseh navedenih primerih podobna: del gradiva ni mogoče, kljub prizadevanjem, nikoli več nadomestiti in je za knjižnico in njene uporabnike za vselej izgubljeno.

Uničeno in poškodovano gradivo

Uničeno in poškodovano gradivo predstavlja za knjižnice dokaj resen problem. Razen poškodovanega gradiva, ki smo ga odkrili z rutinsko kontrolo ob vračanju ali ga je uporabnik sam prijavil kot nenamerno uničeno ali poškodovano, je takšno gradivo na policah razmeroma težko odkriti. Zlasti če gre za zunaj nevidne poškodbe, kot so iztrgane strani,izrezane slike in članki, popisane ali poslikane strani, odstranjene priloge ali reprodukcije in podobno.

Običajno nas na takšno gradivo opozorijo uporabniki, ki so si gradivo izposodili na dom ali v čitalnico in so pri tem opazili poškodbo. Ob tem se

zastavlja vprašanje nivoja zaupanja med knjižničarjem in uporabnikom. Ali ni morda uporabnik prijavil poškodbo, ki jo je povzročil sam, kot že prej obstoječo, kar se v praksi večkrat dogaja?!

Dokončnega števila poškodovanega gradiva ne moremo ugotoviti niti ob inventuri vsega gradiva. Knjižnica se, razen z nekaterimi ukrepi povečanega nadzora, o katerih bom govoril v nadaljevanju, lahko deloma zavaruje pred tem tako, da za vsako namerno uničenje in poškodbo gradivo, ki ga povzročijo neznani uporabniki, sklene ustrezno zavarovalno polico pri zavarovalnici.

Problem namerno poškodovanega gradiva je, kakor kažejo izkušnje, tudi v tesni vzročni zvezi s sistemom za elektronsko varovanje gradiva pred krajo. Večina knjižnic, ki je uvedla enega od elektronskih sistemov za varovanje gradiva pred krajo, ugotavlja, da se je neposredno za tem znatno povečalo število primerov raznovrstnih poškodb gradiva.

Podobne izkušnje imamo tudi v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja. O naših opažanjih bom govoril ob predstavitvi dveh primerov uporabe elektronskega sistema za varovanje gradiva pred krajo v slovenskih knjižnicah.

Neizterljivo gradivo

S problemom neizterljivega gradiva se srečujejo vse vrste knjižnic, vendar pa kaže, da je zaradi specifičnih pogojev delovanja in razmerja do uporabnikov problem še posebej zaznaven v javnih knjižnicah.

Neizterljivo gradivo je predstavljalo po ugotovitvah britanske raziskave iz leta 1992[2] povprečno 29% celotne izgube gradiva v britanskih knjižnicah, v javnih knjižnicah pa je znašalo celo 33%.

Glede na dnevno merljivo in predvsem znatno količino tako izgubljenega gradiva pomeni pojav nevračanja izposojenega gradiva za knjižnice trajen in zelo resen problem, ki pa ga knjižnice obravnavajo in rešujejo zelo različno.

Medtem ko imajo akademske in specialne knjižnice možnost neposrednega uvajanja raznih sankcij nad svojimi uporabniki, ki so tako ali drugače odvisni od ustanove v imenu katere knjižnica deluje in lahko pogojujejo spoštovanje knjižničnega reda s študijskim ali delovnim razmerjem svojega uporabnika, pa javna knjižnica, razen uporabe nekaterih posebnih pristopov za vračanje

izposojenega gradiva z davno zapadlim rokom, kot sta na primer splošno znana amnestija ali oprostitev plačila dolgov za vrnjeno gradivo ob izjemnih priložnostih, kot so začetek koledarskega oziroma šolskega leta, dnevi knjige itd. ali izterjava na domu, ki računajo predvsem na dobro voljo in poštenje uporabnikov, uporablja predvsem tožbo na sodišču kot najbolj verjeten način, da si ponovno pridobi izgubljeno gradivo ali v najslabšem primeru denarno nadomestilo zanj.

V primerjavi z ukradenim gradivom, kjer ostaja storilec večinoma neznan, gre pri neizterljivem gradivu vedno za znanega storilca in od posamezne knjižnice je odvisno ali bo sprožila pred sodiščem ustrezen postopek za izterjavo svojega gradiva. Pri tem mora upoštevati nekatere zakonske omejitve in roke, ki v primeru veljavne slovenske zakonodaje nalagajo knjižnici, da vloži civilno tožbo za vsakega uporabnika posebej v roku treh let od nastanka dolžniškega razmerja.

V primeru, da je bil ta rok zaradi kakršnega koli razloga zamujen, knjižnica ne more več računati na svoje gradivo in ostaja to de facto in de iure neizterljivo.

Ukradeno gradivo

V zgodovini poslovanja knjižnic je bila do sedaj kar splošna navada, da so odgovorni delavci poskušali zavestno minimizirati problem kraje gradiva tako, da so poskušali utišati vsak odkrit primer tatvine zaradi bojazni, da ne bi prišla ustanova ' na slab glas' in bi bila tako prikrajšana za materialno podporo svojih donatorjev oziroma sponzorjev.

Seveda je mogoče tak odnos do kraje gradiva ohranjevati samo do tedaj, ko ni več možno nadomestiti večine ukradenega gradiva in je zaradi količine manjkajočega gradiva onemogočeno normalno poslovanje knjižnice.

Vsako večje razhajanje med podatki o statusu gradiva, ki je razvidno iz računalniškega kataloga, in dejansko prisotnostjo tega gradiva na policah; vsak znaten, s postopkom inventure ugotovljen primanjkljaj gradiva, ali pa dejstvo, da se je gradivo neke knjižnice nenadoma pojavilo v večji količini v antikvariatu oziroma na črnem trgu, predstavlja za knjižnico dovolj resno

opozorilo, da je nastopil trenutek, ko mora sprejeti nujne ukrepe za zaščito svojega gradiva.

Osebje knjižnice

Mnenja strokovnjakov o tem, koliko in ali so zaposleni v knjižnici sploh udeleženi pri kraji gradiva, se zelo razlikujejo. Nekateri menijo, da je delež gradiva, ki ga nelegalno odnesejo iz knjižnic uslužbenci in drugi zaposleni, znaten, drugi pa menijo nasprotno, da je ta delež minimalen ali celo zanemarljiv.

Tudi odgovori knjižnic na vprašanje ali predstavlja gradivo, ki naj bi ga zagrešilo osebje, po njihovem mnenju zaznaven problem, ne osvetljuje v zadostni meri tega pojava.

V prej navedeni britanski raziskavi[3] 77% vprašanih knjižnic o pojavih tatvin, ki jih zagreši osebje meni da zanje to sploh ne predstavlja problema; 21% jih meni, da je ta problem minimalen. Nobena knjižnica pa ni označila problem kot bistven.

Sam pojav je tudi sicer izredno občutljiv in predvsem težko merljiv. Vodilni in vodstveni kadri v knjižnici si neradi priznajo prisotnost tatvin osebja, tudi kadar gre za očitne indice. Vsak neutemeljen sum vnaša namreč še dodatno napetost v že tako zahtevne medsebojne odnose in ruši avtoriteto vodilnega delavca, ki mu ni uspelo dokazati kraje zaposlenega.

Edini verodostojen dokaz, da je pojav dejansko prisoten, so posamezni odkriti, dokazani in kazensko sankcionirani primeri kraje gradiva.

Tako je v novejšem času znan primer knjižničarke iz Liverpoola Norme Haig, ki je bila leta 1984 obsojena in ki je kot strastna zbiralka modnih ilustracij iz 18. in 19. stoletja oškodovala knjižnico, v kateri je bila zaposlena, in nekatere druge knjižnice za gradivo v vrednosti 46.000 angleških funtov.

Za zgodovino pojava je iz 18. stoletja zanimiv primer množične kraje gradiva, ko je uspelo vodji vatikanske knjižnice, kardinalu in umetniškemu zgodovinarju Johanu Joachimu Winckelmannu, v daljšem časovnem obdobju odnesti iz različnih knjižnic po Evropi okrog 60.000 enot gradiva.[4]

Zakonodaje posameznih držav dajejo različno težo krajam, ki jih zakrivi osebje knjižnic.

Zakon je še posebej strog v Združenih državah Amerike, kjer vsako leto odkrijejo veliko primerov kraje gradiva med osebjem knjižnic, ki v posameznih primerih dosegajo vrednost več tisoč dolarjev.

Dokaz , da je kraja gradiva v ZDA zelo resno kriminalno dejanje, je primer bibliotekarja - skrbnika rare na Univerzi Georgia, ki je bil obsojen na 15 let zapora, nadaljnjih 15 let pogojno ter plačilo kazni v višini 45.000 $ za krajo redkega in dragocenega gradiva v vrednosti več kot milijon dolarjev.

Verjetno je pravilna ugotovitev, da je gradivo najtežje zaščititi pred knjižničarji samimi. Še posebej velja to za knjižnice s pomanjkljivo organizacijsko strukturo in brez potrebne notranje in zunanje kontrole.V takšni knjižnici ni mogoče uveljaviti nujnega medsebojnega zaupanja in sodelovanja, ki bi predstavljalo za osebje hkrati trdno moralno obvezo in zavest o pripadnosti skupnim ciljem.

Samo v urejeni knjižnici je posamezen primer kraje gradiva, ki ga zagreši osebje, dejanje, ki ga je treba najstrožje kaznovati.

Obiskovalci knjižnice

Večina knjižnic, zlasti javnih, po svetu in pri nas je urejena po sistemu prostega pristopa do gradiva, zato da bi čim bolj približali in olajšali dostop do gradiva vsem potencialnim uporabnikom in z neprikritimi težnjami po nenehnem širjenju kroga svojih uporabnikov.

Seveda je gradivo zaradi tega neprimerno bolj izpostavljeno kraji in poškodbam kakor v tistih knjižnicah, ki gradivo hranijo v varnih skladiščih po sistemu numerus currens.

Splošna smer razvoja v svetu je in bo nedvomno ostala ureditev knjižnic po načelu čim manj omejenega pristopa do gradiva in se bo postopoma uveljavljala v vseh tipih knjižnic in za vse vrste gradiva.

Posledica tega bo, da se bodo knjižnice morale soočiti z rastočim problemom zaščite gradiva pred tatvinami, ki jih zagrešijo uporabniki, in hkrati z namernimi poškodbami gradiva.

Knjižnice odkrijejo izginotje določenega gradiva še vedno prej po naključju kakor z načrtovano in trajno akcijo.

Kot enega od dokazov, da se knjižnice vse premalo zavedajo resnosti

problema kraje gradiva in pomena zaščite gradiva pred krajo, navaja večina avtorjev primer največjega odkritega knjižničnega tatu v Združenih državah Amerike v 20. stoletju Stephena Blumberga, ki so ga aretirali leta 1990, ker so našli v njegovi hiši 11.000 knjig, pisem in rokopisov.[5] Preiskava, ki jo je vodila zvezna policija in na podlagi katere je bil storilec leta 1991 tudi obsojen, je pokazala,da je v dvajsetih letih odnesel nezakonito, z namenom, da bi jih prodal, okoli 25.000 enot raznega gradiva iz več kakor 327 različnih knjižnic v 45 zveznih državah in Kanadi.

Preiskava, ki je zajela tudi okrog 300 prizadetih knjižnic, je nadalje pokazala, da 130 ali 77% knjižnic ni zaznalo izginotja gradiva; 21 knjižnic ali 13% je zanikalo sleherno možnost, da bi jih Blumberg kdaj obiskal; le 3 knjižnice ali manj kot 2% so odkrile sledove kraje v svojih prostorih in so o tem tudi obvestile pristojne organe.[6]

Navedeno kaže na zaskrbljujoče dejstvo, da knjižnice v večini primerov niti ne slutijo, da so bile žrtve tatov ali namenoma nočejo tega priznati.

Praktično je nemogoče ugotoviti, kolikšen odstotek s krajo izgubljenega gradiva lahko pripišemo uporabnikom. Obstajajo le splošne ocene za posamezne tipe knjižnic.Tako naj bi bil po nekaterih opažanjih vsak osmi uporabnik v akademskih knjižnicah potencialni tat ali uničevalec gradiva.[7]

Če smo prej navedli, da predstavlja neizterljivo in poškodovano ter uničeno gradivo okrog tretjino izgubljenega gradiva, potem lahko trdimo, da predstavlja ukradeno gradivo približno dve tretjini vsega za knjižnice izgubljenega gradiva.

Natančno število ukradenega gradiva v posamezni knjižnici nam pokaže šele natančna inventura ali popis vsega gradiva v knjižnici.

POMEN ELEKTRONSKIH SISTEMOV ZA ZAŠČITO GRADIVA V PROSTEM PRISTOPU

Knjižnice se poslužujejo različnih metod in sredstev, da bi zaščitile svoje gradivo pred krajami, ki jih zagrešijo uporabniki. Med ukrepi, ki jih izvajajo

knjižnice, so pomembni naslednji: omejevanje dostopa do gradiva, fizični nadzor, obvezna garderoba, televizija zaprtega kroga.

Knjižnice pa se zaradi neučinkovite in nezadostne zaščite gradiva kljub uporabi enega ali več od zgoraj omenjenih ukrepov pogosto odločijo za nakup enega od elektronskih sistemov za zaščito gradiva pred krajo v prostem pristopu. Od sistema pričakujejo celovito in trajno rešitev problema izgube gradiva zaradi kraje.

Proizvajalci tovrstnih sistemov navajajo številne pozitivne funkcije posameznega izdelka in koristi, ki naj bi jo imela knjižnica po vgraditvi (njihovega) elektronskega sistema za zaščito gradiva. Če zanemarimo prednosti ali pomanjkljivosti konkretnega sistema, lahko strnemo napovedane učinke po uvedbi elektronskega sistema na knjižnično poslovanje v nekaj stičnih točk, ki so enotne za vse sisteme:

1. **Deluje preventivno**
   Sistem za zaščito gradiva pred krajo odvrača od nepoštenega namena že s svojim izgledom in poudarjeno vidno namestitvijo posameznih sestavnih delov, kot so na primer robustna vrata-antene ob izhodu.
2. **Odkriva ukradeno gradivo**
   Če je bilo gradivo na nepravilen način odnešeno iz knjižnice, nas alarm ob izhodu opozori na morebitno krajo.
3. **Zmanjša izgubo gradiva**
   Po zagotovilih vseh proizvajalcev se v knjižnici znatno zmanjša izguba gradiva zaradi kraje. Pri tem nekateri proizvajalci jamčijo za osemdeset do petinosemdeset odstotno zmanjšanje izgube zaradi kraje po vgradnji elektronskega sistema za zaščito gradiva.[8]
4. **Prihrani stroške za nadomestno gradivo.**
   Vsaj del gradiva, ki je bilo ukradeno mora knjižnica čimprej nadomestiti z novim. Učinkovit elektronski sistem za zaščito gradiva pa prihrani stroške dvojnega nakupa in obdelave gradiva.
5. **Zaščiti nenadomestljivo gradivo**
   Knjižnica ima običajno tudi starejše gradivo, ki je izšlo v nizkih nakladah in ki ne bo zaradi različnih vzrokov nikoli ponatisnjeno.Takšno gradivo je

za knjižnico in njene uporabnike nenadomestljivo in zahteva v prvi vrsti ustrezno zaščito.

6. **Prihrani stroške za medknjižnično izposojo**
   Del ukradenega gradiva, ki ga ne more nadomestiti z novim, mora knjižnica na željo uporabnikov naročiti v drugih knjižnicah doma ali v tujini. Stroške medknjižnične izposoje pa nosijo tudi v tem primeru po nepotrebnem sami uporabniki.
7. **Prihrani čas za iskanje gradiva**
   Če gradivo ni na svojem mestu na polici, obstaja možnost, da je bodisi v skladišču ali pa založeno oziroma pomešano med drugim gradivom. Za iskanje in označevanje pogrešanega gradiva porabijo knjižničari veliko časa, ki bi ga sicer porabili za druga strokovna opravila in za delo z uporabniki.
8. **Poveča dostopnost gradiva**
   Zaradi ustreznega varovanja ni potrebno več umikati določene vrste gradiva v skladišča, za pult ali v steklene omare. Uporabniki imajo prost dostop do vsega gradiva, ki je namenjeno javni uporabi.
9. **Omogoča nemoten vstop**
   Zaradi vgrajenega sistema za zaščito gradiva ni več potrebno zamudno in za uporabnike neprijetno obvezno odlaganje torb, kovčkov in osebne garderobe. Knjižnica prihrani tako veliko prostora, rezerviranega za garderobo, in finančnih sredstev, ki jih sicer namenja za varovanje osebnih stvari obiskovalcev.
10. **Spremeni vlogo knjižničarja**
    Zaradi samodejne zaznave kraje, ki jo omogoča elektronski sistem, in glasnega alarma ob nepravilnem postopku izposojanja gradiva so knjižničarji deloma razbremenjeni napornega spremljanja in 'policijskega' preverjanja vsakega uporabnika ob izhodu iz knjižnice, ki je za vse poštene uporabnike nadvse neprijetno in celo krivično. Knjižničarju prav tako ni treba več natančno paziti na pravilno zaporedje postopkov v procesu izposojanja gradiva. Njegovo delo postane bolj sproščeno, saj ga na vsako nedoslednost opozori elektronski sistem.

Tako pridobljeni čas knjižničar posveti seznanjanju z novim gradivom in reševanju potreb uporabnikov.

11. **Poveča kvaliteto in kvantiteto knjižničnih storitev**
Zaradi zanesljivega delovanja sistema se po zagotovitvah proizvajalcev zmanjšajo izgube gradiva zaradi kraje na še sprejemljivo mero. Knjižničarji in uporabniki v vsakem trenutku vedo, kje je gradivo. Uporabniki kmalu ugotovijo, da se na svojo knjižnico lahko zanesejo. To pomeni, da knjižnica pridobiva ugled; posledica tega pa je povečana izposoja gradiva zaradi večjega obiska zadovoljnih uporabnikov in večje število na novo vpisanih članov. Če k temu prištejemo že omenjeno spremenjeno vlogo knjižničarjev v odnosu do gradiva in uporabnikov, lahko sklepamo, da bi se morala v celoti dvigniti tako raven kakor tudi obseg knjižničnih storitev v posamezni knjižnici.

VRSTE ELEKTRONSKIH SISTEMOV ZA ZAŠČITO GRADIVA

Prvi znan primer vgradnje elektronskega sistema za zaščito gradiva v neko knjižnico, z namenom zmanjšanja izgube gradiva, je bil v Združenih državah Amerike, daljnega leta 1964 in sicer v javni knjižnici v mestu Grand Rapids.[9]

Elektronski sistemi za zaščito so bili sicer prvotno namenjeni zaščiti blaga v prodajalnah z oblačili. Pozneje, ko so velike plastične sprožilce alarma zmanjšali na velikost zaščitnih nalepk, je bila odprta pot uporabi elektronskih sistemov za zaščito skoraj vseh prodajnih artiklov, zlasti v samopostrežnih prodajalnah, pa tudi za zaščito knjig v knjigarnah in knjižnicah. Zato so ti sistemi v svetu znani tudi po kratici EAS (Electronic Article Surveliance) ali elektronska zaščita artiklov.

Od samih začetkov uporabe elektronskih sistemov za zaščito knjižničnega gradiva do danes ni prišlo do sprememb, ki bi revolucionarno posegla v sam princip delovanja teh sistemov.

Ves čas pa so se znatno spreminjale dimenzije sestavnih delov posameznega elektronskega sistema zaradi boljše učinkovitosti, lažjega upravljanja, nujnega povezovanja s programi za avtomatizirano izposojo in ne nazadnje zaradi estetskega videza.

Razen nekaj osamljenih primerov, da bi pri zaščiti knjižničnega gradiva uporabili akusto-magnetno tehnologijo in mikrovalovno tehnologijo, vsi znani sistemi za zaščito gradiva pred krajo uporabljajo za svoje delovanje bodisi radiofrekvenčno tehnologijo ali pa elektromagnetno tehnologijo.

Tudi proizvajalci in ponudniki teh sistemov so od začetkov do danes še vedno isti. Alice Harrison Bahr je v svojem delu[10] podrobno kataloško obdelala vse tedanje proizvajalce in ponudnike elektronskih zaščitnih sistemov. Ti so leta 1979 prodali knjižnicam po vsem svetu okoli 6600 sistemov za varovanje gradiva pred krajo.

Sistemi na osnovi radiofrekvenčne tehnologije

Sistem sestavljajta najmanj dve enoti, varnostna antena in zaščitni elementi. Pri sistemu polnega kroženja pa še nevtralizatorji zaščitnih elementov.

a) **Varnostna antena** (tudi varnostna vrata ali varnostne vilice)
Varnostna antena ali varnostna vrata so robustna, z enim prehodom s širino 80-150 cm ali z več takšnimi prehodi. V višino merijo običajno od 180 - 200 cm z značilnim lokom iz kromirane kovine v zgornjem delu in iz plastičnega ohišja v spodnjem delu. Vrata predstavljajo srce sistema, saj priključena na električno napetost 220 V ustvarjajo okrog sebe, bolj ali manj obsežno, radiofrekvenčno polje z nenehnim oddajanjem frekvenčno moduliranega signala, ki sproži zvočni, svetlobni ali tihi(prikriti) alarm in po potrebi aktivira fizično prepreko ob izhodu, ko se v tem polju znajde nezakrita zaščitna nalepka z vgrajenim tiskanim vezjem.

b) **Zaščitni elementi** (tudi sprožilci alarma ali zaščitne nalepke)
Varnostni element ali sprožilec alarma je v tem sistemu varovanja knjižničnega gradiva zaščitna samolepilna nalepka dimenzije 40 krat 40 milimetrov, bolj redko 50 krat 50 milimetrov, običajno debeline papirja do 0,8 milimetra in z vgrajenim tiskanim vezjem na notranji strani nalepke. Površina nalepke

je lahko bela ali potiskana z različnimi vzorci, opremljena s črtno kodo in podobno. Nalepko lahko tudi skrijemo za ščitne ovitke, za knjižne žepke ali vanje, uvežemo v platnice ali hrbte knjig itd. V primeru neknjižnega gradiva lahko nalepko prekrijemo na primer z napisom: 'Prosimo previjte na začetek' ali s podobnim opozorilom.

c) **Nevtralizatorji zaščitnih elementov** (tudi elementi za zakrivanje sprožilcev alarma)

Za nevtraliziranje zaščitnih nalepk z vgrajenim tiskanim vezjem in za preprečitev sproženja alarma ob izhodu z gradivom po opravljenem postopku izposoje na dom uporabljajo knjižnice, ki se odločijo za sistem polnega kroženjem gradiva, v pogojih uporabe radiofrekvenčne tehnologije za zaščito gradiva pred krajo posebne kartone z vgrajeno plastjo aluminija, s katerimi prekrivajo zaščitne nalepke. Ti kartoni so običajno opremljeni z obvestili, namenjenimi uporabnikom, o dovoljenem roku izposoje za posamezno enoto gradiva. Tak karton mora knjižničar ob vračilu gradiva seveda obvezno odstraniti, da bi bilo gradivo ponovno zaščiteno pred nekontroliranim iznosom.

Sistemi na osnovi elektromagnetne tehnologije

Zaključen sistem sestavljata vsaj dva elementa: varnostna vrata in sprožilci alarma. V primeru aktivnega sistema ali sistema polnega kroženja gradiva se tema elementoma pridružita še dva: enote za aktiviranje in enote za deaktiviranje, ki delujeta lahko ločeno kot dve enoti ali kot ena, ki opravlja funkcije obeh.

V zadnjem času se taka enota z dvojnim delovanjem pojavlja v knjižnicah vse bolj pogosto tudi kot sestavni del samopostrežnih terminalov.

a) **Varnostna vrata** (tudi varnostna antena ali varnostne vilice)

Varnostna vrata so namerno poudarjeno robustna, da se bolje opazijo. Ohišje je običajno v celoti izdelano iz umetne mase. Vrata so lahko enojna ali dvojna, tako, da je med dvema antenama razmak od 80-90 centimetrov. (Ameriški standardi zahtevajo širino 90 centimetrov, kar omogoča nemoten prehod invalidskim vozičkom.) Vrata so visoka 160 - 180 centimetrov in

so opremljena s števci prehodov in sproženih alarmov. Praviloma so postavljena na izhodih iz prostora ali stavbe. Če je izhodov več, mora biti nameščenih tudi več varnostnih vrat. Vrata priključimo na električno napetost 220 voltov.

Princip delovanja elektromagnetnega sistema je naslednji:

Anteni varnostnih vrat oddajata neprestano, dokler sta priključeni na električno napetost, elektromagnetne valove v prostor okoli vrat v polmeru 150 centimetrov (nekoliko manj v višino). Na ta način nastaja v okolici vrat dovolj močno elektromagnetno polje, ki zazna namagneteno nalepko ali nitko na gradivu, ki ni bilo pravilno deaktivirano - razmagneteno v postopku izposoje ali ga je želel nekdo namerno odnesti mimo izposojevalnega pulta. Na žalost sistem zazna tudi vsak drug namagneten predmet ob izhodu ali ob prihodu v varovan prostor, kar je ena od slabosti sistema in o katerih bomo nekaj več povedali v nadaljevanju.

Če se sproži alarm, se vrata odzovejo s svetlobnim signalom v obliki oranžno utripajoče lučke na vrhu vsakega od parov anten in hkrati z zvočnim signalom kot bolj ali manj glasen in dolg ponavljajoči pisk, odvisen od nastavitve. Po potrebi se aktivira tudi fizična prepreka na samih vratih oziroma se avtomatično zaklene ključavnica na izhodu iz varovanega prostora. Ob nastavitvi lahko vsakega od obeh signalov tudi izključimo, tako da delujejo vrata s tihim alarmom. Tihi alarm uporabimo, ko imamo v knjižnici organizirano stalno varnostno službo, ki sprejema signale o alarmu. Tako dosežemo, da morebitni storilec ni vnaprej opozorjen, da smo ga odkrili, in mu onemogočimo hiter pobeg s kraja dejanja.

b) **Sprožilci alarma** (tudi zaščitni elementi, zaščitne nalepke, varovalne nitke...)

Sprožilci alarma so lahko samolepilne nalepke raznih oblik in dimenzij ali pa različno dolge in široke nitke, prevlečene z lepilom na eni strani ali na obeh straneh, odvisno od tega, ali jih vstavimo v hrbet knjige ali med strani, če gre za mehko vezavo in revije. Bistven sestavni del vsakega sprožilca alarma pri uporabi elektromagnetne tehnologije za varovanja

gradiva je različno debela folija s fino nanešenimi kovinskimi delci, ki jih je možno trajno ali samo začasno namagnetiti. Trajno namagnetene sprožilce alarma uporabljamo pri pasivnem ali sistemu omejenega kroženja gradiva, ko gradivo ob postopku izposoje ne sme potovati skupaj z uporabnikom skozi varnostna vrata, pač pa ta vrata zaobide.

Sprožilce alarma, ki jih je mogoče neomejenokrat namagnetiti in ponovno razmagnetiti, pa uporabljamo pri aktivnem sistemu ali sistemu polnega kroženja gradiva, pri katerem lahko potuje gradivo, ko je bilo enkrat deaktivirano v postopku izposoje, nemoteno, tudi večkrat na dan, skupaj z uporabnikom skozi varnostna vrata. Zato, da bi odvrnili pozornost uporabnikov in da bi bila nalepka čim manj opazna, ponujajo proizvajalci nalepke, ki so potiskane z različnimi dekorativnimi vzorci (podobnimi knjižnim platnicam), z lažnimi črtnimi kodami in podobno. Zaščitne nitke pa so zaradi tega, da bi jih težje odkrili in odstranili, široke od enega do največ štirih milimetrov in dolge od pet do dvanajst centimetrov, odvisno od vrste gradiva, ki naj bi ga ščitile. Barva nitk je enotna, z značilnim sivim kovinskim sijem.

c) **Enote za aktiviranje ali namagnetenje gradiva.**

Te enote uporabljamo samo pri aktivnem sistemu ali sistemu polnega kroženje gradiva. Namen ene ali več naprav, ki so lahko nameščene na izposojevalnem pultu ali v drugem prostoru v ozadju, je, da s primerno močnim magnetnim poljem ponovno namagnetimo sprožilce, ki so bili razmagneteni ob postopku izposoje. Zato so naprave za razmagnetenje praviloma priključene na električno napetost, kar omogoča generiranje dovolj močnega elektromagnetnega polja. Brez električnega napajanja delujejo predvsem enote za ponovno aktiviranje magnetnih medijev, kot so video in glasbene kasete, računalniške diskete, ker bi jih močnejše magnetno polje lahko trajno poškodovalo. Zato se za aktiviranje in deaktiviranje gradiva z zapisom na magnetnem mediju uporablja magnetno polje primerne moči. Ker so sprožilci alarmov za zaščito magnetnih medijev namenoma zelo občutljivi, zadostuje za njihovo aktiviranje in deaktiviranje magnetno polje, ki ga oddaja že večji navaden magnet.

Gradivo lahko aktiviramo sproti, na pultu, ob samem postopku vračanja

gradiva, lahko pa večjo količino gradiva aktiviramo kasneje v drugem prostoru.

d) **Enote za deaktiviranje ali razmagnetenje gradiva.**

Te enote prav tako uporabljamo samo pri aktivnem elektronskem sistemu za varovanje gradiva pred krajo in v režimu polnega kroženja gradiva.

To so naprave različnih velikosti in oblik, tudi za ročno uporabo, ki so nameščene na pultu ali vanj vgrajene, oziroma stojijo v njegovi neposredni bližini. Njihov namen je, da omogočajo ob postopku izposoje gradiva, hitro in zanesljivo deaktiviranje gradiva, ki je opremljeno z aktivnimi sprožilci alarma.

Večina proizvajalcev ponuja v zadnjem času naprave, v katerih sta v enem ohišju združeni funkciji aktiviranja kakor tudi funkcija deaktiviranja gradiva. Funkciji lahko izbiramo ročno, s preklopnim stikalom ali pa to storijo naprave povsem samodejno ob podpori ustrezne programske opreme.

Naprave morajo biti nameščene v primerni razdalji, to je vsaj 2,5 metra od varnostnih vrat, da ne bi prihajalo do nepotrebnega medsebojnega motenja.

Naprave so običajno priključene na električno omrežje. Sam postopek deaktiviranja sprožilca alarma opravi v napravo vgrajen elektromagnet.

Izjema so naprave posebej prirejene za deaktiviranje magnetnih medijev, ki ne potrebujejo za svoje delovanje električnega napajanja.

Po pravilno izvedenem postopku deaktiviranja je sprožilec alarma razmagneten in gradivo lahko zapusti prostor skozi varnostna vrata, ne da bi se pri tem sprožil alarm.

Aktivni sistemi ali sistemi polnega kroženja gradiva

Čeprav omogoča uvedbo sistema polnega kroženja gradiva tudi uporaba radiofrekvenčne tehnologije za elektronsko varovanje gradiva, pa lahko govorimo o pravem aktivnem sistemu za varovanje gradiva šele pri uporabi elektromagnetne tehnologije. Pri radiofrekvenčni tehnologiji imamo stalno aktiven sprožilec - tiskano vezje, ki ga zakrivamo in tako nevtraliziramo. Pri uporabi elektromagnetne tehnologije pa ima tudi sprožilec alarma aktivno vlogo. Zaradi možnosti vsakokratnega spreminjanja svojih lastnosti pred-

stavlja enega od bistvenih elementov sistema.

Bistvo aktivnega sistema ali sistema polnega kroženja gradiva je v tem, da omogoča po vsakokratnem pravilnem deaktiviranju gradiva prosto gibanje uporabnika in izposojenega gradiva po knjižnici, neoviran prehod skozi varnostna vrata in nevtralno obnašanje gradiva zunaj knjižnice v drugih sorodnih sisteme za varovanje (Kar je glede na zakonodajo posameznih držav ena od bistvenih zahtev, ki jih mora izpolnjevati vsak sistem za varovanje blaga, in o čemer bom še govoril v nadaljevanju.)

Aktivni sistem mora omogočiti ob vrnitvi gradiva v knjižnico tudi ponovno aktiviranje-namagnetenje sprožilca. Gradivo postane tako ponovno aktivno zaščiteno.

Zaradi aktivnega obnašanja sprožilca alarma v procesu zaščite gradiva sem takšen sistem poimenoval aktivni sistem zaščite.

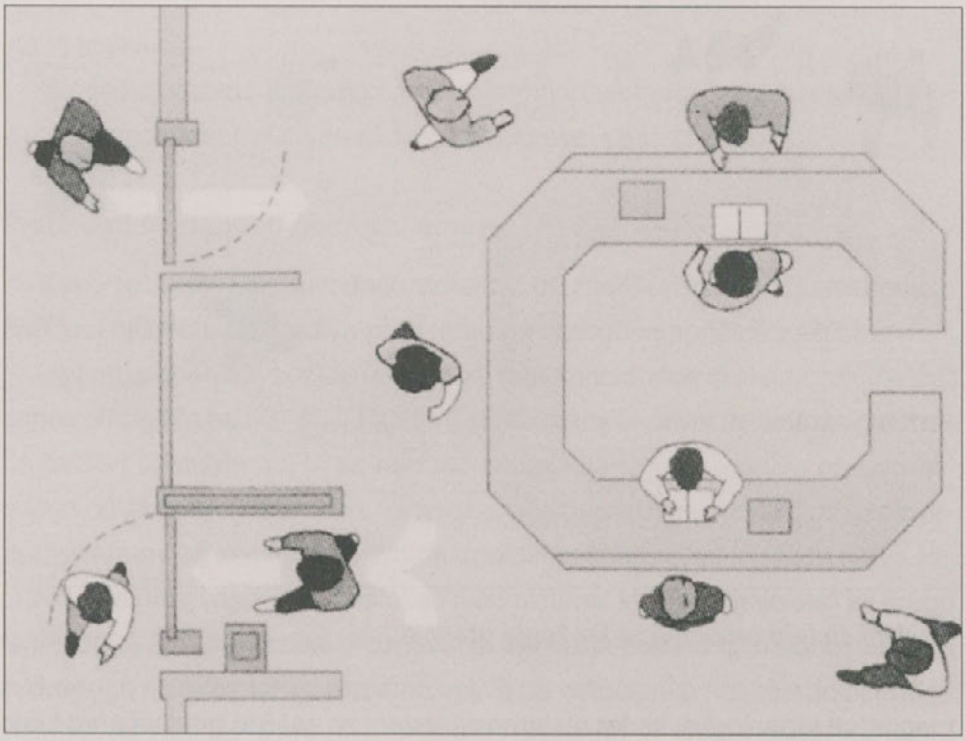

Aktivni sistem polnega kroženja gradiva

Ob tem mora biti sklenjen tudi krog, ki sta ga opravila uporabnik in gradivo, tako, da se uporabniku ni treba niti za hip ločiti od gradiva od trenutka, ko je izbral gradivo na polici, se z njim prosto gibal po knjižnici in zunaj nje, pa vse do trenutka, ko je gradivo ponovno vrnil v knjižnico. Zaradi tega je bil sistem tudi poimenovan kot sistem polnega kroženja gradiva. (angleško 'full circulating system')

Pasivni sistemi ali sistemi omejenega kroženja gradiva

O pasivnem sistemu ali sistemu omejenega kroženja gradiva govorimo tako pri uporabi radiofrekvenčne tehnologije kakor tudi pri uporabi elektro-

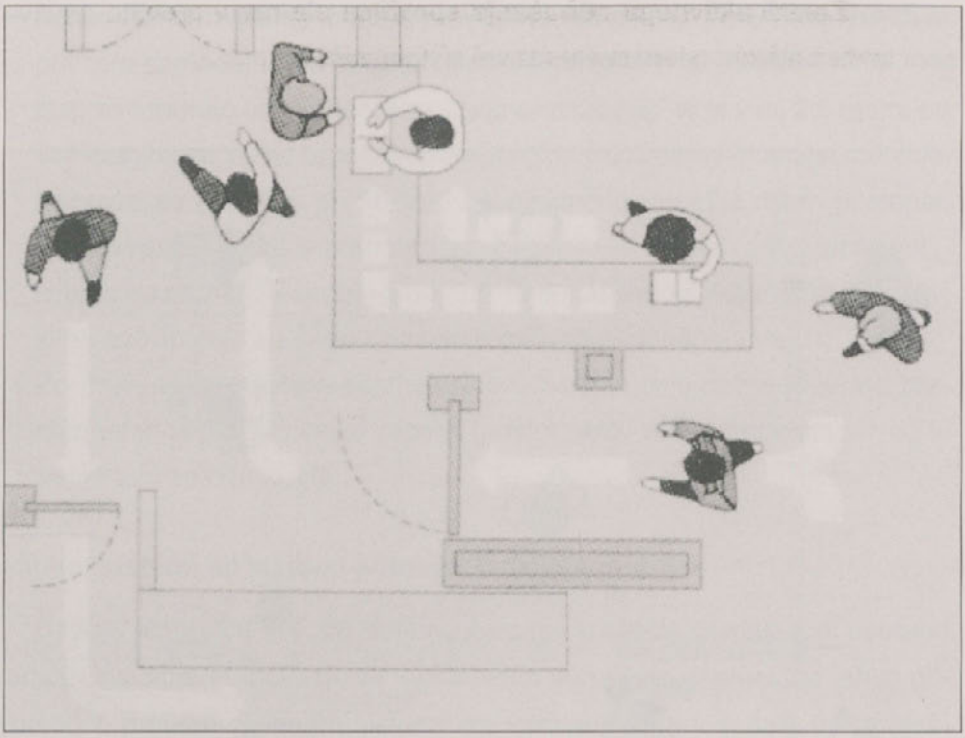

Pasivni sistem omejenega kroženja gradiva

magnetne tehnologije, kadar elektronski sistem za zaščito gradiva pred krajo ne omogoča, da bi gradivo zapustilo knjižnico skozi varnostna vrata, pač pa

mora varnostna vrata na različne načine zaobiti, da ne bi sprožilo alarma. (Od tod tudi angleški izraz 'bypass system'.)

Gibanje gradiva v takšnem sistemu je omejeno tako, da potuje gradivo v procesu izposoje brez uporabnika po tekočem traku v primerni razdalji mimo varnostnih vrat. Uporabnik, ki pa gre skozi varnostna vrata brez gradiva, šele za vrati prevzame gradivo in se ne more več z njim vrniti. Uporabniku lahko prinese gradivo tudi knjižnično osebje in mu ga izroči pri izdajnem okencu. Pri vračilu gradiva je postopek podoben. Uporabnik mora gradivo prinesti do pulta skozi posebej označen vhod, ki ni opremljen z varnostnimi vrati, ali pa ga mora predati na označenem mestu za varnostnimi vrati.

Gradivo in uporabnik ne opravita v celoti skupnega kroga v procesu izposoje in vračanja gradiva, pač pa je pot gradiva omejena in večkrat prekinjena. Zato lahko govorimo o sistemu omejenega kroženja gradiva.

Tudi sprožilci alarma imajo v takem sistemu omejeno, pasivno vlogo. Njihovih lastnosti ni možno spreminjati in težko jih je nevtralizirati v prostoru zunaj knjižnice.

Glede na pasivno vlogo sprožilcev alarma v celotnem procesu elektronske zaščite gradiva sem takšen sistem poimenoval pasivni sistem.

Prednosti in slabosti obeh sistemov

Kakor je bilo že prej povedano, nobeden ob znanih sistemov za elektronsko zaščito knjižničnega gradiva pred krajo ne omogoča popolne zaščite.

Uporaba obeh navedenih tehnologij, radiofrekvenčne in elektromagnetne, danes omogoča od 80 - 85 odstotno zaščito gradiva, odvisno od vrste gradiva. Za takšen odstotek naj bi se namreč zmanjšala izguba gradiva ob uporabi enega od sistemov za zaščito. To so običajno pripravljeni priznati tudi proizvajalci sistemov za zaščito v svojih prospektih in katalogih. Ne glede na to, kaj priznavajo proizvajalci, pa obstajajo med sistemi, ki uporabljajo eno ali drugo tehnologijo, številne razlike. Poznavanje teh razlik, prednosti in slabosti enega in drugega sistema lahko bistveno vpliva na odločitev o nakupu določenega sistema za zaščito. Prav tako obstajajo pomembne razlike glede na režim pretoka gradiva, ki ga omogočajo posamezni sistemi.

Prednosti in slabosti, ki jih prinašajo posamezni sistemi so hkrati tudi tisti dejavniki, ki bi jih morala vsaka knjižnica nujno pretehtati pred odločitvijo o nabavi enega ali drugega sistema za zaščito gradiva pred krajo.

Načeloma lahko ugotovimo, da je za vse večje knjižnice, ki imajo gradivo v prostem pristopu, še zlasti glede na zanesljivost delovanja in prijaznost do uporabnikov, najboljši eden izmed aktivnih elektromagnetni sistemov, ki hkrati omogoča polno kroženje gradiva.

Prihodnost elektronskih sistemov za zaščito gradiva

Elektronski sistemi za zaščito knjižničnega gradiva prihodnosti bodo morali zadostiti novim zahtevam in potrebam. Biti bodo morali učinkovitejši in zanesljivejši od obstoječih sistemov ter obenem čim bolj prijazni do uporabnikov knjižnice in do knjižničnega osebja. Nenazadnje bodo morali biti tudi cenovno dostopni vsem knjižnicam, ki bodo takšne sisteme nujno potrebovale.

Proizvajalci bodo morali nujno upoštevati tudi nekatere tehnologije prihodnosti kot osnovo za delovanje povsem drugačnih sistemov za zaščito gradiva pred krajo, kot jih poznamo danes.

Ena od takšnih tehnologij, skrajšano imenovana **RF-ID** (kratica za radiofrekvenčno identifikacijo), je sedaj v zadnji fazi testiranja in bo po vsej verjetnosti uporabljal **radiofrekvenčni identifikacijski sistem** za zaščito gradiva pred krajo.[11]

Bistven element tega sistema je pasivni čip (brez električnega napajanja), čigar naloga ne bo samo učinkovita zaščita gradiva, pač pa bo korenito posegel v vse delovne procese v knjižnici, od nabave gradiva, njegove obdelave do varnega hranjenja in izposoje. Tak čip bo vgrajen skupaj s tiskanim vezjem v vsako enoto knjižničnega gradiva že v fazi proizvodnje ali v starejše gradivo pozneje.

Naloga tako zasnovanega čipa je, da trajno hrani zapis z osnovnimi podatki o gradivu, kot so inventarna številka, mednarodna standardna številka, identifikacijska številka gradiva v bibliografskem sistemu, status gradiva v procesu izposoje, in da ob podpori tiskanega vezja posreduje te podatke, ko gradivo potuje skozi radiofrekvenčno polje, ki ga proizvajajo naprave za zaznavanje

gradiva, ki so povezane z računalniškim sistemom za obdelavo ali izposojo knjižničnega gradiva.

Pri tem ni več potreben neposreden fizični stik gradiva z različnimi napravami za branje črtnih kod ter napravami za aktiviranje in deaktiviraje sprožilcev alarma, saj se na primer preverjanje izposojenega gradiva opravi že na razdalji nekaj metrov od naprave za zaznavanje gradiva in v nekaj delcih sekunde in za vse enote gradiva hkrati.

Sama obdelava gradiva je tako poenostavljena, da se po nabavi gradivo katalogizira z enostavnim pomikanjem mimo naprave za zaznavanje gradiva, ki razbere osnovne identifikacijske podatke o gradivu, jih nato prenese v računalniški sistem, ki gradivu dodeli lokalne oznake, ki se kot povratna informacija preko naprave za zaznavanje gradiva pripišejo k že obstoječim podatkom na čipih, vdelanih v gradivo.

Tako prihranimo veliko časa in vloženega dela v primerjavi z dosedanjim zamudnim načinom obdelave gradiva. Strokovni delavci pa se lahko posvetijo svetovalnemu ali raziskovalnemu delu, ker so razbremenjeni zamudnih postopkov obdelave gradiva.

Sistem za zaščito gradiva pred krajo, zasnovan na RF-ID tehnologiji, je del širšega procesa izposoje oziroma kroženja gradiva, ki prinaša številne prednosti v primerjavi s tradicionalnim načinom dela z uporabniki in klasičnim upravljanjem z gradivom.

Izposoja in vračanje gradiva v celoti slonita na principu samopostrežbe in na brezkontaktni tehnologiji. Uporabnik po opravljeni osebni identifikaciji dostopa do prostorov za izposojo s 'pametno kartico'. Ta je opremljena s čipom z vsemi potrebnimi podatki o uporabniku, podatki o izposojenem gradivu in je hkrati plačilna kartica, s katero poravnava svoje tekoče finančne obveznosti do knjižnice.

Če je kartica veljavna, si uporabnik lahko izbere želeno gradivo in ga sam evidentira tako, da se približa eni od številnih točk za avtomatično registracijo gradiva. Naprava za radiofrekvenčno zaznavanje gradiva kratkega dosega odčita izposojene enote in zabeleži ta podatek na uporabnikovo kartico. Uporabnik po potrebi vzame potrdilo o opravljeni storitvi oziroma račun po more-

bitnem plačilu. Ob izhodu radiofrekvenčna naprava za zaznavanje gradiva dolgega dosega še enkrat preveri ujemanje podatkov, ki jih hrani računalniški sistem, s podatki na uporabnikovi kartici in zapisi, ki so bili vgrajeni v izbrano gradivo.

Če je bilo gradivo namenoma ali pomotoma zamenjano z drugim ali, če je med izbranim gradivom tudi takšno gradivo, ki si ga ni mogoče izposoditi na dom, se sproži alarm v obliki avtomatičnega zvočnega obvestila,ki usmeri uporabnika na območje za ponovno registracijo gradiva ali k pultu za informacije. Vsak tak dogodek ob izhodu je po potrebi posnet z video kamero.

Ob vračanju gradiva je postopek še bolj poenostavljen. Uporabnik se z gradivom približa eni od točk za vračanje gradiva. Naprava za radiofrekvenčno zaznavanje gradiva kratkega dosega odčita vrnjene enote in hkrati zabeleži spremembo podatkov na uporabnikovi kartici. Uporabnik nato vrnjeno gradivo preprosto odloži na označeno mesto.

Sortiranje vrnjenega gradiva je prepuščeno stroju, robotu za razvrščanje gradiva; morebitna kontrola gradiva in ponovno uvrščanje gradiva na police pa je za zdaj še poverjeno tehničnemu osebju knjižnice, v prihodnosti pa bodo tudi ti dve opravili v celoti prevzeli roboti.

Strokovno osebje knjižnice bo tako razbremenjeno rutinskih in duhamornih postopkov, povezanih z izposojo gradiva, kot so na primer evidentiranje, deaktiviranje in reaktiviranje gradiva, in se bo lahko v celoti posvetilo seznanjanju z vsebino določenega gradiva in svetovanju uporabnikom o tem gradivu.

Varnost gradiva je v primeru uporabe radiofrekvenčnega sistema za varovanje gradiva pred krajo na višjem nivoju v primerjavi z vsemi doslej znanimi sistemi za elektronsko varovanje gradiva. Ker je ob vstopu v knjižnico najprej ugotovljena istovetnost uporabnika in mu je dovoljen dostop do gradiva samo z veljavno identifikacijsko kartico, se ob vsaki namerni kraji avtomatično izdela seznam ukradenega gradiva s podatki o povzročitelju in se shrani v računalniku skupaj z video zapisom dogodka.

Tako je osebje knjižnice zares razbremenjeno nenehnega in neprijetnega nadzora nad gibanjem vsakega obiskovalca posebej, hkrati s tem pa je

omogočeno sproščeno zaznavanje vseh uporabnikov, ki potrebujejo strokovno pomoč.

Tudi čas odprtosti knjižnice za uporabnike se lahko brez večjih dodatnih stroškov podaljša na štiriindvajset ur dnevno, saj potekajo vsi postopki izposoje in vračanja gradiva povsem avtomatizirano in na principu samopostrežbe. Za obratovanje v nočnem času zadostuje prisotnost najnujnejšega osebja, odvisno od velikosti knjižnice in števila obiskov v nočnih urah.

Z uporabo RF-ID tehnologije je zelo poenostavljeno urejanje zbirk in spremljanje vsake enote gradiva in s tem povezano ugotavljanje uporabne vrednosti gradiva.

V kateremkoli trenutku je razvidno številčno in vsebinsko stanje fonda. Teoretično in praktično je vsak dan mogoče izvesti popolno vsebinsko inventura vsega gradiva tako, da se počasi sprehodimo med policami s prenosno radiofrekvenčno napravo za zaznavanje gradiva. Še bolj preprosto je, če to opravilo postorijo kar roboti v času, ko je knjižnica zaprta, na primer med prazniki.

ZAKLJUČEK

Kraja knjižničnega gradiva je večplasten pojav, ki je prisoten skozi zgodovino od začetkov delovanja knjižnic do današnjih dni. Obravnavamo jo lahko s številnih vidikov, kot je socialni, etični, psihološki, medicinski, pravni itd. Opredeljuje jo mnogo vzrokov in motivov, ki jih je toliko, kolikor je storilcev takšnih kaznivih dejanj. Ravnanje posameznikov pa je določeno z njihovim razmerjem do konkretne družbe in je pogojeno s socialnim, ekonomskim, moralnim in pravnim redom posamezne družbe ali enega dela te družbe.

Hkrati, ko ugotavljamo, da sta moralna zavest uporabnikov knjižnic in njihov čut pripadnosti skupnosti na izredno nizkem nivoju, ugotavljamo tudi, da predstavlja moralna zavest posameznika in celotne družbe tisto sestavino družbene nadgradnje, ki se najtežje oblikuje in spreminja. Zaradi tega se ne smemo

zanašati, da se bo splošna moralna zavest v kratkem obdobju toliko okrepila, da se bo to odrazilo na obnašanju uporabnikov v knjižnicah in bo manj kraje gradiva. Nasprotno, zaradi šibke vloge ali celo trenutne odsotnosti pomembnih generatorjev in usmerjevalcev vrednot v naši družbi, lahko pričakujemo, da se bo število deviantnih pojavov, kriminalnih in sorodnih dejanj, naperjenih proti posameznikom, organizacijam in družbi kot celoti, v naslednjih letih občutno povečalo. Od teh ugotovitev pa do sklepa, da si bodo morale posamezne knjižnice tudi v bodoče, in predvsem na lastno pobudo, še bolj prizadevati za učinkovito varovanje svojega gradiva, ni daleč.

Kljub vsem pomanjkljivostim ostajajo elektronski sistemi za zaščito gradiva pred krajo, še zlasti velja ta ugotovitev za preizkušene in v knjižnicah po vsem svetu dodobra uveljavljene sisteme 3M, ob sočasni uvedbi nekaterih drugih ukrepov za varovanje gradiva, kjer je to potrebno, v tem trenutku najbolj učinkovito in zanesljivo sredstvo za varovanje gradiva pred krajo v prostem pristopu.

Zato je vsaka knjižnica, v kateri je bila ugotovljena večja izguba gradiva zaradi kraje, dolžna čimprej zaščititi gradivo z elektronskim sistemom za zaščito gradiva pred krajo.

To lahko potrdimo z lastnimi izkušnjami, ki so nastale ob uporabi elektronskega sistema za varovanje gradiva pred krajo v obdobju zadnjih treh let.

Prisotnost vsega nabavljenega gradiva je v tem obdobju za območje prostega pristopa ostala v povprečju ves čas preko petindevetdeset odstotna, kar je za petnajst odstotkov več od stopnje zaščite, za katero jamči proizvajalec sistema. To hkrati pomeni, da se je naša izguba gradiva, iz ocenjenih petindvajset odstotkov letno pred uvedbo elektronskega sistema za zaščito gradiva pred krajo, zmanjšala na manj kot pet odstotkov.

Prve pozitivne ugotovitve po uvedbi elektronskega sistema za zaščito gradiva pred krajo in kasnejša morebitna potrditev rezultatov z inventuro pa nas ne smejo zavesti v skrajnost, da bi dosežene rezultate pripisali izključno uvedenim tehničnim napravam.

V knjižnici, kjer osebje sprejema kot svojo poklicno in moralno dolžnost

nalogo, da posveti ves čas, ko se uporabnik zadrži v prostorih knjižnice, kar največjo pozornost željam in potrebam posameznega uporabnika tako, da uporabnik na nevsiljiv način začuti, da je opažen in zaželen ter ob koncu obiska zapusti knjižnico zadovoljen, je tudi naloga varovanja gradiva lažje izvedljiva in je gradivo temu primerno učinkovito zaščiteno.

V osebi zadovoljnega uporabniku ima namreč knjižničar hkrati tudi zvestega pomočnika v primerih odkrivanja posameznih poskusov kraje gradiva.

Samo v tako urejeni knjižnici dobi tudi elektronski sistem za zaščito gradiva pred krajo svoj pravi pomen in lahko upraviči vlogo, ki mu je bila namenjena: postane namreč knjižničarjev pripomoček - sredstvo za odkrivanje in preprečevanje tistih nekaj odstotkov primerov kraje gradiva, ki bi sicer ušla vestnemu nadzoru knjižničarjev, in ne obratno kot sistem, ki ga marsikdo pojmuje kot čudežno napravo, ki deluje samodejno, brez prisotnosti knjižničarja in lahko v vseh primerih stoodstotno zaščiti gradivo pred krajo.

LITERATURA

- **ALEN, S.M.**: Preventing theft in academic libraries and special collections.-Library&Archival Security, 14(1997)1, str.29-43
- **ALLEN, S.M.**: Theft in libraries and archives: what to do during the aftermath of a theft.- Journal of Library Administration, 25(1998)1, str.3-13
- **BURROWS, J.,COOPER, D.**: Theft and loos from UK libraries: a national survey.-London, Home Office Police Department, 1992
- **CHADWICK, W.E.**: Special collections library security : an internal audit perspective.-Journal of Library Administration, 25(1998)1, str.15-31
- **HARRISON BAHR, A.**: Book theft and library security sistems, 1981-82.- New York, Knowledge Industry, 1981
- **HARRISON BAHR, A.**: Electronic colection security systems today: changes and choices.- Library&Archival Security, 11(1991)1, str.3-22
- **IVANOVIČ, Ž.,HABBE, J.**: Kako preprečiti tatvine v samopostrežnih prodajalnah : praktičen priročnik za preprečevanje kraj, vlomov, ropov in

goljufij, s katerim boste prihranili veliko denarja in zaščitili vaše premoženje!.- Ljubljana, Lisac&Lisac, 1998

- **JOHANSSON, D.**: Library material theft, mutilation and preventive security measures.-Public Library Quarterly, 15(1996)4, str.51-67
- **KNIGHT, D.M.,NOURSE, E.S.**: Librarirs at large : tradition, innovation and the national interests.- New York, 1969
- **LIBRARIES** at large : tradition, innovation, and the national interest : the resource book based on the materials of the National Advisory Commission on Libraries.- New York, Bowker, 1980
- **LINCOLN, A.J.**: Crime in the library.- New York; London, Bowker, 1984
- **LORENZEN, M.**: Security issues in the public libraries of three midwestern states.- Public Libraries, 37(1998)2, str.134-139
- **MANAGEMENT** of library and archival security.- New York, Haworth, 1998
- **MILENKOVIĆ, M.**: Tatvine v knjižnicah.- Knjižnica, 35(1991)2-3, str.137-148
- **PATKUS, B.L.**: Collections security : the preservation perspective.- Journal of Library Administration, 25(1998)1, str.67-89
- **PREDLOG** Zakona o knjižničarstvu.- Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije, (2000)28, str. 19-3
- **RUDE, R.,HAUPTMAN, R.**: Theft, dissimulation and trespass : some observations on security.-Library&Archival Security, 12(1993)1, str.17-22
- **SECURITY** and crime prevention in libraries.- Aldershot, Asgate, 1992
- **SECURITY** for libraries.- Chicago, American Library Association, 1984
- **SICHERHEIT** in Bibliotheken : Raumsicherung - Buchsicherung - Arbeitsplatz - Brandschutz.- Berlin, Deutsches Bibliothekinstitut, 1991
- **STIPČEVIĆ, A.**: Povijest knjige.- Zagreb, Matica Hrvatska, 1985
- **VAN NORT, S.C.**: Archival and library theft : the problem that will not go away.-Library&Archival Security, 12(1994)2, str.25-49

Opombe:

[1] MILENKOVIĆ,M., Tatvine v knjižnicah.- Knjižnica, 35(1991)2/3, str.137-148
[2] BURROWS,J.;COOPER,D., Theft and loss from UK libraries : a national survey.- London, Home office police department, 1992, str.15
[3] Ibid, str.17
[4] Citirano po MILENKOVIĆ, M., Tatvine v knjižnicah.-Knjižnica35(1991)2-3, str.138
[5] VAN NORT, S.C., Archival and Library theft:The problem that wil no go away.- Library&Archival Security, 12(1994)2, str.41
[6] ALLEN, S.M., Preventing theft in academic libraries and special collections.- Library&Archival Security, 14(1997)1, str.34
[7] RUDE, R.;HAUPTMAN, R., Theft,dissimulation and trespass:some observations on security.-Library&Archival Security, 12(1993)1, str.19
[8] STACK,M.J., Library theft detection systems - future trends and present strategies.- Library&Archival Security,14(1998)2,str.28
[9] HARRISON BAHR, A.: Electronic Collection Security Systems Today:changes and choices.-Library&Archival Security,11(1991)1,str.3
[10] BAHR, Alice Harison: Book theft and library security ystems,1981-82.- New York,1981,str.1
[11] STACK,M.J., Library theft detection systems - future trends and present strategies.- Library&Archival Security, 14(1998)2, str.35

PRIMER UPORABE SISTEMA ZA ZAŠČITO GRADIVA PRED KRAJO V OSREDNJI KNJIŽNICI SREČKA VILHARJA

Vitjan Petrinja

UDK 024.8 (497.4 Koper)

Izvleček

Članek prikazuje praktičen primer uporabe enega od elektronskih sistemov za zaščito knjižničnega gradiva v prostem pristopu. Avtor podrobno opiše faze uvajanja elektronskega sistema za zaščito gradiva pred krajo, od zaznave potrebe po zaščiti gradiva in odločitve o nakupu ustreznega sistema, do izbire dobavitelja in končne vgradnje nove opreme.

Podrobno je prikazan postopek opremljanja gradiva za elektronsko varovanje z zaščitnimi elementi in prilagajanje delovnega okolja novemu sistemu. Poudarjen je pomen usposabljanja delavcev za uporabo sistema. V nadaljevanju so navedene prednosti v delovnem procesu, ki so dosežene z uvedbo elektronskega sistema za zaščito gradiva pred krajo ob sočasni uvedbi avtomatizirane izposoje v organizacijski enoti.

Analizirane so tudi izkušnje o delovanju elektronskega sistema v obdobju treh let.

V zaključku so predstavljeni rezultati preverjanja prisotnosti gradiva na izbranem vzorcu, ki je bil opravljen z namenom potrditve upravičenosti nakupa sistema.

Sintesi

Il sistema anti-taccheggio nella Biblioteca centrale Srečko Vilhar

Nel saggio è presentato il funzionamento pratico di un sistema anti-taccheggio in una biblioteca organizzata a scaffale aperto. L'autore espone le tappe fondamentali dell'introduzione del sistema, dalla fase preparatoria alla scelta del modello e del fornitore. In particolar modo è sottolineata l'importanza di una corretta istruzione dei

bibliotecari. Infine vengono citati i vantaggi ottenuti e le esperienze riscontrate in un periodo triennale a confermare l'idoneità dell'investimento.

PROSTI PRISTOP

V Študijskem oddelku Osrednje knjižnice Srečka Vilharja v Kopru smo zaznali potrebo po zaščiti knjižničnega gradiva kmalu po prehodu na postavitev gradiva po sistem prostega pristopa. To je bilo po končani obnovi knjižnice v letu 1979. Takrat je prva izmed nekdanjih večjih študijskih knjižnic ponudila svojim uporabnikom v prostem pristopu okrog 30.000 enot aktualnega in pretežno knjižnega gradiva za izposojo na dom in manjši del gradiva kot prezenčno zbirko za uporabo v čitalnicah.

V naslednjih letih je število obdelanega starejšega in dokupljenega novega gradiva dokaj hitro doseglo in preseglo priporočeno optimalno število 40.000 enot gradiva v prostem pristopu.

Hkrati z večjo ponudbo gradiva v prostem pristopu smo opažali, v začetku sicer manj, da izginja gradivo iz območja izposoje na dom, ki ga je bilo s klasično ročno evidenco težko dokazati. Lažje pa smo ugotovili izginjanje gradiva v obeh čitalnicah, ker so zbirke manjše in se gradivo ne izposoja na dom.

AVTOMATIZACIJA V KNJIŽNICI

Zaščita gradiva pred krajo pa je postala še nujnejša po uvedbi avtomatizirane obdelave gradiva leta 1991. Že tedaj smo namreč načrtovali tudi avtomatizacijo izposoje vsega gradiva v Študijskem oddelku in smo vedeli, da bi bilo najboljše, če bi gradivo zaščitili hkrati z uvedbo avtomatizirane obdelave. Tako bi si prihranili dodatno delo zaradi usklajevanja podatkov o gradivu, ki jih bo po prehodu na računalniško izposojo prikazoval avtomatizirani

katalog, in dejanskim stanjem gradiva v prostem pristopu in v skladiščih.

Praksa je naša takratna predvidevanja v letih, ki so sledila, žal samo potrdila.

Tudi iz prvih izkušenj, ki so nam jih posredovale nekatere sorodne knjižnice, ki so uvedle avtomatizirano izposojo v naslednjih letih, smo spoznali, da prihaja, ko gradivo ni zaščiteno pred krajo, do nepotrebnih sporov z uporabniki, ki zahtevajo gradivo, ki je v katalogu označeno kot prosto, a je v resnici pogrešano. To pa bistveno vpliva na ugled knjižnic v svojem okolju.

Zaradi stalnega pomanjkanja finančnih sredstev pa tudi zaradi prostorske stiske in nefunkcionalnega izposojevalnega pulta, ki ni dovoljeval sočasne uporabe naprav za zaščito gradiva in ročnega evidentiranja gradiva, smo morali prestaviti načrtovano nabavo elektronskega sistema za zaščito gradiva pred krajo hkrati s prehodom na avtomatizirano izposojo, ki je bila pogojena z zamenjavo pulta in instalacijo vseh drugih potrebnih naprav ter omrežja.

IZBIRA SISTEMA

Izbira ustreznega elektronskega sistema za varovanje gradiva pred krajo ni bila lahka zaradi prostorskih omejitev in drugih specifičnih potreb naše knjižnice in tudi zaradi izredno skromne ponudbe takšnih sistemov na slovenskem trgu.

Poudaril bi rad, da smo ves čas, ko smo iskali najbolj ustrezen elektronski sistem za zaščito gradiva pred krajo, imeli dokaj jasno izdelano predstavo o sistemu, ki smo ga potrebovali.

Do teh spoznanj smo prišli s spremljanjem tuje strokovne literature, z upoštevanem negativnih izkušenj UKM z njihovim sistemom ter lastnih potreb in želj.

Od sistema smo pričakovali visoko stopnjo zanesljivosti delovanja in učinkovitosti. Poleg tega bi moral biti sestavljen iz elementov takšnih dimenzij, ki jih še dovoljuje sicer omejen prostor, kjer naj bi stal nov izposojevalni pult.

Sistem naj bi omogočal vgradnjo vsaj enote za deaktiviranje gradiva v sam pult v neposredno bližino prav tako vgrajenega čitalca črtnih kod. Tako bi v največji možni meri zadostili ergonomskim zahtevam za delovno mesto, odpravili nepotrebne in odvečne gibe v postopku evidentiranja gradiva in znatno skrajšali čas samega postopka evidentiranja gradiva.

Že vnaprej pa smo se odrekli elektronskim sistemom na osnovi radiofrekvenčne tehnologije in tistim na osnovi elektromagnetne tehnologije, ki uporabljajo zaščitne elemente v obliki vidnih nalepk.

Ob obiskih domačih sejmov sodobne elektronike in informatike sem se srečeval večinoma s trgovci, zastopniki tujih proizvajalcev elektronskih sistemov, primernih predvsem za varovanje blaga pred krajo, v trgovinah in z nekaterimi domačimi proizvajalci nalepk s črtnimi kodami, pod katere naj bi skrili trajno aktivne sprožilce alarma ali sprožilce z možnostjo dokaj zamudnega načina deaktiviranja gradiva.

Kot zanimivost naj omenim, da sem pri iskanju laserskega čitalca črtnih kod, ki bi ga bilo možno vgraditi v pult, naletel na 'strokovnjaka', ki mi je zagotavljal, da čitalec, ki bi bil primeren za knjižnično poslovanje, na svetovnem trgu sploh ne obstaja, pač pa je za knjižnice najbolj primeren ročni čitalec, ki ga prodaja sam.

Ker nas ponudbe, s katerimi so nas po vsakem ponovnem obisku sejma zasuli razni domači zastopniki, niso zadovoljile, sem se na željo še nekaterih drugih knjižnic, ki so načrtovale nabavo elektronskega sistema za zaščito gradiva, povezal s podružnico firme 3M (East) AG v Ljubljani oz. z njihovim predstavnikom g. Gencom Simonijem, kar sem omenil že v uvodu.

Na odmevni predstavitvi sistemov za zaščito knjižničnega gradiva 3M za slovenske knjižničarje jeseni 1995, še bolj pa ob obisku predstavnika g. Simonija v naši knjižnici, spomladi 1996, smo lahko spoznali prednosti elektronskih sistemov za zaščito gradiva 3M v primerjavi z drugimi podobnimi sistemi. Tudi nekaterih slabosti svojih sistemov nam niso zamolčali.

Ob naslednjem obisku so tehnični sodelavci podružnice 3M opravili potrebne meritve v prostorih Študijskega oddelka naše knjižnice. Skupaj z njimi

smo ugotovili, da v oddelku potrebujemo samo ena enojna varnostna vrata na vhodu, ki je hkrati edini izhod. Nadalje smo morali strokovnjakom zagotoviti, da ne bo nobena naprava v bodočem pultu, ki bo stal neposredno za vhodom v oddelek, vgrajena v manjši razdalji od 2,5 metrov od varnostnih vrat. Tudi zaščitenega gradiva ne bomo smeli odlagati na odlagalno polico, ki je manj kot 1,5 metra oddaljena od vrat. Drugih, za sistem motečih naprav oz. električnih vodov v prostoru, kjer bo deloval elektronski sistem za zaščito gradiva, niso zaznali.

Po skupnem preudarku smo se odločili za elektronski sistem, ki bo sestavljen iz enih varnostnih vrat najnovejše serije 3801 in dveh vgradnih enot za aktiviranje in deaktiviranje knjižnega gradiva in kompaktnih plošč. Število gradiva na magnetnih medijih, ki smo ga izposojali, je bilo zanemarljivo majhno in v neposredni bližini pulta, tako da se nismo odločili za njegovo zaščito in niti za nabavo posebne enote za njegovo deaktiviranje in reaktiviranje.

Podatki, pridobljeni z meritvami, so potovali nato v centralo firme 3M v Veliko Britanijo, ki je zadolžena izključno za proizvodnjo sistemov za zaščito gradiva pred krajo za knjižnice.

Tam naj bi izdelali tudi celoten elaborat o sistemu, ki bo vgrajen v naši knjižnici.

Izdelava takšnega elaborata nas nikakor ni obvezovala k nakupu sistema.

Kmalu za tem smo se lotili izdelave novega izposojevalnega pulta. Idejni načrt je nastajal sproti ob iskanju optimalnih rešitev glede na razpoložljiv prostor in komunikacije, ki vodijo mimo pulta. Pult naj bi obvezno imel prostor za dve delovni mesti z enim računalniškim terminalom, čitalcem črtne kode in enoto za aktiviranje oziroma deaktiviranje zaščitenega gradiva. V pult naj bi bil vgrajen tudi tretji čitalec črtne kode, ki bi bil namenjen izključno za (samo)registracijo obiskovalcev čitalnic. Tretji terminal, povezan s tem čitalcem, naj bi bil pod delovno površino pulta.

Načrt s potrebnimi merami in detajli je nato narisal arhitekt - prostorski oblikovalec.

Izdelavo pulta smo zaupali mizarski delavnici Prodan iz Kopra, s katero

smo vrsto let tudi sicer dobro sodelovali.

Med tem sem odkril na sejmu Sodobna elektronika v Ljubljani tudi predstavnika ameriškega proizvajalca vgradnih čitalcev črtne kode, firme Metrologic, ki jo zastopa podjetje Leoss d.o.o. iz Ljubljane.

Odločili smo se za nakup treh laserskih čitalcev modela MS 860i (Mini-Slot® Laser Bar Code Scanerss).

Za vgradne čitalce črtne kode smo se kot prva knjižnica v Sloveniji odločili zaradi tega, ker nismo bili zadovoljni z ročnimi laserskimi čitalci znamke Symbol, ki nam jih je priporočil Inštitut informacijskih znanosti iz Maribora. Te čitalce smo uporabljali v testnem obdobju prehoda na avtomatizirano izposojo in so se pokazali kot preveč okorni in premalo hitri za naše potrebe.

PRIPRAVLJALNO OBDOBJE

Poleg tega smo že ob prehodu na avtomatizirano obdelavo gradiva v letu 1991 začeli opremljati gradivo z nalepkami s črtno kodo na zadnji hrbtni strani gradiva, ker smo predvidevali, da bomo v bližnji prihodnosti lahko odčitavali nalepke s spodnje strani izposojevalnega pulta, kakor to počnejo v vseh večjih samopostrežnih trgovinah.

Tudi zaradi velikega obiska in večjega števila izposojenega gradiva ob nekaterih konicah (do 400 obiskovalcev in okrog 1500 enot izposojenega oz. vrnjenega gradiva) smo menili, da bi se ob uporabi ročnih laserskih čitalcev lahko pojavili večji zastoji pri evidentiranju gradiva, kot smo jih bili vajeni ob klasični izposoji in ki smo jih želeli ravno z avtomatizirano izposojo odpraviti.

Do nakupa elektronskega sistema za varovanje gradiva pred krajo 3M pa sta zaradi pomanjkanja finančnih sredstev minili še dve leti.

Šele konec leta 1997 smo uspeli prepričati svojega ustanovitelja, Mestno občino Koper, da je naložba v elektronski sistem za zaščito gradiva pred krajo vsaj enakovredna s stroški za nakup novega gradiva in da se bo ta naložba v kratkem času sama poplačala.

Ustanovitelj nam je tako v celoti pokril stroške za nakup sistema (2,7 milijona slovenskih tolarjev) in v začetku leta 1998 so nam sistem tudi dobavili.

Med tem časom je knjižnica z lastnimi sredstvi v celoti obnovila računalniško in električno omrežje v celotni zgradbi in plačala izdelavo izposojevalnega pulta in kupila tri vgradne čitalce črtne kode po ceni, ki je bila primerljiva z ročnimi laserskimi čitalci.

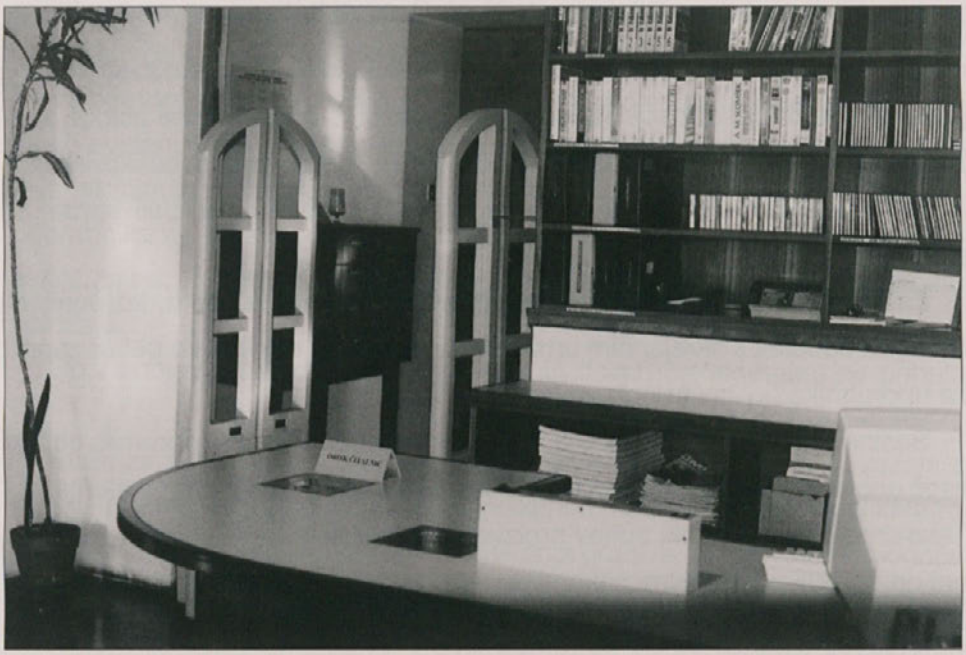

Izposojevalni pult z varnostnimi vrati v ozadju

V prvih dneh marca 1998 so mizarji po mojih navodilih zelo natančno vgradili v pult vse potrebne naprave, ki so jih nato strokovnjaki podjetij 3M, Leoss d.o.o. in IZUM-a priključili na električno in računalniško omrežje.

Vsi delavci Študijskega oddelka smo se udeležili enodnevnega uvajalnega tečaja, ki ga je vodil g.Genc Simoni iz firme 3M. Na tečaju smo se seznanili z osnovami delovanja elektronskega sistema za zaščito gradiva pred krajo, s pridobitvami, ki jih prinaša, pa tudi z njegovimi šibkimi točkami. Prejeli smo konkretne napotke, kako ravnati ob sprožitvi alarma. Naučili smo se tudi,

kako opremljati posamezne vrste gradiva z zaščitnimi elementi - sprožilci alarma.

Na policah v prostem pristopu se je nabralo preko 60.000 enot, večinoma knjižnega gradiva, ki smo ga prejeli po letu 1991 in je že bilo obdelano v postopku avtomatizirane obdelave ali pa smo ga obdelali vsi strokovni delavci knjižnice v skupni akciji retroaktivnega vnosa starejšega, živega gradiva v računalnik.

Po navodilih strokovnjakov iz firme 3M smo morali opremiti z zaščitnimi nitkami en dan pred začetkom avtomatizirane izposoje vsaj vsako šesto enoto gradiva v območju izposoje na dom in vse gradivo iz prezenčne zbirke, ker zaščiteno gradivo ni smelo zapustiti knjižnice brez predhodnega deaktiviranja.

Veliko večino novo pridobljenega gradiva pa bomo zaščitili sproti, v postopku opremljanja gradiva.

Za opremo gradiva z zaščitnimi nitkami smo izbrali soboto, ko posluje Študijski oddelek s skrajšanim urnikom, in smo ga ta dan oz. za pet ur zaprli za uporabnike.

Šestnajst delavcev knjižnice je med sedmo in petnajsto uro opremilo deset tisoč enot knjižnega gradiva in tristo kompaktnih plošč z zaščitnimi elementi. Tako smo lahko preverili trditev proizvajalca sistema, da lahko en delavec v eni uri opremi z zaščitnimi nitkami do osemdeset enot knjižnega gradiva.

Na vsa vidna mesta v območju izposoje na dom in v obeh čitalnicah smo izobesili opozorilne kartone vpadljive barve z dvojezičnimi obvestili o tem, da je gradivo zaščiteno z elektronskim sistemom, in z navodilom, kako ravnati v primeru sprožitve zvočnega alarma.

V ponedeljek, 9. marca 1998, smo tako brez posebnih težav prešli iz okolja testne izposoje na pravo avtomatizirano izposojo v Študijskem oddelku naše knjižnice.

Ta dan smo tudi prvič sami vključili sistem za zaščito gradiva pred krajo.

Prednosti tako zasnovane in do podrobnosti načrtovane avtomatizirane izposoje v povezavi s sistemom za varovanje gradiva pred krajo so se pokazale dokaj kmalu.

SISTEM V PRAKSI

Postopek evidentiranja gradiva v procesu izposojanja in vračanja je bil združen s postopkom deaktiviranja in reaktiviranja gradiva v procesu varovanja gradiva. To pomeni, da delavec pri pultu z eno samo kratko potezo, ko povleče gradivo po gladki površini pulta najprej preko čitalca črtne kode in nato preko enote za aktiviranje oz. deaktiviranja gradiva, hkrati evidentira gradivo v računalniku in ga zaščiti pred krajo. Delo, ki sta ga dotlej opravljala dva delavca, v krajšem času opravi en sam delavec.

Večkratne meritve so pokazale, da na enem delovnem mestu teoretično lahko evidentiramo in hkrati aktiviramo oz. deaktiviramo do dvajset enot gradiva na minuto; v praksi pa to pomeni povprečno enega do dva postrežena uporabnika na minuto, odvisno, ali je bila opravljena tudi blagajniška transakcija ali ne. Pult je prirejen tako za delo v sedečem kakor tudi v stoječem položaju.

Do zastojev pri evidentiranju izposoje in dolgih čakalnih vrst ne prihaja več.

Enoti za aktiviranje in deaktiviranje gradiva za zdaj še nista povezani z računalniškim programom, tako da je potrebno ročno preklapljanje stikala za določitev funkcije aktiviranja oz. deaktiviranja gradiva. Naprava pa omogoča samodejno preklapljanje posamezne funkcije v povezavi z računalniškim sistemom za izposojo gradiva. Pričakujemo, da bo po izdelavi ustreznega programskega vmesnika postopek evidentiranja in aktiviranja oz. deaktiviranja gradiva potekal še hitreje.

Rezervni terminal je potrdil vlogo, ki smo mu jo namenili. Večino dela opravi en delavec, samo v konicah priskoči na pomoč delavec na rezervnem terminalu. Obe delovni mesti lahko po potrebi prilagodimo samo za evidentiranje vrnjenega oz. samo za evidentiranje izposojenega gradiva. Rezervni terminal lahko uporabljamo za evidentiranje izposoje v čitalnicah.

Delo za pultom je tako poenostavljeno, da ga lahko opravlja samo tehnično osebje.

Strokovni delavci se lahko posvečajo svetovanju uporabnikom in lastnemu

strokovnemu usposabljanju.

Delavcem v oddelku ni potrebno v tolikšni meri spremljati gibanja uporabnikov v prostorih, kjer se nahaja zaščiteno gradivo, kot pred uvedbo sistema. Kljub temu pa je določena mera nadzora zaradi odsotnosti nekaterih drugih metod in sredstev za zaščito gradiva pred krajo še vedno potrebna.

V treh letih, odkar uporabljamo elektronski sistem za zaščito gradiva 3M, smo si pridobili kar dragocene izkušnje, ki bi jih lahko s pridom uporabile predvsem tiste knjižnice, ki šele načrtujejo nakup elektronskega sistema za zaščito gradiva pred krajo.

Na prvo mesto bi postavil **servisiranje** sistema.

Pomoč servisne službe smo potrebovali v obdobju dveh let samo enkrat in še tedaj po svoji krivdi, ker se nismo ravnali po navodilih proizvajalca sistema. Ker smo odlagali prevelike količine zaščitenega gradiva preblizu senzorskih vrat, je to tako moteče vplivalo na pravilno delovanje sistema, da je bila potrebna ponovna nastavitev vrat. Motnjo v delovanju sistema smo opazili zaradi prepogostega sprožanja alarma brez upravičenega razloga. Po ponovni nastavitvi deluje sistem že tretje leto normalno. Razen rednega tedenskega čiščenja zračnega filtra na senzorskih vratih z upoštevanjem navodil serviserja, da ostaja sistem izključen preko noči, niso bila potrebna večja vzdrževalna dela.

Na drugem mestu bi omenil **problem lažnih alarmov**, ki niso posledica nepravilnega delovanja sistema, pač pa jih povzročajo namagneteni predmeti, ki jih imajo s sabo uporabniki knjižnice. Lažni alarmi ob vstopu v knjižnico so sicer moteči, a jih približno sedemdeset odstotkov odpravimo takoj, tako da s privolitvijo stranke ugotovimo, kateri predmet sproža alarm in ga nato preprosto razmagnetimo na enoti za deaktiviranje gradiva. Takšni predmeti so lahko ključi, orodje, posamezni deli nakita, dežniki, okrasne sponke na ženskih torbicah, včasih prižgani prenosni telefoni, žepni kalkulatorji itd. Lažni alarmi niso zelo pogosti, povprečno zabeležimo enega do dva na dan.V posameznih primerih, ko vzroka za lažni alarm ne moremo ugotoviti in odpraviti, smo še posebej pozorni pri nadzoru gradiva, ki ga uporabnik odnese iz knjižnice,

tako da po ponovnem sproženju alarma ob izhodu najprej napotimo skozi izhod samega uporabnika, knjižničar pa mu nato za varnostnimi vrati posreduje še izposojeno gradivo in morebitno prtljago.

Kot posebej izstopajoča in poučna bom navedel dva primera lažnih alarmov. Prvi je bil naš hišnik, ki je kar nekaj dni zaporedoma sprožal alarme ob vhodu v oddelek in izhodu iz oddelka, dokler nismo med njegovim orodjem odkrili namagneteni izvijač, ki smo ga seveda nemudoma razmagnetili.

Druga pa je bila študentka, pri kateri nismo nikakor mogli odkriti vzroka za sprožanje lažnega alarma, dokler nam ni sama zaupala, da nosi v popku uhan in ima zato običajno težave tudi pri osebnem pregledu na letališčih.

Na tretje mesto bi postavil našo izkušnjo o **vplivu sistema na magnetne medije**. Zaradi prostorske stiske smo manjšo količino gradiva z zapisom na magnetnih medijih, predvsem video in zvočne kasete, ki jih nismo nameravali zaščititi, nekaj časa hranili na policah za izposojevalnim pultom. Kmalu smo opazili oziroma so nas na to opozorili tudi uporabniki, da je zapis na nekaterih kasetah povsem izbrisan. Gradivo je bilo shranjeno v dosegu magnetnega polja, ki ga proizvajajo varnostna vrata, in smo ga morali nemudoma preseliti na bolj oddaljene police.

Na četrtem mestu bi rad opozoril na **specifično obnašanje kompaktnih oziroma CD-ROM** plošč v postopkih deaktiviranja in aktiviranja. Knjižno gradiva, ki ima vgrajeno zaščito v hrbtu v obliki varovalne nitke, se zato pri deaktiviranju ter aktiviranju tesno prilagaja napravi za deaktiviranje oziroma aktiviranje. Kompaktna plošča pa je zaščitena s po dvema za pet centimetrov razmaknjenima varovalnima nitkama in se, če jo držimo v horizontalnem položaju, ne prilega dovolj tesno k napravi. Zato mora biti hitrost pomikanja tovrstnega gradiva preko naprave v postopkih deaktiviranja in aktiviranja nekoliko manjša kot pri knjižnem gradivu, sicer ostaja gradivo aktivno in sproža alarm pri izposoji ali pa ostaja neaktivirano pri vračanju.

Kot peto bi rad posredoval naša opažanja o gradivu, **ki je bilo poškodovano zaradi namena, da bi odstranili zaščito**. Kmalu po uvedbi elektronskega sistema za zaščito gradiva pred krajo smo na najbolj odmaknjenih

policah in prav tako za policami poleg knjig z že znanimi, klasičnimi poškodbami, našli tudi knjige z delno poškodovano zaščitno folijo in odstranjenimi nalepkami s črtno kodo. Pri nekaterih knjigah so bili z rezilom odstranjeni deli platnic, kjer so bile nalepljene črtne kode. Šlo je za poskus kraje, do same kraje pa zaradi različnih razlogov ni prišlo. V številnih drugih primerih pa smo našli samo ostanke odstranjenih črtnih kod, cele platnice brez knjižnega bloka ali pa iztrgane naslovne strani z rezervnimi črtnimi kodami. Glede na dejstvo, da je bila zaščitena vsaka šesta knjiga, je v teh primerih šlo za uspelo krajo, ki jo tudi elektronski sistem ni mogel zaznati.

Tudi po dveh letih od uvedbe elektronskega sistema za zaščito gradiva pred krajo odkrivamo povprečno tri do štiri primere tako poškodovanega gradiva ali ostanke ukradenih knjig. Kot posebej zanimivo navajam odkritje večjega števila najdenih trgovinskih črtnih kod, ki so bile izrezane iz posameznih številk dnevnega časopisja, ki ga sicer ne ščitimo pred krajo, zaradi česar sklepamo, da veliko uporabnikov povezuje sitem za zaščito gradiva s samimi črtnimi kodami.

Kot šesto bi rad izpostavil naše spoznanje, d**a je treba uvesti dodatne ukrepe za zaščito gradiva pred krajo**. To izhaja iz naših ugotovitev, da odkrijemo razmeroma majhno število poskusov kraje ob izhodu iz oddelka s sproženjem alarma, hkrati pa odkrijemo med policami veliko dokazov v obliki ostankov zlasti starejšega, nezaščitenega gradiva, ki je bilo ukradeno. Poleg tega pa je zaradi nekaterih že prej navedenih šibkih točk elektronskega sistema za varovanje gradiva pred krajo ogroženo tudi novo, že zaščiteno gradivo.

Zaradi specifične postavitve gradiva v prostem pristopu v treh slabo preglednih etažah smo ugotovili, da je treba poleg večje pozornosti osebja bolj varovati gradivo pred krajo ter uvesti vsaj še z dva ukrepa. Prvi od teh je **obvezna garderoba**, drugi pa **nadzor prostorov z video kamerami ali televizijo zaprtega kroga**.

S prvim ukrepom bi preprečili nevtraliziranje elektronskega sistema s pomočjo raznih magnetov in aluminijaste folije ter nezakonito odnašanje gradiva iz knjižnice v torbicah, kovčkih in plaščih.

UPRAVIČENOST INVESTICIJE

Z nadzorom manj preglednih prostorov z video kamerami, zadostovale bi verjetno že lažne kamere, pa bi preprečili večino klasičnih poškodb gradiva, kot so iztrgane strani, izrezane ilustracije, odstranjene priloge, in večino poskusov odstranitve elektronske zaščite z gradiva.

Da bi potrdili prvo splošno oceno, da je uvedba elektronskega sistema za varovanje gradiva pred krajo upravičila naša pričakovanja in da bi dokazali upravičenost dokaj visoke investicije, smo opravili sredi februarja 2000 preizkus prisotnosti gradiva na vzorcu 300 enot novejšega gradiva.

Tako smo izbrali med gradivom, postavljenim v prostem pristopu po sistemu univerzalne decimalne klasifikacije, skupine od 65 do 659. To so v našem primeru postavitve naslednje skupine:

65 Organizacija industrije, trgovine, prometa,
651 Pisarniška tehnika. Pisarniška dela,
654/655 Telekomunikacije. Tiskarstvo,
656 Transportne usluge. Promet. Pošta,
656.6 Pomorstvo,
657 Računovodstvo. Knjigovodstvo,
658 Organizacija podjetja,
659 Reklama. Informacije. Stiki z javnostjo.

Te skupine predstavljajo po statističnih kazalcih tisto gradivo, po katerem v naši knjižnici največ povprašujejo študentje na visokošolskih zavodih v Slovenski Istri.

Tako smo izbrali iz navedenih skupin prvih 100 enot gradiva po vrstnem redu nabave glede na inventarne številke v letu 1997, ko gradivo še ni bilo zaščiteno z elektronskim sistemom, nadalje 100 enot gradiva, ki je bilo nabavljeno leta 1998, ko je bilo gradivo zaščiteno približno devet mesecev, in 100 enot gradiva, ki je bilo nabavljeno leta 1999 in zaščiteno preko celega leta.

Rezultati preverjanja prisotnosti izbranega gradiva na polici oziroma

izposojenega na dom ali v čitalnico so:

- Od 100 knjig, nabavljenih v letu 1997 in deloma zaščitenih pred krajo v začetku marca 1998, je bilo prisotnih na polici ali izposojenih 78, manjkalo je 22 knjig.
- Od 100 knjig, nabavljenih v letu 1998 in pretežno zaščitenih pred krajo po marcu leta 1998, je bilo prisotnih na polici ali izposojenih 92, manjkalo je 8 knjig.
- Od 100 knjig, nabavljenih leta 1999 in v celoti zaščitenih pred krajo, je bilo prisotnih na polici ali izposojenih 98, manjkali sta 2 knjigi.

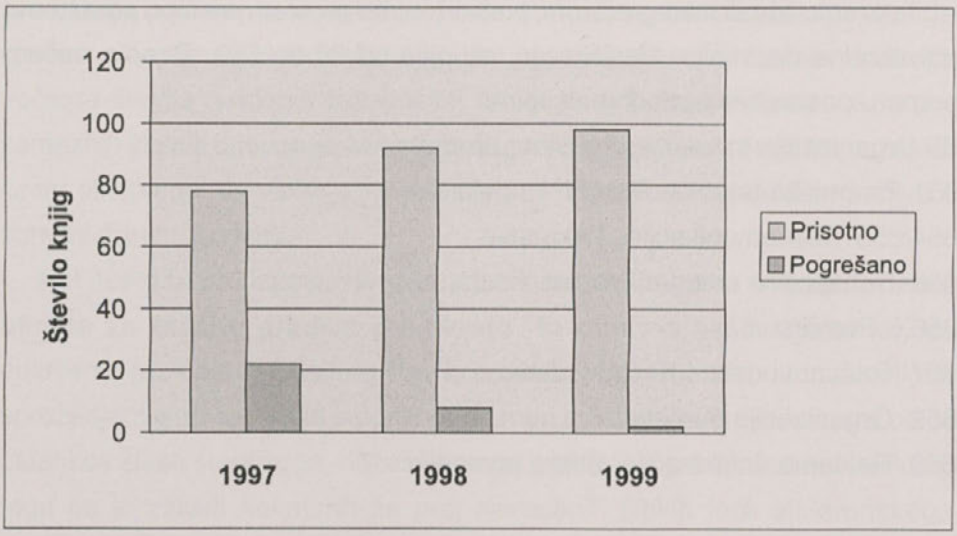

Rezultat preverjanja prisotnosti gradiva

Preizkus je bil opravljen na razmeroma majhnem, a po našem mnenju dovolj reprezentativnem vzorcu v oddelku, kjer prevladuje študijsko gradivo, ampak najbolj verodostojne podatke bomo dobili šele z inventuro vsega v zadnjih letih pridobljenega gradiva. Dobljeni rezultati pa že dovolj prepričljivo govorijo o učinkovitosti elektronskega sistema za zaščito gradiva pred krajo in o upravičenosti njegovega nakupa.

Iz dobljenih rezultatov lahko sklepamo, da sta dolžina obdobja, ko je bilo

gradivo zaščiteno, in količina zaščitenega gradiva v obratnem sorazmerju s številom ukradenega gradiva.

To navajanje naših izkušenj ob uvedbi elektronskega sistema za zaščito gradiva pred krajo bom zaključil z ugotovitvijo, da so se na sistem v veliki večini z razumevanjem odzvali tudi naši uporabniki in so se nanj razmeroma hitro privadili. Ko smo zavarovali gradivo pred nekontroliranim odnašanjem iz knjižnice in hkrati ponudili uporabnikom možnost zanesljive rezervacije gradiva, smo med osveščenimi uporabniki dosegli, da so spoznali, da smo gradivo zaščitili dobronamerno in predvsem v njihovo korist.

Tako se je v skladu z našimi pričakovanji povečal ugled celotne ustanove, kar so nam ob različnih priložnostih povedali tudi posamezni uporabniki. Verjetno bo takšno mnenje potrdila tudi širša anketa o kakovosti naših storitev, ki jo nameravamo opraviti med uporabniki v naslednji fazi.

KNJIGE IZ 16. STOLETJA V ZBIRKI RARA V OSREDNJI KNJIŽNICI SREČKA VILHARJA

Damjana Ivančič

UDK 027.022(497.4 Koper):094/099"15"

Izvleček

V prispevku so predstavljene knjige iz 16. stoletja, ki jih hrani Osrednja knjižnica Srečka Vilharja. Knjige so del obsežnejše zbirke redkih in dragocenih knjig Rara.

Knjige iz 16. stoletja sodijo med starejše ali antikvarne knjige. To so tiste, ki so nastale do približno leta 1820, dokler so knjige tiskali ročno. Prav knjige, ki so bile natisnjene v 16. stoletju, so posebne zaradi vloge, ki so jo imele v družbi in zaradi zunanje podobe. V tem stoletju je bila knjiga tesno povezana z versko-političnimi gibanji, ki so potekala v Evropi. Tudi njena zunanja podoba in struktura sta doživeli največ sprememb prav v 16. stoletju, ko je knjiga postopoma dobila današnjo podobo.

V zbirki je 32 enot ali 38 naslovov knjig. Prikazane so skozi glavne značilnosti knjige. O knjigah govori: njihov izvor ali pot, po kateri so prišle v knjižnico, avtorji, vsebina, jezik, tiskarji, založniki (kraj, leto izdaje), zunanje značilnosti knjige (format, vezava, načini številčenja, oblika tiskarskih črk, ilustracije) in ohranjenost.

Zbirka teh knjig je pomembna, saj predstavlja del kulturne dediščine mesta.

Sintesi

Le cinquecentine della raccolta Rara nella Biblioteca centrale Srečko Vilhar

Nel saggio sono presentate le cinquecentine della Biblioteca centrale Srečko Vilhar presenti nella raccolta Rara. Le cinquecentine si annoverano tra i cosiddetti libri antiquari, quelli cioè dati alle stampe fino all'anno 1820 circa quando i libri venivano ancora stampati manualmente. Le cinquecentine sono importanti per la loro immagine esteriore e per la loro grande importanza sociale. Nel Cinquecento infatti il libro era

molto legato ai movimenti politici e religiosi che in quel tempo sconvolgevano l'Europa. Anche la struttura e l'immagine esteriore del libro hanno subito grossi cambiamenti proprio in questo secolo in cui il libro ha acquisito la forma odierna.

La raccolta comprende 32 unità ovvero 38 titoli di libri. Le cinquecentine sono presentate nelle loro caratteristiche fondamentali quali la provenienza, l'autore, il contenuto, la lingua, la stampa, l'edizione (luogo, anno e data di pubblicazione), le caratteristiche esteriori (formato, legatura, paginazione, caratteri a stampa, illustrazioni) e il grado di conservazione.

La raccolta è molto importante perché fa parte del patrimonio culturale di Capodistria.

Starejše ali antikvarne knjige so pomemben del narodne in tudi svetovne kulturne dediščine. To so knjige, ki so nastale približno do leta 1820, potem so jih začeli tiskati mehansko in ne več ročno. Osnovna naloga knjižnic in ustanov, ki hranijo te knjige, je, da jih primerno uredijo, in sicer tako da bi bile informacije o njih čim bolj dostopne in uporabne, in da poskrbijo za njihovo pravilno hranjenje in varovanje.

Antikvarne knjige so pomemben vir za preučevanje vseh področij človekovega ustvarjanja, saj so dokument časa, v katerem so nastale. Dajejo neizmerne možnosti raziskovanja, ki posega na številna področja, kot so bibliologija, umetnostna zgodovina, obča kulturna zgodovina, sociologija kulture in številna druga.

Knjigo lahko razumemo kot predmet, ki nosi določeno sporočilo. Njena vsebina, njeni avtorji in vsi, ki so sodelovali pri njenem nastajanju, nam govorijo o njeni povezanosti s kulturnimi, političnimi in ekonomskimi gibanji v družbi.

Hkrati pa je knjiga tudi predmet - izdelek tiskarske delavnice in se nam kaže v svoji materialni podobi. Poznavanje materialnih delov knjige, kot so naslovna stran, tiskarske črke, papir, tehnike ilustriranja, način vezave, tiskarski in založniški znaki, nam omogoča spoznati knjigo, jo postaviti v določeno obdobje in jo povezati s krajem in delavnico, v kateri je nastala.

Knjiga pa ima še tretjo podobo, to je socialno, ki nam razkriva njen položaj, njeno moč in vsestransko uporabo v družbi.

Preučevanje knjige je zelo široko in vznemirljivo. Vsaka knjiga ima svojo pot in neštetо zgodb, skozi katere lahko odkrivaš resnice in različne obraze družbe in človeka. Zgodovina knjige nam odkriva prepletenost njene pojavnosti in njeno povezanost s svetom tehnike, ekonomije, politike, ideologije in umetnosti. Odkriva razsežnosti knjige, ki jih ob vsakdanjem srečanju z njo ne vidimo, saj jo največkrat doživljamo samo skozi njeno vsebino.

Knjige, ki so nastale v 16. stoletju, so posebne zaradi vloge, ki so jo imele v družbi, in tudi zaradi svoje zunanje podobe. Prav v tem stoletju je bila knjiga tesno povezana z versko-političnimi gibanji, ki so takrat potekala v Evropi. Reformacija in protireformacija sta bili boj za prevlado prav s knjigo in tiskano besedo.

Knjiga se prvič uveljavi kot orodje za komunikacijo. Ob tem je postalo izdajanje knjig (tiskarstvo in založništvo) gospodarska panoga, ki je že delovala po osnovnem ekonomskem principu večanja dobička. Tiskana knjiga je postala predmet, ki so ga lahko izkoristili vsi člani družbe in ki je pomagala širiti ali ožiti človekovo obzorje. Zato je izum tiskane knjige pomemben in revolucionaren korak v razvoju človeka in družbe. 16. stoletje pa je bilo tisto, v katerem se je prvič knjiga pokazala tudi kot dejavnik v demokratizaciji družbe.

Vsako obdobje je uveljavilo svoje posebnosti tudi v zunanji zgradbi knjige in največ zunanjih sprememb je doživela knjiga prav v 15. in 16. stoletju, v prvem obdobju po izumu tiska. Knjige, ki so bile natisnjene v prvi polovici 16. stoletja, so bile v osnovnih elementih še podobne inkunabulam. Današnjo podobo je dobila knjiga šele postopoma skozi celo 16. stoletje.

Osrednja knjižnica Srečka Vilharja hrani večje število knjig iz 16. stoletja, ki so del različnih zbirk. V zbirki Biblioteca Besenghi je 30 enot, v zbirki Biblioteca Civica je 13 enot. Ker še ni v celoti obdelan fond stare koprske mestne knjižnice (Biblioteca Civica) in fond Grisonijeve zbirke, predvidevamo, da je tudi nekaj knjig iz 16. stoletja še neobdelanih in neevidentiranih.

V nadaljevanju bodo predstavljene knjige iz 16. stoletja, ki so del večje zbirke Rara. Rara imenujemo zbirko redkih in dragocenih knjig. V njej so

knjige in drugo knjižnično gradivo, ki je zaradi različnih razlogov dragoceno in pomembno.

Zbirka je nastajala postopoma od začetkov knjižnice in jo še danes dopolnjujejo z izvodi knjig iz lastne zbirke (neobdelano gradivo, ki je shranjeno v skladiščih).

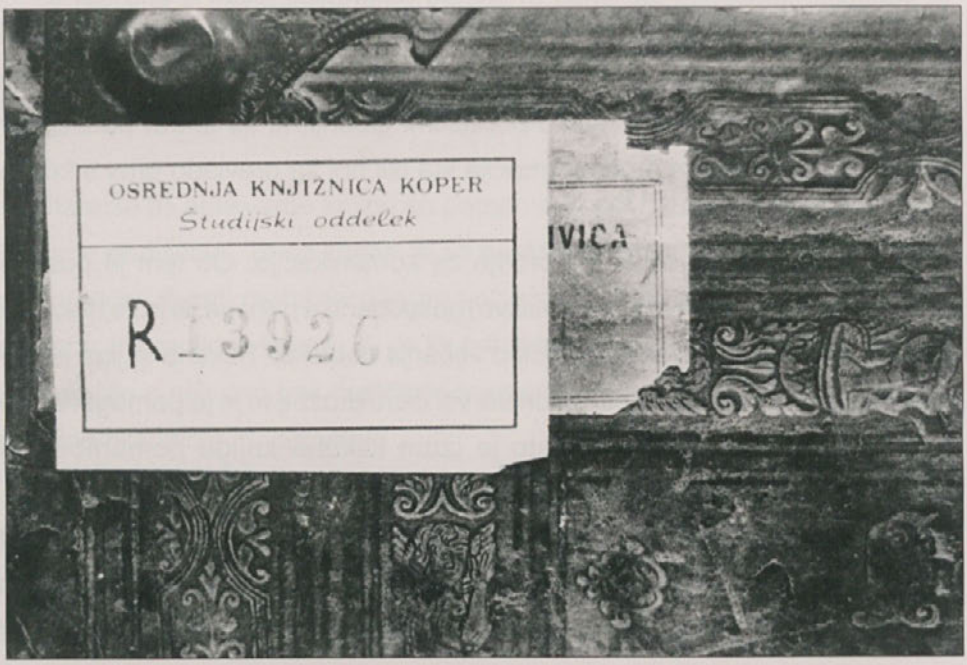

Tudi nalepke na knjigah govorijo o zgodovini knjižnice

Gradivo bi lahko ločili na nekaj skupin:

- inkunabule,
- glasbeni tiski - antifonariji,
- starejši tujejezični tiski iz 15., 16., 17. in 18. stoletja (knjige iz 19. stoletja so vključene v Študijski oddelek),
- starejši slovenski tiski do 19. stoletja in pomembnejši iz 20. stoletja,
- starejša periodika,
- rokopisi,
- drugo gradivo.

Zbirko je prvič obdelala bibliotekarka Domoznanskega oddelka Vilma Krapež. Gradivo je katalogizirala in izdelala listkovni abecedni imenski katalog. Nekatere bolj dragocene knjige so obdelane tudi vsebinsko, ker se zbirka redno predstavlja organiziranim skupinam obiskovalcev Domoznanskega oddelka. Večina tega gradiva je shranjena v ognjevarnih in zaklenjenih omarah. Vse je postavljeno po signaturah in po velikosti formatov.

Gradivo je v zbirko prišlo iz različnih fondov. Knjige so bile pred 2. svetovno vojno v lasti posameznikov (članov plemiških družin, izobraženih meščanov iz Kopra), večina knjig pa je iz fonda koprske mestne knjižnice (Biblioteca Civica) in iz fonda Zbirnega centra. Knjige v slovenskem jeziku so prišle v knjižnico po 2. svetovni vojni, ko so knjižničarji dali poseben poudarek zbiranju slovenskih knjig na terenu, saj jih na tem območju do takrat ni bilo veliko.

Nekatere dragocene slovenske knjige so prišle v knjižnico tudi iz drugih knjižnic v Sloveniji (NUK, Študijska knjižnica v Celju, knjižnica v Postojni).

Zbirka je za oddelek in knjižnico izrednega pomena, saj predstavlja dragocen del kulturne dediščine mesta in občine.

V zbirki je 32 enot ali 38 naslovov knjig iz 16. stoletja.

Abecedni seznam knjig:

- *APPIANUS, 2. stol.:* De bellis civilibus romanorum ... Venetiis, 1526,
- *BARONIUS, Caesar, 1538-1607: Mrtyrologium romanum ad novam ... Venetiis, 1587,*
- *BIBLIA, tu ie, vse svetu pismu, Stariga inu Noviga testamenta ... Wittemberg, 1584,*
- *CASSIODORUS, Flavius Magnus Aurelius, 490-583: Variarum.Libri ... Avgustae Vindelic,, 1533,*
- *CATECHISMO, cioe istruttione secondo ... Venetia, 1573,*
- *CATULLUS, Gaius Valerius, 84-54: Catullus, et in eum commentarius ... Venetiis, 1558,*
- *CICERO, Marcus Tullius, 106-43: Epistolarum familiarum, libri XVI... Venetiis, 1552,*
- *CICERO, Marcus Tullius, 106-43: M. T. Ciceronis officiorum.... Venetiis, 1554,*

- *CODICIS domini Iustiniani ... Venetiis, 1541,*
- DANTE, Alighieri, 1265-132: Dante con l'espositione di M. Bernardino Daniello ... Venetia, 1568,
- *DIONYSIUS Carthusianus:, 1402-1471: D. Dionysii Cartusiani In sancta ... Venetiis, 1569,*
- *ERASMUS, Desiderius, 1466-1536: Tomus primus Paraphraseon ... Basileae, 1556,*
- *GALENUS, Claudius, 129-199: Claudii Galeni de alimentorum facultatibus ... Parisiis, 1530,*
- *GELLIUS, Aulus, 123-180: Auli Gelli luculentissimi scriptoris Noctes Atticae. Lugduni, 1546,*
- *GREGORIUS, Nyssenus, o. 331-394: D. Gregorii Nyssae pontificis ... orationes duae... Patavij, 1550,*
- *HOMERUS: Homeri poetarum omnium principis Ilias ... Venetiis, 1537,*
- *MAIORAGIO, Marc'Antonio, 1514-1555: M. Antonii Maioragij Reprehensionum ... Mediolani, 1549,*
- *MATTIOLI, Pietro Andrea, 1500-1577: Herbár aneb Blynár ... V Starém meste Pražskem,1596,*
- *MOLETO, Gioseppe: Discorso universale di M. Gioseppe Moleto ... Venetia, 1564,*
- *MUZIO, Girolamo, 1496-1576: Il duello del Muzio Iustinopoletano ... In Venetia, 1585,*
- *NANNI Mirabello, Domenico, (16. stol.): Polyanthea, hoc est ... Venetiis, 1592,*
- *ODDI, Oddo, 1478-1558: Oddi de Oddis Patavini physici ac medici ... Venetiis, 1575,*
- *PETRARCA, Francesco, 1304-1374: Sonetti e canzoni ... In Vinegia, 1564,*
- *PONTANO, Giovanni, 1426-1503: Ioannis Ioviani Pontani opera omnia ...Venetiis, 1518,*
- *PONTANO, Giovanni, 1429-1503: Ioannis Ioviani Pontani. De aspiratione ... Venetiis, 1519,*
- *PROPERTIUS, Sextus Aurelius, 49-15: Sex. Propertius M. Antonii Mureti ... Venetiis, 1558,*

- *PTOLEMAIOS, Klaudios o. 100-178: La geografia di Claudio Tolomeo ... In Venetia, 1564,*
- *PTOLEMAIOS, Klaudios (o. 100-178):La seconda parte della Geografia di Tolomeo ... Venetia, 1597,*
- *RAVISIUS, Ioannes Textor Nivernensis, 1480-1524: Officinae Ioannis Ravisii ... Venetiis, 1537,*
- *RAVISIUS,Ioannes Textor Nivernensis, 1480-1524: Ioannis Ravisii Textoris... Venetiis, 1537,*
- *RUSCELLI, Geronimo, 1504-1566: Espositioni et introduttioni universali ... In Venetia, 1564,*
- SABELLICO, Marco Antonio, o. 1436-1506: Dell'historia Vinitiana ... In Vinegia, 1558,
- *TERENTIUS, Afer Publius, 195-159 pr.n.št.: P. Terentii Afri comoediae ...Venezia, 1553,*
- *TIBULLUS, Albius, 48-19: Tibullus M. Antonii Mureti ... Venetiis, 1558,*
- *VALERIUS, Maximus, 1. stol. pr.n.št.: Valerii Maximi dictorum, factorumq ...Venetiis, 1575,*
- *VALERIUS, Maximus, 1. stol. pr.n.št.: Valerii Maximi dictorum, factorumq ... Venetiis 1575,*
- *VERGILIUS, Polydorus, 1470-1555: Polydori Vergilii Urbinatis anglicae historiae ... Basileae, 1570,*
- *VIDA, Girolamo, 1563-1591: Il Sileno dialogo ... Insieme con le sue Rime ... Vicenza, 1589.*

Strnjeni zaključki o knjigah iz 16. stoletja iz te zbirke so prikazani skozi glavne značilnosti knjige. O knjigah govori: njihov izvor ali pot, po kateri so prišle v knjižnico, avtorji, vsebina, jezik, tiskarji, založniki (kraj, leto izdaje), zunanje značilnosti knjige (format, vezava, načini številčenja, oblika tiskarskih črk, ilustracije) in ohranjenost.

Izvor knjig

Večina knjig je bila del fonda stare koprske mestne knjižnice Bibliotece Civice, kar je razvidno iz žigov in drugih oznak v knjigah. Od 32 enot jih ima

25 žig Biblioteca Civica ali Biblioteca Comunale ali knjižne nalepke s signaturami iz te knjižnice. Nekatere od teh knjig pa so imele tudi druge lastnike. Med njimi so bili Francesco Barbabianca iz koprske družine Gravisi, Julius Borgarutius, družina Manzoni, Andrea Tommasich, Francesco Scopis in še dva lastnika, katerih imen se ne da razbrati. Kako je te knjige Biblioteca Civica pridobila, lahko le ugibamo. Iz zgodovine knjižnice, kolikor jo poznamo, vemo, da so ji posamezni meščani darovali svoje knjižnice. Knjige so bile prisotne v Kopru že v 15. in 16. stoletju. Imeli so jih v plemiških družinah in cerkvenih institucijah (cerkve, samostani).

Manj izvodov pa je v knjižnico prišlo od njene ustanovitve (1951) do danes. Samo 7 enot ima žig Študijske knjižnice Koper ali Mestne knjižnice Koper-Biblioteca Civica Capodistria ali Osrednje knjižnice Koper, kar nam pove, da njih lastnica ni bila stara Biblioteca Civica. Za nekatere tudi vemo, kako so prišle v knjižnico. Dalmatinovo Biblijo je knjižnica pridobila z zamenjavo v Antikvariatu Cankarjeve založbe v Ljubljani. Knjigo Codicis domini Iustiniani je podaril leta 1964 J. Rogerij oz. Ivan Regent. Knjigo Girolama Vide, ki je bila prej last znanega istrskega duhovnika Pietra Stancovicha, kar je razvidno iz exlibrisa v knjigi, je knjižnica pridobila z zamenjavo od dr. Ennia Sorte. Knjiga M. Sabellica pa je bila last Carmelle de Petris.

Knjige po avtorjih in vsebini

Avtorji in vsebine knjig govorijo o obdobju, v katerem so knjige nastale. Iz njih razpoznamo čas humanizma in renesanse 16. stoletja. Po vsebini so knjige z različnih področij: filozofije (1), teologije (5), prava (1), naravoslovja (1), medicine (2), literarne zgodovine in teorije (2), geografije (4), zgodovine (4) in leposlovne knjige (18).

Avtorji so iz obdobja grške in rimske antike. To so prevodi v latinščino ali italijanščino z obsežnimi komentarji humanistov iz 15. in 16. stoletja. Med grškimi in rimskimi avtorji so: Appian, Cicero, Galen, Gelius, Gregor iz Nise, Homer, Kasiodor, Katul, Ptolemej, Properc, Terenc, Tibul in Valerius.

Približno enako število je tudi sodobnih avtorjev iz 14., 15. in 16. stoletja: C. Baronio, Dante, Dionizij Kartuzijanski, N. Mirabello, M. Maioragio, P. A.

Mattioli, G. Moleto, G. Muzio, O. Oddi, F. Petrarca, G. Pontani, E. Rotterdamski, G. Ruscelli,. M. Sabellico, P. Vergilio in G. Vida.

Reformacija in protireformacija sta pustili sledi v dveh knjigah iz zbirke. V Ciceronovem delu Epistolae ad familiares sta skozi vso knjigo prečrtani imeni komentatorjev besedil P. Melanchthona in E. Rotterdamskega, ker sta bila v katoliških deželah na seznamu prepovedanih avtorjev. Tudi Dalmatinova Biblija je bila popravljena v času protireformacije. Predgovor v knjigi, v katerem je bil razložen protestantski nauk, so iztrgali in liste nadomestili s praznimi.

Za knjižnico in za območje občine so izredno pomembni trije tiski koprskih avtorjev iz 16. stoletja. To so dela pisatelja Girolama Muzia, prevajalca Andree Diva in pisatelja Girolama Vide. Pomemben in dragocen je tudi izvod Dalmatinove Biblije, ker je edini slovenski tisk iz tega obdobja, ki ga hrani knjižnica.

Knjige po jezikih

Pred letom 1500 je bila večina knjig v latinščini. V drugi polovici 16. stoletja pa se je povečalo število knjig v narodnih jezikih. V naši zbirki je 26 naslovov v latinščini, 10 v italijanščini, 1 v češčini in 1 v slovenščini. Vse knjige, ki so v narodnih jezikih, so izšle v drugi polovici 16. stoletja.

Tiskarji-založniki, kraji tiska, leto tiskanja

Tiskarstvo je bilo v 16. stoletju v največjem razcvetu. Vsako večje gospodarsko in kulturno središče je imelo eno ali več tiskarskih delavnic in trgovanje s knjigami je bil donosen posel. Večji tiskarji-založniki so prodajali knjige tudi v druge dežele. V zbirki so knjige iz desetih evropskih mest. 28 naslovov je bilo natisnjenih v Benetkah, 2 v Baslu in po 1 v Padovi, Milanu, Vicenzi, Parizu, Lyonu, Augsburgu, Wittenbergu in Pragi. Med tiskarji je več znanih imen. Dragoceni so tiski, ki so izšli iz tiskarske delavnice Alda Manuzia starejšega. Tiskarski znak Alda Manuzia ima 5 enot (ali 7 naslovov), ki pa so jih izdali Manuziovi nasledniki, sin Paolo in vnuk Aldo ter družabnik Andrea Torresani. V teh tiskih se prepozna značilnosti "aldin": tanek in gladek papir, tiskarske črke kurziva, čist in lep odtis črk. V vseh petih knjigah so ostala mesta za večje inicialke prazna.

Od drugih pomembnejših beneških tiskarjev sta v zbirki dva tiska Giovannija Grifia in en tisk Lucantonia Giuntija. Spadala sta med večje tiskarje. Tiskarska dejavnost družine Giunti je trajala do 18. stoletja. Drugi pomembni tiskarji so še Simone de Colines iz Pariza, Sebastien Gryphe iz Lyona in nasledniki Johanna Frobna iz Basla.

Leto tiskanja

Večina, to je 26 naslovov, je nastala v drugi polovici 16. stoletja, 12 pa v njegovi prvi polovici. Delo Lorenza Valle, ki je izšlo kot adligat in je tudi nepopolno, pa je nastalo leta 1481. Gre za fragment prvotiska, ki ni evidentiran v Gspan-Badaličevem seznamu inkunabul v Sloveniji. Zaradi izdaje in starosti je dragoceno delo Kasiodora iz leta 1533. Gre za primerek prve izdaje tega dela. Najstarješa knjiga v zbirki je Pontanovo delo iz leta 1518, ki jo je izdal Andrea Torresani v Benetkah.

Zunanje značilnosti knjig

Knjiga je prav v 16. stoletju dobila podobo, kot jo ima danes, in se je ločila od prvotiskov, ki so bili zelo podobni srednjevški knjigi. Iz zbirke, čeprav je kot vzorec premajhna, lahko prepoznamo splošne ugotovitve o zunanjih značilnostih knjig iz 16. stoletja.

Po formatu je večina knjig manjših. Od 32 enot je 1 knjiga v dvanajsterki (10-15 cm), 1 v folijo formatu, 9 v kvartu (28-38 cm), 21 pa v oktavu (15-28 cm), ki je bil najbolj pogost format v 16. stoletju.

Tudi v načinu številčenja prepoznamo navade, ki so jih imeli tiskarji v 16. stoletju.

Med 39 naslovi sta samo dva neštevilčena. Prvo je Appianovo delo iz leta 1526, ki so ga naknadno oštevilčili ročno. Drugo delo pa je adligat k Ptolemejevi Geografiji, in sicer Ruscellijevo delo, ki je neštevilčeno najbrž zato, ker so ob vezavi odrezali številke, saj sta ostali dve deli v knjigi številčeni. Za številčenje so uporabljene arabske številke. Od 37 naslovov ima 15 naslovov številčene strani, 17 pa liste. Pri vseh knjigah so začetni in končni listi, na katerih so tiskani uvodi, posvetilna pisma ali kazala, neštevilčeni.

Skoraj vse knjige imajo kustode in živo pagino. Kustode so v 37 naslovih, samo eden jih nima (Galen). Kustode so največkrat na obeh straneh listov, v nekaterih delih pa samo na zadnjem listu tiskovne pole ali pa na šestem ali osmem listu tiskovne pole.

Žive pagine nimajo samo trije naslovi (E. Rotterdamski, Gregorius in Maioragio).

Pokazalo se je, da so bile signature obvezen način označevanja tiskovnih pol v knjigah v 16. stoletju.Vsi naslovi v zbirki imajo tiskovne pole označene s signaturami, in sicer vsak del knjige (uvod, kazalo, posvetilno pismo, glavno besedilo) z različnimi. Običajno je označena samo prva polovica tiskovne pole, pri nekaterih pa tudi ena tretjina tiskovne pole (npr. 4 listi od šestih). Tiskovne pole so označene z malimi in velikimi tiskanimi črkami, listi v tiskovni poli pa z arabskimi številkami, pogosto tudi z oznakami ij-iiij. Prvi list v tiskovni poli je vedno označen samo s črko.

Več naslovov je brez registra kot z njim. 20 naslovov nima registra. Ta se največkrat nahaja na zadnji stran pred kolofonom.

Vezava

Za knjige iz 16. stoletja je značilno, da je vezava knjig potekala ločeno od tiskanja. Tiskarji so odpošiljali v knjigarne nevezane izvode. Vezali so jih kasneje lastniki. To se je dogajalo najbrž zato, ker je vezava pomenila prevelik strošek za založnika in tudi za kupca. Običajno je bilo, da so si premožnejši dali vezati knjige v dragocene in bogato okrašene materiale.

V naši zbirki je 18 enot vezanih v pergament, 4 v usnje, 4 v lepenko, 6 enot pa nima originalne vezave.

Najbolj dragoceno vezavo ima Mattiolijevo delo. Platnice knjige imajo za oporo lesene deščice in so oblečene v rjavo usnje, bogato okrašeno s slepim odtisom. Na platnicah so tudi ščitniki in dve zaponki. Na žalost so platnice močno poškodovane.

Posebno lepo vezavo imajo tudi dela Katula, Galena, Ptolemeja in Sabellica. Katulovo delo je izdal Paolo Manuzio v Benetkah. Vezana je v zelo lep in dober pergament. Hrbet ima okrašen s slepim odtiskom, v zlati barvi

pa so odtisnjena imena treh avtorjev. Knjiga ima zlate obreze in barvna kapitela. Vezava je enostavna, a zelo elegantna.

Galenovo delo je izdal Simone de Colines v Parizu. Vezana je v črno usnje. Platnici sta okrašeni z dvema okvirjema, narejenima s slepim odtiskom.

Ptolemejevo delo je izdal tiskar Giordano Ziletti v Benetkah. Vezana je v lep pergament, ima rdeče obarvane obreze in na hrbtu ročno napisan naslov. Ker vsebuje predvsem zemljevide, predstavlja poseben način vezave. Vsak zemljevid je vezan tako, da se v celoti razpre in ga ni težko brati tudi v sredini.

Sabellicovo delo je izdal Giovanni de Rossi v Benetkah. Vezano je v temno rjavo usnje. Okrašen ima samo hrbet z zlatimi okraski. Naslov na hrbtu je odtisnjen na rdečem usnju.

Med knjigami v zbirki so štiri, v katerih je vezanih več del. To je tudi značilno za vezave pri starejših knjigah. Največkrat gre za več del istega avtorja, istega založnika in za dela, ki so nastala v istem letu. Vsako delo pa ima svojo naslovno stran in številčenje.

Posebnost predstavlja delo Maioragia, ker ima privezani dve deli, ki sta različni tako po vsebini, avtorju, letu in kraju izida ter založniku. Predvidevamo lahko, da je to knjigo dal vezati šele lastnik, ostale tri pa že založnik.

Ilustriranje in okraševanje

Posebno poglavje v zgodovini knjige je njeno ilustriranje in okraševanje. Ilustracije v prvih tiskanih knjigah so delali z lesorezom, v 16. stoletju pa že z bakrorezom. V starejših knjigah je bilo običajno tudi okraševanje. Okraševali so inicialke, začetke in konce poglavij in naslovne strani ter pri tem uporabljali različne tiskarske okraske. Zelo pogosti okraski so bili: bršljanov list, okrasne letve, okvirji in različne vinjete.

V naši zbirki je ilustriranih samo 6 knjig: Dalmatinova Biblija, Dantejeva Božanska komedija, Mattiolijevo delo, Petrarcovi soneti in Ptolemejeva Geografija.

Med najlepše ilustrirane in okrašene knjige spada Mattiolijevo delo (D. Adam, Praga, 1596) in Ptolemejeva Geografija (G. Ziletti, Benetke,1564). Mattiolijev herbarij ima ilustrirane vse zdravilne rastline. Poleg tega pa je tudi

bogato okrašen z vinjetami in okrasnimi letvami. Ptolemejeva Geografija pa vsebuje 63 zemljevidov, okrašene inicialke in izredno lepo oblikovano besedilo z uporabo črk različnih oblik in velikosti ter z zaključevanjem poglavij.

Izredna v oblikovanju besedila je tudi knjiga Codicis domini Iustiniani (brez imena tiskarja, Benetke, 1541). Tiskana je v dveh barvah in v štirih kolonah, z glavnim besedilom na sredini in s komentarji okrog tega besedila. Med bogato ilustrirane knjige sodi tudi Dalmatinova Biblija (H. Krafft, Witenberg, 1584) s številnimi lesorezi.

V 16. stoletju se je uporaba gotice omejila le na nekatere germanske dežele in je bila veliko bolj razširjena antikva. Konec 16. stoletja pa se je uveljavila kurziva - aldina, ki jo je prvi uporabil Aldo Manuzio starejši. Knjige iz zbirke so natisnjen v antikvi in v kurzivi, marsikatera v obeh tipih črk.

Ohranjenost knjig

Ob popisu knjig sem bila pozorna tudi na njihovo ohranjenost. Na vseh knjigah so tipične poškodbe, ki nastanejo zaradi starosti in dolgotrajne uporabe. Najbolj pogosto je poškodovana vezava. Zaradi dolgotrajne uporabe so strgane platnice, knjižni blok je večkrat delno ali popolnoma ločen od platnic, prednji in zadnji spojni listi, ki so najbolj izpostavljeni, so velikokrat strgani in umazani. Papir je porumenel ali porjavel.

Več pa je tudi poškodb, ki so nastale zaradi nepravilnega hranjenja in malomarnosti. Nekatere knjige so uničene zaradi vlage in insketov, iz nekaterih pa so tudi izrezani deli listov. Med knjigami sta vsaj dve tako poškodovani, da bi ju morali restavrirati. To je Ptolemajeva Geografija in Oddijevo delo. Dve knjigi pa sta bili že restavrirani (Mattioli, Valerius).

Danes so knjige primerno shranjene v ognjevarni omari in je vsaka opremljena z varovalnim ovitkom.

KAKO STE ZADOVOLJNI Z NAŠO POTUJOČO KNJIŽNICO? ANALIZA VPRAŠALNIKA O DELOVANJU POTUJOČE KNJIŽNICE OSREDNJE KNJIŽNICE SREČKA VILHARJA

Anamarija Ivetac

UDK 021.65/.67(497.4 Koper)(049.5)

Izvleček

Avtorica obravnava razvoj Potujoče knjižnice Osrednje knjižnice Srečka Vilharja v Kopru od začetkov delovanja bibliobusa leta 1973 do leta 1998. Primerja statistične podatke glede na star in nov bibliobus. Prikazani so tudi načrti za prihodnost in statistični podatki za zadnjih 10 let delovanja. V drugem delu so prikazani rezultati raziskave o potujoči knjižnici in njenih uporabnikih. Potujočo knjižnico obiskujejo bralci različnih starosti in z različno izobrazbo. Od 21. leta je obisk ženskih anketirank večji od obiska moških anketirancev. Anketiranci si sposojajo vse vrste knjižnega in neknjižnega gradiva. Anketiranci si sposojajo leposlovne knjige ter poučne, strokovne in znanstvene knjige v razmerju 3:1 v prid leposlovju. 61% anketirancev je s potujočo knjižnico popolnoma zadovoljnih in celo 86% z njenim urnikom.

Sintesi

Siete soddisfatti della nostra Biblioteca itinerante? Analisi del questionario sull'attività della biblioteca itinerante della Biblioteca centrale Srečko Vilhar

L'autrice presenta lo sviluppo della Biblioteca itinerante della Biblioteca centrale Srečko Vilhar di Capodistria dall'introduzione di questo servizio nel 1973 fino all'acquisto del nuovo bibliobus nel 1998. Oltre a paragonare i dati statistici relativi al

funzionamento del vecchio e del nuovo bibliobus espone anche i piani futuri e i dati statistici relativi all'ultimo decennio. Nella seconda parte commenta i risultati del questionario: il bibliobus è frequentato da utenti con diverso grado d'istruzione ma soprattutto da giovani d'età scolare e pensionati. Gli utenti sono prevalentemente di sesso femminile. Gli utenti si prestano libri, serials, video e audiocassette: il rapporto è di 3 a 1 in favore della letteratura amena rispetto alla lettura per lo studio ed il lavoro. Il 61% degli intervistati si dichiara soddisfatto dei servizi del bibliobus e l'86% è soddisfatto del suo orario di visita.

UVOD

Članek obravnava razvoj Potujoče knjižnice Osrednje knjižnice Srečka Vilharja v Kopru, njeno poslovanje in rezultate dela. V drugem delu prispevka so prikazani rezultati izpeljane ankete med obiskovalci Potujoče knjižnice. Njen namen je bil ugotoviti, kako uporabniki ocenjujejo dejavnost potujoče knjižnice, ali so zadovoljni z njeno ponudbo in kje bi jo lahko še izboljšali. Na podlagi teh mnenj želimo izboljšali knjižnično dejavnost in jo še bolj približati uporabnikovim potrebam in zahtevam.

POTUJOČA KNJIŽNICA OSREDNJE KNJIŽNICE SREČKA VILHARJA KOPER

Razvoj potujoče knjižnice v Kopru

Kmalu po 2. svetovni vojni so nastale v koprski občini poleg Mestne knjižnice še nekatere javne knjižnice po vaseh, vendar so zaradi nestrokovnega delovanja in zaradi zastarelih fondov kmalu zamrle. Naslednji korak, s katerim se je poskušalo približati knjigo bralcem, so bili potujoči kovčki, ki pa se ravno tako niso obnesli zaradi volonterjev, ki so slabo opravljali svoje delo. Ena izmed oblik posredovanja knjige, ki se je ohranila, so šolske knjižnice, ki pa so v svojih začetkih delovanja slabo skrbele za obnavljanje knjižničnega

fonda. To stanje je pripeljalo takratno Študijsko knjižnico k iskanju novih možnosti za razširitev knjižnične mreže. Tako je prišlo do zamisli o ustanovitvi potujoče knjižnice.

Ta zamisel se je uresničevala dolgotrajno in temeljito. Kulturna skupnost je prispevala sredstva za nakup vozila, ostalo pa je morala Študijska knjižnica dati sama. Pri izbiri vozila se je bilo treba odločiti za tako, ki bo primerno terenu in številu bralcev. Vedeti je treba, da so vasi in zaselki na tem območju raztreseni in da so bili ponekod že skoraj prazni. Da pa bi bilo delo bibliobusa temeljito, je bilo treba zajeti tudi zaselke, kjer je bilo le nekaj hiš.

Leta 1973 se je Študijska knjižnica odločila, da bo bibliobus samostojen oddelek s svojim knjižnim fondom. Nabavljene so bile predvsem nove knjige, nekaj darov pa je prispevala Ljudska knjižnica Piran in Koper ter nekateri posamezniki. Območje delovanja prve bibliobusne službe v Sloveniji je zajemalo 83 vasi in zaselkov, to je bilo območje koprske, izolske, piranske in sežanske občine. Potencialne bralce je predstavljalo predvsem kmečko prebivalstvo in šolska mladina. Odrasli, zaposleni v mestih, so obiskovali mestne ljudske knjižnice. Prebivalstvo, ki je obiskovalo potujočo knjižnico, je bilo slovensko in italijansko. V nekaterih vaseh, ki so ostale prazne, so se naselili priseljenci iz drugih republik, ki so tudi pokazali zanimanje za knjigo. Zanje so bile nabavljene knjige v srbohrvaščini. Za tako specifično območje je bil zelo važen stik z ljudmi, saj je bilo treba ljudi ponovno zbližati s knjigo. To je veljalo predvsem za šolsko mladino, zato da bi tudi kot odrasli ostali bralci. Sprejem ni bil po vseh vaseh enak. Med najbolj hvaležnimi postajališči so bila takrat: Podgorje, Dekani, Rakitovec in Vinica, ki so imela že takrat visoko število obiskov. V nekaterih drugih vaseh se je bilo treba boriti za vsakega bralca, tako da je bilo treba knjige razkazovati, govoriti o njih in jih priporočati. Vsako vas so takrat obiskovali enkrat na štirinajst dni, s tem da je bil obisk bralcev na bibliobusu že od začetka zastonj, zato da bi pridobili čim več bralcev.

Po prvem letu delovanja je bibliobus razpolagal s 3.490 knjigami in je imel 2.350 vpisanih bralcev. Pri tem moramo povedati, da je treba bralce deliti na dve skupini: na redne oziroma aktivne bralce in občasne oziroma pasivne, ki so prišli v knjižnico le nekajkrat. V enem letu je bilo 12.000 obiskovalcev, ki

so si izposodili 22.000 knjig. Za obisk v potujoči knjižnici je značilno, da nekoliko upade v spomladanskem in poletnem času. Razmerje med mladino in odraslimi pa je 3:1.

Po prvih letih delovanja so načrtovali predvsem povečanje knjižničnega fonda in razširitev dejavnosti. Veliko se je pričakovalo tudi od obiskov po tovarnah.

V nadaljnjih letih je potujoča knjižnica z drugim bibliobusom, ki je deloval od leta 1981 pa do leta 1998, enkrat mesečno obiskovala 68 postajališčih, in sicer v občini Koper, Izola, Piran, Ilirska Bistrica in Sežana. Samo eno izposojevališče (Ankaran) je obiskovala dvakrat mesečno. Obiski so vključevali deset osnovnih šol, eno tovarno in en dom upokojencev. Fond knjig se je menjaval enkrat mesečno, tedensko pa se je dodajalo novitete. Uvedena je bila tudi knjiga vtisov, kamor bralci zapisujejo svoje vtise. Ti so večkrat bolj zgovorni kot statistika obiska in izposoje. Odrasli bralci so večkrat potožili, da so njihove matične knjižnice preveč oddaljene, prometne zveze pa neugodne, zato so toliko bolj veseli potujoče knjižnice in jo vsak mesec nestrpno pričakujejo. Starejši bralci običajno prepuščajo izbiro knjig knjižničarju, vedno pa želijo, da se jim izbere "nekaj lepega". Najraje pa prebirajo zgodovinske in družbene romane. Mlajši bralci pa najraje izbirajo svoje knjige sami, v družbi sosedov ali prijateljev. Le, če česa ne najdejo ali ne vedo, kaj bi brali, prosijo za pomoč. Najboljši mlajši in starejši bralci so bili vsako leto obdarjeni s knjižnimi nagradami. Tako so se v okviru možnosti trudili izboljšati ponudbo in pridobiti nove bralce.

Leta 1998 je Osrednja knjižnica Srečka Vilharja kupila nov, sodobno opremljen bibliobus, ki lahko vozi skoraj 5.000 enot knjižničnega gradiva. Bralci si lahko na novem bibliobusu poleg bogatejšega in pestrejšega izbora leposlovnih, strokovnih in poljudnoznanstvenih knjig izposojajo tudi avdio in video gradivo ter zgoščenke. Narejen je bil tudi ustrezen izbor knjig za pripadnike avtohtone italijanske narodnosti. Novo pridobljen prostor sodobnega bibliobusa pa je tako imenovana "mini čitalnica". Tu lahko bralci prebirajo dnevno časopisje ali listajo po knjigah, ki so pritegnile njihovo pozornost.

Če podrobno pregledamo opravljeno delo v prvem letu delovanja novega bibliobusa, ugotovimo, da je bibliobus obiskoval na območju občin Koper,

Izola, Piran, Ilirska Bistrica, Divača in Hrpelje-Kozina 63 postajališč, od tega 51 krajev, 11 osnovnih šol in 1 podjetje. Časovno so bile mesečne razporeditve prog naslednje: 5 dopoldanskih, ena celodnevna, ostale pa popoldanske. 1 kraj je bil obiskovan tedensko, 9 krajev na 14 dni, ostali kraji pa na 4 tedne oziroma enkrat mesečno.

Primerjava statističnih podatkov o starem in novem bibliobusu

V času od 1. 1. 1998 se je vpisalo 577 (193) novih članov, od tega 93 odraslih in 484 mladih. Vseh aktivnih članov pa je bilo 1.752 (1.129), od tega 378 odraslih in 1.374 mladih bralcev. Člani so obiskali potujočo knjižnico 9.958 (6.396) krat, od tega 3.006 (1.992) krat odrasli in 6.952 (4.404) krat mladi bralci. V tem obdobju je bilo izposojenih 35.851 (19.838) enot knjižničnega gradiva, in sicer odraslim bralcem 12.554 leposlovnih knjig in 1.825 poučnih in znanstvenih knjig; mladim bralcem pa 17.969 leposlovnih knjig in 3.503 poučnih in znanstvenih knjig.

V oklepajih so podatki, ki se nanašajo na leto 1997, ko je postajališča obiskoval še stari bibliobus, vendar se opazi, da se je število novih članov in število obiska povečalo, kar gre pripisati prostornejšemu, udobnejšemu in funkcionalnejšemu vozilu. Tudi bogatejša in pestrejša izbira knjižničnega gradiva v novem bibliobusu je naredila izjemen vtis na bralce potujoče knjižnice (toliko bolj, ker so prejšnja leta obiskovali te kraje s pol manjšim, nefunkcionalnim in že krepko obrabljenim vozilom). Ob boljših pogojih dela na novem bibliobusu so tudi knjižničarji lažje in z večjim zadovoljstvom opravljali naporno, a lepo delo potujočega knjižničarja.

Terenske ovire za novi bibliobus

Žal pa so zaradi velikosti novega vozila bila iz programa obiskov izpuščena štiri postajališča: Rakitovec, Zazid, Cetore in Hrvatini, predvsem zaradi neprimernih cest. Večina bralcev teh krajev obiskuje potujočo knjižnico na njim najbližjih postajališčih. S prebivalci najbolj oddaljenega in hkrati najtežje dostopnega kraja - Rakitovca pa potekajo dogovori o uvedbi kolekcijske knjižnice.

Načrti z novim bibliobusom

Zaradi omejenih finančnih sredstev se je bilo treba pri opremljanju novonabavljenega bibliobusa začasno odreči sodobni računalniški opremi. Evidenco bralcev in gradiva se beleži še vedno ročno s knjižnimi listki. Pri dajanju informacij o knjižnem gradivu si lahko pomagajo le s knjižnim katalogom, ki ima to slabo lastnost, da zastari že v trenutku, ko je natisnjen. Zato je Osrednja knjižnica Srečka Vilharja v Kopru med svoje programske naloge uvrstila tudi računalniško opremljanje bibliobusa, s čimer bo izposojanje knjižničnega gradiva preraslo v sodobno informacijsko dejavnost.

Statistični podatki potujoče knjižnice za leto 1999

V letu 1999 so bila postajališča nespremenjena in obiskana po vnaprej določenem urniku.

V tem obdobju se je vpisalo 345 novih članov, od tega 91 odraslih in 254 mladih bralcev. Vseh aktivnih članov je bilo 1.808, od tega 628 odraslih in 1.180 mladih.

Člani so v tem času obiskali potujočo knjižnico 9.542 krat, od tega 3.101 krat odrasli in 6.441 krat mladi bralci. V letu 1999 je bilo izposojenih 35.200 enot knjižničnega gradiva, in sicer odraslim bralcem 12.371 leposlovnih knjig, 1.984 poučnih in znanstvenih knjig ter 276 enot neknjižnega gradiva; mladim bralcem pa 16.497 leposlovnih knjig, 3.103 poučnih in znanstvenih knjig ter 969 enot neknjižnega gradiva.

V začetkih delovanja potujoče knjižnice je bilo treba veliko časa posvetiti načrtovanju dejavnosti ter izdelati podrobno analizo terena z natančnimi načrti postajališč, izdelati urnik in ob tem upoštevati razdalje postankov, čas, ko je največ krajanov doma, ter te obveščati o urniku vsaj 6 mesecev vnaprej.

Za uspešno delovanje bibliobusne službe je bilo treba v njenih začetkih zaposliti strokovno usposobljene, iznajdljive in požrtvovalne knjižnične delavce, ki so svoje znanje in ljubezen do knjige širili v kraje, kjer je bilo to potrebno.

Statistični podatki o dejavnosti potujoče knjižnice Osrednje Knjižnice Srečka Vilharja Koper v zadnjih desetih letih

Pokazatelji, ki nam kažejo uspešnost bibliobusne službe, so:

A) število aktivnih članov,

B) obisk,

C) izposoja.

Tabela 1: Aktivni člani koprske potujoče knjižnice v zadnjih desetih letih

Leto	Člani	Obisk	Izposoja na dom
1989	1.158	6.177	19.184
1990	1.371	7.430	22.805
1991	1.381	8.987	24.877
1992	1.612	9.138	26.839
1993	1.407	9.037	27.178
1994	1.382	8.080	26.225
1995	1.576	9.399	30.336
1996	1.297	8.477	25.339
1997	1.129	6.396	19.838
1998	1.752	9.958	35.851
1999	1.808	9.542	35.200

Opomba: Za aktivne člane se štejejo tisti bralci, ki knjižnico obiščejo vsaj enkrat v tekočem letu.

Leta 1989 se je število tistih izposojevališč, ki so bila slabo obiskana, zmanjšalo. Odprto pa je bilo novo izposojevališče na Kozini. V obdobju od aprila do oktobra je zaradi kadrovskih težav obiskoval izposojevališča šofer-evidentičar sam. Od oktobra do konca leta sta spet obiskovala izposojevališča dva delavca. Za vse osnovne šole in bolj frekventna izposojevališča so bile v tem času uvedene izkaznice, ki so bile opremljene z nalepkami o datumih prihodov bibliobusa, s katerimi so obveščali bralce.

Leta 1990 v obdobju od 21.1. do 28.2. potujoča knjižnica ni obiskovala bralcev zaradi šolskih počitnic in barvanja bibliobusa. V tem času je bil pregledan knjižni fond. Stare in poškodovane knjige so bile zamenjane in izločene,

manj poškodovane pa popravljene in na novo zavite. V tem letu so zaradi zanimanja uvedli novo postajališče v Sirčah. V avli Osrednje knjižnice Srečka Vilharja je bila pripravljena tudi razstava z naslovom "Prvi slovenski bibliobus". Za mlade bralce pa so bile izdelane priponke z likom beročega medvedka v mornarski majici.

Leta 1991 je potujoča knjižnica delovala po utečenem mesečnem razporedu. Do izpada prog ni prihajalo. Enkrat mesečno se je menjaval fond knjig in tedensko bogatil z novitetami. Delavca sta se udeležila sestanka potujočih knjižničarjev v Ljubljani, kjer so izmenjali izkušnje in zbrali podatke za pripravo novih normativov in standardov za potujoče knjižnice.

Leta 1992 je bibliobus obiskoval postajališča po programu. Postajališča je obiskoval sam šofer-evidentičar. Zaradi zamakanja so popravili strešna okna in kupili nove gume.

V letu 1993 je potujoča knjižnica obiskovala 77 krajev v petih občinah. Tudi v tem letu je enoto Potujoče knjižnice vodil šofer-evidentičar sam. Delo je bilo oteženo zaradi kvarjenja vozila, ki je bilo že dotrajano in zastarelo.

Leta 1994 je obiskovala potujoča knjižnica 80 krajev v petih občinah. Enoto sta vodila šofer-evidentičar in višja knjižničarka. Tudi tisto leto je bilo potrebno veliko sredstev nameniti za popravilo bibliobusa.

V letu 1995 je bibliobus obiskoval ravno tako 80 krajev. Enoto je vodil šofer-evidentičar sam. V tem letu je bilo veliko okvar na bibliobusu, zato se je Osrednja knjižnica Srečka Vilharja prvič prijavila na razpis Ministrstva za kulturo za nakup novega bibliobusa.

Leta 1996 je potujoča knjižnica obiskovala 77 krajev. Enoto je vodil šofer-evidentičar. Ker smo pridobili nekaj sredstev od občine Koper in nekaj od Ministrstva za kulturo, je bila naročena izdelava novega bibliobusa.

Leta 1997 je delo na dotrajanem bibliobusu še vedno opravljal šofer-evidentičar sam.

Decembra smo dobili nov bibliobus, ki ga je bilo treba opremiti. V tem času izposojevališča niso bila obiskana, kar se pozna tudi v statističnih podatkih.

V letu 1998 je prišlo zaradi večjega bibliobusa do sprememb postajališč.

Obiskovali so 63 izposojevališč, od tega 51 krajev, 11 osnovnih šol in 1 podjetje. 5 postajališč so obiskovali dopoldan, eno je bilo celodnevno, ostala pa popoldanska. Povečal se je vpis novih članov, obisk in izposoja na dom.

V letu 1999 ni prišlo do sprememb v postajališčih. Postajališča se je obiskovalo po utečenem programu. Izdelani so bili plakati za obisk potujoče knjižnice.

RAZISKAVA O POTUJOČI KNJIŽNICI V KOPRU

Opis problematike in namen raziskave

Potujočo knjižnico obiskujejo bralci različnih starosti in bralci z različno izobrazbo, ki imajo različne bralne in druge interese, potrebe in navade. Odločila sem se, da raziščem, kako so bralci potujoče knjižnice zadovoljni s ponudbo sedanjega bibliobusa Osrednje knjižnice Srečka Vilharja v Kopru, kako bi lahko še izboljšali ponudbo in koliko potujoča knjižnica s svojim fondom zadovoljuje različne bralne interese ter katera skupina bralcev glede na spol, starost in izobrazbo največkrat obišče potujočo knjižnico.

Opredelitev hipotez

Izhajala sem iz hipoteze, da potujočo knjižnico obiskujejo bralci z različno izobrazbo. Domnevala sem, da potujočo knjižnico obiskujejo predvsem šoloobvezni otroci in starejša populacija, manj pa zaposleni prebivalci, ki so že zaradi službe vezani na mesto in na ponudbe mestnih knjižnic. Predvidevala sem, da potujočo knjižnico obiskujejo med odraslim prebivalstvom predvsem ženske. Predpostavljala sem, da si bralci potujoče knjižnice izposojajo vse vrste knjižničnega gradiva. Ugotoviti sem želela tudi, če si bralci potujoče knjižnice izposojajo predvsem leposlovne knjige in manj strokovne.

Menila sem, da so obiski potujoče knjižnice zelo pomembni za njene uporabnike. Nadalje me je zanimalo, če so uporabniki s ponudbo potujoče knjižnice na splošno zadovoljni in ali bi si želeli imeti tudi potujočo knjižnico

kot informacijsko središče (internet, Cobiss, fotokopirni stroj, ...)

Metodologija dela

Podatke za raziskavo sem zbirala z anketiranjem. Statističo sem obdelala 150 anketnih vprašalnikov (ročno), kar je zahtevalo večkratno preštevanje, razvrščanje, analiziranje in interpretacijo rezultatov.

Anketni vprašalnik

Vprašalnik, ki so ga izpolnjevali bralci potujoče knjižnice, je vseboval dvajset vprašanj na treh straneh. Na začetku sem anketirancem razložila namen ankete. Vprašalnik je vseboval vprašanja izbirnega tipa s stopenjskimi lestvicami. Pri 8., 10., 11. in 12. vprašanju so imeli anketiranci možnost obkrožiti več odgovorov. 19. in 20. vprašanje sta bili vprašanji odprtega tipa.

Vsa vprašanja sem nanizala v smiselnem zaporedju. Na začetku sem postavila anketirancem splošna vprašanja (spol, starost, kategorija uporabnikov in izobrazba). Pri analizi odgovorov sem ugotovila, da nekatera vprašanja niso bila ravno dobro formulirana in da bi jih bilo treba natančneje opredeliti. V zadnjem in predzadnjem vprašanju so imeli anketiranci možnost navajati svoje predloge in pripombe.

UGOTOVITVE IN REZULTATI RAZISKAVE

Postavljena hipoteza, da potujočo knjižnico obiskujejo bralci z različnimi izobrazbami, se je potrdila. Med anketiranci je bilo 86% bralcev z osnovnošolsko izobrazbo (tu so vključeni tudi otroci, ki še vedno obiskujejo osnovno šolo in odrasli, ki imajo samo osnovnošolsko izobrazbo), 57% bralcev s poklicno izobrazbo, 34% s srednješolsko izobrazbo (tu so ravno tako vključeni dijaki, ki še vedno obiskujejo srednjo šolo, in odrasli, ki so že zaposleni), 12% z višješolsko izobrazbo, 7% z visokošolsko izobrazbo ter 1 bralec pod skupino "ostalo".

Tabela 2: Anketiranci glede na izobrazbo in spol

Izobrazba	Moški	%	Ženske	%	Skupaj	%
Nepopolna oš	1	33	2	67	3	100
Osnovna šola	26	30	60	70	86	100
Poklicna šola	3	43	4	57	7	100
Srednja šola	11	32	23	68	34	100
Višja šola	2	17	10	83	12	100
Visoka šola	2	29	5	71	7	100
Ostalo	/	/	1	100	1	100
Skupaj	45	30	105	70	150	100

LEGENDA: Nepopolna oš= nepopolna osnovna šola

Predvidena hipoteza, da potujočo knjižnico obiskujejo predvsem šoloobvezni otroci in starejša populacija, manj pa zaposleni prebivalci, ki so že zaradi službe vezani na mesto in na ponudbe mestnih knjižnic, se je pokazala ustrezna, saj je bilo med anketiranci 76 osnovnošolcev, 10 srednješolcev, 3 študenti ter 11 upokojencev, 5 gospodinj in 4 brezposelni. Zaposlenih anketirancev je bilo 36, 3 so bili iz skupine svobodnih poklicev ter 2 kmeta.

Tabela 3: Anketiranci glede na kategorijo uporabnikov in spol

Kategorije	Moški	%	Ženske	%	Skupaj	%
Osnovnošolci	24	32	52	68	76	100
Srednješolci	2	20	8	80	10	100
Študenti	1	23	2	67	3	100
Zaposleni	9	25	27	75	36	100
Brezposelni	/	/	4	100	4	100
Sam. obrtniki	/	/	/	/	/	/
Kmetje	/	/	2	100	2	100
Svobodni poklici	2	67	1	33	3	100
Gospodinje	/	/	5	100	5	100
Vojaki	/	/	/	/	/	/
Upokojenci	7	64	4	36	11	100
Skupaj	45	30	105	70	150	100

Legenda: Sam. obrtniki = samostojni obrtniki

Pri hipotezi, da obiskuje potujočo knjižnico med odraslim prebivalstvom predvsem ženske, se je pokazalo, da so bila predvidevanja pravilna, saj je bil od 21. leta obisk ženskih anketirank večji od obiska moških anketirancev (tabeli 4,5).

Tabela 4: Anketiranci potujoče knjižnice glede na spol

Spol	Število anketirancev	%
Moški	45	30
Ženski	105	70
Skupaj	150	100

Tabela 5: Anketiranci potujoče knjižnice, analiza glede na starost in spol

Starost	Moški	%	Ženske	%	Skupaj	%
7 - 14	24	36	43	64	67	100
15 - 20	2	11	17	89	19	100
21 - 25	1	33	2	67	3	100
26 - 30	1	17	5	83	6	100
31- 40	2	8	22	92	24	100
41 - 50	6	55	5	45	11	100
51 - 60	4	36	7	64	11	100
61 - 70	4	57	3	43	7	100
Nad 70	1	50	1	50	2	100
Skupaj	45	30	105	70	150	100

Naslednja hipoteza, da si bralci potujoče knjižnice izposojajo vse vrste knjižnega in neknjižnega gradiva, se je potrdila, saj le 13% anketirancev ne uporablja avdiokaset, videokaset in zgoščenk ter 13% anketirancev ne uporablja mini čitalnice, ostali pa si izposojajo tako knjižno kot neknjižno gradivo. Tabele (6,7,8).

Tabela 6: Kako so anketiranci zadovoljni s ponudbo knjig na novem bibliobusu, analiza glede na starost

Starost	A	%	B	%	C	%	Skupaj	%
7 - 14	49	73	18	27	/	/	67	100
15 - 20	10	53	8	42	1	5	19	100
21 - 25	2	67	1	33	/	/	3	100
26 - 30	2	33	3	50	1	17	6	100
31 - 40	15	63	9	37	/	/	24	100
41 - 50	5	46	4	36	2	18	11	100
51 - 60	3	27	7	64	1	9	11	100
61 - 70	4	57	3	43	/	/	7	100
Nad 70	2	100	/	/	/	/	2	100
Skupaj	92	61	53	35	5	4	150	100

Legenda: A= zelo zadovoljen, B= zadovoljen, C= delno zadovoljen

Tabela 7: Zadovoljstvo anketirancev s ponudbo avdiokaset, videokaset in zgoščenk, analiza glede na starost

Starost	A	%	B	%	C	%	D	%	E	%	Skupaj	%
7 - 14	30	45	24	36	9	13	3	4	1	2	67	100
15 - 20	6	32	9	47	1	5	3	16	/	/	19	100
21 - 25	/	/	1	33	1	33	/	/	1	34	3	100
26 - 30	1	17	1	17	/	/	1	17	3	49	6	100
31 - 40	5	21	7	29	6	25	2	8	4	17	24	100
41 - 50	1	9	7	64	1	9	/	/	2	18	11	100
51 - 60	1	9	3	27	/	/	1	9	6	55	11	100
61 - 70	2	29	2	29	2	29	/	/	1	13	7	100
Nad 70	/	/	/	/	/	/	/	/	2	100	2	100
Skupaj	46	31	54	36	20	13	10	7	20	13	150	100

Legenda: A= zelo zadovoljen, B= zadovoljen, C= delno zadovoljen, D= nisem zadovoljen, E= ne uporabljam

Tabela 8: Zadovoljstvo anketirancev z mini čitalnico in njeno ponudbo, analiza glede na starost

Starost	A	%	B	%	C	%	D	%	E	%	Skupaj	%
7 - 14	43	64	20	30	3	5	/	/	1	1	67	100
15 - 20	8	42	10	53	/	/	/	/	1	5	19	100
21 - 25	/	/	1	33	/	/	1	33	1	34	3	100
26 - 30	1	17	3	50	2	33	/	/	/	/	6	100
31 - 40	8	33	9	38	/	/	/	/	7	29	24	100
41 - 50	4	36	6	55	/	/	/	/	1	9	11	100
51 - 60	1	9	6	55	/	/	/	/	4	2	36	100
61 - 70	3	43	1	14	/	/	/	/	3	43	7	100
Nad 71	/	/	1	50	/	/	/	/	1	50	2	100
Skupaj	68	45	57	38	5	3	1	1	19	13	150	100

Legenda: A= zelo zadovoljen, B= zadovoljen, C= delno zadovoljen, D= nisem zadovoljen, E= ne uporabljam

Pokazalo se je, da je 61% anketirancev s ponudbo knjig zelo zadovoljnih, s ponudbo avdiokaset, videokaset in zgoščenk pa je zelo zadovoljnih le 31%, medtem ko je s ponudbo mini čitalnice zelo zadovoljnih 45% vseh anketirancev.

Pri naslednji hipotezi, da si izposojajo na potujoči knjižnici predvsem leposlovne knjige in manj strokovne, so pokazali rezultati ankete naslednje: anketiranci si izposojajo leposlovne knjige ter poučne, strokovne in znanstvene knjige v razmerju 3 : 1 v prid leposlovju. Pri tem vprašanju so imeli možnost obkrožiti več odgovorov (tabela 9).

Tabela 9: Katere knjige anketiranci najraje berejo, analiza glede na starost

Starost	A	B	C	D	E	F	G	H	Skupaj	%
7 - 14	33	15	19	12	9	/	14	4	106	37
15 - 20	7	2	10	3	3	3	3	3	3	12
21 - 25	2	1	3	1	/	/	2	2	11	4
26 - 30	2	3	3	/	/	/	1	30	12	4
31 - 40	8	9	11	4	2	1	8	6	49	17

41 - 50	4	3	6	1	3	3	4	5	29	10
51 - 60	3	6	7	1	2	1	8	5	33	11
61 - 70	2	2	1	/	/	1	4	1	11	4
Nad 70	/	1	/	/	/	/	1	2	4	1
Skupaj	61	42	60	22	19	9	45	31	289	100

Legenda: A= pustolovske, B= kriminalke, C= ljubezenske, D= znanstveno-fantastične, E= pravljice, F= poezija, G= poučne, H= strokovne in znanstvene knjige

Hipotezo, da se je obisk na novem bibliobusu povečal zaradi bogatejšega in pestrejšega izbora knjižnega gradiva, kaže ravno tako tabela 6, kjer je 61% anketirancev odgovorilo, da je s ponudbo knjig zelo zadovoljnih, 35% zadovoljnih in 4% delno zadovoljnih. Dejstvo je, da je bilo na prejšnjem bibliobusu približno 2.500 knjig, na novem pa približno 5.000 enot knjižnega gradiva, torej se je število knjig podvojilo.

Hipoteza, da so člani potujoče knjižnice pridni bralci, se je tudi potrdila, saj se je pokazalo, da 47% anketirancev prebere več kot 20 knjig na leto, 23% jih prebere 11-20, 22% jih prebere 6-10 in nazadnje 8% bralcev prebere 1-5 knjig letno. Rezultati kažejo, da je več kot polovica dobrih bralcev, vseeno pa bi se veljalo potruditi pri tistih, ki preberejo le 1-5 knjig na leto.

Tabela 10: Število prebranih knjig na leto, analiza glede na starost

Starost	1 - 5	%	6 -10	%	11 - 20	%	Več	%	Skupaj	%
7 - 14	4	6	17	25	14	21	32	48	67	100
15 - 20	2	11	2	11	9	47	6	32	19	100
21 - 25	/	/	3	100	/	/	/	/	3	100
26 - 30	/	/	2	33	2	33	2	34	6	100
31 - 40	4	17	4	17	5	21	11	46	24	100
41 - 50	1	9	1	9	3	27	6	55	11	100
51 - 60	1	9	1	9	1	9	8	73	36	100
61 - 70	/	/	3	43	1	14	3	43	7	100
Nad 71	/	/	/	/	/	/	2	100	2	100
Skupaj	12	8	33	22	35	23	70	47	150	100

Tabela 11: Zakaj anketiranci obiskujejo potujočo knjižnico, analiza glede na starost

Starost	A	%	B	%	C	%	D	%	E	%	Skupaj	%
7 - 14	52	78	11	16	2	3	7	10	8	12	80	/
15 - 20	13	68	5	26	/	/	3	16	4	21	25	/
21 - 25	3	100	/	/	/	/	/	/	/	/	3	/
26 - 30	6	100	1	17	/	/	/	/	/	/	7	/
31 - 40	16	67	1	4	1	4	/	/	10	42	28	/
41 - 50	10	91	1	9	3	27	/	/	1	9	15	/
51 - 60	9	82	2	18	/	/	1	9	2	18	14	/
61 - 70	4	57	3	43	1	14	/	/	/	/	8	/
Nad 71	1	50	1	50	/	/	/	/	/	/	2	/
Skupaj	114	62	25	14	7	4	11	6	25	14	182	100

Legenda: A= izposoja knjig, revij, kaset; B= preživljanje prostega časa, C= druženje z vaščani in knjižničarji, D= prostor za branje, E= prostor za pridobivanje novega znanja

Na vprašanje, zakaj obiskuješ potujočo knjižnico, so odgovarjali: 62% zaradi izposoje knjig, revij in kaset, 14% zaradi preživljanja prostega časa, ravno tako 14% zaradi pridobivanja novega znanja, 6%, ker je to prostor za branje in 4%, ki pridejo tudi zaradi druženja z vaščani in knjižničarji.

Naslednja hipoteza, da so obiski potujoče knjižnice redni na ustreznih postajališčih in pomembni za njene uporabnike, se je tudi potrdila, saj je 86% anketirancev odgovorilo, da jim urnik potujoče knjižnice ustreza, 12% delno ustreza in 2% ne ustreza (tabela 12).

Tabela 12: Kako uporabnikom ustreza urnik potujoče knjižnice, analiza glede na starost

Starost	Da	%	Ne	%	Delno	%	Skupaj	%
7 - 14	54	81	1	1	12	18	67	100
15 - 20	16	84	1	5	2	11	19	100
21 - 25	2	67	/	/	1	33	3	100
26 - 30	6	100	/	/	/	/	6	100

31 - 40	22	92	/	/	2	8	24	100
41 - 50	10	91	/	/	1	9	11	100
51 - 60	11	100	/	/	/	/	11	100
61 - 70	7	100	/	/	/	/	7	100
Nad 71	2	100	/	/	/	/	2	100
Skupaj	130	86	2	2	18	12	150	100

Pri ugotavljanju, ali so zadovoljni s postajališči, jih je kar 98% odgovorilo pritrdilno, 1% delno ustreza in 1% ne ustreza. To se kaže v tabeli 36 in v odgovorih na 19. vprašanje, kjer so odgovarjali, da pripelje bibliobus knjige praktično na dom, nekateri pa so predlagali tudi večje število obiskov na mesec, kar opozarja na veliko priljubljenost in potrebo po taki obliki sprejemanja kulture.

Zadnja hipoteza, da so uporabniki potujoče knjižnice z njeno ponudbo na splošno zadovoljni, vendar bi si želeli imeti tudi potujočo knjižnico kot informacijsko središče (internet, COBISS, fotokopirni stroj), se je pokazala kot zelo zanimiva, saj je 33% tistih, ki bi radi uporabljali internet na potujoči knjižnici, 29% tistih, ki te potrebe ne čutijo, in 38% tistih, ki interneta ne znajo uporabljati, kar kaže tudi na potrebo po izobraževanju (tabela 13)

Tabela 13: Kaj menijo anketiranci o uporabi interneta na potujoči knjižnici, analiza glede na starost

Starost	Da	%	Ne	%	Ne uporabljam	%	Skupaj	%
7 - 14	30	45	20	30	17	25	67	100
15 - 20	11	58	4	21	4	21	19	100
21 - 25	2	67	/	/	1	33	3	100
26 - 30	1	17	1	17	4	66	6	100
31 - 40	1	4	10	42	13	54	24	100
41 - 50	3	28	4	36	4	36	11	100
51 - 60	2	18	2	18	7	64	11	100
61 - 70	/	/	2	29	5	71	7	100
Nad 71	/	/	/	/	2	100	2	100
Skupaj	50	33	43	29	57	38	150	100

Tabela 14: Ali bi želeli anketiranci distop do seznama knjig potujoče knjižnice in popisa vseh knjig v Sloveniji, analiza glede na starost

Starost	Da	%	Ne	%	Ne vem	%	Skupaj	%
7 - 14	34	51	12	18	21	31	67	100
15 - 20	16	84	1	5	2	11	19	100
21 - 25	2	67	1	33	/	/	3	100
26 - 30	3	50	1	17	2	33	6	100
31 - 40	9	38	8	33	7	29	24	100
41 - 50	9	82	2	18	/	/	11	100
51 - 60	7	64	2	18	2	18	11	100
61 - 70	2	29	1	14	4	57	7	100
Nad 71	1	50	/	/	1	50	2	100
Skupaj	83	55	28	19	39	26	150	100

Pri analizi tabele 14 se je pokazalo, da bi želeli dostop do seznama knjig potujoče knjižnice in popisa vseh knjig v Sloveniji (COBISS-a) 55% anketirancev, 19% te možnosti ne potrebuje in 26% se ni znalo odločiti. Rezultati kažejo na potrebo, da bi radi tudi na potujoči knjižnici imeli pregled knjižnega gradiva ter informacije, kako bi do tega gradiva lahko prišli.

Tabela 15: Aanketiranci menijo, da bi potujoča knjižnica morala imeti fotokopirni stroj, analiza glede na starost

Starost	Da	%	Ne	%	Ne vem	%	Skupaj	%
7 - 14	35	52	18	27	14	21	67	100
15 - 20	10	53	3	16	6	32	19	100
21 - 25	2	67	1	33	/	/	3	100
26 - 30	2	33	/	/	4	67	6	100
31 - 40	7	29	12	50	5	21	24	100
41 - 50	7	64	2	18	2	18	11	100
51 - 60	6	55	4	36	1	9	11	100
61 - 70	/	/	/	/	7	100	7	100
Nad 71	/	/	/	/	2	100	2	100
Skupaj	69	46	40	27	41	27	150	100

Pri tabeli 15 so se anketiranci za potrebe fotokopirnega stroja odločili s 46% za, 27% z ne in 27% anketirancev se ni znalo odločiti. Pri zadnjem vprašanju, kaj bi na potujoči knjižnici spremenili, so se pojavljali tudi predlogi o uporabi interneta in fotokopirnega stroja.

ZAKLJUČEK

Raziskava je pokazala, da so se predvidene hipoteze v glavnem potrdile. Predvidevanja so bila postavljena glede na štiriletno opravljeno delo na potujoči knjižnici in glede na poznavanje bralcev potujoče knjižnice.

Knjiga se torej kaže kot naše vsakdanje življenje, še naprej dovolj atraktivna, potrebna in koristna, čeprav se je v zadnjem času marsikaj spremenilo na račun novih medijev, ki povečujejo svoj obseg in vpliv (Isac Asimov).

POVZROČITELJI POŠKODB NA KNJIŽNIČNEM GRADIVU IN NEKAJ NAPOTKOV ZA PREVENTIVNO ZAŠČITO GRADIVA

Ivan Marković

UDK 025.85

Izvleček

Knjižničarji se velikokrat znajdejo pred dvema med seboj težko združljivima nalogama: kako uporabniku ponuditi čim več gradiva na eni strani in na drugi, kako gradivo čim bolj zaščititi in zavarovati. Vzroki za poškodbe gradiva so lahko notranji oziroma vezani na zgradbo papirja in druge elemente, ki sestavljajo knjigo, in zunanji. Zunanji vzroki so lahko kemično-fizični (vlaga, temperatura, svetloba, kislost, onesnaženost zraka) ali biološki (mikroorganizmi, insekti, sesalci). Poškodbe gradiva lahko preprečujemo na dva načina: s prenosom vsebine na druge nosilce informacij ali pa z zaščito originalne oblike zapisa.

V vsaki knjižnici bi morali imeti izdelan načrt varovanja gradiva, ki bi med drugim moral vsebovati tudi točna navodila varovanja v primeru požara, poplav, kraj ipd.

Idealne pogoje za hranjenje gradiva je skoraj nemogoče zagotoviti. Doseči pa moramo vsaj, da sta temperatura in vlažnost čim stalnejša. Prispevek zaključujejo nekatera navodila v zvezi s fotokopiranjem in razstavljanjem dragocenega gradiva.

Sintesi

Cause di danni al materiale bibliografico e come prevenirli

I bibliotecari si trovano spesso difronte ad un compito contraddittorio: offrire e usare quanto più il materiale bibliografico e allo stesso tempo cercare di preservarlo

per le future generazioni. I danni al materiale possono essere interni ovvero legati alla struttura della carta e degli altri elementi che costituiscono il libro oppure esterni. I fattori esterni posso essere di natura chimico-fisica (umidità, temperatura, luce, acidità, inquinamento atmosferico) o biologica (microorganismi, insetti, mammiferi). Per prevenire i danni al materiale possiamo operare in due modi: trasferire il contenuto del documento su di un altro media oppure tutelare il documento originale. Ogni biblioteca dovrebbe elaborare un piano per la tutela del materiale con precise indicazioni su come comportarsi in caso di incendio, perdite o infiltrazioni d'acqua, furti ecc. E' praticamente impossibile creare le condizioni ottimali per preservare tutti i tipi di materiale. Bisogna cercare di assicurare una temperatura ed umidità relativa quanto più costanti. L'articolo chiude con alcune indicazioni riguardo all'attività di fotocopiatura e l'allestimento di mostre del materiale prezioso.

UVOD

Na področju varovanja in zaščite gradiva se knjižničarji srečujemo z dvema med seboj navidezno nezdružljivima problemoma: kako ugoditi zahtevam po vedno večji uporabi in dostopnosti gradiva in kako čim bolj zaščititi in obvarovati gradivo pred obrabo in krajo.

Bolj kot v arhivih ali drugih zavodih je problem pereč prav v knjižnicah, kjer je uporaba in obraba gradiva mnogo večja. Poleg tega so se v knjižnicah v zadnjih letih pokazale tudi nekatere negativne posledice prostega pristopa, ki se kažejo predvsem v večji obrabi in odtujevanju knjižničnega gradiva. Knjižničarji smo se tako znašli ujeti v lastni pasti, med željo po čim večjem pretoku in izposoji gradiva in čim večjem številu uporabnikov in med potrebo po ohranjanju gradiva pred poškodbami in odtujitvijo.

V tem prispevku bom nakazal glavne nevarnosti, ki prežijo na knjižnično gradivo in načine, kako te preprečiti in knjižnično gradivo čim bolj obvarovati.

Obravnaval bom predvsem knjige (torej papir kot medij oz. nosilec zapisa), saj so te v knjižnicah še vedno najštevilnejše.

DEJAVNIKI TVEGANJA IN VZROKI POŠKODB

Dejavnike tveganja oz. poškodbe papirja lahko razdelimo na:

- notranje in
- zunanje.

Notranji dejavniki so tisti, na katere ne moremo neposredno vplivati. To je zgradba papirja, ki je odvisna od postopka izdelave.

Na zunanje vzroke pa lahko vplivamo in tako preprečimo poškodbe in preventivno varujemo gradivo.

Notranji vzroki

Ročno izdelan papir, kot so ga izdelovali v času od prvotiskov (inkunabule - 15. stoletje) do začetkov industrijske proizvodnje (18. stoletje), je najkakovostnejša in najobstojnejša pisna podlaga, ker vsebuje čisto celulozo, ki je kemično stabilna snov.

Industrijsko izdelan papir pa vsebuje lesena vlakna, ki zaradi strojnega postopka izgubijo svoje mehanske lastnosti. Pri še novejših postopkih priprave papirja pa so v papirni masi še številne druge primesi, ki negativno vplivajo na obstojnost papirja. Na kakovost papirja vplivajo poleg tega še drugi dejavniki, kot je tehnološki proces, kemične lastnosti primesi, čistost vode itn. Posledica tega je, da je kakovost sodobnega papirja zelo slaba oz. mnogo slabša od ročno izdelanega papirja. Zato so novejše knjige manj obstojne kot starejše.

Zunanji vzroki

Na kakovost in obstoj papirja odločilno vplivajo tudi zunanji dejavniki, kot so mikroklimatske razmere hranjenja, svetloba, onesnaženost okolja in drugo.

Mikroklimatske razmere so temperatura, relativna vlaga, svetloba in čistost zraka v zaprtem prostoru. Drugi zelo pomemben zunanji dejavnik so biološki dejavniki, kot so mikroorganizmi, glodalci, insekti in seveda človek.

Zunanje dejavnike lahko razdelimo na dve skupini: kemično-fizične in biološke.

Kemični so:

- vlaga, temperatura,
- svetloba,
- kislost,
- onesnaženo okolje.

Biološki so:

- mikroorganizmi,
- insekti,
- sesalci.

Vlaga, temperatura

Material, ki ga poškoduje: vsi.

Relativna vlažnost in temperatura sta tesno povezani, saj se s spremembo ene spremeni tudi druga in zaradi tega ju je treba upoštevati skupaj. To seveda ne velja, ko je škodo povzročila izključno voda npr. v primeru poplave.

Do škodljivega delovanja vlage in temperature pride iz več vzrokov. Najpogostejši pa so nepravilna lega skladišča, kjer hranimo gradivo, nepravilna struktura skladišča oziroma knjižnice in nepravilno ogrevanje prostora.

Gradivu škodujeta predvsem nihanje temperature in vlage, ker podirata notranje ravnotežje v papirju. V suhem ozračju papir oddaja vlago, se izsuši ter postane krhek. V vlažnem ozračju papir vsrka vlago, listi papirja se lahko sprimejo ali nabreknejo. Poleg nihanja temperature in vlage gradivu škodita tudi visoka vlaga in visoka temperatura, ker pospešujeta kemične in biološke procese v in na papirju. Poleg tega se v toplih in vlažnih prostorih razmnožujejo mikroorganizmi in insekti. Velike spremembe v temperaturi in vlagi pa lahko povzročijo kondenz.

Svetloba

Material, ki ga poškoduje: papir, usnje.

Poškodbe zaradi svetlobe nastanejo zaradi napačne lege in zgradbe

skladišče ali knjižnice, neustrezne zaščite pred sončnimi žarki in nepravilne umetne svetlobe.

Gradivu najbolj škodi neposredno izpostavljanje sončnim žarkom, saj je ultravijolična svetloba najbolj škodljiva, ker povzroča fotokemične reakcije. Svetloba razgrajuje nekatere sestavine papirja, črnila in barvila ter povzroča oksidacijo fenolov v ligninu. Negativen učinek svetlobe je kumulativen, saj se počasi kopiči in zato je treba gradivo varovati pred svetlobo, kolikor je mogoče. Hkrati pa moramo paziti, da popolno pomanjkanje svetlobe ne povzroči razvoja insektov!

Svetloba povzroči, da papir porumeni, da se spremenijo barve ali pa te popolnoma izginejo.

Kislost

Material, ki ga poškoduje: papir, usnje. črnilo.

Kislost povzroči predvsem slaba kakovost gradiva oziroma postopki izdelave, v katerih se vnašajo škodljive snovi. Kislost povzroča tudi oksidacija, visoka vlažnost in temperatura ter onesnaženo okolje. Gre torej za kemične reakcije, ki jih sprožijo že notranji dejavniki, zunanji vplivi pa jih še dodatno pospešijo. Zaradi kislosti gradivo porjavi, postane krhko in lomljivo.

Onesnaženo okolje

Material, ki ga poškoduje: papir, usnje.

Lega knjižnice ali skladišča v neposredni bližini ali celo v industrijskih ali gosto naseljenih predelih prav tako lahko negativno deluje na gradivo.

Organski in anorganski delci, ki so v zraku, se počasi usedajo na gradivo in ga poškodujejo. Gradivo poškodujejo tudi kisli plini, žveplov dioksid in plini, ki nastajajo z izgorevanjem premoga in naftnih derivatov. V zraku ti plini skupaj z vlago ustvarjajo kisline, ki močno razkrajajo gradivo. Papir postane še bolj kisel in prej razpade.

Mikrobiološki škodljivci

Material, ki ga poškodujejo: usnje, pergament, papir, črnilo.

Mikrobiološke škodljivce, ki poškodujejo knjižnično gradivo, lahko ločimo v dve skupini:

- plesni (kot Aspergillus, Penicillium, Chaetomium, Trichoderma, Stemphylium, Alternaria itn.),
- bakterije (kot Cellvibrio, Cellfalcicula, Cytophaga).

Razvoj mikroorganizmov povzročajo:

- temperatura, ki je višja od 18º C,
- relativna vlaga, ki je več kot 60%,
- slabo prezračevanje,
- prah,
- kontakt z okuženimi materiali,
- neustrezni materiali in postopki izdelave,
- neustrezni restavratorski posegi ali pogoji hranjenja in
- kondenz.

Mikroorganizmi, plesni in bakterije zelo hitro in močno uničujejo papir. Ti škodljivci živijo v lesu, usnju, tekstilu in papirju in se z njimi tudi hranijo. Poškodbe na gradivu so lahko mehanske, kot so luknje ali odrgnine. Zaradi plesni, vlage in bakterij se spremeni barva papirja. Poškodbe na papirju in pergamentu se kažejo kot madeži različnih barv (t.im. foxing), kot razkroj papirja in usnja, kot krhkost, feltracija papirja, kot kromatične spremembe in razbarvanje črnil.

Poškodbe, ki jih povzročajo mikrobiološki škodljivci, praviloma odpravljajo strokovnjaki restavratorji. Bibliotekarji pa bi morali poskrbeti za pravilne preventivne ukrepe.

Insekti

Material, ki ga poškodujejo: les, papir, usnje, pergament, svila, volna, platno, lepila, fotografska želatina.

Insektov, ki poškodujejo knjižnični material, je veliko. To so razni hrošči,

molji, lesni črvi, termiti in podobno (Lyctidi, Ptinidi, Anodibi, Dermestidi, Blattidi, Liposcelidi, Lepismidi, Termitidi).

Insekti se razmnožujejo v prašnem okolju, kjer je temperatura med 18º in 30º C, kjer relativna vlaga presega 60% in kjer so slabi pogoji prezracevanja in slaba osvetlitev.

Poškodbe gradiva se kažejo kot tuneli v materialu in kot razjede v gradivu.

Liposcelis divinatorius

Lepisma saccharina
(srebrna ribica)

Sesalci

Material, ki ga poškodujejo: vsi.

Od sesalcev sta za knjižnično gradivo nevarni predvsem dve skupini: glodalci in človek.

Od glodalcev je nevarna navadna domača miš (mus, musculus), ki zgrize in z iztrebki umaže in okuži vse gradivo.

Najbolj pogubno pa je človekovo ravnanje, pred katerim ni varno nobeno gradivo. Človek poškoduje gradivo z nepravilnim in neodgovornim ravnanjem, z mehanskim delovanjem, z nepravilno uporabo ter nepravilnim in nepotrebnim restavriranjem, z uporabo škodljivih snovi pri izdelavi materialov in drugim.

Poškodbe na gradivu se kažejo kot madeži, umazanija, odrgnine, pospešeni degenerativni procesi in hkrati pospešujejo delovanje še ostalih škodljivih dejavnikov.

VAROVANJE GRADIVA

Knjižnično gradivo lahko varujemo s prenosom vsebine zapisa na druge nosilce informacij ali pa z zaščito originalne oblike zapisa.

Gradivo, zlasti če je dragoceno, najbolje zaščitimo in hranimo za naslednje rodove z uporabo nadomestnega medija. Strokovnjaki s področja konservatorstva pa lahko celo prepovedo uporabo zelo dragocenega in izvirnega gradiva in zahtevajo, da se uporabljajo nadomestne kopije, reprinti ali faksimilirane izdaje. Tako ohranimo originale, ki so krhki, poškodovani ali obrabljeni in bi bila njihova uporaba za izvirnik lahko usodna.

Ko gre za knjige, je idealna rešitev uporaba faksimiliranih izdaj, vendar so te zelo drage in zato niso pogoste.

Najbolj razširjen postopek prenosa vsebine na drug medij je danes mikrofilmanje, ki je v rabi že nekaj časa in se je izkazalo kot zanesljivo kljub razvoju novih tehnologij. Druge tehnike, kot je zapisovanje na optične diskete in podobno, so še vedno vprašljive, ker še ne vemo, koliko časa bodo trajali zapisi na teh in ali bomo zaradi naglega razvoja digitalnih tehnologij sploh imeli tehnologijo, ki bo naš zapis še "brala".

Načrt varovanja gradiva

V vsaki knjižnici bi morali imeti izdelan načrt varovanja gradiva, ki naj bi bil v skladu s cilji in nalogami ustanove in v skladu z zahtevami in potrebami uporabnikov. Treba je skrbno oceniti stanje gradiva in prostorov, kjer se nahaja. Stavbo, čitalnice in skladišča je treba zaščititi pred požarom, poplavo in vlomom. Treba je izmeriti moč svetlobe, temperaturo in vlažnost, analizirati

prah in stopnjo onesnaženosti. Pregledati je treba gradivo ter analizirati njegovo zdravje: kislost in krhkost, pošodbe ter prisotnost insektov in plesni.

Varovanje gradiva obsega: preventivno varovanje (vzdrževanje, skladiščenje gradiva in ravnanje z njim), varnostni načrt v primeru naravnih nesreč, vojne, odtujitve, navodila za redno čiščenje in manjša propravila gradiva, izobraževanje osebja in uporabnikov, način uporabe gradiva, uvajanje nadomestnih medijev in končno izbira gradiva za konservatorske posege.

PREPREČEVANJE NESREČ

Požar

Zaščita pred požarom se začne že pri načrtovanju knjižnice: veliki odprti prostori niso primerni, vgraditi je treba požarna vrata in ustavljivce ognja in zasilne izhode za osebje in bralce.

Materiali za gradnjo in oprema morajo biti požarnovarni in ekološki.

Treba je redno pregledovati morebitne vire ognja (električno napeljavo, kemikalije v delavnicah ali laboratorijih, kopirne in kuhinjske aparate...).

Knjižnice in skladišča morajo biti opremljena z napravami za odkrivanje ognja in dima in imeti izdelan kakovosten, redno vzdrževan ter nadzorovan protipožarni sistem.

Osebje mora biti poučeno o uporabi gasilnih aparatov in o drugih požarnih postopkih.

Treba je pripraviti načrt za evakuacijo osebja, bralcev in gradiva ob primeru požara.

V knjižnicah je treba prepovedati kajenje ali ga vsaj omejiti na posebne prostore (kadilnice).

Voda

Zmotno je prepričanje, da je za knjižnice najbolj nevaren ogenj. Največjo nevarnost predstavlja voda. Vzroki za poškodbe, ki nastanejo zaradi vode,

so številni, "klasične" poplave, kot je bila tista od prestopu reke Arno v Firencah leta 1966, ko je voda poplavila Nacionalno knjižnico v Firencah, ali pa počena vodovodna cev, zamašena kanalizacija, centralna kurjava ali klimatska naprava, zamašeni žlebovi ob nalivih, odprta okna...

Gradivo, ki se je zmočilo, lahko rešujemo na različne načine. Najenostavnejše je sušenje z zrakom, vendar je primerno predvsem za sušenje vlažnega in ne popolnoma premočenega gradiva. Knjigo pazljivo odpremo, liste razpiramo enega po enega in jih sušimo na zraku (lahko uporabljamo tudi fen in pivnike). Tako sušenje zahteva veliko ljudi in časa.

Bolj izpopolnjeno in drago je toplotno in vakuumsko sušenje ter sušenje z zamrzovanjem. Ob velikih nesrečah, ko je treba posušiti mnogo gradiva, se uporablja vakuumsko sušenje z globokim zamrzovanjem. Gradivo se zamrzne, tako da se zmanjšajo poškodbe in biološka kontaminacija.

Večje ustanove z veliko gradiva bi morale že prej vedeti, ali je na voljo večja sušilna oprema in možnost globokega zamrzovanja mokrega gradiva na ožjem območju.

Odtujitev gradiva

Zaščita pred krajo se začne že z načrtom zgradbe. Prostori, ki niso odprti za javnost, morajo biti še posebej varovani, člani ustanove morajo nositi priponke z svojimi imeni, bralci morajo imeti izkaznice. Katalogi, inventarne knjige in druga pomembna dokumentacija morajo biti v varnem prostoru. Treba je nadzirati čitalnice, zlasti tiste, kjer se uporablja redko in dragoceno gradivo. Lastništvo ali skrbništvo ustanove gradiva in opreme mora biti označeno z žigi ustanove in inventarnimi številkami.

Vhodov in izhodov za bralce mora biti čim manj, gradivo lahko zaščitimo s sistemi proti kraji, bralcem ne sme biti dovoljeno vstopati v plaščih in s torbami.

Z rednimi inventarnimi pregledi gradiva ugotavljamo število odtujenega in založenega gradiva, ki je bilo napačno postavljeno na police, kar je najbolj razširjen vzrok, da gradivo pogrešamo.

ZAGOTAVLJANJE SPREJEMLJIVIH POGOJEV ZA HRANJENJE KNJIŽNIČNEGA GRADIVA

Idealne pogoje za hranjenje vsega gradiva je skoraj nemogoče zagotoviti. Zagotoviti pa moramo pogoje, ki zmanjšujejo in omilijo poškodbe na gradivu, in te moramo upoštevati.

Veliko gradiva ni samo iz papirja, temveč tudi iz drugih snovi, kot so usnje, tkanine, lepila... Sestavni deli starejšega gradiva so še pergament in kovinski deli. Optimalne razmere za pravilno hranjenje pa so za različne vrste materialov drugačne.

Tako na primer veliko znanstvenikov dokazuje, da se bo papir najbolj ohranil, če ga bomo hranili pri stalni nižji temperaturi (pod 10°C) in stalni relativni vlagi (RV) 30-40%.

Nižjo temperaturo in RV zahtevajo tudi fotografije, filmi, magnetni in digitalni nosilci, medtem ko pergament zahteva RV nad 50%, ker mu ta ohranja prožnost.

Idealnih pogojev za vse gradivo ni in treba je skrbno preučiti, kje in kako bomo hranili določeno gradivo. Tako bo knjižnemu bloku iz papirja nizka RV nedvomno koristila, če pa je vezan v usnje ali pergament, bo v istih pogojih platnica izgubila prožnost in se lahko močno poškoduje!

Nekaj osnovnih smernic pa je le mogoče dati.

- Najpomembnejše je, da sta temperatura in vlažnost čim stalnejši.
- Gradivo hranimo v prostorih, ki niso prevroči in kjer zrak ni presuh ali prevlažen.
- Priporočljivo je s termometrom in s higrometrom nadzorovati vlago v določenih časovnih presledkih ter jo uravnavati.
- Močno nihanje temperature in RV lahko povzroči več škode kot konstantno visoke vrednosti, zato ne sme priti do nihanja.

Posebno moramo biti pozorni na vpliv relativne vlage, saj:

- 50-65% RV zmanjšuje mehanske poškodbe, ker material ohranja pri takšni RV svojo prožnost.

- Trajna RV nad 55-65% povzroči, da se lepila v tradicionalnih in modernih materialih zmehčajo, s tem pa se zmanjša njihova vezivna sposobnost.
- Če RV presega 70%, obstaja velika nevarnost razvoja plesni, četudi je temperatura nizka. V prostorih s slabim zračnim kroženjem RV ne sme presegati 60%. Tudi pri dobrem zračenju naj bo RV nižja od 65%, saj s tem onemogočamo razvoj mikroorganizmov.
- RV pod 40% zmanjša kemijske spremembe, vendar pa lahko povzroči krčenje, otrdelost, pokanje in krhkost gradiva![1].

SKLADIČENJE, VAROVANJE, UPORABA GRADIVA

Knjižnično gradivo je treba spravljati na primerne police. Na prenapolnjenih policah se gradivo lahko zelo poškoduje. Prah in umazanija sta za gradivo pogubna, ker so lahko gojišče škodljivcev in plesni. Zato je treba na policah in v skladiščih redno odstranjevati prah in organske snovi. Za čiščenje večine (ne dragocenih!) knjig zadostujeta že sesalnik in mehka ščetka. Krpa ni priporočljiva! Dovoljeni so mehki čopiči in zelo mehke ščetke.

Gradivo je treba redno premikati, ker s tem preprečimo, da bi se v skladišču razmnožili insekti in plesen.

Da bi preprečili poškodbe, liste obračamo počasi in jih prijemamo le s čistimi rokami. Hrana, pijača, nalivniki ali kemični svinčnik, lepilni trak, spenjači, bucike in elastike povzročajo veliko in dolgotrajno škodo. Strgano gradivo popravimo s papirnim trakom ustrezne kakovosti ali s trakom japonskega papirja, ki se prilepi z multicelulozním lepilom. Če je poškodba večja, je najbolje prositi za pomoč konservatorja.

Na policah naj bo gradivo položeno navpično. Zelo velike knjige naj bi bile položene vodoravno, toda ne več kot dve do tri skupaj. Nevezano gradivo je še bolj izpostavljeno poškodbam in potrebuje posebno zaščito. Hranimo ga v mapah in škatlah. Veliki dokumenti (zemljevidi, risbe...) morajo biti spravljeni v plitkih predalnikih.

Za večino knjig verjetno ni potrebna zaščitna oprema pri skladiščenju. Zaščititi pa je treba poškodovane knjige in arhivsko gradivo.

Redko in dragoceno gradivo je treba posebej zavarovati v zaščitnih škatlah in imeti varne skladiščne prostore ter posebne čitalnice.

Za zaščito gradiva lahko uporabimo papirne ovoje, srajčke, mape, ustrezne vrečke, fascikle, škatle. Zaščitna oprema za gradivo mora biti izdelana iz kvalitetnega materiala oziroma ne sme vsebovati kisline ali nečistoče in mora biti tako oblikovana, da se gradivo lahko jemlje iz škatle ali drugega zaščitnega ovoja. Za zaščito gradiva se lahko uporabljajo tudi sintetične folije, od katerih so najustreznejše tiste na poliestrski osnovi.

Z dragocenim gradivom moramo ravnati zelo previdno. Ga ne pregibamo, mečkamo, predvsem pa omejimo njegovo uporabo ali ga zaščitimo, tako da njihovo vsebino prenesemo na drug, nadomesten medij.

Fotokopiranje

Posebno nevarnost za gradivo predstavlja fotokopiranje.

Po mednarodnih standardih ne smemo fotokopirati gradiva, ki je nastalo pred letom 1900 !

Izogibamo se fotokopiranju večjega števila strani iz velikih vezanih knjig. Predvsem pri velikih formatih je treba paziti, da ne pritiskamo na hrbet, ker s tem poškodujemo vezavo.

V knjižnicah izdelamo pravilnike, kjer natančno določimo, katero gradivo se lahko fotokopira in kako.

Razstave dragocenega gradiva
(rokopisno ali gradivo tiskano pred letom 1900)

Dragoceno in občutljivo gradivo (rokopisno ali gradivo tiskano pred letom 1900) razstavljamo čim manj. Če pa tako gradivo le želimo predstaviti širši javnosti, je treba posebej paziti na varnost gradiva, postavitev gradiva (predvsem pri težkih knjigah in knjigah velikega formata je treba narediti ustrezna stojala oz. podstavke, ki omogočajo naravno razpiranje knjige), mikroklimatske razmere v prostorih razstave in znotraj razstavnih vitrin, na ustrezno svetlobo

(ne sme presegati 50 luksov), na čas trajanja razstave (ne sme presegati šestih tednov) in končno pazimo še na to, da po razstavi gradiva zagotovo ne razstavljamo za daljše obdobje (najmanj 5 let).

Posebno tveganje pa predstavljajo potujoče razstave in posojanje gradiva za druge razstave. Takrat je treba še dodatno poskrbeti za varnostne ukrepe med potovanjem in uporabo ter skleniti pogodbo o izposoji, kjer natančneje določimo pogoje razstavljanja, višino zavarovalne premije, poskrbimo za soglasje Ministrstva za kulturo (če gre za razstavo v tujini), stroške spremljanja itn.

Opombe:

[1] IFLA načela za hrambo knjižničnega gradiva in za ravnanje z njim. Ljubljana, 2000, str. 52

Branje, kultura

BICULTURALISMO NELLA BIBLIOTECA PUBBLICA: LA LETTURA COME STRUMENTO DI COMPRENSIONE E DI CONFRONTO TRA CULTURE DIVERSE

Amalia Petronio

UDK 027.022(497.4 Koper):323.15

Sintesi

Il saggio sottolinea l'importanza della multiculturalità nelle regioni dove vivono etnie diverse. La Slovenia è uno stato plurinazionale che applica il bilinguismo e le altre forme di tutela delle minoranze oltre che nelle scuole anche nelle biblioteche del Litorale e del Prekmurje dove vivono la minoranza italiana e ungherese. In base agli standard nazionali e alle raccomandazioni dell'Unesco le biblioteche pubbliche nei territori bilingui hanno il compito di organizzare il cosiddetto scaffale multiculturale. Scaffale multuculturale può essere anche una particolare collezione. Il settore italiano presso la Biblioteca centrale Srečko Vilhar in collaborazione con altre biblioteche e scuole del territorio organizza concorsi, incontri letterari e segnala i libri migliori di autori sloveni e italiani per invogliare i giovani alla lettura.

Izvleček

Večkulturnost v knjižnicah na dvojezičnem območju "Multikulturna polica"

Prispevek obravnava vzgojo večkulturnosti na območjih, kjer živi več narodnosti. Slovenija je večnacionalna država in skrbi predvsem za večkulturno vzgojo v šolah in tudi v knjižnicah na Koprskem in v Prekmurju, kjer živita italijanska in madžarska narodnost. Na dvojezičnem območju ima javna knjižnica že v normativih in na podlagi priporočil Unesca kot eno pomembnejših nalog urediti "multikulturno polico", s pomočjo

katere bi pospeševala in izvajala interkulturno vzgojo. To je lahko tudi specialna zbirka, ki jo gradi knjižnica. Oddelek za italijaniko v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja skupaj z drugimi javnimi knjižnicami in šolami na območju pripravlja posebne sezname slovenskih in italijanskih avtorjev in knjig, ki bi jih ponudili v branje otrokom in organizira kvize, igre, natečaje in srečanja z avtorji.

INTRODUZIONE

Il settore italiano presso la Biblioteca centrale S.Vilhar di Capodistria inizia ufficialmente nel 1986 a curare le necesssità librarie della nazionalità italiana nel Capodistriano, offrendo consulenza ed assistenza alle biblioteche scolastiche ed a quelle delle Comunità degli Italiani, organizzando presentazioni di libri ed incontri con gli autori, allestendo mostre librarie e manifestazioni culturali di vario tipo.

Su proposta della Comunità autogestita della nazionalità italiana costiera di Capodistria viene assunto un bibliotecario responsabile per il settore, che cura in particolar modo l'educazione alla lettura interculturale, attraverso una politica mirata degli acquisti ed intervenendo sui ragazzi con valide proposte di lettura.

FINANZIAMENTI ED ACQUISTO DEI LIBRI E PERIODICI ITALIANI

In questo ultimo decennio, la Biblioteca centrale S.Vilhar di Capodistria, ha ampliato il proprio fondo librario, con un rifornimento di nuovi titoli in lingua italiana dell' 11% in rapporto all'entrata complessiva di libri. Annualmente si sono comperati circa 900 libri per la biblioteca di Capodistria, 500 libri per la Biblioteca Civica di Isola ed altrettanti titoli di libri italiani per la Biblioteca Civica di Pirano. Molto vasta l'offerta dei periodici italiani: la biblioteca capodistriana offre ai suoi iscritti circa una sessantina di titoli, le biblioteche

di Isola e Pirano hanno ciascuna a disposizione una quindicina di titoli di periodici italiani.

Negli ultimi dieci anni i finanziamenti per realizzare il programma del settore italiano sono stati i seguenti:

1991	423.000,00	sit
1992	1.086.145,00	sit
1993	4.402.970,70	sit
1994	3.880.000,00	sit
1995	5.401.471,50	sit
1996	5.840.772,00	sit
1997	7.100.000,00	sit
1998	7.402.855,00	sit
1999	8.558.140,00	sit
2000	5.734.000,00	sit

I dati parlano da soli: dieci anni di proficuo lavoro vengono oggi minaccati da un rilevante calo dei finanziamenti da parte del Ministero per la cultura di Lubiana. La Comunità autogestita costiera della nazionalità italiana di Capodistria ha serie difficoltà nel svolgere il suo ruolo di intermediario tra il finanziatore ed il servizio di biblioteca.

RECUPERO DEL NOSTRO PATRIMONIO CULTURALE: IL LIBRO ANTICO

Da secoli, sul nostro territorio convivono due lingue, due culture principali: la slovena e l'italiana. Fino alla seconda guerra mondiale, nelle biblioteche prevalevano i libri in lingua italiana, dopo gli anni 50, il libro italiano viene trascurato, non se ne finanziava più l'acquisto.

I tempi cambiano e si assimila il concetto che la seconda lingua può

diventare un porto franco, un'occasione per riconoscere e magari dimenticare le sofferenze o i fantasmi del passato.

Con l'intervento della Comunità nazionale italiana arrivano i mezzi finanziari dal Ministero della cultura della repubblica slovena e si attuano progetti che portano alla socializzazione della cultura italiana ed alla rivalutazione del libro antico.

Libri dimenticati in magazzini inadeguati, vengono recuperati, elaborati e collocati in raccolte particolari, ripristinando il loro valore per la cultura locale. Un recupero del prezioso patrimonio librario antico, di interesse nazionale ed internazionale, come la raccolta di libri che noi abbiamo intitolato "Fondo Besenghi" che comprende 14 manoscritti, 30 cinquecentine, in tutto quasi 3.000 libri che vengono collococati nel palazzo "Besenghi" di Isola, elaborati elettronicamente e dei quali si pubblica anche la bibliografia.

Segue il recupero e la valorizzazione di una parte dei libri della "Biblioteca Civica" di Capodsitria, operante per ben un secolo: dal 1851 fino al 1952. Nel 1951 si fonda la "Mestna knjižnica Koper", e una buona parte parte del fondo della Biblioteca Civica passa alla nuova biblioteca slovena mentre i rimanenti libri della Biblioteca Civica vengono messi prima in un magazzino inadeguato a Scoffie e successivamente trasferiti in un deposito a San Marco. Nel 1995 questi libri vengono rispolverati ed elaborati secondo gli standard internazionali e collocati adeguatamente presso la Comunità degli Italiani di Capodistria. Nel 1996 se ne pubblica la bibliografia, pubblicata sempre grazie al contributo del Ministero della cultura di Lubiana ed all'intervento della Comunità autogestita costiera degli Italiani di Capodistria.

Altri libri soggetti all'oblio ed al deperimento sono quelli delle biblioteche conventuali di Capodistria. Una parte se ne è conservata presso la Biblioteca centrale S.Vilhar di Capodistria ed è stata elaborata ed è ora accessibile al pubblico. Riguardo a questo prezioso fondo librario resta ancora da realizzare la pubblicazione di una "storia delle biblioteche conventuali capodistriane" assieme alla bibliografia dei libri, naturalmente se i finanziamenti lo permetteranno.

APPROCCIO MULTICULTURALE DELLE BIBLIOTECHE IN UNA REGIONE BILINGUE: LO SCAFFALE MULTICULTURALE

Lo sviluppo della plurimedialità ha aiutato molto la biblioteconomia nel processo di avvicinamento delle informazioni, della comunicazione e delle diversità culturali.

Le vie della civiltà portano alla multiculturalità. Persone di radici culturali diverse possono coesitere; si può imparare a leggere la banca immagini di altre culture, si può imparare a pensare sullo sfondo di una società plurale. Anche la conoscenza è un ibrido, è il frutto di logiche combinate, di mescolanze, di incroci, di strappi.

Negli ultimi anni la letteratura sociologica o antropologica ha definito meglio i termini come: multirazziale, multietnico, multiculturale, interculturale, antirazzista e così via. Un bagno linguistico che può produrre confusione, superficialità, malintesi. Ma può essere anche lo spazio in cui le culture si spiegano e si confrontano. Un' occasione per mettere in dubbio il trionfalismo della comunicazione globale e il mito egualitario dell'integrazione a tutti i costi del diverso.

C'è però bisogno di fare chiarezza sull'educazione interculturale, sulla mediazione. L'interculturalismo è il riconoscimento delle differenze, del valore della cultura d'origine. La scelta di un orientamento educativo è spesso condizionata da un modello politico e sociale.

In un ambiente bilingue, una biblioteca pubblica, già dai documenti e dalle dichiarazioni d'intenti firmati dal Governo sloveno (Ministero per la pubblica istruzione, Ministero per le nazionalità), insieme alle raccomandazioni dell'Unesco, ha come ruolo principale, creare lo scaffale multiculturale ed operare ai fini di un'educazione interculturale. Naturalmente la parola "scaffale" ha più significati, non va interpretata in senso letterale.

Può essere davvero uno scaffale di biblioteca, o una tipologia di testi diffusi in modo "normale" nella biblioteca o semplicemente segnalati in catalogo. Può essere un insieme di testi che caratterizza la biblioteca stessa, una specializzazione. Lo scaffale può essere permanente o temporaneo o

allestito in occasione di una mostra, di uno spettacolo, di una festa, in funzione di un percorso didattico particolare: il cibo, le feste, le fiabe e così via.

Lo scaffale può essere anche un contenitore speciale, collocato su un mezzo itinerante: un cesto, una valigia, uno zaino, un bibliobus. Anche i luoghi in cui allestirlo possono essere tanti. Certo, ne dovrebbero disporre le biblioteche pubbliche, le scuole, le biblioteche scolastiche, le istituzioni culturali e le associazioni interessate ai temi della multicultura.

Ampliamento quindi della biblioteca in senso interculturale e come laboratorio di lettura.

LO SCAFFALE BILINGUE IN SLOVENIA

La Slovenia è uno stato pluriculturale e cura in particolar modo l'educazione interculturale nelle istituzioni scolastiche e anche nelle biblioteche pubbliche del Capodistriano e del Prekmurje dove vivono rispettivamente la nazionalità italiana e quella ungherese. Il modello ungherese è effettivamente bilingue, le stesse scuole sono frequentate da ambedue le nazionalità, i testi sono bilingui, le lezioni in classe danno spazio alla lingua slovena ed ungherese, le biblioteche sono organizzate per gli utenti di ambedue le etnie. Nel Capodistriano le scuole sono autonome, con un programma differenziato, con l'insegnamento della seconda lingua ed altri accorgimenti finalizzati all'educazione interculturale.

La biblioteca pubblica di Capodsitria in collaborazione con le biblioteche cittadine di Isola e Pirano acquista libri e periodici italiani per soddisfare le necessità degli utenti Italiani, ma cura l'educazione interculturale con dei percorsi di lettura multiculturali, quindi richiamando l'attenzione dei ragazzi ed adulti su determinati titoli ed autori particolarmente sensibili a tali tematiche. Si crea così lo scaffale multiculturale, che viene proposto alla gente anche direttamente tramite il bibliobus, nei paesetti e accanto alle piccole scuole. Ci sono anche tentativi di pubblicazioni bilingui, come il libro per ragazzi "Il

violinista di bronzo" della scrittrice Zlata Jurin, stampato grazie all'intervento della Biblioteca cittadina di Pirano.

I libri, nel nostro caso italiani e sloveni o i libri bilingui, sono un tentativo di sintesi e possono rivelarsi uno strumento efficace nella prospettiva interculturale proprio perché intendono favorire la conoscenza reciproca. Libri ponte, la cui presenza in biblioteca, aiuta l'avvicinamento linguistico e la convivenza con il diverso.

Accanto all'Unesco tante sono le associazioni che si prodigano in tutto il mondo, per la diffusione e la promozione della lettura di libri che educano al rispetto dei popoli, anche per alleviare i conflitti tra etnie diverse. Per le regioni bilingui, a prescindere dal numero di una o dell'altra nazionalità presente in loco, l'Unesco propone biblioteche con un fondo librario alla pari, concretamente nel nostro caso, il 50% libri sloveni e il 50% di libri italiani.

Il settore italiano presso la Biblioteca centrale S. Vilhar, con gli enormi problemi di spazio ed i pochi finanziamenti a disposizione, ha realizzato un clima bilingue di collaborazione, tra gli addetti ai lavori e tra gli utenti della biblioteca. Non è sempre facile coinvolgere i ragazzi, gli adulti nella lettura di un libro, di una rivista e ancora meno facile farli entrare in due o più orizzonti culturali. Certo significa arricchimento, apertura, maggiori fonti conoscitive, ma anche un impegno maggiore.

Un impegno comune delle biblioteche pubbliche locali e delle scuole nel collaborare insieme a creare degli elenchi particolari di autori e libri italiani e sloveni da offrire agli alunni, organizzare dei quiz, dei giochi, dei concorsi, degli incontri con gli autori.

Manifestazioni di vario genere che aiutano a tastare il terreno, a fare incontrare gente che con le loro proposte, con il loro sapere, il semplice intuito, migliorano i rapporti umani, creano armonia e fanno crescere una regione.

In questo senso voglio nominare la mostra sullo scrittore Gianni Rodari, allestita in collaborazione con il Centro culturale polivalente di Ronchi, le tante storie e filastrocche stracariche di umanità, realismo e tanto ottimismo per il futuro, hanno lasciato nei ragazzi l'intenzione non solo di leggere di più, ma anche di essere migliori.

Conoscere gli illustratori e scrittori per ragazzi del Friuli Venezia Giulia accostandoli a quelli Sloveni ed Istriani, vuol dire entrare nel mondo concreto della multiculturalità. Il prestigioso Centro studi di Letteratura giovanile "A.Alberti" di Trieste, da anni promuove autori di frontiera, libri con tematiche sociali, sulla solidarietà, sulla convivenza del diverso. Insieme al settore italiano sono state allestite mostre e presentati autori Friulani, Italiani, Sloveni, Istriani (scrittori ed illustratori per ragazzi) presso la Biblioteca centrale S.Vilhar, negli asili e nelle scuole elementari di Capodistria Isola e Pirano. Un'attività volta a realizzare dei percorsi di lettura aggiornati, un dialogo per crescere.

E' molto importante per una biblioteca operante su di un territorio bilingue, creare un catalogo in continuo aggiornamento, contenente indicazioni di percorsi didattici.

Gli incontri con gli autori sono un arricchimento culturale, la possibilità di entrare nella dimensione di una personalità creativa, che riesce a percepire con il suo intelletto cose, emozioni per altri inaccessibili.

Dacia Maraini è stata a Capodistria, e con quel suo fare gentile, tipico femminile ci ha portato per mano lungo i percorsi della sua scrittura con la leggerezza di chi sa riproporre senza la difficoltà del tecnicismo i nodi essenziali della letteratura.

L'astrofisica Margherita Hack in una sala strapiena di giovani, ci ha parlato dell'universo o dei tanti universi, dell'infinito, della Via Lattea, degli extraterrestri, fenomeni qualche volta inspiegabili scientificamente, che ci affascinano tanto. "L'amica delle stelle" con il suo intervento, ha portato a Capodistria anche un grande messaggio di umanità e rispetto per la natura.

Per incentivare la lettura, nell'ambito del servizio biliotecario italiano, sono stati indetti dei concorsi di lettura per i ragazzi, coinvolgendo le biblioteche pubbliche e le scuole di Capodistria Isola e Pirano. Ha suscitato grande interesse tra i lettori il libro della bravissima scrittrice svedese Mecka Lind, autrice del romanzo "Isabel" ambientato nelle favelas di Rio de Janeiro. I giovani sanno percepire molto bene i mesaggi veri e non sono indifferenti ai problemi del mondo, alla povertà allo sfruttamento giovanile, e, se vogliono, sanno anche intervenire per fronteggiare le ingiustizie sociali.

Non è mia intenzione trasformare questo articolo in un elenco delle attività svolte ma bensì fare un'analisi della situazione per trovare nuovi strumenti e nuovi contenuti volti a vivacizzare i rapporti interculturali.

La biblioteca contemporanea è naturalmente multimediale e dunque dispone di strumenti e materiali diversi dal libro; video, film, registrazioni musicali, CD ROM, giochi interattivi, spazia un po' dapperttutto, quindi c'è solo l'imbarazzo della scelta nel realizzare approcci nuovi e di maggior efficacia. Spesso però vengono a mancare i finanziamenti appropriati.

E' importante realizzare dei supporti alla biculturalità e pluriculturalità proprio oggi che la globalizzazione sta mettendo alle corde centinaia di piccole culture locali. Gli antropologi dicono che stiamo assistendo a una enorme perdita di biodiversità. Il mondo globalizzato può ricordare certe società animali come quelle delle api con la regina, i fuchi, le operaie? Insomma andiamo verso classi sociali specializzate e confinate nei loro ruoli produttivi? Sì in parte. Ma per l'umanità questo fenomeno è culturale mentre nelle api è genetico.

Solo nel rispetto delle diversità culturali intese come arricchimento reciproco e stimolo per la salvaguardia del nostro habitat, si può intravedere un ulteriore sviluppo dell'umanità e del genere umano.

BIBLIOGRAFIA

- Ongini, V. Lo scaffale multiculturale. Milano: Mondadori, 1999

BRANJE Z RAZUMEVANJEM IN ISKANJE INFORMACIJ V POUČNOZNANSTVENIH VIRIH

Nives Andrič

UDK 028.5
028.8

Izvleček

Prispevek obravnava delo v oddelku za delo z mladimi bralci, predvsem iskanje informacij v poučnoznanstvenih virih. Individualen pristop k učencu je temeljna oblika dela z uporabniki v vseh vrstah knjižnic. Komunikacijski procesi v knjižnicah so lahko: aksialni komunkacijski proces, to je individualen pristop v metodah dela z uporabniki, selektivna deseminacija informacij in retikularni komunikacijski proces.

Referenčni proces zajema referenčni pogovor o uporabnikovi informacijski potrebi, delo s knjigo. V tem procesu bibliotekar uporabi različne iskalne metode in informacijske vire. Bibliotekar mora poznati tudi faze razvoja branja in faze bralnega razumevanja, ki se delijo na kognitivne in afektivne. Bralne strategije ločimo v več kategorij glede na ciljno skupino, kateri so namenjene, glede na poudarek v besedilu in glede na primarno kognitivno funkcijo.

Sintesi

Lettura e comprensione: ricerca delle informazioni nelle fonti scientifico-istruttive

L'articolo analizza il lavoro in biblioteca con i lettori più giovani e in particolar modo la ricerca delle informazioni nei testi scientifici per la scuola media superiore. In biblioteca la forma di lavoro fondamentale è l'approccio individuale con lo scolaro. I processi comunicativi possono essere di tre tipi: assiale ovvero individuale, selettivo

e reticolare. Il processo referenziale si basa sulla discussione referenziale e sul lavoro con il libro dove il bibliotecario sfrutta diversi metodi di ricerca delle informazioni. Il bibliotecario deve inoltre essere a conoscenza delle fasi di sviluppo della lettura e dei livelli specifici di comprensione che si dividono in dimensioni cognitive e affettive. Le strategie di lettura infine si dividono in criteri e categorie in base al gruppo specifico per il quale sono finalizzate, in base alla natura del testo e in base alla funzione cognitiva primaria.

UVOD

Vsi občani so lahko uporabniki knjižnice ne glede na starost, izobrazbene interese in informacijske potrebe. Naloga knjižnice je, da izpolnjuje njihove kulturne ter vse informacijske potrebe, ki jih imajo pri izobraževanju, strokovnem, raziskovalnem ter družbenem delovanju.

V svojem prispevku bom spregovorila o mlajših uporabnikih knjižnice. Zadnjih petnajst let se srečujem z učenci na Oddelku za delo z mladimi bralci Osrednje knjižnice Srečka Vilharja v Kopru. Moje osnovno delo je posredovanje informacij in iskanje ustrezne poučnoznanstvene literature za učence višjih razredov osnovnih šol.

Komunikacijski procesi v knjižnici

V knjižnici poznamo:

1. aksialni komunikacijski proces, to je individualen pristop v metodah dela z uporabniki,
2. selektivno deseminacijo informacij,
3. retikularni komunikacijski proces (katalogi in drugi informacijski viri, razne prireditve ter vse informativno gradivo).

Individualen pristop k učencu je temeljna oblika dela z uporabniki v vseh vrstah knjižnic. Tako knjižničar izvaja knjižno in knjižnično vzgojo ter informacijsko dejavnost. V knjižnicah običajno imenujemo posredovanje informacij uporabniku referenčna služba. Ta pomaga uporabnikom – učencem natančno

in hitro najti dokument, v katerem je informacija, ki jo išče. Lahko pa usmerja učenca k drugim informacijskim službam ali drugim strokovnjakom. Referenčno službo opravlja knjižničar, ki z različnimi metodami posreduje med uporabnikom in razpoložljivim informacijskim virom. Včasih se nam to zdi preprost proces, vendar ni tako.

Kaj je vprašanje in kaj je zadovoljiv odgovor? Kakšne so učenčeve potrebe po informaciji? Kakšno informacijo in v kakšni obliki jo učenec v resnici potrebuje? Kaj je v bistvu narava referenčnega procesa? S temi vprašanji se poglobljeno ukvarja bibliotekarska in informacijska veda. Vprašanja uporabnikov so razvrščena po različnih kriterijih glede na obseg pomoči, ki jo učenec potrebuje. Veliko vprašanj zahteva omejeno pomoč, ker nanje lahko točno odgovorimo. Odgovor je samo eden in ko najdemo informacijo, je iskanja konec. Vprašanja so zaprtega in odprtega tipa.

Vprašanja zaprtega tipa

1. Administrativna in usmerjevalna vprašanja
   Ta vprašanja ne zahtevajo strokovnega knjižničarskega znanja. Knjžničar je dolžan nanje odgovarjati ter usmerjati učenca na mesto, kjer bo rešil svoj informacijski problem. Kljub znakom in napisom bralce po knjižnici vedno usmerja knjižničar.
2. Vprašanja o bibliografskih enotah in bibliografski podatki
   Uporabnik išče v knjižnici delo določenega avtorja. Osnovni informacijiski viri so katalogi, bibliografije, knjigotrški katalogi.
3. Iskanje podatkov
   Knjižnice sistematično zbirajo informacijske vire (leksikone), zato knjižničar zelo hitro odgovarja na zastavljena vprašanja.

Vprašanja odprtega tipa

Nanje ne najdemo enega in dokončnega odgovora, iskanje ni zaključeno. Novo iskanje odkriva nove informacije in novo literaturo. Knjižničar šele tedaj gotovo ve, da je našel pravi odgovor, ko vidi reakcijo uporabnika.

Ločimo dve vrsti odprtih vprašanj.

1. Stvarna ali vsebinska vprašanja, ki jih zastavljajo učenci, ko iščejo informacije o predmetu, osebi, kraju, dogodku ipd. Ta vprašanja so torišče informacijskega dela. Odgovori zahtevajo strokovno bibliotekarsko znanje in šolsko izobrazbo.
2. Vprašanja, ki jih zastavljajo učenci, ko iščejo literaturo za zasebno branje. Zatekajo se v splošnoizobraževalne knjižnice.

REFERENČNI PROCES

Cilj referenčnega procesa je rešiti uporabnikov problem. Spraševanje in odgovor sta samo sredstvi za rešitev problema. Referenčni proces tvorijo naslednje sekvence:

1. Temeljni cilj informacijske politike razvite družbe je, da učenec hitro reši problem s pomočjo uspešne informacijske službe v knjižnici.
2. Informacijska potreba
   Učenčeva informacijska potreba je po navadi še negotova. Zaznavanje potrebe, ki še ni vprašanje, se spreminja v obliki, konkretnosti in kvaliteti ob vsaki novi informaciji. Učenec lahko v pogovoru s sošolci sam reši informacijsko potrebo.
3. Začetno vprašanje
   Otvoritev pogovora je najpomembnejši del referenčnega pogovora. Zajema bolj ali manj neformalno začetno konverzacijo, ki ji sledi prezentacija uporabnikovega začetnega vprašanja – definiranje, opis ali razpravljanje o uporabnikovi informacijski potrebi. Posredovanje referenčnih vprašanj je ena najbolj zapletenih komunikacijskih aktivnosti, saj poskuša učenec knjižničarju opisati ne samo to, kar zna, ampak tudi tisto, česar ne pozna in ne razume. Vprašanja odražajo različno raven uporabnikovega dojemanja svojega informacijskega problema. Referenčno vprašanje je razdeljeno na štiri potrebe.

4. Referenčni pogovor: faza analize
   Referenčni pogovor je komunikacija knjižničarja z uporabnikom. Njegov cilj je obdelati bistvo in namen vprašanja. Knjižničar poskuša z njim analizirati vprašanje in ugotoviti njegovo pravo vsebino.
5. Iskanje: strategija
   Preden knjižničar v referenčnem pogovoru vprašanje dokončno analizira in preden ga začne reševati, mora rešiti dve strokovni vprašanji:
   a) kaj in kako bo vprašal informacijski sistem,
   b) katere informacijske vire in v kakšnem zaporedju jih bo pogledal.
   Dostop do podatkov v posameznih informacijskih virih je mogoč, če poznamo značnico UDK. Knjižničar mora vprašanje spremeniti v kod – umetni jezik, ki je sprejemljiv za informacijski sistem.
   Učenec išče gesla (lahko tudi s pomočjo miselnih vzorcev, s katerimi bo iskal podatke), knjižničar načrtuje iskalne poti, tako da si izbere metodo za rešitev problema.
   Določi hipotezo, v kateri bo najverjetneje našel odgovor. Pri iskanju ugotovi, ali je hipoteza pravilna ali mora spremeniti strategijo iskanja. Iskalna strategija je odvisna od informacijskih virov, ki so v knjižnici.
6. Iskalna strategija
   Odločiti se mora, ali bo iskal problem v tiskanih informacijskih virih ali interaktivno na terminalih.
   a) Ročno iskanje (iskanje v tiskanih virih) je boljša metoda, če iščemo splošno, nedoločeno področje, o katerem je že veliko literature, ki jo je mogoče dobiti v informacijskih virih.
   b) Interaktivno iskanje je boljše, če želimo dobiti izčrpen pregled literature za določeno obdobje na nekem področju. Interaktivno iskanje ima bolj formalizirane stopnje in jasno razčlenitev problema. Ročno iskanje pa je mogoče skrajšati, ker knjižničar zaradi svojega znanja nekatere stopnje iskanja lahko preskoči.
7. Odgovor: faza sinteze
   Predstavitev ugotovitev, ki jih je dalo iskanje. Referenčni pogovor je faza analize. Odgovor pa je faza sinteze. Knjižničar mora učencu pokazati vir,

iz katerega je črpal informacijo. Ko je iskanje končano, še ni rečeno, da ima knjižničar pravi odgovor.

8. Rešitev
   Odgovor je začetek rešitve. Knjižničar ve, da je našel rešitev, ko vidi reakcijo učenca.

Pogovor z uporabnikom ali referenčni pogovor

Komunikacija knjižničarja z učencem je zapleten proces. Učenci se med seboj razlikujejo po zrelosti, starosti, sposobnosti, inteligentnosti in drugem. Treba jih je seznanjati s katalogi, bibliografijami, jih navajati na iskanje informacij, ki so primerne njihovi starosti in sposobnostim. Računalnik ima pri tem pozitiven vpliv. Pred iskanjem je vprašanje treba analizirati in definirati v informacijskem jeziku. Knjižničar mora vedeti, kakšno informacijo učenec potrebuje in zakaj. Poznati mora njegovo starost, znanje jezika in koliko časa ima na razpolago. Ob vpisu mora knjižničar učence seznaniti s knjižničnim redom, opozoriti jih mora na možnosti, ki jih nudi knjižnica in knjižnično-informacijski sistem nasploh. Pomagati jim mora pri iskanju zaželenega gradiva. Ko se učenci seznanijo s poslovanjem knjižnice, jih knjižničar usmeri k sistematičnemu branju – iskanju. Knjižničar izdela načrt iskanja skupaj z učenci.

Učenec mora knjižničarju natančno povedati, po kakšno informacijo je prišel. Sposobnost iskanja si učenec pridobi s praktičnim delom ob katalogu, bibliografijah in leksikonih, zato mora knjižničar to praktično prikazati. Za rešitev problema mora učenec poznati informacijske vire, bibliografsko strukturo in postopke za iskanje. Najpomembnejša naloga je znati oblikovati pravo vprašanje glede na učenčevo informacijsko potrebo. Naučiti ga mora analizirati njegovo informacijsko potrebo. Knjižničar v ta namen pripravi različne modele, v katerih zasledimo skoraj identične stopnje. Pri tem seveda upošteva učenčevo predznanje.

Učenca je treba seznaniti s področjem naloge in z neznanimi izrazi. Vsako novo iskanje podatkov zahteva od bralca, da nove informacije in podatke vključi v obstoječo kognitivno strukturo – obstoječe znanje. Priprava učenca

na novo iskanje in branje dvigne njegovo motivacijo za branje (iskanje). Seveda mora knjižničar pri tem preveriti tudi otrokove sposobnosti.

Primer:

Učenec v sedmem razredu išče informacijo v zgodovinski bibliografiji. To je učenec, ki ni najbolje izurjen pri iskanju informacij. Knjižničar mu najprej pokaže mesto v knjižnici, kjer bo lahko rešil določen problem. Največkrat gre z učencem k polici in vzame ustrezno enciklopedijo ali poučnoznanstveno delo o določenem obdobju zgodovine.

DELO S KNJIGO

Knjižničar z učencem natančno pregleda naslov ustrezne zgodovinske knjige in njenega avtorja. Pomembna je tudi letnica izdaje, nato pa je na vrsti kazalo. Kazalo je najpomembnejši del knjige, iz njega izvemo njeno vsebino. Z učencem knjižničar natanko pregleda kazalo in skupaj prepoznata zgodovinsko snov, ki jo mora učenec obvladati. Najprej bosta knjigo prelistala in spoznavala, v kakšnem tisku ima zapisane naslove in podnaslove. Videla bosta, da so letnice napisane v okvirih, opombe pa v drobnem tisku. Ogledala si bosta risbe, zemljevide, tabele, preglednice in še kaj. Iskanja oziroma učenja iz novih virov se nikoli ne smemo lotiti brez predpriprave. Po vsem tem knjižničar in učenec natančno vesta, kaj morata poiskati oziroma izpisati. Potrebuje beležko, v katero si bo izpisal vse bistvene podatke, ki si jih mora zapomniti. Knjižničar mu bo pomagal, da bo izbral tisto, kar je pomembno. Navaja ga na čim enostavnejši in preglednejši način zapisovanja. Poznati morata posamezne besede, ki se v besedilu pojavljajo, vendar to ni dovolj za razumevanje besedila. Če učenec pozna samo pomen besed, ki se v besedilu pojavljajo, to še ne pomeni, da razume tudi pomen celotnega besedila, vseh odnosov in povezav, ki nastopajo. Če knjižničar nadaljuje s preverjanjem razumevanja po branju, lahko učenec na tej stopnji razumevanja odgovarja le na vprašanja nižje ravni, ki so usmerjena le na nižje psihične in miselne procese – zlasti na učenčev spomin.

METODE, KI JIH JE UPORABIL KNJIŽNIČAR PRI ISKANJU INFORMACIJE

- Z dodatnimi vprašanji preverja, kako učenec razume težje stavke in odstavke.
- Navaja ga na aktivno branje in sklepanje na osnovi prebranega.
- Pomembna je postopnost v zahtevnosti iskanja virov, šele pozneje da učencu okvirne napotke, po katerih si mora učenec vir poiskati sam.
- Knjigo najprej preleti in si ustvari o njej okvirno sliko, poišče ključna dejstva, če ugotovi, da ni na pravi poti, se odloči za drug vir iskanja.
- Nepomembne dele prebere le pasivno. Hitrost branja upočasni pri pomembnih stvareh, ki mu sporočajo nekaj novega.
- Hitro branje je najprimernejše za pregledovanje. Ko prispe do jedra knjige, hitrost ni več najpomembnejša.
- Kognicija spoznavanja in ponovno spoznavanje informacij iz besedila.
- Spomin, zadrževanje in ohranjanje informacij.
- Konvergentno mišljenje – sklepanje.
- Divergentno mišljenje – logične kreativne in ustvarjalne ideje.
- Kritično mišljenje – vrednotenje besedila.
- Sposobnost razumeti smisel besedila, ki ga sporoča avtor.
- Sposobnost razumeti impliciten (prikrit) smisel besedila.

OSNOVNE FAZE BRALNEGA RAZVOJA

V knjižnico velikokrat prihajajo skupine učencev pisat referate ali seminarje o določeni temi. V skupini sta ponavadi eden ali dva učenca, ki vodita iskanje informacij s knjižničarjevo pomočjo. Oba učenca obvladata razumevanje pri branju, ki je prvi del učnega procesa in pogojuje celoten nadaljnji proces. Učenci se srečujejo z gradivom, ki se ga morajo naučiti preko bralne aktivnosti.

Druga faza iskanja oziroma učenja skupine je faza zapomnitve oziroma pomnenja. Zapomnijo si lahko veliko podatkov. Veliko več podatkov si zapomnijo, če jih razumejo, manj, če jih ne razumejo. Razumevanje branja razumemo kot interakcijo med bralcem in besedilom. Na eni strani imamo značilnosti besedila (vsebinska organizacija, skladenjska kompleksnost), na drugi strani pa značilnosti bralca, med katerimi moramo omeniti zlasti spominsko sposobnost bralca, verbalno sposobnost, tehniko branja, predznanje in namen pri branju.

Bralno razumevanje

Končni smoter skupinskega dela učencev je bralno razumevanje gradiv, iz katerih so črpali informacije za referat. Razumevanje lahko pojmujemo kot aktiven proces, v katerem skuša učenec, v skladu s svojim predznanjem, interpretirati vsebino, ki jo je prebral. Z mostom skuša povezati nove informacije s tistimi, ki jih že ima. Branje je nekakšen dialog med bralcem in besedilom. Učenci – bralci tako povežejo nove informacije iz gradiva, ki ga ravnokar berejo, z obstoječim znanjem. Nekateri imenujejo proces integracije novih informacij v obstoječo kognitivno shemo shematsko procesiranje celotnega besedila. Kombiniranje splošnega znanja z drugimi lokalnimi procesi imenujemo modeliranje besedila. Referenčno predstavljanje besedila je najbolj odvisno od pomena besed v besedilu. Na pomen posameznih besed v bralnem gradivu vpliva tudi obstoječa kognitivna shema, ki vključuje učenčevo celotno predznanje, pretekle izkušnje v zvezi z besedilom in njegova pričakovanja. Pri referenčni predstavitvi besedila moramo razlikovati tiste elemente, pomene, ki izvirajo le iz besedila, od elementov pomenov, ki so nastali kot rezultat delovanja tega besedila na našo kognitivno shemo. Tovrstne pomene imenujeta Just in Carpenter[1] koreferenčni pomeni. Onadva pravita, da je referenčno predstavljanje besedila odvisno od referenčnih in koreferenčnih pomenov besed, ki so v besedilu. V procesu razumevanja novega gradiva (novih informacij) imata pomembno vlogo zlasti dva dejavnika: predznanje bralca in njegov besedni zaklad.

Predznanje

Skupina bralcev, ki išče gradivo za določeno seminarsko nalogo, mora imeti določeno predznanje. Sem spada razumevanje pri branju in posredno tudi rezultat učenja nove snovi, če je to učenje s pomočjo branja. Predznanje ali kognitivna struktura pomeni v procesu učenja že pridobljeno znanje, na katerega lahko priključimo nove informacije. Če bralec nima kognitivne strukture, je njegovo učenje in iskanje oteženo.Takrat bralec znanje memorizira brez razumevanja.

Kognitivno strukturo lahko definiramo kot celoto obstoječega znanja pri posamezniku. Vsako novo učenje zahteva, da nove informacije in podatke vključi v obstoječo kognitivno strukturo. Rezultat učenja predstavlja vključitev nove ideje v obstoječo kognitivno strukturo učenca.

Pred novim branjem - iskanjem informacij naj knjižničar poskusi uzavestiti kognitivno strukturo znanja zgodovine in prikazati splošne pojme, ki bodo omogočili učencu vključitev nove ideje v njegovo kognitivno strukturo. Star in nov pristop k obravnavi in razlagi besedila. Novi pristop poudarja pripravo učenca na branje. Priprava naj bi vključevala:

a) pomoč knjižničarja učencu pri organizaciji tega, kar že ve o vsebini, ki naj bi jo bral,
b) osvajanje ustreznega predznanja, ki ga učenec še nima o novi informaciji,
c) poskus povezovanja starega znanja z novim iskanjem.

Priprava učenca na branje hkrati dviguje tudi njegovo motivacijo za branje. Učenec z nižjimi intelektualnimi sposobnostmi potrebuje na poti do razumevanja informacije (branje s pomočjo knjižničarja). Drugi si pomaga s pomočjo bralnega vodiča. Tretja stopnja v modelu je diskusija s knjižničarjem o bralnem gradivu. To je stopnja, v kateri učenec in knjižničar integrirata novo informacijo v že obstoječo.

Besedni zaklad

Pojem *besedni zaklad pri branju* označuje število besed v pisni obliki, ki jih posameznik prepozna. Bralno besedišče predstavlja pasivno (receptivno)

besedišče, ki se razlikuje od besedišča v govoru in pri pisanju, ki je aktivno besedišče. Besedni zaklad je najpomembnejši dejavnik bralnega razumevanja, potem ko je bralec osvojil tehniko branja.

Otroci z bogatejšim besediščem kažejo večji napredek že v procesu opismenjevanja kot otroci s slabšim besednim zakladom. Nizka jezikovna kompetenca, na katero kaže revno besedišče, verjetno negativno vpliva na učni proces. Zato si učenci, ki pri nas v skupini iščejo informacije za svoje referate in seminarje, izberejo nekoga iz skupine, za katerega vedo, da obvlada iskanje ter bistvo tega tudi izpiše. Naloga knjižničarja pa je, da temu učencu pomaga pri iskanju, ga usmerja in ugotavlja, kakšno je njegovo predznanje snovi, za katero rabi nove informacije. Otroci z revnim besediščem, kljub dobremu odnosu do učenja, ne morejo doseči takega uspeha kot otroci z boljšim besednim zakladom.

Vsako leto naj bi učenec pridobil od 2700 do 3000 novih besed. Pri tem seveda obstajajo velike individualne razlike, ki jih lahko pojasnimo z vplivom okolja, v katerem otrok živi. Lukićeva trdi, da večina otrok ohrani tudi pozneje tak obseg besedišča, kakršnega ima ob koncu osnovne šole, in da šola ne zmanjšuje individualnih razlik med učenci glede besedišča.[2]

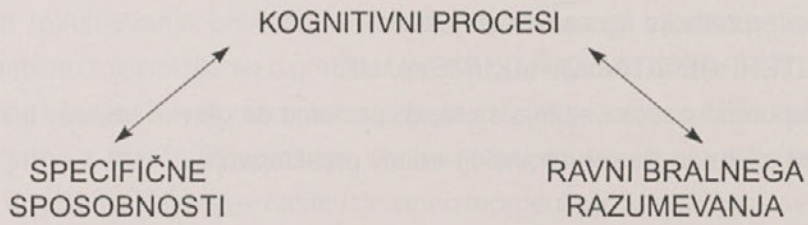

RAVNI RAZUMEVANJA

Razumevanje pri branju lahko opredeljujemo s kvalitativnega in kvantitativnega vidika. Z vidika vsebine je mnogo bolj smiselno in utemeljeno prikazovanje stopnje razumevanja pri branju s kvalitativnega vidika. Operativiziranje

bralnega razumevanja, ki se kaže v različnih ravneh razumevanja, nam je v veliko pomoč.

Preko Barrettove taksonomije lahko govorimo o razumevanju na nižji in višji ravni. Za razumevanje na višji ravni je nujno potrebno razumevanje na nižji ravni.

Barrett: Razumevanje pri branju vključuje dve dimeziji: kognitivno in afektivno, pri čemer je kognitivna dimenzija pred afektivno.

Kognitivna dimenzija razumevanja se nanaša na prepoznavanje določenih dejstev iz besedila in skladiščenje teh v spomin bralca. Pri tem lahko uskladiščene informacije bralec uporabi za interpretiranje ali reorganizacijo besedila.

Pečjakova[3] navaja primer Barrettove taksonomija kognitivnih in afektivnih dimenzij bralnega razumevanja:

KOGNITIVNE DIMENZIJE

1. a) RAZUMEVANJE S SKLEPANJEM
   - domneve ali hipoteze o vrsti in točnosti informacij, ki niso jasno podane,
   - predikcija / napoved razpleta dogodkov,
   - interpretacija figurativnega jezika.

   b) INTERPRETATIVNO RAZUMEVANJE
   - uporaba posploševanja za to, da pridemo do glavne trditve / bistva,
   - uporaba tudi vseh stranskih trditev pri sklepanju.

2. TOČNOST pri prepoznavanju in pomnjenju

Pri točnosti govorimo lahko o točnem pomnjenju (prepoznavanju) :
- podrobnosti,
- glavne misli / bistva,
- zaporedja dogodkov,
- primerjav,
- vzrokov in posledic,
- značajskih potez nastopajočih.

3. REORGANIZACIJA
   - analiza, sinteza,
   - abstrakcija in generalizacija,
   - organizacija informacij v obliko klasifikacij, povzetkov, sinteze ali rešitve problema.

AFEKTIVNE DIMENZIJE

1. OCENJEVANJE / PRESOJANJE
   - presojanje, ki temelji na osebnih standardih / vrednotah ali na zunanjih vrednotah,
   - emocionalne reakcije na :
   - literarno tehniko, obliko, slog in strukturo besedila,
   - vsebino, ki je usmerjena na značaj nastopajočih,
   - uporabo prispodob / metafor v besedilu.

Afektivna dimenzija pa pomeni bralčevo razumevanje, ocenjevanje, vrednotenje informacij iz besedila ob njegovi emocionalni reakciji.

Kognitivna in afektivna dimenzija sta razvidni, ko govorimo o različnih ravneh razumevanja pri branju. Vendar vsako branje teksta ne usmerja avtomatično k razmišljanju o prebrani vsebini, torej vsako branje še ni izpisovanje in učenje. Ravni razumevanja besedila, ki ga mora učenec osvojiti, preverjamo z različnimi vprašanji. Postavljamo mu vprašanja višje in nižje ravni. Vprašanja nižje ravni zahtevajo samo reprodukcijo spominsko osvojenih podatkov in dejstev. Vprašanja višje ravni pa angažirajo višje miselne procese, kot so analiziranje, primerjanje, sintetiziranje. S temi miselnimi procesi ustvarjamo novo znanje. Največkrat s spominskimi vprašanji sprašujemo po podrobnostih. Vprašanja po občih pojmih in teorijah štejemo v prvo raven razumevanja. Pogosto začenjamo z vprašalnicami: kdo, kdaj, kateri, koliko, kaj je to, itd. Pomembno je, da knjižničar usposobi učenca za razumevanje strokovnih besedil (strokovne terminologije in specifičnih simbolov), ki se razlikujejo od stroke do stroke.

DRUGA RAVEN RAZUMEVANJA;

a) Interpretativno razumevanje, interpretacija ali razumevanje s sklepanjem. Bistvo razumevanja na tej ravni je, da učenec:
   - dojame bistvo oziroma poglavitno idejo nekega sporočila – besedila;
   - dojame povezanost med posameznimi deli besedila in si jih zna razložiti;
   - zna izločiti nekaj medsebojno odvisnih pogledov in stališč ter njim pripadajočih podrobnosti;
   - zna sklepati in presojati na podlagi podatkov v besedilu o kasnejših dogodkih.

b) Implicitno sklepanje,
   ki je zajeto in jasno razvidno iz samega besedila in ga bralec ne more spregledati.

c) Elaborativno sklepanje
   Pri tej vrsti sklepanja povezuje učenec besedilne informacije na njemu lasten način s predhodnim znanjem. Te informacije se s pomočjo elaborativnega sklepanja uvrstijo v sistem znanja učenca - bralca in se tam močneje utrdijo. Tako pride do globjega razumevanja in boljšega pomnjenja besedila.

č) Reduktivno sklepanje
   Pri daljšem besedilu učenec uskladišči in zadrži samo določene informacije. Pri tej vrsti sklepanja gre za izpuščanje, posploševanje, povezovanje in izbiranje. Pri reduktivnem sklepanju gre za določeno stopnjo predelave besednega gradiva, kar predstavlja prehod k tretji najvišji ravni razumevanja, to je uporabno – kritično branje. Za drugo raven razumevanja pri branju uporabljamo vprašanja višje ravni. Ta vprašanja sprožijo višje miselne procese, podpirajo razvoj logičnega mišljenja, sklepanja in vodijo k najvišji ravni razumevanja. Od učenca zahtevajo, da pove nekaj, kar mu je znano, s svojimi besedami, da poda glavne misli in nadaljuje začetno misel. Učenec mora oblikovati odgovor samostojno in selektivno. Učenec predlaga rešitve za razne probleme, napoveduje posledice in nadaljnji možen razvoj dogodkov.

Kognitivne dimenzije

Preko Barrettove taksonomije lahko govorimo o razumevanju na nižji in

višji ravni. Za razumevanje na višji ravni je nujno potrebno razumevanje na nižji ravni. Razumevanju pri branju vključuje Barrett dve dimenziji: kognitivno in afektivno. Preko kognitivne dimenzije učenec prepozna določena dejstva iz besedila in jih skladišči v svojem spominu. Te informacije lahko učenec posreduje skupini pri interpretiranju ali reorganizaciji besedila. Afektivna dimenzija pa pomeni bralčevo razumevanje, ocenjevanje, vrednotenje informacij iz besedila ob njegovi emocionalni reakciji. Kognitivna in afektivna dimenzija sta razvidni ob različnih razumevanjih branja. Vendar vsako branje teksta ne usmerja avtomatično k razmišljanju o prebrani vsebini, torej vsako branje še ni učenje.

Kognitivni procesi

Ti predstavljajo bistveno povezavo med ravnmi razumevanja in specifičnimi sposobnostmi razumevanja.

Pri branju poteka pet kognitivnih ali intelektualnih procesov:

a) spoznavanje in prepoznavanje informacij iz besedila,
b) spomin – zadrževanje ali retenzija informacij,
c) divergentno mišljenje – kreativno, usposabljanje ideje,
d) konvergentno mišljenje – sklepanje,
e) kritično mišljenje – vrednotenje.

Preverjanje razumevanja prebranega – iskanega besedila lahko knjižničar opravi po končanem iskanju informacij oziroma izpisovanju iz določenih virov. Tako lahko preverjamo, ali je skupina učencev razumela besedili oziroma za kakšno vrsto znanja gre.

BRALNE STRATEGIJE

Označujejo najbolj racionalno pot oziroma način za pristop k bralnemu gradivu. Pristop pomeni razumno predelavo besedila s pomočjo branja, katere končni rezultat je dobro razumevanje in pomnjenje prebranega. Poznamo veliko različnih samostojnih strategij ali pristopov pri učenju iz pisnih gradiv.

Ločimo jih glede na različne kriterije v več kategorij, in sicer glede na:

a) ciljno skupino, kateri so namenjene:
   - strategije, ki jih uporablja učitelj pri obravnavi besedil;
   - strategije, ki jih uporabljajo učenci pri učenju iz pisnih gradiv;
b) poudarek v besedilu:
   - strategije, usmerjene v predelavo glavnih misli, bistva (makrostrukturne strategije);
   - strategije, usmerjene na predelavo podrobnosti, detajlov (mikrostrukturne strategije);
c) primarno kognitivno funkcijo:
   - strategije, usmerjene v razumevanje (namenjene so prvenstveno izboljšanju razumevanja besedila);
   - strategije, usmerjene v spomin (namenjene so boljši zapomnitvi besedila).

Duffy in Roehlerjeva[4] posebej poudarjata pomen t. i. metakognitivnih strategij. S tem hočeta poudariti, da mora učenec najprej poznati značilnosti in potek bralnega procesa, če želimo, da bo na ta proces tudi sam vplival, tako da ga bo kontroliral in usmerjal. Učitelj bi moral učence naučiti učiti se iz pisnih gradiv. Dobri bralci uporabljajo pri predelavi besedila bolj pogosto kot povprečni bralci učinkovite bralne strategije (kot so ponovno branje, sklepanje med branjem, analiziranje strukture besedila, napovedovanje, vrednotenje in ocenjevanje besedila). Povprečni bralci pa uporabljajo bolj pogosto neučinkovite strategije kot na primer: natančno izgovarjanje besed in združevanje nebistvenih delov besedila v celoto.

Avtorji, ki so se in se še ukvarjajo s preučevanjem strategij pri branju, menijo, da lahko znotraj posameznih strategij v splošnem zasledimo štiri vrste dejavnosti. To so:

- Predbralne dejavnosti

  Sem spadajo aktivnosti pred branjem. Te so učencu v pomoč pri spoznavanju specifičnega besedišča pri določanju cilja in pri oblikovanju napovedi predikcij v zvezi z bralnim gradivom.

- Dejavnosti med branjem
  Z znanjem učenec preverja točnost napovedi, ki jih je postavil pred branjem, in tvori nove napovedi, če ključne besede iz besedila ne potrjujejo njegovih pričakovanj. Vrača se nazaj na začetek besedila, ga na novo interpretira in preoblikuje napovedi tako, da postanejo smiselne, ter nadaljuje z branjem.
- Dejavnosti po branju
  Z njimi organiziramo, prestrukturiramo in ocenimo informacije iz besedila.
- Študijske strategije
  Te vključujejo vse dejavnosti, torej pred branjem, med njim in po njem. Te dejavnosti bralec uporablja, ko mora določiti mesto posameznim informacijam iz besedila, ko mora te informacije po določenem principu organizirati in jih zapolniti. Študijske strategije pridejo v poštev pri učenju iz učbenikov, enciklopedij in podobnih virov. Iz tega ugotovimo, da metakognitivne strategije lahko opredelimo kot fleksibilen načrt, ki omogoča učinkovito učenje. Učinkovite učnobralne strategije vključujejo tako predbralne dejavnosti kot dejavnosti med branjem in po njem.

Skupni elementi različnih bralnih strategij pri dejavnosti pred branjem

Pri izbiri predbralnih sposobnosti moramo upoštevati dva vidika: predznanje učenca (značilnosti obstoječe kognitivne strukture) in gradivo, ki se ga moramo naučiti. Strategije, ki vzpodbujajo aktiviranje predznanja učencev, so različne: brainstorming, pojmovne mape in vprašanja pred branjem. Priprava pred branjem mora vključevati seznanitev s pojmi in odnosi med njimi. To je vizualna in verbalna predstavitev ključnih besed iz bralnega gradiva in odnosov med njimi, ki jih učenci že poznajo. Osnovni namen vseh postopkov je izluščiti iz vsebine ključne pojme in ugotoviti, koliko jih učenci že poznajo in če poznajo hierarhični odnos med posameznimi pojmi iz bralnega gradiva. Pojem semantična ali pojmovna mapa je zelo splošen.

- Pojmovne ali semantične mape
  To je zelo splošen pojem in metoda za aktivnost bralčevega predznanja. Pojmovne mape so opozorile na pomen predznanja učencev za razume-

vanje bralnega gradiva in s tem na učinek učenja s pomočjo branja. Pojmovne mape zahtevajo od učenca aktivno branje. Učenec se sprašuje po tem, kar že ve o vsebini in po tem, kako naj nove informacije vključi v že obstoječo kognitivno strukturo. Splošen postopek predstavlja v bistvu nevihto možganov, pri katerem učenca sprašujemo po asociacijah, ki jih ima do določene besede. Tudi pri informacijskem iskanju v knjižnici učenca vprašamo po besedi v zvezi z snovjo, ki jo išče.

Knjižničar skupaj z učencem kategorizira pojme v pojme hierarhično višjega reda (nadpomenke) in pojme hierarhično nižjega reda (enakopomenke in podpomenke). Pojmovne mape izhajajo iz domneve, da v besedilu lahko govorimo na mikro in makro ravni. Besedilo na mikro ravni predstavlja manjše pomenske enote (posamične informacije). O makro ravni besedila pa govorimo, kadar izluščimo iz njega bistvene, ključne informacije, ki so v pojmovni hierarhiji najvišje. Zgoraj opisani postopek omogoča učencem, da spoznajo pomen in uporabo novih besed, da vidijo stare besede v novi luči in da spoznajo odnose med posameznimi besedami

Namen pri branju

Pri branju mora učenec sam določiti namen oziroma cilj branja. Opredelitev cilja je pomembna, ker učencu pomaga med branjem selektivno usmerjati pozornost na tiste dele besedila, ki ga bodo pripeljale do zastavljenega cilja. Učenci morajo pred branjem vedeti, ali naj iščejo v besedilu informacije, ki jim bodo omogočile odgovore na specifična vprašanja, ali naj bodo pozorni na bistvo v besedilu ali pa naj pri branju poskušajo ugotoviti, kakšen je avtorjev pogled na besedilo itd. Za branje z različnimi cilji obstajajo raznovrstne bralne tehnike.

a) Informativno branje imenujemo branje za oblikovanje prve informacije. To je branje, pri katerem učenec preleti besedilo, ki ga namerava prebrati in predelati. Skupaj s knjižničarjem mora ugotoviti pomembne točke v besedilu, ki jih potem z drugimi bralnimi tehnikami predelujeta naprej. Tako učenec ugotovi, ali je besedilo sploh uporabno za njegov primer. Informativno branje se razlikuje glede na vrsto bralnega gradiva. Drugačno je,

kadar beremo krajša besedila, in drugačno, kadar beremo knjigo. Pri branju besedil moramo biti pozorni na naslednje:

- naslov besedila,
- ime avtorja – pisatelja,
- naslove poglavij in vmesnih napisov,
- opombe pod črto,
- slikovno in grafično gradivo,
- slovarček tujk in strokovnih izrazov.

b) Kurzorno ali diagonalno branje. Tovrstno branje je tesno povezano z informativnim branjem. Če se učenec po informativnem branju odloči za nadaljnje branje in učenje iz besedila, potem lahko uporabi tehniko kurzornega ali diagonalnega branja. Pri omenjenem branju učenec z očmi preleti besedilo od zgornjega levega konca do spodnjega desnega konca strani. Namen takega branja je zadeti ob bistvene informacije v besedilu. Tehnika informativnega in diagonalnega branja predstavlja tehniko dvojnega branja. Pri informativnem branju hitro, vendar pozorno preletimo besedilo; pri diagonalnem branju pa se za trenutek ustavimo na pomembnih mestih, ob pomembnih informacijah, na katere trčimo pri diagonalnem pregledu besedila. Cilj diagonalnega branja je, da učenec odgovori na naslednja vprašanja:

- Kaj moram predelati ?
- Kaj bi bilo dobro vedeti ?
- Kaj lahko izpustim ?
- Kaj je odveč, nepotrebno ?

Obe tehniki branja uporabljamo pred natančnim branjem besedila in ju kot bralni tehniki vključujemo v sklop predbralnih dejavnosti.

c) Študijsko ali statarično branje. Ta oblika pomeni, da se bralec zelo intenzivno ukvarja z besedilom, se torej uči. Za študijsko branje je značilno relativno počasno, zbrano branje, pri katerem se učenec zaustavlja ob pomembnih pojmih, jih podčrtuje, si jih izpisuje, novim, neznanim pojmom skuša določiti pomen. Pri takem branju po končanem učenju ne sme biti nejasnosti, zato se bralec zaustavlja, gleda nazaj, primerja podatke.

VIRI

- **Požarnik, Barica Marentič**: Dejavniki in metode uspešnega učenja, Ljubljana 1988
- **Colin, Rose**: Umetnost učenja, Ljubljana 1993
- **Delors, Jacques**: Učenje skriti zaklad, Ljubljana 1996
- **Znanje velja**: Zbornik prispevkov o miselnih vzorcih, učenju in znanju v prihodnje, Ljubljana 1996
- **Pečjak, Vid**: Hitro in uspešno branje, Ljubljana 1991
- **Pečjak, Sonja**: Ravni razumevanja in strategije branja, Trzin 1995

Opombe:

[1] Just, M.A., Carpenter, P.A. (1987): The Psychology of Reading and Language Comprehension, Allyn & Bacon, Inc., Inc., Newton
[2] Pečjak Sonja: Ravni razumevanja in strategije branja, Trzin 1995, str. 12
[3] Pečjak Sonja: Ravni razumevanja in strategije branja, Trzin 1995, str. 13
[4] Duffy, G.G. & Roehler, L.R. (1993): Improving Classroom Reading Instructions, McGraw-Hill, Inc., New York

ZAČETKI TISKARSTVA V ISTRI IN KOPRU

Damjana Ivančič

UDK 655(497.4/.5 Istra)"15"
655(497.4/.5 Koper)"15"

Izvleček

Konec 15. stoletja so že imela vsa večja gospodarska in kulturna središča v Evropi eno ali več tiskarn. Najpomembnejše tiskarsko središče v Evropi v prvem stoletju po izumu tiska pa so bile Benetke. V 15. stoletju tam je delovalo okrog 200 tiskarjev.

V drugih večjih mestih Beneške republike pa so se ustanavljale manjše tiskarne, ki so bile le lokalnega pomena in njihovo delovanje je bilo kratkotrajno. Tiskarne so bile v Trevisu, Čedadu, Pordenonu in Vidmu. Tudi Koper in Istra sta povezana z začetki tiskarstva. Panfilo Castaldi, ki je bil nekaj časa zdravnik v Kopru, naj bi prav v Kopru natisnil dve knjigi že leta 1461. Za to pa ni trdnih dokazov. S tiskarstvom sta se na prelomu 15. stoletja ukvarjala še dva Koprčana, Jernej Pelušič in Bartolomeo Budrio, ki sta delovala v Benetkah. Pomemben tiskar glasbenih tiskov je bil tudi Istran Andrea Antico iz Motovuna. Zanimiv je tudi zapis iz leta 1482, ki govori o glagolski tiskarni v Izoli. Prvi tiskar v Kopru pa je bil Antonio Turini, ki je imel tiskarno v Kopru v začetku 17. stoletja.

Sintesi

I primordi della stampa a Capodistria e in Istria

Verso la fine del XV. secolo tutti i maggiori centri economici e culturali dell'Europa possedevano una o più tipografie. Il principale centro tipografico di quel tempo era Venezia. Nel XV. sec. a Venezia operavano circa 200 tipografi. Anche le altre città della Repubblica di Venezia avevano le proprie tipografie anche se di minore importanza. Ben presto sorsero delle tipografie a Treviso, Cividale, Pordenone, Udine e anche a Capodistria e nell'Istria. Panfilo Castaldi, che per un certo periodo operava a Capodistria in qualità di medico condotto, vi avrebbe stampato due libri addirittura

nel 1461. Questa ipotesi tuttavia non è confermata. A Venezia svolsero attività tipografica anche i capodistriani Jernej Pelušic e Bartolomeo Budrio. Molto importante anche l'attività svolta dall'istriano Andrea Antico da Montona che stampò spartiti musicali. Interessante anche un documento del 1482 sulla presenza di una tipografia glagolitica a Isola d'Istria. Il primo tipografo a Capodistria è stato Antonio Turini, attivo all'inizio del XVII. secolo.

TISKARSTVO V 16. STOLETJU

Tisk s premičnimi črkami so izumili v 15. stoletja. Nastal je kot posledica družbenih dogajanj v tistem času, ki so se kazale v večji potrebi po knjigah. Nov večji krog bralcev, predvsem med laiki in novim slojem bogatih meščanov, večja pismenost, ustanavljanje novih univerz in drugih šol so bili vzroki, da je bilo povpraševanje po rokopisnih knjigah večje. Novim potrebam niso mogli zadostiti s prepisovanjem knjig v skriptorijih in kasneje v stacionarjih na tedanjih univerzah. Tudi druge okoliščine, kot je vsesplošen razvoj tehnologije, raznih obrti in trgovine in, kot nekateri poudarjajo, tudi pojav in izdelovanje papirja[1] so vplivali na iskanje novih načinov izdelovanja knjig. Izum tiska s premičnimi črkami je bil plod različnih raziskovanj. Kljub različnim teorijam, kdo je prvi izumil tisk, velja za najbolj verjetno, da je bil to nemški zlatar Johannes Gutenberg (1397-1468) iz Mainza. Splošno je tudi sprejeto, da je prva s premičnimi črkami tiskana knjiga Gutenbergova 42-vrstična Biblija, ki jo je za tisk pripravljal od 1453. do 1455. leta.

Tisk na Gutenbergov način je pomenil novost v tem, da so za tiskanje uporabljali premične črke in tiskarsko stiskalnico. Ta tehnika je omogočila, da se je v kratkem času natisnilo večje število izvodov iste knjige in da so črke lahko ponovno uporabili. Izum je bil v vseh fazah tako dober, da je ostala tehnika tiskanja nespremenjena skoraj do 19. stoletja.

Zgodovino tiskarstva je angleški zgodovinar S.H. Steinberg [2] razdelil na tri obdobja;

1. Od 1450 do 1550 - stoletje ustvarjalnosti, zaznamovano z izumi in začetki skoraj vsega, kar je značilno za sodobno tiskarstvo.

2. Od 1550 do 1800 - obdobje utrditve, ko se razvijejo in izpopolnijo dosežki, nastali v prejšnjem obdobju.
3. Od 1800 do današnjih dni - obdobje velikih tehničnih inovacij, ki so radikalno spremenile tako način proizvodnje in distribucije knjige kot tudi navade izdajateljev in bralcev. [3]

Ta razdelitev je zanimiva, ker ugotavlja, da v prvem stoletju po izumu tiska, to je do leta 1550, način izdelovanja knjig in njena distribucija ne doživita večjih sprememb. Te se začnejo šele v drugi polovici 16. stoletja. Za prvo stoletje tiskarstva je značilno, da opravi vse faze dela pri tiskanju knjige ena oseba. To je bil tiskar, ki je skrbel za nabavo papirja, izdelavo črk, izbral in pripravil je delo za tisk, bil je korektor izdaj in poskrbel je za distribucijo knjig. V prvem obdobju je bila knjiga tudi po zunanjosti podobna srednjeveškim rokopisom. Zato je bilo to obdobje eksperimentiranja. Enotna in splošno sprejeta zunanja podoba tiskane knjige se je uveljavila šele v drugi polovici 16. stoletja. Tudi centri tiskarstva so se spremenili v drugi polovici 16. stoletja.

Drugo obdobje, ki traja do l. 1800, je obdobje utrditve, v katerem se dosežki novega izuma izpopolnijo, vendar bistveno ne spremenijo. Večja sprememba, ki to obdobje loči od prejšnjega, nastane v organizaciji dela v tiskarstvu. Začne se proces ločevanja del med založnikom in tiskarjem. Središčno vlogo dobi založnik. To pripelje do specializacije del v tiskarstvu. Vse faze dela pri nastanku knjige, ki jih je prej opravil tiskar ali ena sama delavnica, se zdaj ločijo in specializirajo.Tiskar skrbi samo za tiskanje, črke izdelujejo črkorezci, knjige prodajajo knjigarnarji. Najpomembnejšo vlogo ima založnik. On naroča in povezuje dela pri nastanku knjige in od njega so vsi odvisni.

Nova obrt se je hitro širila. Najprej po Nemčiji, zunaj Nemčije pa so prvo knjigo natisnili v Italiji, v Subiacu leta 1465. Že konec 15. stoletja pa je večina kulturnih in gospodarskih središč v Evropi imela eno ali več tiskarn. Tiskanje je postalo donosen posel in tiskarji so bili iskani.

Prvi razcvet doživi tiskarstvo v Nemčiji. Tiskarne so bile v Augsburgu, Nürnbergu, Speyerju, Ulmu, največje tiskarsko središče pa se je razvilo v Kölnu. Že konec 15. stoletja pa je prevzela vodilno vlogo v tiskarstvu Italija, predvsem beneško tiskarstvo. Največ knjig je izšlo v Italiji in te se odlikujejo

tudi po kvaliteti. Italijanski tiskarji so vnesli v tiskarstvo več novosti, ki so bile splošno sprejete in so vplivale na razvoj tiskarstva. To je bila nova oblika tiskarskih črk - kurziva, ki je prevladala nad gotico. Uvedli so nov način okraševanja vezav (zlati tisk) in manjši format knjig (oktav). Večje tiskarne

Dragocena vezava: iz zbirke dragocenih in redkih knjig Rara

so imeli v Rimu, Milanu, Neaplju, Bologni in Firencah. Največje tiskarsko središče pa so bile Benetke

V Ljubljani so ustanovili prvo tiskarno v času reformacije. Leta 1575 jo je ustanovil Janž Mandelc. Delovati je prenehala že leta 1578, tako da je večina slovenskih knjig iz 16. stoletja izšla v Nemčiji.

Benetke so že v 15. stoletju postale najpomembnejše tiskarsko središče tako za proizvodnjo knjig kot za trgovanje z njo v Italiji in tudi v Evropi. Takrat so bile bogato ekonomsko in trgovsko središče, v katerem so se stekali posli tako z vzhoda kot z zahoda. Poleg tega pa so bile tudi kulturno središče, v katerem je živelo veliko učenjakov - humanistov, domačih in tujih.

Njihov delež pri razvoju tiskarstva je bil pomemben. Imeli so bogate knjižnice, iz katerih so črpali založniki, bili so kupci knjig in gojitelji kulture. Tiskano knjigo so podpirali tudi izobraženi patriciji, ki so bili del vladajočega sloja, ker so se zavedali velikega pomena in možnosti tiskane knjige. Kot trgovsko središče in pomembno pristanišče so Benetke imele tudi možnost za nabavo cenejših surovin, ki so bile potrebne za izdelavo knjig, kot sta bila papir in usnje.

Prvi tiskar v Benetkah je bil Nemec Johannes von Spyra, ki je natisnil prvo knjigo leta 1469 (Ciceronove Epistolae ad familiares). Odprl je pot številnim italijanskim in tujim tiskarjem, ki so kmalu po letu 1470 začeli v velikem številu prihajati v Benetke. Ugotovljeno je, da je bilo že v 15. stoletju v Benetkah okrog 200 tiskarjev, kar je neprimerno več kot v drugih krajih v Italiji in po Evropi. V istem obdobju, v prvih petdesetih letih po izuma tiska, je bilo v vsej Nemčiji 200 tiskarjev, v Rimu 37, v Firencah 32, v Bologni 40, v Firencah 60, v Parizu in Lyonu pa skupaj 150[4]. V Benetkah so imeli svoje delavnice tiskarji z vseh koncev Evrope. Največ je bilo nemških, veliko tudi francoskih, flamskih in nizozemskih, prišli so tudi iz Švice ter iz Istre in Dalmacije[5].

Tiskarstvo je dajalo možnosti bogatega zaslužka in tudi del beneškega

prebivalstva je živel od tega. Tiskarji so tiskali za prodajo v Anglijo, Francijo in v slovanske in nemške dežele. Razvile so se in delovale številne tiskarne za grške in hebrejske knjige, kakor tudi za knjige v glagolici.

Pomembnejši tiskarji, ki so delovali v Benetkah v 15. stoletju in se zapisali v zgodovino tiskarstva, so bili: brata Johannes in Wandelin von Spyra, Nicholas Jenson, Erhard Ratdolt, Lucantonio Giunta, Andrea Torresani in Aldo Manuzio.

Med pomembnejše tiskarje v Benetkah in tudi v Evropi sodi Aldo Manuzio (1450-1515), ki je v tem mestu našel idealne pogoje, da je lahko izpeljal svoje cilje. Bil je humanist in erudit med tiskarji. Kot velik poznavalec in ljubitelj grške kulture, književnosti in jezika si je zadal cilj, da bo tiskal grške knjige. Prav v Benetkah je imel za to najboljše možnosti. V zgodovini tiskarstva ima pomembno mesto. V svojem času je bil najpomembnejši tiskar-založnik v Italiji in v Evropi. Izdal je vse najpomembnejše grške avtorje in tako prispeval k ohranitvi grške kulture v Evropi. V tiskarstvo je uvedel dve veliki razvojni novosti. To je bil nov format knjig in nova oblika tiskarskih črk. Nov format knjige - oktav in novo obliko črk - kurzivo je začel uporabljati pri tiskanju knjig v latinščini in italijanščini. Novi format je bil priročnejši in zato se je kmalu uveljavil. Nove tiskarske črke, ki jim pravimo kurziva ali aldina, pa je po vsej verjetnosti narisal in dal izdelati zato, da bi dobil manjšo pisavo, ki bi bila primerna za novi format knjige. Zaradi tega je postal še bolj znan in cenjen. Imel je veliko posnemovalcev in na knjižnem trgu se je pojavilo veliko ponaredkov njegovih knjig. Kmalu je dosegel, da so bile te izdaje prepovedane[6] .

Tiskal in izdajal je knjige v letih 1494 do 1515. Njegovo delo je v 16. stoletju nadaljeval njegov sin Paolo, za njim pa še vnuk Aldo. Danes so izdaje A. Manuzia, "aldine", knjižna dragocenost.

V Manuziovi delavnici je delal tudi Jernej Pelušič, Slovenec iz Kopra.

Domnevajo, da je bilo v tem stoletju v Benetkah natisnjenih okrog 15000 naslovov knjig, na leto naj bi jih izšlo poprečno 150[7].

Beneško tiskarstvo je začelo čutiti prvo krizo v začetku 60. let. Temu je

bila vzrok strožja cenzura in tudi splošno upadanje beneškega gospodarstva.

TISKARSTVO V ISTRI IN KOPRU

Predvidevamo lahko, da so se knjige do iznajdbe tiska tudi v Istri prepisovale v katerem od številnih samostanov, ki so nastajali od 9. stoletju naprej.

Ohranilo se je tudi pričevanje o prepisovanju rokopisa Dantjeve Božanske komedije. V Izoli jo je občinski notar Pietro Campenni prepisoval od leta 1394 do 1399. Prepisal jo je celo dvakrat. Danes hrani en rokopis Pariška nacionalna knjižnica [8].

Tiskarstvo se v 15. in 16. stoletju v večjih mestih Beneške republike, kamor so spadala tudi vsa večja obalna mesta v Istri, ni dobro razvijalo. Temu je bil vzrok dobro razvito tiskarstvo v Benetkah, saj je bilo konkurenco z beneškimi tiskarji težko vzdržati. Ti so tiskarsko delo opravili najbolje in najceneje.

Tiskarne, ki so jih ustanavljali, so bile le lokalnega pomena. Tiskale so za lokalne potrebe, njihovo delovanje je bilo kratkotrajno in večkrat prekinjeno. Iz tega obdobja je znan tiskar Gerardus van der Leye, ki je v Trevisu ustanovil prvo tiskarno že leta 1471, komaj dve leti za Benetkami. Kasneje se je selil in kot prvi tiskar deloval v več mestih: Čedadu, Pordenonu in Vidmu. Druge, istrskim mestom najbližje tiskarne, so bile v Padovi (1472, v letih 1482-1487 je tam deloval Matevž Cerdonis), Vidmu (1484), Čedadu (1530) in na Reki (1530) [9].

Koper pa je povezan z zgodovino tiskarstva že v 15. stoletju. Poleg Panfila Castaldija, ki mu nekateri zgodovinarji pripisujejo, da je natisnil prve knjige v Kopru, sta se s tiskarstvom ukvarjala še dva Koprčana, Jernej Pelušič in Bartolomo Budrio. Med pomembnimi tiskarji, ki so delovali v Rimu in Benetkah v 16. stoletju je bil tudi Istran Andrea Antico iz Motovuna. Prvi tiskar v Kopru

pa je bil Antonio Turini, ki je deloval v začetku 17. stoletja. Izola pa se je zapisala v zgodovino tiskarstva z glagolsko tiskarno iz 15. stoletja.

Panfilo Castaldi, zdravnik in tiskar v Kopru

O Castaldiju so v 17. in 18. stoletju pisali kot o izumitelju tiska, kot o prvem italijanskem tiskarju in o prvem tiskarju v Kopru. Trditev o Castaldiju kot o izumitelju tiska s premičnimi črkami je dolgo privlačila zgodovinarje in tiskarje. O tem je prvi pisal frančiškan iz Felter Antonio Cambruzzi v svoji kroniki o Feltrah iz leta 1674[10]. Trdil je, da je Castaldi izumil tisk s premičnimi črkami že leta 1456 in da se je od njega tega naučil Johannes Fust in to znanje prenesel Johannesu Gutenbergu. Čeprav ta teza ni imela znanstvene osnove, je postala spet aktualna konec 19. stoletja, ko je o tem ponovno pisal I. Bernardi leta 1864[11]. Sprožil je pravo polemiko med tistimi, ki so tezi verjeli, in njenimi nasprotniki. Kljub temu da je bila ta trditev že čez leto dni ovržena s člankom L. Scarabellija[12], je združenje milanskih tiskarjev postavilo Castaldiju spomenik na glavnem trgu v Feltrah. To prepričanje se je še utrdilo, ko so v Državnem arhivu v Milanu leta 1884 našli dokumente, ki neizpodbitno dokazujejo Castaldijevo povezavo s tiskanjem knjig. Da je ta teza postala še bolj verjetna, je pripomogel tudi članek Tomasa Luciana iz Kopra v reviji La Provincia[13] iz leta 1884. V članku je zapisal, da je našel Andrea Tommasich[14] med zapuščino svojega strica spomine gvardijana iz minoritskega samostana v Kopru Antonia Marie Corgnatija, v katerih je bilo zapisano, da samostan hrani dve knjigi, ki ju je natisnil Castaldi v Kopru leta 1461.

Združenje tiskarjev je zato, da bi stvari prišlo do dna, dalo bibliotekarju Carlu Castellaniju iz beneške Marciane nalogo, da zadevo razišče. Castellani je v svoji razpravi ovrgel obe tezi, in sicer da bi bil Castaldi izumitelj tiska in da bi natisnil prve knjige v Kopru. Zapisal je, da manjkajo temeljna zgodovinska dejstva, s katerimi bi to lahko potrdil. Našel ni nobenih verodostojnih dokumentov o njegovem izumu niti v času njegovega življenja niti kasneje, kar je po njegovem mnenju čudno, saj je šlo za preveč izjemen dogodek, da bi ostal neomenjen[15].

Raziskovanja o Castaldiju pa so se nadaljevala. Ena skupina raziskovalcev

se je ukvarjala z obdobjem, ko je bil Castaldi v Milanu, in poskušala določiti predvsem njegovo vlogo pri začetkih tiskarstva v Milanu. Druge raziskovalce pa je bolj zanimala njegova prisotnost v Kopru in teza, da je bil prvi tiskar v Kopru in Italiji. Med slednje sodijo zgodovinarji, ki se ukvarjajo z občo in kulturno zgodovino Istre.

Tezo, da bi bil Castadli izumitelj tiska s premičnimi črkami, pa so v vseh pomembnejših delih o zgodovini tiskarstva sprejeli kot neverjetno in ga v tej vlogi ne omenjajo. Če pogledamo dokumente, s katerimi razpolagajo raziskovalci, ugotovimo, da za "koprsko" obdobje ni dokumentov, ki bi potrdili, da se je ukvarjal s tiskarstvom. Knjig Responsorio di S. Antonio di Padova in L'orazione alla santa Sidone, ki naj bi ju natisnil, niso našli. Verodostojen je le dokument, ki govori, da je bil Castaldi leta 1446 zdravnik v Kopru[16].

Veliko bolj popolna in dokumentirana so raziskovanja o dejavnosti Castaldija po letu 1471, ko se je pojavil v Milanu. Posebno obsežno in podprto z dokumenti je delo Arnalda Gande o začetkih tiskarstva v Milanu[17]. V njem je raziskal vlogo Castaldija v milanskem tiskarstvu in posredno preučil tudi Castaldijevo delovanje pred letom 1471. S svojo raziskavo je hotel odgovoriti na vprašanje, ali je bil Castaldi skupaj z Antoniom Zarottom prvi tiskar v Milanu. O Castaldiju je namreč veljalo prepričanje, da je natisnil v Milanu prvi dve knjigi, ki so izšle leta 1471. Kljub temu da v knjigah ni kolofona, so mu pripisovali izdajo teh knjig. Na podlagi dokumentov je Ganda prišel do zaključka, da Castaldi v Milanu ni tiskal, ampak je dobil samo privilegij za tiskanje. S tiskarjem Antoniom Zarottom pa je sklenil pogodbo, s katero je dal v najem svoje tiskarske stroje. Ganda je ugotovil, da je bil prvi tiskar v Milanu Antonio Zarotto, ki je delal samostojno in ni bil podrejen Castaldiju. Castaldijeva vloga je samo bila, da je Antoniu Zarottu "posodil" svoje ime in stroje.

Podatki o Castaldijevem življenju so različni. Njegov najpopolnejši življenjepis je napisal P. Veneziani za geslo v italijanskem biografskem leksikonu[18].

Castaldi se je rodil v Feltrah v Benečiji leta 1430 v družini nižjega plemstva. Leta 1449 je bil študent v Padovi, kjer je najprej končal študij "umetnosti", leta 1457 pa še medicine. Med študijem se je poročil s hčerko znanega

gramatika Damiana iz Pule. V zakonu sta se jima rodila vsaj dva otroka.

V 60. letih 15. stoletja je delal kot zdravnik v Kopru. To potrjujeta vsaj dva dokumenta. Na prvem, potrdilu takratnega škofa Gabriella Gabriellija, je zapisan kot priča[19]. Na drugem, zapisniku iz leta 1464, ko se je prijavil za zdravnika v Bellunu, je omenjen kot znan in dober zdravnik iz Kopra[20].

Konec 60. letih je bil v Benetkah, kjer se je po vsej verjetnosti srečal z dvema tiskarjema, Antoniom Planellom in Antoniom Zarottom, ki sta povezana z njegovim delom in bivanjem v Milanu. Planella je bil zdravnik, ki se je ukvarjal tudi s tiskarstvom in ga je milanski ambasador v Benetkah priporočil za tiskarja v Milanu[21]. Namesto Planelle, ki je dobil privilegij za tiskanje v Milanu, je tja odšel Castaldi.

Iz obdobja, ko je bil v Benetkah, je ohranjena pogodba o delu, ki jo je sklenil 6. februarja 1471 s tiskarjem Antoniom Zarottom. Od tega leta naprej je njegovo delovanje povezano z Milanom, kamor je zahajal, ni pa tam stalno živel. Iz tega obdobja je tudi več dokumentov, ki potrjujejo njegovo dejavnost in povezanost s tiskarstvom v Milanu[22]. Castaldi je v tistem času najbrž bival v Benetkah, kjer je delal kot zdravnik. Zasledimo ga kot poroka zdravniku R. Della Gierola pri ozdravitvi nekega bolnika[23]. Sodelovanje z Antoniom Zarottom pa je bilo kmalu prekinjeno. Vsaj od 25. novembra 1478 je bil spet v Kopru, kar sklepajo po nekem testamentu, kjer je bil vpisan kot priča[24]. Leta 1482 je bil zdravnik v Zadru, kjer je ostal do konca življenja. Po ženini smrti se je ponovno poročil in imel še dva otroka. V Zadru naj bi živel vsaj sedem let. Umrl je leta 1487.

Na podlagi dosedanjih raziskovanj še vedno ne moremo trditi, da je bil Castaldi prvi tiskar v Kopru in v Italiji. Tudi teza, da je izumil tisk s premičnimi črkami, je dokončno ovržena.

Čeprav še niso našli dveh knjig, ki naj bi jih Castaldi natisnil v Kopru, ali drugih dokazov, se med zgodovinarji, ki se ukvarjajo z Istro, iz generacije v generacijo prenaša prepričanje, da je bil Castaldi prvi tiskar v Kopru. Možnost, da bi bilo to res, dopušča dokazana povezanost Castaldija s tiskarstvom v Milanu. Zato Castaldi ostaja uganka v zgodovini italijanskega tiskarstva.

Jernej Pelušič iz Kopra (Bartholomaeus Pelusius, Justinopolitanus), tiskar v Benetkah

O Jerneju Pelušiču ne vemo veliko. Rojen naj bi bil v Kopru in živel na prehodu iz 15. v 16. stoletje. S tiskarstvom se je ukvarjal v Benetkah. Predvidevajo, da je delal za Alda Manuzia. V letih 1497/98 je skupaj z Gabrijelom Bračićem (Gabriel Bracius Brasichellensis) z Brača, Joannesom Bissolusijem in Benedictusom Mangiusom s Caprija ustanovil svojo tiskarno, v kateri so tiskali grške knjige in s tem konkurirali Aldu Manuziu. Zato jih je ta tožil in tiskarna je prenehala delovati. Natisnili so dve grški (Ezopovi spisi Fabuale CXLVIII et vita a Maximo Planude in Falaridova Epistolae Graecae) in eno latinsko knjigo (Ficinus De triplici vita), ki so izšle leta 1498[25]. O nadaljnjem življenju Pelušiča ni nobenih podatkov. Vsi trije so tudi omenjeni v seznamu beneških tiskarjev G. W. Panzerja[26].

Bartolomeo Budrio iz Kopra (Bartholomaeus Budrius, Justinopolitanus), tiskar v Benetkah

Bartolomeo Budrio je bil rojen v Kopru, o njegovem življenju pa ni veliko znanega. Delal je kot tiskar v Benetkah v zadnjem desetletju 15. stoletja. Znan je predvsem po tem, da je sodeloval s tiskarjem Ottavianom Petruccijem, ki je izumil tiskarske znake za glasbeni tisk. V prvem zborniku Harmonicae musices Odhecaton (Benetke 1501), ki ga je Petrucci natisnil z novo tehniko, se je v predgovoru zahvalil Budriu za pomoč in poudaril njegove zasluge. Drugi predgovor h knjigi pa je napisal sam Budrio[27]. Umrl je v Benetkah okrog leta 1508.

Prva glagolska tiskarna v Izoli

V opombah ob robu rokopisa Misala kneza Novaka iz prve polovice 15. stoletja[28] je zapisano, da se bo tiskarna v Izoli preselila nekam "gor"[29]. Opombe je napisal diakon Juraj iz Roča 26. junija 1482. Na podlagi teh opomb sklepajo[30], da je bila v Izoli prva glagolska tiskarna. Po vsej verjetnosti so jo pripeljali po morju iz Benetk. Po tem zapisu pa naj bi jo preselili, vendar se ne

ve kam. Več o tej izolski glagolski tiskarni ni znanega.

Andrea Antico, skladatelj in tiskar iz Motovuna v Istri

Andrea Antico izhaja iz Motovuna (danes na Hrvaškem), rojen je bil med 1470 in 1480. Živel in delal je v Rimu in Benetkah. Bil je skladatelj in tudi tiskar-založnik glasbenih del. Ko je bil v Rimu, je deloval pod okriljem papeža Leona X. in je imel privilegij za tiskanje. Tu je leta 1510 začel tiskati glasbena dela z uporabo lesorezne tehnike, zato njegove izdaje po tehnični izvedbi niso bile najboljše. Pomembnejši je kot založnik glasbenih del, saj je bil kot skladatelj dober poznavalec glasbe in je natisnil pomembna glasbena dela. Njegov tekmec v tiskanju je bil Ottaviano Petrucci, ki je takrat deloval v Benetkah.

V Rimu je leta 1510 izdal delo Canzoni nove con alcune scelte da varii libri di canto. Do 1518 je izdal še 4 knjige pesmi in njihove ponatise. Leta 1516 je izdal Liber quindecimi missarum electarum quae per excellentissimos musicos compositae fuerunt, ki je pomembna zbirka takrat najvidnejših polifonistov. Knjiga je pomembna tudi zato, ker uvaja za tiskanje glasbenih del format folio, za kar je dobil privilegij od papeža. V privilegiju je bilo tudi izrecno zapisano, da Petrucci iz Benetk ne sme tiskati v tem formatu. Kmalu zatem pa je dobil še privilegij za tiskanje glasbenih del za orgle, s katerim je bil preklican privilegij, ki ga je prej imel Petrucci. Tako je leta 1517 izdal Frottole intabulate da sonar organi, libro primo. Leta 1518 so kot njegovo zadnje delo v Rimu izšli Mottetti libro primo.

Med leti 1518-1520 se je preselil v Benetke. Izkoristil je Petruccijev odhod iz Benetk in začel tiskati s premičnimi znaki in pri tem uporabljati privilegij za tiskanje glasbenih del, ki ga je prej imel Petrucci. V Benetkah se je povezal s pomembnejšimi tiskarji, kot so bili Lucantonio Giunta, Andrea Torresano in Ottaviano Scotto. Njegovo založniško delo v Benetkah je bilo obsežno. V letu 1520 je pripravil naslednje glasbene tiske: ponatis Frottol, novo izdajo Frottole di misser Bartolomio Tromboncino ... per cantar et sonar col lauto, Chanson a' Troys, Mottetti novi & chanzoni franciose a quatro sopra doi, Mottetti novi libro secondo, e tertio. Leta 1521 je skupaj z Andreom

Torresanijem izdal 4 antologije maš in motetov. Sledilo je obdobje med leti 1533 in 1539, ko ni izdal nobenega dela. Potem pa se je pojavil kot graver pri številnih izdajah tiskarja Ottaviana Scotta. Leta 1539 se je v kolofonu knjige Mottetti libro secondo ... pojavilo njegovo ime zadnjič in je z njo zaključil svoje delovanje. Med njegovimi tiski so posebno zanimivi tisti, katerih naslovne strani so bogato okrašene z lesorezi [31].

Antonio Turini, prvi tiskar v Kopru

Antonio Turini je bil rojen v okolici Kopra okrog leta 1585. Za tiskarja se je izučil pri mojstrih N. Morettiju in F. Romazettu v Benetkah, kjer je imel med leti 1610-1617 svojo tiskarno. V Koper se je preselil leta 1614, najbrž zaradi velike beneške konkurence. Tu je leta 1620 odprl tiskarno, ki je delovala do leta 1624, ko se je preselil v Trst. Jezuiti so ga povabili, da bi tiskal knjige za potrebe novoustanovljenega kolegija Accademia degli Arrischiati. Bil je prvi tiskar v Trstu in je tam delal do konca življenja. Tiskal je predvsem tiskovine za uradno oblast, ukvarjal pa se je tudi s prodajo knjig. Tiskal je tudi za Hrvate in obstaja domneva, da je hotel tiskarno preseliti v Ljubljano, česar pa ni izvedel. Umrl je v Trstu leta 1645 v revščini in brez naslednikov. Tako je tudi Trst ostal brez tiskarja do konca 17. stoletja[32]. Med znanimi Turinijevimi tiski so: -Relazione del passaggio dell'Imperatrice Eleonora pel Veronese - le nekaj strani obsegajoča knjižica je izšla v Kopru 1622. -Statuta inclytae civitatis Tergesti - občinski zakoni v latinščini in italijanščini, izšli v Trstu 1625. To je prva knjiga, ki je bila natisnjena v Trstu. Na koncu teksta je Turinijev tiskarski znak: zobčasti stolp, nad katerim je angel, obkroža ga motto "Deus fortitudo et torris mea". -Rith, B.: Commentari della guerra moderna passata nel Friuli & ne'confini dell'Istria, & di Dalmazia, Trst 1629. -Brati, G.B. Giustinopolitano: Le Rime - pesniška zbirka, izšla 1629. -Verci, B.: Orazione - pridiga, izšla 1629.-Tri pridige za Accademio degli Arrischiati, ki jih je napisal jezuit p. Politio in so izšle 1637 in 1639. -S. Giusto: Giovinetto e martire - drama, izšla 1639[33].

V British Library hranijo 11 njegovih izdaj[34].

Opombe:

[1] Fabvre L., Martin H.-J.: La nascita del libro. Roma, 1998.
[2] Steinberg, S.H.: Cinque secoli di stampa. Torino, 1982.
[3] Ibid.: str. 4.
[4] Pozza, N.: L'editoria veneziana da Giovanni di Spira ad Aldo Manuzio. V: Storia della cultura veneta. Venezia, 1983, knj. 2, str. 216.
[5] Castellani, C.: La stampa in Venezia dalla sua origine alla morte di Aldo Manuzio. Ristampa. Trieste, 1973, str. 29.
[6] Castellani, C.: La stampa in Venezia dalla sua origine alla morte di Aldo Manuzio. Ristampa, Tireste, 1973, str. 47-49.
[7] Grendler, P.F.: L'inquisizione romana e l'editoria a Venezia 1540-1605. Roma, 1983, str. 23-28.
[8] Marković, I.: Ali se je Dante ustavil tudi v naših krajih? V: Primorska srečanja, str. 142-143.
[9] Pozza, N.: L'editoria veneziana da Giovanni da Spira ad Aldo Manuzio. I centri editoriali di terraferma. V: Storia della cultura veneta. Venezia, 1983, knj. 2, str. 232-244.
[10] Cambruzzi, A.: Storia di Feltre. V: Castellani, C.: La stampa in Venezia. Trieste, 1973, str. XI-XV.
[11] Bernardi, I.: P.C. da Feltre e l'invenzione dei caratteri mobili da stampa. Milano, 1865. V: Castaldi Panfilo. Dizionario biografico degli Italiani . Roma, 1978, 21. knj., str. 560, 561.
[12] Scarabelli, L.: Di Panfilo Castaldi. Bologna, 1866. V: Castaldi Panfilo. Dizionario biografico degli Italiani. Roma,1978, 21. knj., str. 560,561.
[13] Luciano, T.: Panfilo Castaldi di Feltre. V: La Provincia d'Istria. 1.9.1884, str. 141-143.
[14] A. Tommasich (psevd. G. Pusterla), Koprčan, mestni pisar, ki se je ljubiteljsko ukvarjal s krajevno zgodovino.
[15] Castellani C.: La stampa in Venezia. Trieste, 1973.
[16] Ibid.: str. XXIX
[17] Ibid.: str. XXIX
[18] Dizionario biografico degli italiani. Roma,1978, 21. knj., str. 558-561.
[19] Castellani, C.: La stampa in Venezia. Trieste, 1973, str. XXIX.
[20] Ibid.: str. XXIX.
[21] Več o njem je pisal Pusterla G. (psev. A. Tommasich): I rettori di Egida Giustinopoli-Capo d'Istria. Capodistria. 1891, str. 63-64.
[22] Ganda, A.: I primordi della tipografia milanese. Firenze 1984, str. 85-88, 90-93.
[23] Castellani, C.: La stampa in Venezia. Venezia, 1973, str. XXX.
[24] Veneziani, P.: Castaldi, Panfilo. V: Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1978, 21. knj., str.560.
[25] Berčič, B.: Tiskarstvo na Slovenskem. Ljubljana, 1968, str. 25, 27-28; Dolar, J.: Pelušič, Jernej. V: Enciklopedija Slovenije, 8. Ljubljana, 1994, str. 298.
[26] Castellani, C.: Serie dei tipografi Veneziani 1469-1515. V: La stampa in Venezia. Trieste, 1973, str. XLIV-XLV.

[27] Ibid.: str. 62.
[28] Rokopis hranijo v Nacionalni knjižnici na Dunaju.
[29] Bošnjak, M.: Slavenska inkunabulistika. 1970, str. 51: ..."Vita Vita. Štampa naša gori g're ... to be pisanu u gradu Izule, to pisa Juri Žakan 'iz' Roča"...
[30] Ibid.: str. 50-51; Ferrari, G.E.: Per la storiografia della stampa e degli studi tipografici riguardo l'Istria. V: Atti e memorie. Rovigno, 1981-1982, str. 399.
[3131] Dizionario dei tipografi e degli editori italiani. Il Cinquecento. Vol. I, A-F, Milano, 1997, str. 33-34; Kovačević. K.: Antico Andrea. V: Enciklopedija Jugoslavije (Izd. V slovenskem jeziku) 1. Zagreb, 1983, str. 168.
[32] Berčič, B.: Turini, Antonio. V: Enciklopedija Slovenije, 13. Ljubljana, 1999, str. 396; Comelli, G.: L'arte della stampa nel Friuli Venezia Giulia. Udine, 1980, str. 141-145,154-156; Primorski slovenski biografski leksikon. Gorica, 1974-1999, knj.16, str. 89; Slovenski biografski leksikon. Ljubljana, 1925-1991, knj. 4, str. 238-239.
[33] Di Antonio Turini primo tipografo in Trieste e di Giovan Maria Petreuli .... Trieste, 1860.
[34] Ascarelli, F.; Menato, M.: La tipografia del '500 in Italia.Firenze, 1989.

O koprski knjižnici je bilo zapisano

O KOPRSKI KNJIŽNICI V ČLANKIH IN MONOGRAFIJAH 1979 - 2001: IZBOR IZ DOKUMENTACIJE DOMOZNANSKEGA ODDELKA

Ljuba Vrabec

V zborniku Osrednja knjižnica Srečka Vilharja, Koper 1979 je izšla bibliografija člankov o knjižnici od leta 1951 do 1978. Pričujoča bibliografija zajema članke v zvezi z knjižnico in njeno dejavnostjo od tedaj dalje do leta 2000.

La Biblioteca di Capodistria negli articoli e nelle monografie 1979-2001 estratto dalla documentazione del Reparto di storia patria

Nell'almanacco Osrednja knjižnica Srečka VIlharja, Koper 1979 è stata pubblicata la bibliografia degli articoli scritti sulla biblioteca dal 1951 al 1978. Questa bibliografia ne è la continuazione e comprende gli articoli relativi alla biblioteca e la sua attività dal 1978 al 2000.

1979

Gojak-Vilhar, Branka: Ob mednarodnem letu otroka : svet pravljic v semedelski knjižnici. - Primorske novice 11. maj 1979 št. 20 str. 11

Hočevar, Jože A: Osrednja knjižnica spreminja podobo : notranja dela na koprski Osrednji knjižnici ... - Primorske novice 30. mar. 1979 št. 14 str. 9

Lovec, Zdenka: Kulturna pridobitev v Kopru : v ponedeljek 26. t.m. bo v Kopru slavnostna otvoritev Osrednje knjižnice ... - Primorske novice 23. nov. 1979 št. 48 str. 21. – Ilustr.

Otvoritev knjižnice. - Primorske novice 28. nov. 1979 št. 49 str. 7. - Ilustr.

Prenovljena knjižnica. - Primorske novice 20. jun. 1979 št. 30 str. 1

Razstava o Kardeljevem delu. - Primorske novice 16. feb. 1979 št. 8 str. 4

Vilharjeva razstava. - Primorske novice 28. nov. 1979 št. 49 str. 7

1980

Dve predstavitvi. - Monografija Avgusta Černigoja in knjiga Branka Babiča Ljudje in boji na Kozari. - Primorske novice 6. jun. 1980 št. 42 str. 7

Hočevar, Jože A: Današnje stanje knjižničarstva na Primorskem. - Posvetovanje Društva bibliotekarjev Slovenije, Koper 1980

Kosmačeva razstava in literarni večer. - Primorske novice10. okt. 1980 št. 78 str. 7

Kulturne prireditve. - Memonov večer. - Primorske novice 10. okt. 1980 št.78 str. 7

Nova zbirka Cirila Zlobca. - Predstavitev zbirke Glas. - Primorske novice 11. nov.1980 št. 87 str. 5

Ob smrti tov. Tita. - Razstava. - Primorske novice 9. maj 1980 št. 34 str. 9

Osrednja knjižnica Srečko Vilhar : kulturno življenje po obnovitvi še ni zaživelo tako, kot bi moralo ... - Primorske novice 30. sep. 1980 št. 75 str. 5. - Ilustr.

Predstavtev knjižne novosti. - Predstavitev knjige Vlada Sruka. - Primorske novice 19. dec. 1980 št. 97 str. 7

Razstava del Josipa Vidmarja. - Primorske novice 21. nov. 1980 št. 90 str. 24

Razstava o mladinskem prostovoljnem delu. - Primorske novice 23. maj 1980 št. 38 str. 13

Recital v knjižnici. - Primorske novice 14. okt. 1980 št. 79 str. 5

(ms) [SUŠA, Majda]: Istrski človek v knjigi : te dni je pri Založbi Lipa izšel slovenski prevod romana F. Tomizze Boljše življenje ... - Primorske novice 17. jun.1980 št. 45 str. 5. – Ilustr.

V počastitev Prežihovega Voranca. - Primorske novice 25. jun. 1980 št. 32 str. 7

(vm): Razstava turistične propagande. - Primorske novice 18. jul. 1980 št. 54 str. 4

(zt): Pionirska knjižnica : v koprski knjižnici za najmlajše imajo na razpolago ... - Ob razstavi kiča in šunda. - Primorske novice 22. avg. 1980 št. 64 str. 6

Zborovanje bibliotekarjev. - V Kopru. - Primorske novice 7. okt. 1980 št. 77 str. 5

1981

(bš): Zdravilna zelišča v koprski knjižnici. - Primorski dnevnik 19. jun. 1981 št. 144 str. 6

D.B.: Razstava o uporabi tehničnega znanja v proizvodnji. – Delo 17. dec. 1981 št. 291 str. 5

(D.B.): Razstava ob 50-letnici Pavleta Zidarja. – Delo 20. nov. 1981 št. 270 str. 10

Dvojno doživetje poezije. - Literarni večer s Tomažem Šalamunom. - Primorske novice 31. mar. 1981 št. 26 str. 5

Grča, Dušan: Razstava ob 60-letnici marežganskega upora : predstavitev knjige "Marezige" ... - Delo 13. maj 1981 št. 108 str. 10

Izbor novosti Osrednje knjižnice S. Vilharja Koper. - Primorske novice 30. okt. 1981 št. 87 str. 5

(ja): Marežganski upor v besedi in sliki. - Primorske novice 15. maj 1981 št. 39 str.13. – Ilustr.

(bj) [Jazbec, Breda]: Velika izposoja knjig : v petih letih obstoja je v knjižnici v Semedeli uspelo pridobiti lepo število bralcev ...- Primorske novice 6. mar. 1981 št.19 str. 13

Knjiga o partizanih Furlanije-Julijske krajine. - Primorske novice 12. maj 1981 št. 38 str. 1

Knjiga o tehničnih inovacijah. – Delo 21. jan. 1981 št. 15 str. 10

Mladinska knjiga in ilustracije. - Primorske novice 3. mar. 1981 št. 18 str. 5

(zl) [Lovec, Zdenka]: Razstava Zidarjevih del. - Primorske novice 24. nov. 1981 št. 94 str. 5

Njegova – naša pot. - Primorske novice 5. maj 1981 št. 36 str. 1

L.O. [Omladič, Ljuban]: Večer s Tomažem Šalamunom. - Primorski dnevnik 31. mar. 1981 št. 76 str. 8

L.O. [Omladič, Ljuban]: Zgodovina koprske knjižnice se je začela pred sto leti : edini ohranjeni dokument je iz l. 1882 : pred bližnjim proslavljanjem dveh obletnic. - Primorski dnevnik 29. nov. 1981 št. 282 str. 8. - Ilustr.

Razstava ob jubileju. - O razstavi Pavleta Zidarja. - Primorske novice 20. nov. 1981 št. 93 str. 5

Razstava ob obletnicah. - Razstava OF. - Primorske novice 24. jun. 1981 št. 33 str. 13

Razstava o zdravilnih zeliščih. - Primorske novice 16. jun. 1981 št. 48 str. 5

Razstava slovenske literature. - Primorske novice 13. feb. 1981 št. 13 str. 7

Srečanje s Kristino Brenkovo. - Primorske novice 30. okt. 1981 št. 87 str. 5

Srečanje s Tomažem Šalamunom. - Primorske novice 24. mar. 1981 št. 24 str. 5

Suša, Majda: Knjiga – moja največja prijateljica? - Primorske novice 18. sep. 1981 št. 75 str. 14. - Ilustr.

Suša, Majda: Vse več mladih bralcev : oblikovati mladega bralca, da bi tudi pozneje v življenju ... - Primorske novice 6. mar. 1981 št. 19 str. 12

Šelhaus, Edi: Knjigo v vsak zaselek : s knjižnico na kolesih po Brkinih in drugod ... - Naša žena 4. apr. 1981 - Ilustr.

Škrlj, Robert: "Moji kraški sprehodi" : v koprski knjižnici je bil razgovor z Rafkom Dolharjem ...- Primorske novice 9. jun. 1981 št. 46 str. 5

(šr) [Škrlj, Robert]: Knjiga spet v ospredju : koprska Osrednja knjižnica pripravlja vrsto knjižnih razstav ...- Primorske novice 8.sep. 1981 št. 72 str. 5

B.Š. [Šuligoj, Boris]: Zelišča prikazana tudi v besedi : v koprski knjižnici ...- Delo 19. jun. 1981 št. 140 str. 12

Tehnično znanje v proizvodnji. - Primorske novice 18. dec. 1981 št. 101 str. 4

I.U. [Umer, Iztok]: Razstava o Titu. - Delo 6. maj 1981 št. 102 str. 10

1982

Božič, Danijel: Knjižnica Srečko Vilhar slavi letos stoletnico : koprska knjižnica je med najsodobnejšimi ... - Delo 17. jun. 1982 št. 139 str. 6

Božič, Danijel: Razstava del Ele Peroci. - Primorski dnevnik 7. feb. 1982 št. 30 str. 7

(DB): Knjiga Alojza Ravbarja v italijanščini. – Delo 6. mar. 1982 št. 54 str. 2

Dragocenosti knjižnice. - Delo 14. maj 1982 št. 110 str. 11

(cgs) [Guzej-Sabadin, Cveta]: Ob 100-letnici Alojza Gradnika : ob razstavi o Alojzu Gradniku ...- Primorske novice 14. sep. 1982 št. 73 str. 5. - Ilustr.

(cgs) [Guzej-Sabadin, Cveta]: Razstava o Vladimirju Lovcu : razstava v prostorih Osrednje knjižnice Srečka Vilharja v Kopru je doslej najbolj celovit prikaz obširnega opusa avtorja znane Koprske simfonije. - Primorske novice (28. dec. 1982), št. 103 str. 5

Il mondo picaresco di Sgorlon : si conclude la rassegna degli scrittori della regione. - Voce Giuliana 1. feb. 1982 št. 324 str. 6

Izbor novosti Osrednje knjižnice Koper. - Primorske novice 1. jan. 1982 št. 1 str. 11

Izbor novosti OKSV Koper. - Primorske novice 19. feb. 1982 št. 15 str. 11

Izbor novosti Osrednje knjižnice Koper. - Primorske novice 25. jun. 1982 št. 51 str. 11

Jan, Zoltan: Srečko Vilhar in koprska Osrednja knjižnica. – Knjižnica 1980 št. 1/4 str. 69-76

Krašna, Breda: Velika pridobitev za bralce : Osrednja knjižnica Srečka Vilharja je dobila novo potujočo knjižnico. - Primorske novice 2. feb. 1982 št. 10 str. 9. - Ilustr.

Krapež, Vilma: O domoznanskem oddelku pri Osrednji knjižnici S. Vilharja v Kopru. - Knjižnica 1981 št. 1/4 str. 216-220

[Krapež, Vilma]: Redkosti, dragocenosti in zanimivosti. - Primorske novice 14. maj 1982 št. 39 str. 5

(zl) [LOVEC, Zdenka]: Nov most spoznavanja : v Osrednji knjižnici v Kopru je založba Lipa predstavila novo knjigo ...- Primorske novice 26. jan. 1982 št. 8 str. 5. - Ilustr.

Med dokumentom in poezijo. - Delo 19. jan. 1982 str. 8

NOB v mladinski književnosti. - Primorske novice 8. okt. 1982 št. 80 str. 20. - Ilustr.

Potujoče knjige spet med bralci : novi Bibliobus je zamenjal starega ... - Delo 5. feb. 1982 št. 29 str. 10

Razstava o Darwinu v koprski knjižnici. - Primorske novice 17. dec. 1982 št. 100 str. 5

Razstava ob stoletnici A. Gradnika. - Primorske novice 7. sep. 1982 št. 71 str. 5

Sečki, Valči: Počitniško (ne)branje. Poletni utrip Osrednje knjižnice. - Primorske novice 13. avg. 1982 št. 64 str. 5

Slovenske knjižne novitete. - Primorske novice 9. feb. 1982 št. 12 str. 5

B.Š. [Šuligoj, Boris]: O Alojzu Gradniku ... - Razstava. - Delo 10. sep. 1982 št. 211 str. 6

Zanimivo pričevanje. – Razstava fotografij Edija Šelhausa. - Primorske novice 22. jun. 1982 št. 50 str. 5

Zgodovinski mejniki v delovanju ZKS. - Primorske novice (20. jun. 1982), št. 32 str. 5

1983

[Članki o knjižnici] v: Pleničar, Boža: Slovenska bibliotekarska Bibliografija 1945-1980. – Ljubljana 1983, str. 93-94

(dku): Čopova diploma Jožetu A. Hočevarju. - Primorske novice 25. nov. 1983 št. 95/96 str. 5

Fink, Alojz: Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper in njena matična služba. – Primorske novice 30. avg. 1983 št. 70 str. 5

Gradnikova razstava v Piranu. - Primorske novice 4. mar. 1983 št. 19 str. 5

Knjižne novosti slovenskih založb. - Primorske novice 7. jan. 1983 št. 3 str. 5

Krapež, Vilma: Razstava "Ob jubileju Mateja Bora" v koprski knjižnici : Osrednja knjižnica Srečka Vilharja v Kopru ... - Primorske novice 8. feb. 1983 št. 20 str. 5

Krnel-Umek, Duša: Delovanje Osrednje knjižnice Srečka Vilharja. - Primorske novice 28. jun. 1983 št. 52 str. 5

Literarni večer v Kopru. - Rožanc, Snoj, Brvar, Švabič in Novak v Osrednji knjižnici. - Primorske novice 11. nov. 1983 št. 91 str. 5

Matej Bor v Kosovelovi knjižnici. - Primorske novice 25. mar. 1983 št. 25 str. 5

Okrogla miza o Šeligovem delu. - Primorske novice 22. feb. 1983 št. 16 str. 5

Osrednja knjižnica Srečka Vilharja ... - Razstava "Tekoča periodika Strip". - Primorske novice 5. apr. 1983 št. 28 str. 15

Radojevič, Vika: Galeb – revija naše zamejske Mladine : v Pionirski knjižnici v Kopru je do 22. novembra na ogled razstava ob tridesetletnici izhajanja revije Galeb. - Primorske novice 15. nov. 1983 št. 92 str. 6

Razstava ob jubileju Mateja Bora. - Primorske novice 4. mar. 1983 št. 19 str. 5

Škrlj, Robert: Fotografija političnega angažiranja : v prostorih Osrednje knjižnice v Kopru so razstavljene fotografije Luigija Zitta ... - Primorske novice 11. okt. 1983 št. 82 str. 2

Tekoča slikanica strip. - Primorske novice 8. apr. 1983 št. 29 str. 5

(uk): Rudi Šeligo v Kopru : v koprski čitalnici so pripravili inspirativen večer ...- Primorske novice 4. mar. 1983 št. 19 str. 5

(lv) [Vrabec, Ljuba]: Razstava ob Pregljevem jubileju : v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja v Kopru je do 10. decembra ... - Primorske novice 18. nov. 1983 št. 93 str. 10

L.V. [Vrabec, Ljuba]: V Kopru razstava o Ivanu Preglju. - Primorski dnevnik 22. nov. 1983 št. 274 str. 11

1984

(bgv): Razstava o varstvu okolja. - Primorske novice 9. okt. 1984 št. 81 str. 5

Debeljuh, Mara: Odmevnost: boleča točka : koprska razstava književnosti Slovencev v Italiji. - Primorski dnevnik 14. nov. 1984 št. 271 str. 9

Krapež, Vilma: Dragocena vloga Domoznanskega oddelka. - Primorski dnevnik 9. mar. 1984 št. 58 str. 3

Krapež, Vilma: Kras in kraški pojavi : o Postojnski jami, pojmu podzemeljskega sveta, je zbranih kar 70 publikacij. - Primorski dnevnik 28. jun. 1984 št. 153 str. 3

Krapež, Vilma: Prikaz Krasa in kraških pojavov : na razstavi, ki je na ogled v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja v Kopru, je razstavljena tudi vrsta zanimivih publikacij s področja krasoslovja. - Primorske novice 3. jul. 1984 št. 53 str. 5

Krapež, Vilma: "Sodobna književnost Slovencev v Italiji" : v avli Osrednje knjižnice v Kopru so razstavljena dela, ki prikazujejo sodobno književno ustvarjanje ... - Primorske novice 26. okt. 1984 št. 86 str. 5

Krapež, Vilma: Sodobna književnost Slovencev v Italiji : razstava v koprski knjižnici.- Primorski dnevnik 23. okt. 1984 št. 252 str. 3

Krapež, Vilma: Zanimivo, a še premalo poznano gradivo : v avli knjižnice Srečka Vilharja je na ogled razstava periodičnega tiska periodičnih publikacij Domoznanskega oddelka. - Primorske novice 13. mar. 1984 št. 22 str. 5

Krnel-Umek, Duša: Perspektive Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper. - Knjižnica 1983 št. 1/4 str. 69-73

Lovec, Zdenka: Bitka za knjigo in prostor : kolektiv Osrednje knjižnice v Kopru ima za delo, ki ga opravlja, devet ljudi premalo, z OD so pod povprečjem ... - Primorske novice 20. jul. 1984 št. 58 str. 5

Lovec, Zdenka: Bomo brali še manj? : akcija "Več knjig v knjižnice", ki naj bi se je lotile družbeno-politične organizacije, je ponekod stekla ...- Primorske novice 10. jul. 1984 št. 55 str. 5

Mladinska književnost v zbirki Knjižnica Sinjega galeba : v pionirski knjižnici v Kopru so včeraj odprli razstavo ...- Primorske novice 3. apr. 1984 št. 28 str. 6

[Petrinja, Vitjan]: Potujoča knjižnica tudi v KS Ankaran. - Amfora (KS Ankarn) okt. 1984 št. 2 str. 13-14

Pogovor z Ivanom Mrakom. - Primorske novice 15. maj 1984 št. 39 str. 3

Pravljice in še kaj za otroke. - Primorske novice 28. sep. 1984 št. 78 str. 5

Predstavitev knjige Tukaj je Jugoslavija. - Primorske novice 24. feb. 1984 št. 17 str. 5. - Ilustr.

Radojevič, Vika: Tržaška revija za mladinsko primerjalno književnost. - Primorski dnevnik 8. jun. 1984 št. 136 str. 9

Razstava Kras in kraški pojavi. - Primorske novice 29. jun. 1984 št. 52 str. 5

Srečanje z avtorjem knjige "Tukaj je Jugoslavija". - Primorske novice 21. feb. 1984 št. 16 str. 5

Svanjak, Miloš: Pomoč Osrednji knjižnici Srečka Vilharja. - Primorske novice 2. okt. 1984 št. 79 str. 6

Škrlj, Robert: Pozabljena zapuščina Stanislava Vilharja? : revolucionarna pot komunista : odlomki iz zapiskov. - Primorski dnevnik 10. feb. 1984 št. 33 str. 3

Škrlj, Robert: Pozabljena zapuščina Stanislava Vilharja? : Primorski komunist in revolucionar ... : sedaj je to obsežno gradivo (beležke, rokopisi) zbrano v koprski Osrednji knjižnici ... - Primorske novice (10. feb. 1984) št. 13, str. 6. – Ilustr.

"**Ukinitev** slovenskih in hrvaških šol na Primorskem" : v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja so odprli razstavo ob 60-letnci Gentilijeve reforme ... - Primorske Novice 4. maj 1984 št. 36 str. 5

(lv) [Vrabec, Ljuba]: Razstava periodičnih publikacij. - Primorske novice 20. mar. 1984, št. 24 str. 5

1985

(bgv): Brodogradnja za amaterje. - Primorske novice 19. feb. 1985 št. 16 str. 5

MID [Dellore, Miro]: Una mostra dei nostri autori. - La voce del popolo 5. jul. 1985 št. 155 str. 3

Gomezel, Vesna: Poletno branje : knjiga in poletje – kako gre to dvoje skupaj, nas je zanimalo ... - Primorske novice 30 jul. 1985 št. 61 str. 5

D.G. [Grča, Dušan]: Računalniški dnevi v Kopru. - Delo 15. nov. 1985 št. 266 str. 7

Kogoj, Vitko: Strokovnjaki brez informacij – gospodarstvo brez orientacije : borna založenost koprske Osrednje knjižnice s tujo periodiko ... - Primorske novice 20. dec. 1985 št. 101 str. 4

Krapež, Vilma: Dragocen dar italijanske ambasade koprski knjižnici : Osrednja knjižnica Srečka Vilharja v Kopru je bogatejša za 45 knjižnih enot ...- Primorske novice (19. mar. 1985) št. 24, str. 5

Krapež, Vilma: Zbornik Osrednje knjižnice Srečka Vilharja : ob 30-letnici koprske knjižnice je izšel zbornik o dejavnosti te kulturne ustanove. - Primorske novice 4. okt. 1985 št. 80 str. 5

Krapež, Vilma: Zbornik Osrednje koprske knjižnice Srečka Vilharja. - Primorski dnevnik 27. sep. 1985 št. 215 str. 9

[Krapež, Vilma]: Pomemben prispevek koprski knjižnici. - Primorski dnevnik 9. apr. 1985 št. 73 str. 3

(zl) [Lovec, Zdenka]: Zapozneli zbornik : izšla je sedma publikacija Osrednje knjižnice Srečka Vilharja v Kopru. - Primorske novice 8. nov. 1985 št. 89 str. 5

(mb): Nagrada za uspele računalniške dneve. - Primorske novice 10. dec. 1985 št. 98 str. 10

[Muzica, Marina]: Razstava o Ostržku. - Primorske novice 5. apr. 1985 št. 29 str. 5

L.O. [Omladič, Ljuban]: V Kopru večer s Cirilom Zlobcem. - Primorski dnevnik 11. apr. 1985 št. 75 str. 9

"**Računalnišvo** – izziv našega časa". - Primorske novice 15. nov. 1985 št. 91 str. 10

Razstava del Cirila Zlobca. - Primorske novice 9. apr. 1985 št. 30 str. 5. - Ilustr.

(šr) [Škrlj, Robert] : Razstava knjig založbe Garzanti. - Primorske novice 25. jun. 1985 št. 52 str. 5

B.Š. [Šuligoj, Boris]: Več italijanskih knjig koprski knjižnici : Osrednji knjižnici Srečka Vilharja jih je podarilo Italijansko veleposlaništvo. – Delo 21. mar. 1985 št. 67 str. 6

Večer s Cirilom Zlobcem. - Primorske novice 2. apr. 1985 št. 28 str. 5

(lv) [Vrabec, Ljuba]: Italijanska sodobna književnost v Jugoslaviji : razstava

v knjižnici Srečka Vilharja v Kopru. - Primorski dnevnik 30. jun. 1985 št. 140 str. 9

Vrabec, Ljuba: Sodobna italijanska književnost v Jugoslaviji v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja v Kopru je odprta razstava o sodobni ...- Primorske novice 16. jul. 1985 št. 57 str. 5

Zbornik Osrednje knjižnice Srečka Vilharja. - Primorske novice 29. okt. 1985 št. 87 str. 5

1986

(ab): Razstava italijanskih knjig. - Primorske novice 7. nov. 1986 št. 87 str. 5

A.S.: Osrednja koprska knjižnica privablja vedno več bralcev : zaradi višjih cen knjig, se nabava novih izvodov ni občutno povečala ...- Delo 31. jan. 1986 št. 25 str. 6

Batista, Igor: Potujoča knjižnica. - Novice (Plama) april 1986 št. 2 str. 3. - Ilustr.

(dj) Primož Trubar v prostorih koprske knjižnice. - Primorske novice 30. maj 1986 št. 43 str. 2

E.M.: Dalle "Scritture d'amore" agli "Sposi di via Rossetti" : a Portorose serata dedicata a Fulvio Tomizza. - La voce del popolo 14. maj 1986 št. 111 str. 3

Fink, Alojz: Oživljanje matične dejavnosti v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja. - Popis knjižnic v občini Koper. – Knjižnica 1986 št. 1/2 str. 53-62

Krapež, Vilma: Dar Branka Babiča koprski knjižnici : pred kratkim je znan politični delavec in publicist ... - Primorske novice 4. nov. 1986 št. 86 str. 5

Krapež, Vilma: Ob desetletnici smrti Srečka Vilharja. - Primorski dnevnik 2. okt. 1986 št. 232 str. 9

Krapež, Vilma: Odlikovala sta ga delo in srčna dobrota : ob 10. obletnici smrti Srečka Vilharja. - Primorske novice 30. sep. 1986 št. 76 str. 5

Krapež, Vilma: Poročni običaji Italijanov v Kopru. - Magistrska naloga Edit Petrović. - Delo 24. jul. 1986 št. 170 str. 9

V.K. [Krapež, Vilma]: Tudi akcija za razširitev revije : potujoča razstava 10 let Primorskih srečanj ... - Delo 11. dec. 1986 št. 287 str. 9

Krapež, Vilma: Zakon in poroka Italijanov v Kopru : magistrska naloga Edit Petrović ... - Primorske novice 18. jul. 1986 št. 56 str. 5

Krapež, Vilma: V koprski knjižnici razstava o 10 letih Primorskih srečanj. – Primorski dnevnik 30. nov. 1986 št. 283 str. 4

Krmac, Karin: S težavo do knjig. - Primorske novice 9. sep. 1986 št. 70 str. 5

Muzica, Marina: Povezovanje javne pionirske knjižnice s šolskimi knjižnicami ... - Knjižnica. – št. 1/2 (1986), str. 98-100

Narodne manjšine – naše bogastvo. - Primorske novice 18. mar. 1986 št. 22 str. 5

Odar, Janez: Pisci, živa vez med narodi : več kot 40 literatov je pritegnilo v Koper 8. srečanje pesnikov in pisateljev začetnikov drugih narodov in narodnosti. - Primorske novice 25. nov. 1986 št. 92 str. 5

Odprli novo progo. - Koprski bibliobus. - Primorske novice 7. feb. 1986 št. 11 str. 5

(eo) [Opassi, Ennio]: "Le minoranze nostra ricchezza" : interessante mostra alla biblioteca di Capodistria. - La voce del popolo 8. apr. 1986 št. 82 str. 9

(ap) [Petronio, Amalia]: Italijanski generalni konzul obiskal knjižnico. - Primorske novice 11. nov. 1986 št. 88 str. 2

Predstavitev novega romana Fulvia Tomizze. – Delo 7. maj 1986 št. 105 str. 9

Seljak, Sonja: Knjiga vedno čaka, nekateri postopki pa ji čakanje krajšajo : Osrednja knjižnica ... - Delavska enotnost 29. avg. 1986 št. 34 str. 12. - Ilustr.

Srečanje pesnikov in pisateljev začetnikov. - Primorske novice 18. nov. 1986 št. 90 str. 5

Večer z Janezom Gradišnikom. - Primorske novice 16. sep. 1986 št. 72 str. 5

Vrabec, Ljuba: "Manjšine – naše bogastvo" : razstava o slovenski in italijanski manjšini bo v prostorih Osrednje knjižnice ...- Primorske novice 4. apr. 1986 št. 27 str. 5

Vrabec, Ljuba: Manjšine naše bogastvo : razstava v koprski knjižnici Srečka Vilharja. - Primorski dnevnik 26. mar. 1986 št. 71 str. 3

1987

Audiatur et altera pars ... - Primorske novice 17. nov. 1987 št. 90 str. 8

Caharija, Lea: Izpoved zadnjega v nizu ravnateljev Osrednje knjižnice Srečka Vilharja v Kopru. - Primorske novice 10. nov. 1987 št. 88 str. 4

(lc) [Caharija, Lea]: V koprski knjižnici ob prazniku. - Primorske novice 13. feb. 1987 št. 11 str. 5

(Mid) [Dellore, Miro]: Serata con Lucifero Martini : dal libro si passa alla realtà : incontri letterari. - La voce del popolo 12. jun. 1987 št. 136 str. 5

En avtor, ena knjiga. - Primorski dnevnik 13. feb. 1987 št. 37 str. 9

Fink, Alojz: Dragi "pobiti gadje" in "izruvani plevel". - Primorske novice 4. dec. 1987 št. 95 str. 19

Gojak-Vilhar, Branka: Spomin na Gramscija. - Primorski dnevnik 27. nov. 1987 št. 279 str. 9

D.G. [Grča, Dušan]: "En avtor, ena knjiga" : prihodnji teden bo v knjižnici ...- : Delo 12. feb. 1987 št. 35 str. 12

Grča, Dušan: Sedem zanimivih kulturnih večerov V Kopru. - Primorski dnevnik 10. nov. 1987 št. 265 str. 3

Grča, Dušan: Skrhani odnosi knjižničarjev : bo potrebno družbeno varstvo? : v koprski Osrednji knjižnici Srečka Vilharja delavci niso sposobni rešiti nastalih težav ... - Delo 4. nov. 1987 št. 257 str. 9

(cgs) [Guzej-Sabadin, Cveta]: Izvršni svet naj predlaga ukrepe : predsedstvo občinskega sindikalnega sveta v Kopru ocenjuje, da je položaj v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja tako zapleten ...- Primorske novice 27. okt. 1987 št. 84 str. 8

Guzej-Sabadin, Cveta: Nekulturni odnosi v osrednji kulturni ustanovi : ravnateljica Osrednje knjižnice Srečka Vilharja iz Kopra odstopa zaradi neurejenih odnosov, ki jih ni uspela urediti. - Primorske novice 22. sep. 1987 št. 74 str. 8

Hočevar, Jože A.: Zakaj odstopajo ravnatelji Osrednje knjižnice Srečka Vilharja v Kopru? - Primorske novice 29. sep. 1987 št. 76 str. 8-9

(ik, vj): Iščejo direktorja, ki bo naredil red : če se razmere v Osrednji knjižnici ne bodo izboljšale, bo potrebno razmisliti o družbenem varstvu ...- Primorske novice 30. okt. 1987 št. 85 str. 3

(jk): O liku in delu Srečka Vilharja : na okrogli mizi v koprski Osrednji knjižnici. - Gospodarstvo 24. apr. 1987 št. 1629 str. 7

Klun, Albert: "Jedanaesta dalmatinska udarna brigada". - Predstavitev v koprski knjižnici. - TV-15 2. jul. 1987 št. 26 str. 13

(O.K.S.) [Knez-Stojkovič, Olga]: Razstavili bodo sveže gobe. - Delo 14. okt. 1987 št. 239 str. 9

Krapež, Vilma: Karadžić in Poglutka. - Primorski dnevnik 12. nov. 1987 št. 267 str. 9

Krapež, Vilma: Koper v času Napoleona : Koprčan Gorazd Marušič je v diplomski nalogi obdelal politično, ekonomsko in kulturno vlogo Kopra v okviru Italijanskega kraljestva in Ilirskih provinc. - Primorske novice 7. avg. 1987 št. 61 str. 5

Krapež, Vilma: Koper v času Napoleona. - Primorski dnevnik 24. feb. 1987 št. 46 str. 3

Krapež, Vilma: V koprski knjižnici zanimiv rokopis iz samostana San Nicolo d'Oltra. - Primorski dnevnik 26. maj 1987 št. 123 str. 3

Krapež, Vilma: Predstavljene tudi zanimivosti Škednja : v koprski knjižnici razstava "Primorska hiša". - Primorski dnevnik 6. dec. 1987 št. 287 str. 12

Krapež, Vilma: Ob 80-letnici rojstva Srečka Vilharja : od ponedeljka je v avli Osrednje knjižnice ... - Primorske novice 10. apr. 1987 št. 27 str. 5

[Krapež, Vilma]: Razstava ob 80-letnici rojstva Srečka Vilharja. - Primorski dnevnik 10. apr. 1987 št. 85 str. 9

Krapež, Vilma: V Kopru razstava ob 80-letnici smrti Simona Gregorčiča. - Primorski dnevnik 11. jan. 1987 št. 9 str. 5

Krapež, Vilma: Ob 80-letnici smrti Simona Gregorčiča : v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja v Kopru je od 27. decembra na ogled razstava o pesnikovem življenju in delu. - Primorske novice 20. jan. 1987 št. 3/4 str. 5

Krapež, Vilma: Vuk Karadžić in "narodne srbske poslovice" v koprski knjižnici : ob 200-letnici rojstva velikega srbskega prosvetitelja, jezikoslovca in etnografa... - Primorske novice 27. nov. 1987 št. 93/94 str. 5

Krnel-Umek, Duša: Nadaljevanje izpovedi ravnatelja Osrednje knjižnice. – Primorske novice 23. okt. 1987 št. 83 str. 8

Lucifero Martini v Kopru. - Primorske novice 16. jun. 1987 št. 46 str. 2

Petronio, Amalia: L'incontro è ricchezza : scrittori di frontiera a Portorose : il via al convegno. - La voce del popolo 20. feb. 1987 št. 42 str. 3

Nadaljevanje "kulturnih večerov". - V Osrednji knjižnici kulturni večeri, ki jih prirejajo Obalne galerije. - Primorske novice 13. jan. 1987 št. 2 str. 5

Ob obletnici Srečka Vilharja. - Primorske novice 3. apr. 1987 št. 25 str. 5

Omizje o življenju in delu Srečka Vilharja. - Primorske novice 24. apr. 1987 št. 31/32 str. 5

Petronio, Amalia: Libri per tutti a Capodistria : le iniziative della Biblioteca "S. Vilhar". - La voce del popolo 11. feb. 1987 št. 34 str. 3

(ap) [Petronio, Amalia]: "La scelta" : amore o disamore : appuntamento a Capodistria con Lucifero Martini. - La voce del popolo 9. jun. 1987 št. 133 str. 9

"La scelta" di Martini : incontro letterario a Capodistria. - La voce del popolo 10. jun. 1987 št. 134 str. 3

Spominska razstava ob 100-letnici Josipa Ribičiča. - Primorske novice 9. jan. 1987 št. 1 str. 5

Šauperl-Zorko, Alenka: Informatika prodira v knjižnice : Osrednji knjižnici Srečka Vilharja v Kopru sta sodelovanje v slovenskem knjižnično-informacijskem sistemu omogočila ... - Primorske novice 17. jul. 1987 št. 55 str. 1

Šauperl-Zorko, Alenka: Geselnik za potrebe INDOK službe DO Droga Portorož. - Knjižnica 1987 št. 2/3 str. 74-83

Zajc, Neva: Monografija 11. dalmatinske brigade : knjigo, ki je izšla pri Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja ... - Primorske novice 5. jun. 1987 št. 43 str. 5

1988

Batteli, Roberto: L'Isola calva di Zanini : serata letteraria a Capodistria : il poeta rovignese parla del suo lavoro inedito. - La voce del popolo 23. nov. 1988 št. 275 str. 3

(ds): Questa sera a Isola il Territorio con motivi istriani. - La voce del popolo 24. nov. 1988 št. 276 str. 3

(cgs) [Guzej-Sabadin, Cveta]: V Kopru predstavili "Prekomorke" : knjiga Cite Lovrečič-Bole je izšla pred kratkim kot skupen projekt založb Lipa in Borec ... - Primorske novice 11. mar. 1988 št. 19 str. 7

(cgs) [Guzej-Sabadin, Cveta]: Zakaj je svet narobe? : ob predstavitvi knjige Dimitrija Rupla Zakaj je svet narobe v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja ...- Primorske novice 15. mar. 1988, št. 20 str. 5

Krapež, Vilma: Hijacint Repič in njegova zapuščina v koprski knjižnici. - Primorski dnevnik 14. dec. 1988 št. 279 str. 3

Krapež, Vilma: Bizantolog Ferluga v koprski knjižnici. - Primorski dnevnik 21. apr. 1988 št. 87 str. 5

Krapež, Vilma: Darilo primorskega bizantologa koprski knjižnici : profesor Ferluga je Osrednji knjižnici iz Kopra podaril več svojih znanstvenih knjig. - Primorske novice 29. apr. 1988 št. 33/34 str. 20

(kv) [Krapež, Vilma]: Znamenite koprske hiše in palače : v Osrednji knjižnici v Kopru je do 15. septembra na ogled razstava ... - Primorske novice 12. jul. 1988 št. 53 str. 4

Krapež, Vilma: Znamenite koprske hiše in palače : v knjižnici Srečka Vilharja v Kopru odprta zanimiva razstava. - Primorski dnevnik 1. jul. 1988 št. 139 str. 9. - Ilustr.

Lovec, Zdenka: Turistični vodnik po Kopru in okolici : pri založbi Lipa je izšel v 10.000 izvodih .... : predstavitev v koprski knjižnici ... - Primorske novice 14. jun. 1988 št. 46 str. 14

(zl) [Lovec, Zdenka]: Predstavitve in zanimivi pogovori : Osrednja Knjižnica Srečka Vilharja v Kopru je priredila v zadnjih devetih mesecih devet predstavitev ... - Primorske novice 27. dec. 1988 št. 99 str. 5

Muženič, Mirjam: Knjiga pričevanj o prekomorkah prvoborke Cite Lovrečič Bole : izdali sta jo založba Lipa in Borec. - Primorski dnevnik 16. mar. 1988 št. 60 str.9

Muženič, Mirjam: Potujoča knjižnica : s koprskim bibliobusom po Brkinih. - Primorski dnevnik 30. apr. 1988 št. 30 str. 3

Petronio, Amalia: Il Pendolo di Eco a Capodistria : in libreria e in biblioteca. - La voce del popolo 28. okt. 1988 št. 253 str. 3

Petronio, Amalia: I periodici si mettono in mostra : alla biblioteca "Srečko Vilhar" di Capodistria. - La voce del popolo 27. apr. 1988 št. 99 str. 3

Petronio, Amalia: Umberto Eco in Foucaultovo nihalo v Kopru. - Primorske novice 28. okt. 1988 št. 83 str. 7

Petronio, Amalia: Verrà presentato il "Territorio" : nel ridotto del teatro di Isola. - La voce del popolo 23. nov. 1988 št. 275 str. 9

Portorož ponovno v znamenju pisateljev : v portoroškem hotelu Palace ... - Spremljajoča prireditev En avtor – ena knjiga v koprski knjižnici. - Primorske novice 19. apr. 1988 št. 30 str. 5

Razstava svežih gob. - Primorski dnevnik 4. okt. 1988 št. 219 str. 3

Škrlj, Robert: "Barka se potaplja" : rovinjski narečni pesnik je koprskemu občinstvu predstvil svojo poezijo in prozo. - Primorske novice 25. nov. 1988 št. 90/91 str. 4

Večeri z avtorjem. - V okviru prireditve Pisatelji ob meji predstavljeni Miroslav Košuta, Marjan Tomšič, Milan Rakovac in Marisa Madieri-Magris. - Primorske novice 15. apr. 1988 št. 29 str. 7

Večer s Pavletom Merkujem. - Primorske novice 4. nov. 1988 št. 84 str. 7

Vodopivec, Jedert & Vilma Krapež: Način konzerviranja rokopisa Cathastico de scritture de S. Niccolo d'Oltra iz leta 1568, pisanega z železogalnim črnikom. - Varstvo spomenikov 1988 št. 30 str. 45-80. - Ilustr.

1989

Hrs, Marina: Robinson Crusoe v Osrednji knjižnici : razstavo knjig Robinson Crusoe je v avli Osrednje knjižnice Srečka Vilharja pripravil Pionirski oddelek ... - Primorske novice 4. mar. 1989 št. 26 str. 13

Gojak-Vilhar, Branka: Amerika – Indijanci – včeraj –jutri? - Primorske novice št. 90 (17. nov. 1989), str. 7. - Ilustr.

Krapež, Vilma & Ljuba Vrabec: Bibliografsko kazalo razprav, člankov in slik o južni Primorski v Kroniki od leta 1953 do leta 1988. - Kronika 1989 št. 1/2 str. 143-150

Krapež, Vilma: Cerkvena arhitektura Istre v knjigi in sliki : do 15. septembra bo v avli Osrednje knjižnice v Kopru na ogled knjižna in fotografska razstava ... - Primorske novice 7. jul. 1989 št. 52 str. 4

Krapež, Vilma: Hijacint Repič in njegova zapuščina v koprski knjižnici : ob 125-letnici rojstva in bo 70-letnici smrti slovenskega redovnika v samostanu sv. Ane v Kopru. – Knjižnica 1989 št. 2 str. 131-135

Krapež, Vilma: Italijanska teološka razprava tiskana v Ljubljani leta 1745. - Primorski dnevnik 24. maj 1989 št. 119 str. 9. - Ilustr.

Krapež, Vilma: Vsa cekvena arhitektura Istre v sliki in knjigi. - Primorski dnevnik 5. jul. 1989 št. 155 str. 9

Krapež, Vilma: Zbornik Obalnega planinskega društva : ob 40-letnici obalnih planincev. - Primorske novice 17. okt. 1989 št. 81 str. 15

Petronio, Amalia: Caratteristiche fondamentali della nazionalità italiana nella Repubblica socialista di Jugoslavia e Slovenia. - Kronika 1989 št. 1/2 str. 135 - 139

Petronio, Amalia: La biblioteca centrale "Srečko Vilhar" di Capodistria. - Il Territorio 1989 št. 26 str. 259-260

R.B.: Quando si proibiva il Carnevale pinguentino : inaugurata una mostra fotografica di Luciano Kleva : alla biblioteca "S. Vilhar" di Capodistria serata con Pucer e Marušič. - La voce del popolo 22. mar. 1989 št. 67 str. 9

R.B.: "Il Territorio" apre al dialogo : presentato a Capodistria il numero monografico sugli Istriani di quà e di là dal confine. - La voce del popolo 19. jun. 1989 št. 141 str. 2

(šr) [Škrlj, Robert]: Istra. - Primorske novice 24. mar. 1989 št. 23 str. 5

Škrlj, Robert: Kdor seje veter, žanje vihar : "Resnica o fojbah" v Kopru. - Primorske novice 12. dec. 1989 št. 97 str. 5

1990

Cergol, Nada: Nespodobno vedenje dveh menda uslužbencev – redarjev knjižnice Koper. - Primorske novice 18. maj 1990 št. 39 str. 16

(eb): Bralci so predvsem mladi : anketa v koprski knjižnici. - Primorske novice 10. avg. 1990 št. 63 str. 15

G.S.: Da Capodistria alla Ciceria il dignanese in romeno : incontri letterari con. - La Voce del Popolo 30. okt. 1990 št. 255 str. 3

Loredana Bogliun Debeljuh. - La voce del popolo 30. okt. 1990 št. 255 str. 3

Guzej-Sabadin, Cveta: Literarni 3 x 3 : ob razstavi Mladi primorski pesniki in pisatelji v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja... - Primorske novice 5. jun. 1990 št. 44 str. 14

Guzej-Sabadin, Cveta: Prepričljiva govorica Tomšičevih čudakov : na prvem četrtkovem večeru je koprski klub Istra ... - Primorske novice 2. okt. 1990 št. 76 str. 7

Gorjup-Posinkovič, Vida: Istrski pesniki v Kopru : klub Istra in Osrednja knjižnica Srečka Vilharja sta pred dnevi v Kopru pripravili predstavitev štirih puljskih pesnikov. - Primorske novice 4. dec. 1990 št. 96 str. 9

Gorjup-Posinkovič, Vida: Navzkrižni begi : Fulvio Tomizza se je v izolski knjižnici predstavil s svojim najnovejšim delom ... - Primorske novice 4. dec. 1990 št. 96 str. 8

Krapež, Vilma: "Iz Krasa po svetu" : knjiga avstralske Slovenke Marčele Bole. - Primorski dnevnik 21. okt. 1990 št. 239 str. 13

(kv) [Krapež, Vilma]: "Ob obletnici rojstva Franceta Bevka" : Osrednja knjižnica Srečka Vilharja iz Kopra se je plodovitemu pisatelju oddolžila z razstavo njegovega dela. - Primorske novice 9. nov. 1990 št. 89 str. 7

Krapež, Vilma: V Kopru razstava Bevkove literature. - Primorski dnevnik 9. nov. 1990 št. 255 str. 9

Literarni četrtki v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja. - Primorske novice 25. sep. 1990 št. 76 str. 7

Loredana Bogliun: il dialetto in poesia : presentazione a Capodistria della silloge. – La voce del popolo 24. okt. 1990 št. 250 str. 3

Mednarodno srečanje knjižničarjev v Lipovljanih. - Primorski dnevnik 12. sep. 1990 št. 205 str. 3

Merlajk, Sonja: Nekoč so jih na metre, danes pa na kile : prodaja starih knjig. - Primorske novice 17. avg. 1990 št. 65 str. 8

(mk): Mejnik brez odgovornosti : luška stavka leta 1985. - Primorske novice 26. jun. 1990 št. 50 str. 3

Petronio, Amalia: "Fughe incrociate" con Tomizza a Isola : serata letteraria. - La voce del popolo 23. nov. 1990 št. 276 str. 8

Petronio, Amalia: Knjižnica – stičišče narodov. – Knjižnica 1990 št. 4 str. 87-88

Petronio, Amalia: Nuovo "look" per Pirano? : si chiede il rispetto delle tradizioni storico-culturali dell'ambiente. - La voce del popolo 27. mar. 1990 št. 72 str. 3

Rakovec, Darij: O uslužbencih knjižnice malo drugače. - Primorske novice 29. maj 1990 št. 42 str. 9

Razstava o Bevku. - Primorske novice 6. nov. 1990 št. 88 str. 7

Semolič, Peter: Nekaj misli ob večeru "In memoriam Vladimir Memon (1953-1980)" : v četrtek, 20. septembra je bil v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja literarni večer ...- Primorske novice 28. sep. 1990 št. 77 str. 7

Semolič, Peter: Srečanje s pesnikom : v torek, 23. oktobra, je bil v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja v Kopru litearni večer s pesnikom, dramatikom in prevajalcem ... Milanom Jesihom. - Primorske novice 2. nov. 1990 št. 87 str. 7

Sepe, Miša: Knjiga za pripadnike narodnostnih manjšin v slovenskih splošnoizobraževalnih knjižnicah : posvetovanja. - Knjižnica 1990 št. 4 str. 69-82

Šauperl-Zorko, Alenka: Diskriminantna analiza skupin bralcev. - Knjižnica 1990 št. 3 str. 45-52

Šauperl-Zorko, Alenka & Jože Španring: Dvajset let prilagajanja serijskih biotehniških strokovnoznanstvenih publikacij iz jugoslovanskega in slovenskega prostora ... - Informatologia Yugoslavica 1990 št. 1/2 str. 71-72. - Ilustr.

Šauperl-Zorko, Alenka: Kakovost jugoslovanskih strokovno-znanstvenih serijskih publikacij = Quality of Yugoslav scientific serial publications ... - Knjižnica 1990 št. 4 str. 33-38

Šauperl-Zorko, Alenka: Knjižnica – stičišče narodov : v Lipovljanih na Hrvaškem je bilo v začetku septembra ... - Primorske novice 11. sep. 1990 št. 72 str. 7

Šauperl-Zorko, Alenka & Amalia Petronio & Vida Kušče: Šolske knjižnice v Kopru in knjižnice šol z italijanskim učnim jezikom na Obali. - Knjižnica 1990 št. 1/2 str. 63-74

Šauperl-Zorko, Alenka: Trije kažipoti po svetu knjižnic. - SAD : revija za sadjarstvo in vinogradništvo dec. 1990 št. 12 str. 21-22

Šauperl-Zorko, Alenka: Znanje je gonilo napredka – je še vedno samo parola. - Primorske novice 7. sep. 1990 št. 71 str. 6

Turk, Robert: Vsaka travica je vredna sveta, na katerem raste : ogrožene rastline Slovenske Istre. - Primorske novice 20. mar. 1990 št. 22 str. 5

Umer, Iztok: V zadnjih sto letih je v sveto odšlo pol milijona Slovencev : na večeru o slovenskem izseljeništvu predstavili delo slovenske izseljenske matice ...- Delo 12. nov. 1990 št. 264 str. 3

Vrabec, Ljuba: Mladi primorski pesniki in pisatelji : pod tem naslovom so v koprski Osrednji knjižnici Srečka Vilharja odprli razstavo ... - Primorske novice 29. maj 1990 št. 42 str. 16

Vrabec, Ljuba & Vilma Krapež: Bibliografija primorskih pesnikov in pisateljev rojenih po letu 1945. – Knjižnica 1990 št. 4 str. 107-111

1991

"Dante – Dali - Dorè". - Primorske novice 1. feb. 1991 št. 9 str. 9

D.G. [Grča, Dušan]: Katerih gob ni dobro jesti? - Delo 16. okt. 1991 št. 243 str. 7

Kogoj, Vitko: "Oprosti, Dubrovnik!" : pogovor s črnogorskim piscem in oporečnikom Jevremom Brkovićem. - Primorske novice 3. dec. 1991 št. 96 str. 12-13

(vk) [Kogoj, Vitko]: "Lucas" – nova slovenska revija tudi v koprski knjižnici. - Primorske novice 5. mar. 1991 št. 18 str. 7

Krapež, Vilma: Razstava o pesniku Šalamunu : v koprski Osrednji knjižnici Srečka Vilharja. - Primorski dnevnik 17. maj 1991 št. 87 str. 9

Krapež, Vilma: Razstava Tomaža Šalamuna v Kopru : ob petdesetletnici pesnikaTomaža Šalamuna je Osrednja knjižnica Srečka Vilharja pripravila razstavo njegovih del... - Primorske novice št. 42 28. maj 1991 št. 42 str. 8

Krapež, Vilma & Ljuba Vrabec: Tomaž Šalamun : ob petdesetletnici rojstva : (bibliografija). - Knjižnica 1991 št. 4 str. 125-140

Lovec, Zdenka: Šolstvo na obeh straneh meje : predavanje v Kopru. - Primorske novice 11. jun. 1991 št. 46 str. 3

(cm) [Moscarda, Claudio]: Ma Rodari abita quì? : a Capodistria una mostra di sucesso. - La voce del popolo 12. okt. 1991 št. 241 str. 12

Petronio, Amalia: Gianni Rodari : una mostra : a Capodistria fino al 9 ottobre. - La voce del popolo 14. sep. 1991 št. 217 str. 12

Petronio, Amalia: Maestro di scuola, maestro di vita : Pirano, Antonio Sema uno dei tanti dimenticati dal vecchio potere. - La voce del popolo 20. apr. 1991 št. 93 str. 10

Petronio, Amalia: Svendonsi monumenti storici : Pirano si sbarazzerà dell'edificio dell'ex ospedale? - La voce del popolo 3. maj 1991 št. 103 str. 4.- Ilustr.

Semolič, Peter: Poezija, proza in zvončki : sedmega marca je bila v Osrednji knjižnici predstavitev šestega letnika knjižne zbirke Rob ... - Primorske novice 15. mar. 1991 št. 21 str. 7

Serata letteraria con Rakovac : biblioteca centrale. - La voce del popolo 25. jan. 1991 št. 20 str. 8

Šauperl-Zorko, Alenka: Domska knjižnica – vir znanja in kulturnega razvedrila. – Iskanja jun. 1991 št. 11 str. 88-93

Šauperl-Zorko, Alenka: Specialne knjižnice pri pospeševanju družbenega in gospodarskega razvoja. - Primorska srečanja 1991 št. 115 str. 100-101

Šauperl-Zorko, Alenka: Zakonska urejenost položaja knjižnic v deželah Alpe-Jadran. - Primorska srečanja 1991 št. 116 str. 147-148

Škerjanc B., Dora: Pesnik v vojni : z literarno tribuno proti vojni :"da v zimi zacvetijo oljke". - Primorske novice 25. okt. 1991 št. 85 str. 10. - Ilustr.

1992

Cernaz, Alberto: Il passato tra i libri : a Capodistria una mostra sulle antiche tecniche di legatura. - Il Piccolo 28. feb. 1992 št. 50 str. [Cronache]. - Ilustr.

Illustrazioni per l'infanzia alla Biblioteca di Capodistria. - Il Mercatino 29. maj – 04. jun. 1993 [str. 118]

Kogoj, Vitko: "Komunizem v glavah": Slavenka Drakulič, hrvaška pisateljica, ki piše v angleščini. - Primorske novice 27. okt. 1992 št. 82 str. 8

(zl) [Lovec, Zdenka]: Slovenci za danes : srečanje z avtorico v Osrednji knjižnici v Kopru. - Primorske novice 17. apr. 1992 št. 30 str. 9

Lovec, Zdenka: O istrskih Čedermacih. - Primorske novice 5. maj 1992 št.15 str. 9

Petronio, Amalia: La biblioteca come punto d'incontro delle nazionalità. - Istranova 15. jan. – 15. feb. 1992 št.5 str. 16. - Ilustr.

Petronio, Amalia: Il computer entra nelle biblioteche : [UI-UPT: corso applicativo biblo]. - La voce del popolo 19. okt. 1992 št. 247 str. 4

Šauperl-Zorko, Alenka: Zapostavljene knjižničarke : [primorski bibliotekarji o približevanju dragocenega gradiva bralcem]. - Primorske novice 7. jul. 1992 št. 50 str. 9

Štoka, Tea: Inter arma silent Musae : umetniški večer z bosanskohercegovskim pesnikom Enesom Kiševićem. - Primorske novice 26. maj 1992 št. 39 str. 7

Vrabec, Ljuba: Stare knjižne vezave : od 18. februarja do 6. marca v Osrednji knjižnici. - Primorske novice 25. feb. 1992 št. 15 str. 11

Vrabec, Ljuba & Vilma Krapež & Jedert Vodopivec-Tomažič: Stare knjižne vezave : razstava v koprski knjižnici ... - Knjižnica 1992 št. 1 str. 117-125

Vodopivec, Jedert: Conservation of manuscripts written with iron-gall ink. - Papers of the Conference on Book and Paper Conservation held in Budapes 4-7 September 1990, 1992, str. 331-337

V.Z.: O božičnih in novoletnih običajih. - Slovenec. - 24. dec. 1992 št. 298 str. 12

1993

Andrič, Nives: Končan mednarodni kviz "Kolumb in doba odkritij" : (iz Slovenije izžrebana Linda Hrvatin iz Kopra) : mednarodni knjižni kviz lani in letos. - Knjižničarske novice. - 7. apr. 1993 št.4 str. 4-5.

(mb) [Beljan, Mojca]: Stari novi lastnik? : vloga cerkve za vrnitev nacionaliziranega premoženja. - Primorske novice 2 apr. 1993 št. 26 str.8.

Capodistria, in mostra trenta tavole "italiane" dedicate all'infanzia. - Il Piccolo 7. maj 1993 št.105 str.8.

Cernaz, Alberto: Capodistria, cercasi spazio per libri "sepolti" da quarant'anni. Il Piccolo 21.X.1993 št. 244 str.8.

Dacia Maraini a Capodistria presenta il suo ultimo libro : questa sera al Museo regionale. - Il Piccolo 3.7.1993 št. 153 str. 9.

Dacia Maraini conquista il pubblico capodistriano. - Il Piccolo 5. jul. 1993 št. 26 str. 6.

(**nut**): Dve soočeni realnosti. - Primorske novice 17. dec. 1993 št.98 str.9.

(if-ap) [Flego, Isabella & Amalia Petronio]: La Maraini a Capodistria : Presenterà "Bagheria", il suo ultimo romanzo. - La Voce del popolo 23.6.1993 št.144 str.8.

(S.G.) [Gaberc, Slavko]: Obletnica prvega slovenskega bibliobusa. – Republika št.108 (154) 21.4.1993, str.5.

Guzej-Sabadin, Cveta: "Ne bi hotel biti Havel" : posmehljivo poželenje in druge zgodbe Draga Jančarja. - Pogovor s pisateljem Dragom Jančarjem v koprski knjižnici. - Primorske novice 30. nov.1993 št.93 str.10

"I percorsi di lettura" alla biblioteca di Capodistria.. - Il Piccolo 11. maj 1993 št.108 str.9.

Illustrazioni per l'infanzia : Capodistria : alla biblioteca centrale. - La Voce del popolo 4.5.1993 št.102 str.4.

Krapež, Vilma: Biseri na vrhu gore. - Primorske novice št. 24 (26. mar. 1993), str.11.

Krapež, Vilma: "Etnografija Istre". Razstava v koprski knjižnici. - Knjižničarske novice 13. jan. 1993 št.1 str.16-17.

Krapež, Vilma & Ljuba Vrabec: Etnografija Istre : bibliografski popis razstave. – Knjižnica. 1993 št.4 str.129-145.

Lovec, Zdenka: Istrsko bogastvo in K. Kolumb : pesmi bližnje Istre in roman daljne Amerike pri primorski založbi Lipa. - V Osrednji knjižnici Srečka Vilharja predstavili dve knjigi založbe Lipa. - Primorske novice 5. jan.1993 št.1 str.7.

Lovec, Zdenka: Nove (stare) zgodovinske ugotovitve. - V Osrednji knjižnici Srečka Vilharja so predstavili knjigo Bojana Balkovca Prva slovenska vlada 1918-1921. Primorske novice 5. mar. 1993 št.18 str.11.

Lovec, Zdenka: Spontani odnos do zemlje : v Kopru so predstavili Istrijanovo molitev Edelmana Jurinčiča . - Primorske novice 29. jun. 1993 št.49 str.10.

Lovec, Zdenka: V skupnem istrskem duhu : slavnostna in prisrčna predstavitev domoznanske istrske revije. - Predstavitev revije Jurina in Franina v slovenskem jeziku. - Primorske novice 8. jun.1993 št.44 str.6.

Luskovec, Viko: Oaza na pragu Kopra : Škocjanski zatok, ostanek morja okoli Kopra, je izredno zanimiv in bogat biotop številnim živalskim vrstam... - Delo 20. avg.1993 št.192 str.9.

Makovec, Tihomir & Borut Mozetič & Mitja Kaligarič: Škocjanski zatok : oaza na pragu Kopra. - Primorska srečanja 1993 št.146 str.416-418.

(lama) [Marchig, Laura]: Serata con Dacia Maraini : domani al lapidario del Museoregionale di Capodistria. - La Voce del popolo 2. jul. 1993 št.152 str.8.

Marchig, Laura: Tacere per uno scrittore equivale a complicita : stimolante incontrocon la scrittrice Dacia Maraini al lapidario del museo... - La Voce del popolo št.154 5. jul.1993 str. 3, 1

Marković, Ivan: Knjižnica Besenghi : pomembna kulturna dediščina rešena izpozabe. - Knjižnica 1993 št.4 str. 149-153.

Marković, Ivan: Prossima la pubblicazione della Biblioteca Besenghi di Isola. - Annales 1993 št.3 str.403-405.

(cm) [Moscarda, Claudio]: Biblioteca Besenghi: alfine il ritorno : cerimonia alla Comunita degli Italiani di Isola. - La Voce del popolo 30. okt.1993 št.255 str.9.

(cm) [Moscarda, Claudio]: Unico filo conduttore, per due autori diversi : serata letteraria con Marchig e Scotti . - La Voce del popolo 8. nov.1993 št.261 str.4.

Mozetič, Borut & Tihomir Makovec: Ubijanje Škocjanskega zatoka : ali je obala dolga 1000 kilometrov? - Delo 21. avg. 1993 št.193 str. 24

Pahor, Breda: Z besedo nad nasilje : Dacia Maraini, avtorica Bagherie. - Primorski dnevnik 15. jul. 1993 št.187 str.8.

A.P. [Petronio, Amalia]: In vetrina la nuova cultura italiana dell'immagine : a Capodistria riuscita mostra sull'illustrazione per l'infanzia. - La Voce del popolo 9. jun. 1993 št.133 str.8.

[Petronio, Amalia]: Serata istruttiva con Ugussi e Pangerc : biblioteca di Capodistria. - La Voce del popolo 14. dec. 1993 št.292 str.8.

Quattromila preziosi libri : inaugurata a Isola la biblioteca Besenghi. - Il Piccolo 29. okt. 1993 št.250 str. 9

Serata letteraria : a palazzo Besenghi di Isola. - La Voce del popolo 28. okt. 1993 št.253 str.12. - Ilustr.

(nz): Srečna vrnitev : knjižna zbirka družine Besenghi spet pod domačo streho. - Primorske novice 2. nov. 1993 št.85 str.9.

(ms) [Suša, Majda]: Modra Rdeča kapica : v Osrednji knjižnici bo v petek otvoritev razstave dveh italijanskih ilustratork. - Primorske novice 4. maj 1993 št.34 str.10.

Škornik, Iztok: Razstava: "Ohranitev in renaturacija Škocjanskega zatoka". - Annales 1993 št.3 str.375.

Šuligoj, Boris: V Kopru so za ohranitev oaze : Škocjanski zatok, kjer se morje meša s sladko vodo, ponuja gnezdišča tudi zelo redkim pticam. - Delo 21. jun.1993 št.141 str.3.

(pvm) [Venucci Merdžo, Patrizia]: Una serata di poesia con Marchig e Scotti : biblioteca "Srečko Vilhar" di Capodistria. - La Voce del popolo 5. nov.1993 št.259 str.8.

Vidic, Tomo: Kamen v mlako : klub Istra je v Kopru gostil prof. Sama Pahorja. - Primorske novice 30. mar.1993 št.25 str.6.

Vidic, Tomo: Skica A. Medveda : predstavitev pesniške zbirke "Telo losa" Andreja Medveda v koprski knjižnici. - Primorske novice 12. mar.1993 št.20 str.9.

Vidic, Tomo: Srečanje z Borisom Pahorjem : Osrednja knjižnica in Slavistično društvo iz Kopra ob pisateljevem jubileju. - Primorske novice 28. sep.1993 št.75 str.9.

Vrabec, Ljuba: Razstava ob 80-letnici tržaškega pisatelja Borisa Pahorja. – Knjižničarske novice 12. nov.1993 št.11 str.17-18.

Vrabec, Ljuba: Razstava ob 80-letnici tržaškega pisatelja Borisa Pahorja. - Primorska srečanja 1993 št.151 str.824.

1994

Andrič, Nives: Ura pravljic. - Primorska srečanja 1994 št.159 str.414.

Bizjak, Marina: Knjižnica Koper in njeni vzorčni prostori. - Primorska srečanja 1994 št.159 str.412-413.

Grča, Dušan: Lutke, knjige, risbe in družina. – Delo 29. dec. 1994 št.301 str.16.

Grča, Dušan: Sedemdeset gob se ne sme nabirati. - Delo 11. okt. 1994 št.236 str.9.

Krapež, Vilma: Domoznanski oddelek Osrednje knjižnice S. Vilharja v Kopru. - Primorska srečanja 1994 št.162 str.662-663

Krapež, Vilma: Razstava v koprski Osrednji knjižnici : [razstava Branke Jurca] V: Knjižničarske novice. - 4, št.6-7 (24.VI.1994), str.15-16.

Lopert, Marjetica: Potujoča knjižnica Koper : Osrednja knjižnica Srečka Vilharja ...

Slovenske potujoče knjižnice / Marjetica Lopert. - Ljubljana : <M. Lopert>, 1994. 1994, str.33-38

Lovec, Zdenka: Zanemarjena slovenščina : razstava dveh mladih slikark v Osrednji knjižnici. - Primorske novice 4. mar. 1994 št.17 str.10.

Lusa, Stefano: Scelte politiche e civili del poeta Biagio Marin : serata alla CI "Giuseppe Tartini". - La Voce del popolo 22. feb. 1994 št.44 str.8.

Petronio, Amalia: Due libri per leggere insieme : appuntamenti culturali e artistici piranesi. - La Voce del popolo 17. feb. 1994 št.40 str.12.

[Petronio, Amalia]: Le creazioni di Fulvia & Fulvia : mostra alla biblioteca "Srečko Vilhar" . - La Voce del popolo 1. mar. 1994 št.50 str.8.

Petronio, Amalia: Quell'amore per il libro : a Pirano presentazione di due volumi per l'infanzia : serie di manifestazioni della biblioteca di Capodistria. - La Voce del popolo 16. feb. 1994 št.39 str.8.

Šauperl-Zorko, Alenka: 1994 - leto družinskega branja. - Primorska srečanja št.156 1994 str.227-228.

Šauperl-Zorko, Alenka: Srečanje knjižničarjev in učiteljev z uredniki mladinskih revij. - Knjižničarske novice 18. apr.1994 št.4 str.4-7.

Šauperl-Zorko, Alenka: Srečanje knjižničarjev z uredniki. - Primorska srečanja 1994 št.158 str.381-382.

Šauperl-Zorko, Alenka: Znanje za knjižničarja - znanje za bralca : pogled na izobraževanje za razvoj. – Knjižnica 1994 št.3/4 str.129-134.

Šuligoj, Boris: Srečanje s Branko Jurca ob njenem jubileju. – Delo 13. maj 1994 št.109 str.7.

Vrabec, Ljuba & Vilma Krapež: Bibliografija Borisa Pahorja. - Knjižnica 1994 št. 1/2 str. 149-179.

1995

Grča, Dušan: Izposoja na dom se zmanjšuje : v koprski osrednji knjižnici ne morejo kupiti vseh knjig... - Delo 13. jan.1995 št. 10 str.7. - Ilustr.

Grča, Dušan: Z računalnikom lažje do knjige : v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja v Kopru se lahko pohvalijo s posodabljanjem dela, žal pa prostorska stiska tare kolektiv in bralce. – Delo 26.jan.1995 št.21 str.[49!][=17]

Koštial, Evgen: "Hvala bogu, da ni denarja —" : "Če bi imeli v Markovcu knjižnico, bi bilo precej manj otrok na cesti" : pogovor z Evgenom Koštialom, ravnateljem pokrajinske knjižnice v Kopru / <pogovor vodila> Marija Gombač. – Dnevnik 12. avg. 1995 št.218 str.7

Lovec, Zdenka: Skoraj himna pesniku ljubezni. - Primorska srečanja 1995 št.172 str.580-583

Mozetič, Silvija: Srečanje s književniki in njihovimi deli : gost večera bo letošnji Prešernov nagrajenec pisatelj Alojz Rebula. - Primorski dnevnik 30. mar. 1995 št.87 str.19.

(tv) [Vidic, Tomo]: (Prehodno) obdobje tesnobe? : knjižnice v znamenju novih razmer, starih bojazni in negotovosti. - Primorske novice 3. mar. 1995 št.18 str.11.

(tv) [Vidic, Tomo]: Brez dlake na jeziku : domala sam in do skrajnosti brez kompromisen na tvegani poti. - Primorske novice 12. dec.1995 št.96 str.12.

(tv) [Vidic, Tomo] : Lirik otroštva, ljubezni in Krasa : velika razstava ob sedemdesetletnici pesnika Cirila Zlobca. - Primorske novice 9. maj 1995 št.36 str.11.

(tv) [Vidic, Tomo]: Sedemdeset vrtnic in poslušalcev : "Kraševec sem postal v Ljubljani: dom se naseli v tebi, ko ga zapustiš —". - Primorske novice 16.V.1995 št.38 str.11.

1996

Grča, Dušan: Kar 230 različnih gob. – Delo 9. okt. 1996 št. 234 str. 4.

Križnar, Ana: Črvive platnice koprskega antifonarija bodo trd oreh : ultrazvožni vlažilec, uteži, deske za podlepljanje stekla ... – Delo 18. jul. 1996 št. 164 str. 14.

(pvm) [Venucci Merdžo, Patrizia]: I libri dell'EDIT alla CI Capodistria : anche "L'ovo slosso" di Nelida Milani. - La Voce del popolo 11. okt. 1996 št. 239 str. 10.

Majovski, Ksenija: Obisk v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja. - Knjižničarske novice 13. maj 1996 št. 5 str. 6.

Marković, Ivan: Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper v projektu Biblionauta. - Knjižničarske novice 3. jul. 1996 št. 7 str. 6-7.

Marković, Ivan: Selitev antikvarnega fonda stare koprske mestne knjižnice (Biblioteca Civica). - Knjižničarske novice 13. feb. 1996 št. 2 str. 6-8.

Marković, Ivan: Ciò che si sa e rimane della biblioteca appartenuta alla famiglia Besenghi di Isola. - Annales 1996 št. 8 str. 325-330.

Marković, Ivan: Libri antichi e preziosi da salvare : iniziative per recuperare e rivalorizzare il patrimonio librario della Biblioteca civica. - La citta dec. 1996, št. 3 str. 3.

Mozetič, Silvija: "Otroci za boljši svet" : letos je tema boj proti revščini. - Delo 10. maj 1996 št. 106 str. 5.

(ap) [Petronio, Amalia]: I bimbi incontrano la scrittrice Sillani : in casa Tartini a Pirano. - La Voce del popolo 3. dec.1996 št. 283 str. 14.

(ap) [Petronio, Amalia]: I Corpi di Apollonio in Casa Tartini : stasera a Pirano La Voce del popolo 17. dec.1996 št. 295 str. 16.

Petronio, Amalia: Nenavadno zrel prozaist. - Primorske novice 24. dec.1996 št. 100 str. 12.

(ap) [Petronio, Amalia]: Presentazione alla CI del libro di Luciano Comida : vita privata, avventure e amori di un dodicenne. - La Voce del popolo 25. nov. 1996 št. 114 str. 14.

Šuligoj, Boris: Bo zakon odpravil smrad, ki se iz zatoka širi v Koper? : zaradi izjemnega pomena naj bi Škocjanski zatok razglasili za naravni rezervat... Delo 27. jun.1996 št. 146 str. 7.

Ventin, Nives: Direktna in posredna nabava knjižnega in neknjižnega gradiva v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja Koper. - Knjižničarske novice 13. maj 1996 št. 5 str. 3-5.

Iv [Vrabec, Ljuba]: Območje Krasa in Istre v gradivu in knjigah : na ogled je bilo več kot dvesto publikacij. - Primorski dnevnik 29. jun.1996 št. 140 str. 11.

1997
monografije

Ivančič, Damjana: Domoznanski oddelek v Osrednji knjižnici "Srečka Vilharja" v Kopru : seminarska naloga. - Izola : <D. Ivančič>, 1997

Kocjančič, Dolores: Domoznanski oddelek Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper : diplomska naloga. - Koper : <D. Kocjančič>, 1997

članki

Lilly: Due baby-adulti per ridere e pensare : L. Comida e M. Colucci ... - Arcobaleno feb. 1997, št. 6 str. 44-46.

Gaberc, Slavko: Domoznanstvo kot življenjska in profesionalna opredelitev : ob podelitvi Čopove diplome višji bibliotekarki Vilmi Krapež. – Glas 21. nov.1997 št. 26 str. 17. – Ilustr.

Grča, Dušan: Za svetovni dan knjige bo Libris obdaril mlade bralce : vrsta prireditev v občini Koper ... - Delo 17. apr. 1997 št. 88 str. 4.

D.G. [Grča, Dušan]: Zbirka pesmi v istrskem narečju : Alferija Bržan je v samozaložbi izdala pesniški prvenec z naslovom "Čista uada". - Delo 28. jan.1997 št. 22 str.5.

Gregorič, Milan: Dr. Livio (Isaak) Sirovich v Kopru. – Glas 5. dec. 1997 št. 28 str. 13.

Gregorič, Milan: Dr. Livio (Isaak) Sirovich v Kopru : predstavitev knjige "Cime irredente". - Novi glas 11. dec. 1997 št. 48 str. 13.

Incontro con Mursia : venerdi alla CI di Capodistria. - La Voce del popolo 15. okt. 1997 št. 240 str. 10.

Koper : tisočletna tradicija vinogradništva in vinarstva v Istri ... - Primorske novice 3. okt. 1997 št. 77 str. 9.

Koprski kulturni večer. – Delo 13. feb. 1997 št. 35 str. 7.

Marković, Ivan: Knjižnice brez meja. - Knjižničarske novice jan. 1997 št. 1 str. 5-6.

(cm) [Moscarda, Claudio]: Alla ricerca dei libri dimenticati : operazione culturale della biblioteca civica con il concorso anche della CAN costiera. - La Voce del popolo 6. mar.1997 št. 54 str. 7.

(cm) [Moscarda, Claudio]: Dal Medioevo al modernismo : Capodistria, mostra allestita dalla bilioteca "S. Vilhar". - La Voce del popolo 19. feb. 1997 št. 41 str. 6.

(cm) [Moscarda, Claudio]: Vecchi mezzi didattici collezione in mostra. - La Voce del popolo 4. jun. 1997 št. 129 str. 5.

Najboljši M. Marinič. - Primorske novice 30. sep.1997 št. 76 str. 5.

Occhi azzurri. - La Voce del popolo 20. maj 1997 št. 116 str. 10.

Odlok o ustanovitvi javnega zavoda Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper. - Uradne objave 6. maj 1997 št. 14 str. 161-164.

Pesmi v šavrinskem narečju. – Delo 23. jan. 1997 št. 18 str.7.

Petronio, Amalia: Biblioteca civica. – Portorožan feb.-mar. 1997 št. 2 str. 12.

A.P. [Petronio, Amalia]: Disavventure di un dodicenne : nel libro di Luciano Comida. - La Voce del popolo 8. jan.1997 št. 5 str. 10.

A.P. [Petronio, Amalia]: Il fondo antiquario di antichi libri piranesi. - La Voce del popolo 12. mar.1997 št. 59 str. 10.

Po knjige v šolske knjižnice. – Snežnik apr. 1997 št. 4 str. 6.

Una ricerca sulla Savrinia : da Capodistria. - La Voce del popolo 21. okt. 1997 št. 245 str. 5.

Le tradizioni vinicole in mostra alla Vilhar : fino all'11 novembre. - La Voce del popolo 21. okt. 1997 št. 245 str. 5.

V Kopru predstavitev knjige Cime irredente. - Primorski dnevnik 21. nov.1997 št. 277 str. 14.

Vatovec, Zdravko: Zakoreninjena pod Slavnikom : samo do četrtka, 18. decembra bo še odprta v avli koprske knjižnice razstava Slavnik, ... – Glas 12. dec. 1997 št. 29 str. 6. – Ilustr.

(tv) [Vidic, Tomo]: Brez premora in predaha : bibliotekarji kljubujejo uničenju in urejajo "vesoljni" kaos. - Primorske novice 11. mar. 1997 št. 20 str. 12. - Ilustr.

(tv) [Vidic, Tomo]: O vodi, neprecenljivi dobrini : v ne tako davni preteklosti so Istrani vodo "nabirali". - Primorske novice 24. okt.1997 št. 83 str. 19

1998

Bozzi con gli alunni : incontri con l'autore a Pirano. - La Voce del popolo 14. maj 1998 št. 111 str. 10

Cek, Danijel: Na ogled 277 vrst gob : v koprski knjižnici je še danes odprta velika razstava gob. - Primorske novice 13. okt. 1998 št. 80 str. 36. - Ilustr.

Centro di ricerche storiche: una mostra per i trent'anni. - Il Piccolo 23. nov. 1998 št. 46 str. <7>

Cergol-Bavčar, Ines: "Meje so v glavah" : literarni sosedje so se končno enkrat posedli za skupno mizo. - Primorske novice 28. apr. 1998 št. 33 str. 5. - Ilustr.

(dc): Do knjig odslej tudi z vozičkom : v osredenji koprski knjižnici so uredili prostor za dostop za invalide. - Primorske novice 28. apr. 1998 št. 33 str. 7. - Ilustr.

Grča, Dušan: Bogati dnevi knjige v Kopru. – Delo 15. apr. 1998 št. 87 str. 5.

D.G. [Grča, Dušan]: Kamen v očeh osnovnošolcev. – Delo 27. maj. 1998 št. 120 str. 5. – Ilustr.

Grča, Dušan: Nov bibliobus za ljubitelje knjig. – Delo 21. apr. 1998 št. 92 str. 5. – Ilustr.

Grča, Dušan: Ob jubileju na ogled rekordno število gob. - Delo 13. okt. 1998 št. 237 str. 5.

D.G. [Grča, Dušan]: Potujoče knjižnice že 25 let. - Delo 2. jul. 1998 št. 150 str. 5.

Grča, Dušan: Z avtobusom do ljubiteljev dobrega branja. – Delo 3. jul. 1998 št. 151 str. 4. – Ilustr.

Hack, amica delle stelle alla CI di Capodistria. - La Voce del popolo 13. okt. 1998, št. 237 str. 10

Košir, Mitja: Stoletje, zaznamovano s knjigami : slovenske javne knjižnice - Osrednja knjižnica Srečka Vilharja v Kopru. – Dnevnik 30. jul. 1998 št. 204 str. 22. – Ilustr.

Krapež, Vilma: Krepitev zavesti o pomenu domoznanske dejavnosti : pogovor z višjo bibliotekarko Vilmo Krapež / <pogovor je vodil> Slavko Gaberc. - Primorska srečanja 1998 št. 204 str. 319-325

"L'Istria Veneta dal 1797 al 1813" di A. Apollonio : stasera a Capodistria. - La Voce del popolo 26. nov. 1998 št. 275 str. 7

Malec, Luana: 25-letnica delovanja potujoče knjižnice v Kopru. - Knjižničarske novice avg.-sep. 1998 št. 8/9 str. 4

(lama) [Marchig, Laura]: I trent'anni del Crs Rovigno : mostra a Capodistria. - La Voce del popolo 19. nov. 1998 št. 269 str. 10

(cm) [Moscarda, Claudio]: Bibliobus, 25 anni di attivita : due giornate di convegno per i bibliotecari sloveni. - La Voce del popolo 30. jun.1998 št. 149 str. 8

(cm) [Moscarda, Claudio]: Trent'anni di dialogo del CRS : inaugurata la mostra sull'istituzione alla biblioteca "S.Vilhar". - La Voce del popolo 25. nov. 1998 št. 274 str. 6. - Ilustr.

L'opera di Apollonio sull'Istria Veneta : il Dramma italiano in scena con Mann. - Il Piccolo 26. nov.1998 št. 278 str. <9>

(Š.P.) [Pahor, Špela]: Priporočamo za branje. – Mandrač 16. jul. 1998 št.274 str. 8. - Ilustr.

Petrinja, Vitjan: Prve izkušnje z avtomatizirano izposojo v povezavi s sistemom za varovanje gradiva v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja v Kopru. - Knjižničarske novice okt. 1998 št. 10 str. 9-12

Petronio, Amalia: Sossi, le metafore e l'evoluzione della letteratura per ragazzi : il libro sara presentato domani ... - La Voce del popolo 24. sep. 1998 št. 221 str. 10

Prepotrebno darilo. - Primorske novice 24. apr.1998 št. 32 str. 12. – Ilustr.

Priporočamo za branje. – Portorožan avg. 1998 št. 7/8 str. 17

Sorta, Manlio: Knjižnica na kolesih : pogovor s knjižničarjem Manliom Sorto, voznikom prvega slovenskega bibliobusa / <pogovor vodil Ivan Markovič>. - Primorska srečanja 1998 št. 203 str. 248-249

Škrlj, Robert: Rojena pod srečno zvezdo. - Primorske novice 23. okt. 1998 št. 83 str. 13

Šuligoj, Boris: Kako do prvih korakov na snegu do spretnih zavojev : Koprčanka Darinka Jakomin je ... – Delo 19. mar. 1998 št. 65 str. 5

Vidic, Tomo: "Vivisekcija" brez resentimenta : eruditivna razčlemba izrazito tranzicijskega obdobja. - Primorske novice 4. dec. 1998 št. 95 str. 5

(tv) [Vidic, Tomo]: Vsakršna knjižna plima : na koprskih Dnevih slovenske knjige vrsta zanimivih srečanj. - Primorske novice. – 17. apr. 1998 št. 30 str. 9

1999

(as): L'Istria tra poesia immagine e musica : giornata dell'arte a Rovigno(! Rovigo). - La Voce del popolo 25. sep. 1999 št. 224 str. 16

(SR, PS): Primorska srečanja v leto 2000. - Primorski utrip maj 1999 št. 63 str. 2

Bibliobus. – Murva 6. feb. 1999 št. 15 str. 11. – Ilustr.

Chersicola, Laura & Ivan Marković: Primorski bibliotekarji o digitalnih knjižnicah s prof. Saračevićem. - Knjižničarske novice 1999 št. 7 str. 10-11

Di Marino, Silva: Silvano Sau ha presentato la biblioteca Besenghi : riuniti e catalogati 2986 volumi antichi e preziosi. - Il Piccolo 15. dec. 1999 št. 293 str. <9>

Digitalne knjižnice. - Primorske novice 1. jun. 1999 št. 42 str. 15

Grča, Dušan: Koper v znamenju "Folk Histrie" : Dnevi evropske kulturne dediščine. - Delo 22. sep. 1999 št. 220 str. 7

Grča, Dušan: Na ogled je kar 250 vrst gob. - Delo 26. okt. 1999 št. 249 str. 7

D.G. [Grča, Dušan]: Primorska srečanja med najbolj branimi. – Delo 28. apr. 1999 št. 96 str. 2

D.G. [Grča, Dušan]: Uspešna Folk Histria 99. – Delo 27. sep. 1999 št. 224 str. 2. – Ilustr.

Koper skozi stoletja. - Primorske novic 1. okt. 1999 št. 76 str. 7

Lilly: Diverte, ma non e uno scherzo : laboratorio del fumetto alla SEI di Isola. Arcobaleno maj 1999 št. 9 str. 46-48

Marković, Ivan: Predstavljena v Kopru padovanska iluminirana biblija na CD romu.- Knjižničarske novice 1999 št. 7 str. 3-4

Marković, Ivan & Amalia Petronio: Srečanje s švedsko mladinsko pisateljico. - Knjižničarske novice 1999 št. 7 str. 4-5

(mc): "Šrajajo" po domače : Šavrinske pupe en ragaconi bodo predstavili novo kaseto. - Primorske novice 15. jan. 1999 št. 4 str. 9

I missionari sloveni alle sorgenti del Nilo : Capodistria, Biblioteca centrale "S. Vilhar". - La Voce del popolo 21. jan. 1999 št. 16 str. 10

Molesi, Sergio: Personaggio di respiro europeo : tradizione ed innovazione, contesto locale e dimensione internazionale nel "Ciclo istriano": le costruzioni di Mario Perossa . – Panorama 28. feb. 1999 št. 4 str. 33-35. – Ilustr.

(cm) [Moscarda, Claudio]: Amalia Petronio tra le migliori bibliotecarie : premio nazionale. - La Voce del popolo 13. nov. 1999 št. 265 str. 17

(cm) [Moscarda, Claudio]: Spazio culturale al di la dei confini : Primorska srečanja. La Voce del popolo 27. apr. 1999 št. 96 str. 9

Nabiralništvo v Istri. - Primorske novice 7. maj 1999 št. 35 str. 5

Per Mario Perossa mostra di prestigio : all'Accademia dei concordi. - La Voce del popolo 26. jan. 1999 št. 20 str. 16

Presentazione del libro di Monica : CI di Pirano. - La Voce del popolo 8. jan. 1999 št. 5 str. 14

Revija v 21. stoletje. - Primorske novice 20. apr. 1999 št. 31 str. 5

Spol, upor, dvojna morala : predstavitev pravšnje knjige ob dnevu žensk. - Primorske novice 2. mar. 1999 št. 17 str. 5

Šavle, Boris: Na novi poti : sedež Kulturnega društva Primorska srečanja naj bi bil v Novi Gorici V Oko. - 6. maj 1999 št. 168 str. 8. – Ilustr.

Šuligoj, Boris: Bogato izročilo Istre : kakšen Istran si, če ne zabeliš solate s pravim "uljem" in če ne veš, kaj so "šparge"...? - Nedelo 9. maj. 1999 št.19 str. 2. – Ilustr.

B.Š. [Šuligoj, Boris]: Sporočila za nove tisočletje. – Delo 9. dec. 1999 št. 286 str. 7

(tv) [Vidic, Tomo]: Tvegana hoja po robu : neprilagodljive premikajo svet ... - Primorske novice 9. mar.1999 št. 19 str. 5

Vrabec, Ljuba: O razstavi v koprski Osrednji knjižnici. - Primorska srečanja 1999 št. 219/220 str. 582-586

Žrebanje v knjižnici. - Primorske novice 28. sep. 1999 št. 75 str. 6

2000

(am): Come si trasmette l'amore per i libri? : incontro dedicato all'editoria per ragazzi. - La Voce del popolo 24. jan. 2000 št. 18 str. 18

Avtobus poln knjig. - Primorske novice, 4. jan. 2000, št. 1, str. 6. - Ilustr.

Cergol-Bavčar, Ines: Ko je januarja poletje : Aleš Šteger, avtor navideznega potopisa ... - Primorske novice 28. jan. 2000 št. 8 str. 17. - Ilustr.

Dovigo, Arnaldo: Fare biblioteca in una realta bilingue : le radici e la fisionomia attuale. - Biblioteche oggi jun. 2000 št. 5 str. 38-41

E-commerce e new economy: un seminario a Capodistria. - Il Piccolo 26. okt. 2000 št. 248 str. 11

D.G. [Grča, Dušan]: Dnevi evropske kulturne dediščine tudi v Kopru. - Delo 26. sep. 2000 št. 224 str. 9

D.G. [Grča, Dušan: 229 vrst gob na razstavi v Kopru. – Delo 24. okt. 2000 št. 248 str. 7

Istrski večer. - Primorske novice 8. dec. 2000 št. 98 str. 8

Knjiga IstrAgram Milana Rakovca. - Primorske novice 15. dec. 2000 št. 100 str. 18

Koštial, Evgen: Knjižničarstvo. - Koper pred izzivi tretjega tisočletja / zbrali in uredili Lucija Čok in Vesna Gomezel Mikolič. - Koper : Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije, 2000, str. 105

(cm) [Moscarda, Claudio]: Incontro con Rakovac. - La Voce del popolo 19. dec. 2000 št. 293 str. 6

Po. K.: Seminar o Memonu in Pasoliniju. – Delo 8. dec. 2000 št. 285 str. 7

Rakovac v knjižnici. - Primorske novice 19. dec. 2000 št. 101 str. 11

La rivoluzione dell'elettronica : conferenza alla CI Capodistria. - La Voce

del 26. okt. 2000 št. 248 str. 11

(ms) [Suša, Majda]: Zakaj teče voda na Mudi? : danes se v Kopru začenjajo Dnevi evropske kulturne dediščine. - Primorske novice 22. sep. 2000, št. 76 str. 13

Šuligoj, Boris: Izjemen večer s Šavrinkami. - Delo 13. dec. 2000 št. 289 str. 7

Tečaj marketinga. - Primorske novice 27. okt. 2000 št. 86 str. 9

Vidic, Tomo: Bibliografski most med kulturami : delo Livia Sossija ... - Primorske novice 12. maj 2000 št. 38 str. 6

(tv) [Vidic, Tomo]: Gallusove značke v prave roke : Šavrinske pupe en ragaconi ... - Primorske novice 15. dec. 2000 št. 100 str. 18

(tv) [Vidic, Tomo]: Knjige stopile na plan. - Primorske novice 18. apr. 2000 št. 31 str. 15

(tv) [Vidic, Tomo]: "Rekel bi, da sem prišel do - roba" : "A" v naslovu nove knjige - Primorske novice 22. dec. 2000, št. 102 , str. 11

Vidic, Tomo: Varljiva krhkost pisateljice : pisati je pričela v duhu ... - Primorske novice 24. mar. 2000, št. 24, str. 14

Knjižnične razstave in druge prireditve

SEZNAM PRIREDITEV
RASSEGNA DELLE ATTIVITA'

Damjana Ivančič

Pomemben del dejavnosti knjižnice je tudi pripravljanje razstav in drugih prireditev za širšo javnost. Z njimi knjižnica širi in spodbuja kulturo branja in s tem izobražuje in informira ter se vključuje v družbeno življenje okolja.

Popis obsega vse večje prireditve, ki so bile organizirane v obdobju od leta 1983 do leta 2000 in je nadaljevanje Seznama razstav iz leta 1985. Izpuščene so manjše razstave.

Prireditve so podane kronološko in z naslednjimi podatki: naslov, podnaslov, datum in kraj, število eksponatov, avtor ali organizator prireditve ter opombe.

V razstavni dejavnosti in prireditvah se odslikava tudi košček zgodovine in družbenih dogajanj iz bližnje preteklosti.

Tra i compiti della biblioteca figurano anche l'allestimento di mostre e manifestazioni varie. Con queste attività la biblioteca informa, istruisce, invoglia alla lettura e partecipa attivamente alle attività sociali.

La rassegna comprende tutte le principali manifestazioni svolte dal 1983 al 2000 e rappresenta la continuazione dell'Elenco delle manifestazioni del 1985. La rassegna non comprende le mostre minori.

Le manifestazioni sono ordinate per ordine cronologico e comprendono i seguenti dati: titolo, sottotitolo, data e luogo, numero delle opere in mostra, autore della manifestazione e note.

Le attività riflettono una fetta di storia e gli avvenimenti sociali del nostro più recente passato.

1983

Razstava IZBOR KNJIŽNIH NOVOSTI SLOVENSKIH ZALOŽB V LETU 1982
Od 12.1. do 12.2. v avli knjiž. 170 eksp. Pripr. Alojz Fink.

Razstava KNJIGE ZA MLADE, IZDANE V SLOVENIJI V LETU 1982
Od 26.1. do 28.2. v Pionirskem odd. 66 eksp. Pripr. Vika Radojevič in Marina Muzica.

Razstava OB JUBILEJU MATEJA BORA
Od 25.2. do 22.3. v avli knjiž. 105 eksp. Pripr. Vilma Krapež. Razstava je gostovala v Sežani.

Razstava TEKOČA SLIKANICA – STRIP
Od 2.4. do 1.5. v Pionirskem odd. 300 eksp. Pripr. Vika Radojevič in Marina Muzica. 7.4. je bilo srečanje s Sašem Dobrilo, pionirjem slovenskega stripa

Razstava KARL MARX – OB 100-LETNICI SMRTI
Od 6.5. do 18.6. v avli knjiž. Pripr. Branka Gojak-Vilhar.

Razstava POČITNIŠKO BRANJE O MORJU
Od 20.6. do 7.8. v Pionirskem odd. 80 eksp. Pripr. Vika Radojevič in Marina Muzica.

Razstava IZBOR LITERATURE O KMETIJSTVU
Od 26.6. do 12.7. v avli knjiž. 98 eksp. Pripr. Nives Žužek.

Razstava SLOVENSKA OBALA V RAZGLEDNICAH IN NOVEJŠA LITERATURA O ISTRI
Od 18.7. do 1.9. v avli knjiž. 63 eksp. (knj. in razgl.). Pripr. Vilma Krapež in Ljuba Vrabec v sodelovanju z dr. Fran Juriševičem, ki je prispeval razglednice.

Razstava TOLMINSKI PUNT
Od 1.9. do 30.9. v Pionirskem odd. 46 eksp. Pripr. Vika Radojevič in Marina Muzica.

Razstava OB 100-LETNICI ROJSTVA IVANA PREGLJA
Od 10.11. do 10.12. v avli knjiž. 98 eksp. Pripr. Ljuba Vrabec. 7.12.1983 je bil v sodelovanju z Založbo Lipa pripravljen lit. več. o Preglju, na katerem sta sodelovala Marjan Dolgan in Jaro Dolar. Razstava je gostovala v Ilirski Bistrici.

Razstava GALEB – REVIJA ZAMEJSKE MLADINE
Od 18.11. do 22.11. v Pionirskem odd. 226 eksp. Pripr. Vika Radojevič in Marina Muzica.

Razstava OB OBLETNICI NIKOLAJA KOPERNIKA
Od 26.12. do 10.1. v avli knjiž. 46 eksp. Pripr. Branka Gojak Vilhar.

1984

Razstava VANDOTOVA STOLETNICA
Od 15.1. do 9.2. v Pionirskem odd. 36 eksp. Pripr. Vika Radojevič in Marina Muzica.

Razstava LITERATURA O ŠPORTU
Od 23.1. do 6.2. v avli knjiž. Pripr. Gabrijela Božič. Razstavljene so bile tudi fotog. Edija Šelhausa Spomini fotoreporterja na športne igre.

Razstava SLOVENSKA LITERARNA ŽETEV V LETU 1983
Od 8.2. do 3.3. v avli knjiž. 146 eksp. Pripr. Lidija Godina in Vilma Kovačič.

Razstava PERIODIČNE PUBLIKACIJE DOMOZNANSKEGA ODDELKA
Od 12.3. do 7.4. v avli knjiž. 140 eksp. Pripravila Ljuba Vrabec.

Razstava NOVEJŠA DRUŽBOSLOVNA LITERATURA
Od 28.5. do 16.6. v avli knjiž. 80 eksp. Pripr. Vitjan Petrinja.

Razstava KRAS IN KRAŠKI POJAVI
Od 25.6. do 31.8. v avli knjiž. 180 eksp. Pripr. Vilma Krapež in Ljuba Vrabec.

Razstava VARSTVO OKOLJA
Od 18.9. do 12.10. v avli knjiž. 131 eksp. Pripr. Branka Gojak Vilhar.

Razstava SODOBNA KNJIŽEVNOST SLOVENCEV V ITALIJI
Od 15.10. do 17.11. v avli knjiž. Pripr. Vilma Krapež.

Razstava LITERATURA O GLASBI IN GLASBENIKIH
Od 19.11. do 15.12. v avli knjiž. 156 eksp. Pripr. Alojz Fink.

Razstava SREČKO KOSOVEL – OB STOLETNICI ROJSTVA
Od 30.12. do 8.2. v avli knjiž. Pripr. Društvo primorskih bibliotekarjev, Vilma Krapež iz OKSV pripr. del razstave Kosovel v šolskih čitankah. Razstava je gostovala po vseh primorskih knjižnicah.

1985

Razstava SLOVENSKO LEPOSLOVJE V LETU 1984
Od 6.2. do 4.3. v avli knjiž. 147 eksp. Pripr. Maruša Regent in Vesna Šukunda.

Razstava DELA CIRILA ZLOBCA
Od 5.4. do 20.4. v avli knjiž. 108 eksp. Pripr. Alojz Fink. Ob razstavi je bila tudi predstavitev Zlobčeve nove pesniške zbirke Beseda. Avtorja in avtorjevo delo je predstavil Janko Kos. Lit. več. pripr. v sod. z založbo Lipa.

Razstava PARTIZANSKI TISK – V POČASTITEV 40-LETNICE OSVOBODITVE
Od 25.4. do 25.5. v avli knjiž. 125 eksp. Pripr. Duša Krnel-Umek.

Razstava SODOBNA ITALIJANSKA KNJIŽEVNOST V JUGOSLAVIJI
Od 21.6. do 20.7. v avli knjiž. 146 eksp. Pripr. Ljuba Vrabec.

Predstavitev ZBORNIKA OSREDNJE KNJIŽNICE SREČKA VILHARJA
29.10. v čital. knjiž. Na predstavitvi je govoril bibliotekar Jaro Dolar. Od 29.10. do 8.11. je bila tudi manjša razstava o delovanju knjižnice.

RAČUNALNIŠTVO – IZZIV NAŠEGA ČASA
Od 18.11. do 10.12. v avli knjiž. Pripr. Vitjan Petrinja. V sod. z Računalniškim klubom OK ZSMS so bili v knjižnici od 18. 11. do 23.11. organizirani računalniški dnevi: otvoritev razst. in predav. na temo Računalnik v sodobnem svetu, Obdelava podatkov na malih sistemih, Peta generacija računalnikov, Cad sistemi, Industrijsko oblikovanje računalnika Triglav. V tem času so bili na ogled računalniki, obiskovalci so v sod. s člani Računalniškega kluba uporabljali računalnike.

Razstava OB 80-LETNICI SMRTI SIMONA GREGORČIČA
Od 27.12.1985 do 31.1. 1986 v avli knjiž. 54 eksp. Pripr. Vilma Krapež in Ljuba Vrabec. Razst. je gostovala v Matični knjižnici Izola.

1986

Razstava SLOVENSKA MLADINSKA KNJIŽEVNOST V LETU 1985
Od 2.2. do 20.2. v Pionirskem odd. Pripr. Marina Muzica.

Razstava SLOVENSKO LEPOSLOVJE V LETU 1985
Od 3.2. do 28.2. v avli knjiž. 137 eksp. Pripr. Nives Ventin in Vilma Kovačič. Ob knjižni razst. je bila tudi likovna razst. akad. slik. Josipa Vrkiča.

Razstava NARODNOSTNE MANJŠINE – NAŠE BOGASTVO
Od 17.3. do 14.4. v avli knjiž. 173 eksp. Pripr. Ljuba Vrabec in Vilma Krapež. Ob razstavi je bil 8.5. lit. več. s pisateljem Fulviom Tomizzo ob izidu njegove zadnje knjige Zaročenca z ulice Rossetti. Lit. večer je bil pripr. v sodelovanju s SIP v hotelu Metropol v Portorožu.

Razstava PIKA NOGAVIČKA
Od 1.4. do 22.4. v Pionirskem odd. Pripr. Marina Muzica.

Razstava ASTRONOMIJA IN POTA K ZVEZDAM
Od 21.4. do 5.5. v avli knjiž. 110 eksp. Pripr. Alojz Fink.

Razstava FRANCE PREŠEREN
Od 6.2. do 12.2. v SBK. Pripr. Branka Gojak Vilhar.

Razstava TRUBAR IN NJEGOV ČAS
Od 14.4. do 30.4. v SBK, od 26.5. do 25.6. v avli knjiž. in od 27.6. do 1.7. v galeriji v Dekanih. 70 eksp. Pripr. Branka Gojak Vilhar in Anamarija Ivetac.

Predstavitev indijske glasbe in indijskih glasbenih instrumentov ob mednarodnem dnevu mladinske knjige 27.4. v Pionirskem odd. Pripr. Marina Muzica. Sodeloval Martin Lumbar.

Razstava MIRA MIHELIČ – PREVAJALKA
Od 4. 9. do 26.9. v avli knjiž. 51 eksp. Pripr. Maruša Regent. Ob razstavi je bil lit. več. s prevajalcem Janezom Gradišnikom.

Razstava OB100-LETNICI ROJSTVA JOSIPA RIBIČIČA
Od 4.12. do 16.12. v avli knjiž. 103 eksp. Pripr. Vilma Krapež in Ljuba

Vrabec. Pisatelja in njegovo delo je predstavila Martina Šircelj. Del razst. je bil postavljen tudi v Kosovelovi knjižnici v Sežani.

1987

Literarni večer s pisateljem in publicistom CLAUDIOM MAGRISOM
19.1. v domoznanski čital. Pripr. Amalia Petronio.

Razstava SLOVENSKA MLADINSKA KNJIŽEVNOST V LETU 1986
Od 5.2. do 23.2. v Pionirskem odd. Pripr. Marina Muzica.

Razstava SLOVENSKA KNJIGA V LETU 1986
Od 10.2. do 28.2. v avli knjiž. 187 eksp. Pripr. Nives Ventin in Vilma Kovačič. Razst. je bila postavljena tudi v SBK od 2.3. do 14.3. Ob razst. je bilo v okviru Portoroških srečanj pisateljev ob meji v knjiž. več prireditev z naslovom EN AVTOR - ENA KNJIGA: 16.2. lit. več. MARJAN TOMŠIČ – ŠAVRINKE IN EDELMAN JURINČIČ – MLADI JUNCI V RITMU JESENI; 17.2. MARKO POGAČNIK – PERCORSO SEGRETO ATTRAVERSO VENEZIA; 18.2. MILAN RAKOVAC – SLIPARIJA; 19.2. ALESSANDRO DAMIANI – DOČAKATI PRIVID ŽIVLJENJA.

Razstava ITALIJANSKA KNJIGA V LETU 1986
Od 10.2. do 28.2. v avli knjiž. Pripr. Amalia Petronio in Nives Ventin.

Razstava MLADINSKA LITERATURA S TEMATIKO NOB
Od 23.2. do 27.2. v Pionirskem odd. Pripr. Marina Muzica.

Razstava ANTON INGOLIČ – OSEMDESETLETNIK
Od 13.3. do 31.3. v avli knjiž. 107 eksp. Pripr. Alojz Fink. Ob tem je bila tudi likovna razst. Deana Vrzela.

Razstava 80-LETNICA ROJSTVA SREČKA VILHARJA
Od 6.4. do 25.4. v avli knjiž. 36 eksp. Pripr. Vilma Krapež. 21.4. je bila okrogla miza o življenju in delu Srečka Vilharja.

Razstava TITO- 50. OBLETNICA PRIHODA NA ČELO KPJ
Od 5.5. do 26.5. v avli knjiž. Pripr. Vitjan Petrinja. Razst. je bila na ogled tudi v SBK od 26.5. do 6.6.

Razstava LUCIFERO MARTINI – SREČANJE S PISATELJEM
10.6. v čital. knjiž. Pripr. Amalia Petronio in Lea Caharija.

Razstava SLOVENIJA – TURISTIČNA RAZSTAVA
Od 1.6. do 31.8. v avli knjiž. 180 eksp. Pripr. Vitjan Petrinja in Gabrijela Božič.

Razstava gob
19.10. do 20.10. v avli knjiž. Pripr. Gobarska družina Sežana.

Razstava ANTONIO GRAMSCI – OB 50-LETNICI SMRTI
Od 13.11. do 20.11. v avli knji. 48 eksp. Pripr. Amalia Petronio in Branka Gojak Vilhar v sodelovanju s Centrom za teorijo in prakso samoupravljanja iz Ljubljane. Ob otvoritvi je bilo predav. Michela Cilibertija, direktorja Centra za filozofijo iz Firenc.

Razstava PRIMORSKA HIŠA
Od 24.11. do 18.12. v avli knjiž. 83 eksp. Pripr. Ljuba Vrabec in Vilma Krapež. Ob otvoritvi je bilo predav. etnologinje Mojce Ravnik Primorska hiša – načini bivanja.

1988

Razstava SLOVENSKA KNJIGA V LETU 1987
Od 5.2. do 29.2. v avli knjiž. 128 eksp. Pripr. Anamarija Ivetac , M. Furlan, Manlio Sorto, Doris Požeš in Gabrijela Božič. Ob razst. je bil lit. več. z Mauriziom Tremulom in Loredano Bogliun-Debeljuh.

Razstava INOZEMSKA PERIODIKA V OSREDNJI KNJIŽNICI S. VILHARJA
Od 18.4. do 7.5. v avli knjiž. Pripr. 70 eksp. Dora Pišlar in Amalia Petronio.

Predstavitev knjige Toneta Pavčka GOLIČAVA
3.6. v čital. knjiž. Pripr. Amalia Petronio. Avtorja in njegovo delo je predstavil Ciril Zlobec.

Razstava ZNAMENITE KOPRSKE HIŠE IN PALAČE
Od 21.6. do 15.9. v avli knjiž. 79 eksp. in fotog. (posnel Vlado Bernetič). Pripr. Vilma Krapež in Ljuba Vrabec. Ob otvoritvi je bilo predav. umetnostnega zgodovinarja Edvilija Gardine o družini in palači Bruti.

Predstavitev knjige Marjana Tomšiča KAFRA
24.6. v čital. knjiž. Avtorja je predstavil Branko Gradišnik.

Razstava MIŠKO KRANJEC – OB 80. OBLETNICI ROJSTVA
Od 19.9. do 7.10. v avli knjiž. 79 eksp. Pripr. Alojz Fink.

Razstava gob
10.10. in 11.10. v avli knjiž. Pripr. Gobarska družina Koper.

Razstava OB 50. OBLETNICI SAZU
Od 20.10. do 15.11. v avli knjiž. Pripr. Maruša Regent. Ob razstavi je bilo srečanje z glasbenikom in jezikoslovcem Pavletom Merkújem. Predstavila sta ga Branka Kljun in Franc Jakopin. Sodelovale šmarske pevke pod vodstvom Rožane Koštial in violinist Črt Šiškovič.

VEČER LJUBEZENSKE POEZIJE z Majo Vidmar, Vido Mokrin in Marjanom Rožancem
11.11. v čital. knjiž. Avtorje predstavil urednik Mladinske knjige Aleksander Zorn.

Predstavitev knjige Ligia Zaninija FAVALANDO CUL CUCAL FILÉIPO
21.11. v čital. knjiž. Pripr. v sod. Skupnostjo Italijanov A. Gramsci iz Kopra.

Predstavitev revije IL TERRITORIO
24.11. v mali dvorani Kulturnega doma v Izoli. Pripr. Amalia Petornio v sod. z Matično knjižnico Izola.

Literarni večer s tržaškim pisateljem Borisom Pahorjem
9.12. v čital. knjiž. Pripr. in vodila Maruša Regent, sodeloval Milan Gregorič. Ob tem je bila priložnostna razstava Pahorjevih del.

1989

Razstava SLOVENSKA KNJIGA V LETU 1988
Od 8.2. do 25.2. v avli knjiž. Pripr. Vitjan Petrinja. Ob tem sta bili še razstavi italijanskih knjig, nabavljenih v letu 1988 (pripr. Amalia Petronio), in mladinskih knjig, ki so izšle v letu 1988 (pripr. Marina Bizjak in Nives Andrič).

Srečanje s fotografom Virgilijem Giuricinom in pesnikom Bertom Pribcem
3.3. v mali gledališki dvorani. Pripr. V sod. z ZKO, SIK, CI in KI.

Predstavitev knjige Jožeta Pirjevca TITO, STALIN IN ZAHOD
15.3. v čital. knjiž. Avtorja in delo je predstavil Avgust Lešnik.

Večer z bibliotekarjem Bertom Pribcem o knjižničarstvu v Avstraliji
19.3. v čital. knjiž.

Fotografska razstava Luciana Kleve ISTRA
Od 20.3. do 31.3. v avli knjiž. Pripr. Amalia Petronio. Ob razst. pogovor z

Darijom Marušičem in Albertom Pucerjem o kulturi in glasbeni tradiciji na Obali.

Razstava ROBINSON CRUSOE – 0B 270. OBLETNICI IZIDA
Od 1.4. do 15.4. v avli knjiž. Pripr. Marina Muzica in Marina Hrs.

Fotografska razstava ALBERT SCHWEITZER E L'OSPEDALE DI LAMBARÉNÉ
Od 24. do 31.5. v avli knjiž. Pripr. Ljudska univerza v Trstu, IU in kulturni krožek A. Schweitzer iz Trsta.

Razstava CERKVENA ARHITEKTURA ISTRE V KNJIGI IN SLIKI
Od 13.6. do 15.9. v avli knjiž. 100 eksp. in fotog. (posnel Vladimir Bernetič). Pripr. Vilma Krapež in Ljuba Vrabec. Sodelovala tudi Investbiro Koper in uredništvo Ognjišča.

Predstavitev revije IL TERRITORIO, tematske številke Istrani tostran in onstran meja
16.6. v mali gledališki dvorani v Kopru. Pripr. Amalia Petronio v sod. s SIK in s CCP.

Predavanje ARHEOLOŠKA IZKOPAVANJA V CERKVI SV. KLARE
29.9. v čital. knjiž. Predavala Mitja Guštin in Radovan Cunja.

Razstava AMERIKA-INDIJANCI-VČERAJ-DANES-JUTRI?
Od 7.11. do 28.11. v avli knjiž. Pripr. Branka Gojak Vilhar.

Predstavitev kulturno-umetniške skupine LJUDJE Z REKE
24.12. v čital. knjiž. Sod. Vlado Šav, Milan Kristan in Jana Vujanovič.

1990

Predstavitev knjige Igorja Omerze CESTNA AFERA
7.2. v čital. knjiž.

Razstava KO SE KORENIN ZAVEMO : SLOVENSKA KNJIGA IN DRUŽBENE VEDE V LETU 1989
Od 7.2. do 1.3. v avli knjiž. 111 eksp. Pripr. Nives Ventin.

Predstavitev plakata OGROŽENE RASTLINE SLOVENSKE ISTRE, ki ga je izdal Medobčinski zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Piran
28.2. v čital. knjiž.

Fotografska razstava UJEDE, tekst Iztok Škornik, slike L.J. Laine
Od 21.3. do 31.3. v avli knjiž. Pripr. Vilma Kovačič.

Razstava PO MEDNARODNIH MERILIH V EVROPO 92 – MEDNARODNI STANDARDI.
Od 2.3. do 16.3. v avli knjiž. Pripr. Alenka Šauperl-Zorko. Ob razstavi je bila 6.3. predstavljena Standardoteka iz Centralne tehniške knjiž. v Ljubljani.

Predstavitev pesnika BIAGIA MARINA
29.3. v čital. knjiž. Pripr. Amalia Petronio. Avtorja predstavila Edda Serra.

Predstavitev knjiga pisatelja Lojzeta Kovačiča BASEL
13.4. v čital. knjiž.

Predstavitev 93. in 94. številke revije LA BATTANA
20.4. v mali gledališki dvorani. Pripr. Amalia Petronio.

Pogovor s Tinetom Hribarjem KAKO JE ZOREL MOJ SVETOVNI NAZOR
18.5. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI.

Razstava MLADI PRIMORSKI PESNIKI IN PISATELJI
Od 24.5. do 30.6. v avli knjiž. 120 eksp. Pripr. Ljuba Vrabec in Vilma Krapež. Ob razstav. liter. več. z Jasno Čebron in Miranom Košuto, ki sta predstavila literarno dejavnost Južne Primorske in Zamejstva.

Predstavitev ANKETE O ŽELJAH IN POTREBAH NAŠIH BRALCEV
Od 17.3. do 19.5. Pripr. Alenka Šauperl Zorko.

Pogovor s škofom VEKOSLAVOM GRMIČEM
15.6. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI.

Debatni večer REKONSTRUKCIJA STAVKE V LUKI KOPER IN DEJAVNIKI STAVKE
22.6. v mali gledališki dvorani. Pripr. Amalia Petronio. Sodelovali Lidija Mohar in Neca Jovanov.

Predavanje BRANKA FUČIČA o glagolici
25.6. v čital. knjiž. Pripr. Maruša Regent.

Razstava MONOGRAFIJ ZALOŽBE MOTOVUN
Od 28.7. do 3.9. 16 eksp. Pripr. Nives Ventin in Maruša Regent.

Razstava PRVI SLOVENSKI BIBLIOBUS
Od 5.9. do 28.9. v avli knjiž. Pripr. Marina Hrs.

Lit. več., posvečen VALDIMIRJU MEMONU
20.9. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI. Sodelovali so: Taras Kermauner, Tomaž Šalamun, Andrej Medved in Aleš Debeljak.

S pisateljem MARJANOM TOMŠIČEM
27.9. v čital. Pripr.v sod. s KI. Avtorja in delo predstavil Taras Kermauner.

Razstava gob
Od 8. do 9.10. v avli knjiž. Pripr. Gobarska družina Koper.

Predavanje Silve Novljan INFORMACIJSKI VIRI V MOTIVACIJSKEM KROGU IN KNJIŽNICA V PROCESU PRIDOBIVANJA ZNANJA, SPRETNOSTI IN NAVAD
9.10. v čital. knjiž. Pripr. v sod. z Društvom bibliotekarjev Primorske.

Predstavitev 10. tematske številke ARHEO-VENETOVANJE
12.10. v čital. knjiž. Pripr. Vilma Krapež in Ljuba Vrabec. Sodelovali so: Bogo Grafenauer, Milko Matičetov in Mitja Guštin.

Razstava FRANCE BEVK – OB 100-LETNICI ROJSTVA
Od 17.10. do 3.12. v avli knjiž. 321 eksp. Pripr. Vilma Krapež in Ljuba Vrabec.

Lit. več. s pesnikom MILANOM JESIHOM
23.10. v čital. knjiž. Pripr. v sod. KI.

Predavanje Mitje Skubica SLOVENSKO-ROMANSKA JEZIKOVNA STIKANJA
25.10. v čital. knjiž. Pripr. SD.

Predstavitev pesniške zbirke Loredane Bogliun POESIE v romunščini
26.10. v čital. knjiž. Pripr. Amalia Petronio. Sodelovali so: Loredana Bogliun, Giacomo Scotti, Ion Deacouesqu, Boris Vishinski in Edelman Jurinčič.

Večer o slovenskem izseljenstvu
9.11. v čital. knjiž. Sodelovala sta Janez Roglej in Milica Trebše Štolfa.

Predstavitev knjige Fulvia Tomizze FUGHE INCROCIATE
26.11. v palači Besenghi v Izoli. Pripr. Amalia Petronio v sod. z Matično knjižnico Izola. Sodelovali so: avtor, Franco Juri in Miran Košuta.

Predstavitev istrskih pesnikov GORANA FILIPIJA, DANIELA NAČINOVIĆA IN BORISA BILETIĆA
26.11. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI. Pesnike je predstavil Milan Rakovac.

Predstavitev knjige Milana Pahorja SLOVENSKO DENARNIŠTVO V TRSTU
10.12. v čital. knjiž. Pripr. ZDJP. Avtorja in knjigo je predstavil Salvator Žitko.

Predstavitev knjige pesnika Jožeta Šmita PRIPOVED O BREZI
14.12. v čital. knjiž. Sodeloval avtor in Janez Mušič.

Razstava OD MIKLAVŽA DO SV. TREH KRALJEV
Od 6.12.1990 do 6.1.1991. Pripr. Amalia Petronio in Nives Ventin.

1991

Predstavitev knjiga Milana Rakovca
25.1. v čital. knjiž. Pripr. v sod. KI.

Predavanje Pavleta Merkùja IMENOSLOVJE V SLUŽBI ZGODOVINE : PRIMER IZ LETA 1525
23.1. v čital. knjiž. pripr. ZDJP.

Razstava DANTE -DALÍ-DORÉ
Od 1.2. do 28.2. v avli knjiž. 55 eksp. Pripr. Amalia Petronio in Ivan Marković.

Predstavitev knjige Giuseppeja Zigaine PASOLINI IN SMRT
1.3. v čital. knjiž. Pripr. Amalia Petronio v sod. s SIK.

Predstavitev 6. letnika knjižne zbirke ROB (avtorji: Tamara Doneva, Alenka Jensterle, Vera Pejovič, Rade Krstič)
7.3. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI. Avtorje in zbirko predstavil Jaša L. Zlobec.

Razstava SLOVENSKE ZALOŽBE IN KNJIŽNI PROGRAM ZA LETO 1991
Od 8.3. do 24.4. v avli knjiž. Pripr. Nives Ventin.

Razstava TOMAŽ ŠALAMUN – OB PETDESETLETNICI
Od 10.5. do 10.6. v avli knjiž. Pripr. Vilma Krapež in Ljuba Vrabec.

Predavanje Pavla Stranja POVOJNI RAZVOJ MANJŠINSKEGA IN VEČINSKEGA ŠOLSTVA NA OBEH STRANEH ITALIJANSKO-JUGOSLOVANSKE MEJE
31.5. v čital. knjiž. Pripr. ZDJP.

Razstava MOJA SLOVENIJA
Od 25.6. do 5.9. v avli knjiž. Pripr. Manlio Sorta.

Razstava ANDERSENOV NAGRAJENEC GIANNI RODARI
Od 9.9. do 11.10. v avli knjiž. Pripr. Amalia Petronio in Marina Muzica.

Razstava gob
Od 14. do 15.10. v avli knjiž. Pripr. Gobarska družina Koper.

Literarna tribuna LITERATURA=ENERGIJA
18.10. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI. Sodelovali so hrvaški in slovenski literarni ustvarjalci: T. Šalamun, B. Biletić, A. Medved, M. Rakovac, M. Tomšič, D. Načinović, E. Jurinčič, S. Vukušić, R. Ujčič, M. Kravos, Z. Visković in G. Filipi.

6. sejem rabljenih knjig
30.10. v avli knjiž. Pripr. Nives Ventin in Maruša Regent.

Literarni večer s črnogorskim pesnikom JEVREMOM BRKOVIĆEM
27.11. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI. Avtorja je predstavila Irena Urbič.

1992

Predstavitev knjige Janeza Žerovca ZAPISANI NEBU
14.2. v čital. knjiž. Pripr. založba Didakta.

Razstava STARE KNJIŽNE VEZAVE
Od 18.2. do 6.3. v avli in čital. knjiž. 50 eksp. Pripr. Ljuba Vrabec in Vilma Krapež. Ob razstav. je bilo predavanje Jedert Vodopivec Zgodovinski pregled knjižnih vezav.

Predstavitev dela Mirjam Požeš RAZVOJ PODEŽELSKIH NASELIJ V OBČINI KOPER in dela B. Pavlina SODOBNE SPREMEMBE KMETIJSKE RABE TAL V IZBRANIH OBMEJNIH POKRAJINSKIH ENOTAH PRIMORSKE SLOVENIJE
20.2. v čital. knjiž. Pripr. Geografsko društvo Primorje. Na predstavitvi sodelovala avtorja in urednica Metka Špes.

Literarni večer z MARJANOM TOMŠIČEM
21.2. v čital. knjiž. Avtorja in njegovo delo je predstavila Jasna Čebron.

Predstavitev pesniške zbirke hrvaškega pesnika Luka Paljetka UBEŽNE PESMI – IZBJEGLE PJESME
27.2. v čital. knjiž. Pripr. KI. Avtorja in njegovo delo sta predstavila Tonko Maroević in Aleksander Zorn.

Predstavitev knjige Rafka Dolharja POJDIMO V JULIJCE
12.3. v čital. knjiž. Pripr. Obalno planinsko društvo in Društvo primorskih književnikov. Avtorja in njegovo delo je predstavila Zora Tavčar.

Predstavitev knjige Zore Tavčar SLOVENCI ZA DANES
10.4. v čital. knjiž. Avtorico in njeno delo je predstavila Ines Cergol Bavčar.

Predstavitev knjige Alojza Kocjančiča LJUDI OPEVAL SEM, VODE IN SKALE
23.4. v čital. knjiž. Sod. so: Jože A. Hočevar, Ines Cergol Bavčar, Marjan Tomšič in Maja Štromar.

Predstavitev pesniške zbirke Berta Pribca PROZORNI LJUDJE
6.5. v čital. knjiž. Avtorja in njegovo delo sta predstavili N. Rojc in Tea Štoka.

Predstavitev pesniške zbirke bosansko-hercegovskega pesnika Enesa Kiševića JUTRANJA MOLITEV
21.5. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI.

Predstavitev knjige Lidije Aste SKOZI TRNJE DO ZVEZD ALI AVTOBIOGRAFIJA NEKE TRIINTRIDESETLETNICE
16.6. v čital. knjiž. Pripr. avtorica.

Razstava KO ZEMLJA POSTANE OKROGLA – OB 500. OBLETNICI ODKRITJA AMERIKE
Od 19.6. do 28.6. v avli knjiž. Pripr. Pionirski odd., Branka Gojak Vilhar in Vilma Kovačič. Ob razst. tudi kviz Kolumb in doba odkritij in predstavitev glasbe in plesa Južne Amerike Andreja Stermeckega.

Razstava ILUSTRACIJE MARJANCE JEMEC BOŽIČ
Od 15.9. do 7.10. v avli knjiž. Pripr. Marina Bizjak in Nives Andrič.

Literarni večer s hrvaško novinarko in pisateljico SLAVENKO DRAKULIĆ
2.10. v čital. knjiž. Avtorico je predstavila Alenka Puhar.

Razstava gob
Od 12. do 13.10. v avli knjiž. Pripr. Gobarska družina Koper.

Razstava IZ STARIH FONDOV : ZBRANA IN IZBRANA DELA
Od 20.10. do 19.11. v avli knjiž. Pripr. Anamarija Ivetac in Manlio Sorta.

Domoznanski večer – predavanje Mojce Ravnik DRUŽINE ISTRSKEGA ZALEDJA IN IZSELJEVANJE ISTRANOV V TRST IN DRUGE KRAJE
15.12. v čital. knjiž.

Razstava ETNOGRAFIJA ISTRE
Od 23.12. do 4.2. v avli knjiž. Pripr. Vilma Krapež in Ljuba Vrabec. Ob razstavi večer z Rožano Koštial, ki je predstavila narodne običaje v Istri.

Predstavitev knjige Gannija Granzotta KRIŠTOF KOLUMB v prevodu Jaše Zlobca in knjige Daria Marušiča PREDI PREDI HČI MOJA
29.12. v domoznanski čital.

1993

Okrogla miza OBMEJNOST
14.1. v čital. knjiž. Pripr. ZDJP. Sodelovali so: B. Bučar, M. Bufon in V. Klemenčič.

Predavanje PRIMORSKO ODPORNIŠTVO IN TRŽAŠKI PROCESI
4.2. v mali gledališki dvorani. Sodelovala je Milica Kacin-Wohinz.

Fotografska razstava Vladimirja Bernetiča ULOV CIPLJEV V PIRANSKEM ZALIVU
Od 10. do 24.2. v avli knjiž. Pripr. Odd. izposoje. Ob tem tudi razst. knjig o ribištvu.

Razstava V PLANINAH : OB 100. OBLETNICI ORGANIZIRANEGA PLANINSTVA NA SLOVENSKEM
Od 25.2. do 15.3. v avli knjiž. Pripr. Vilma Kovačič v sodelovanju z Obalnim planinskim društvom. Ob razst. je bila predstavitev knjige alpinista Dušana Jelinčič Biseri pod snegom.

Predstavitev knjige B. Balkovca PRVA SLOVENSKA VLADA
26.2. v čital. knjiž. Sodelovali so avtor, A. Lešnik in V. Vičič.

Predstavitev knjige Andreja Medveda TELO LOSA
9.3. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI. Večer je vodila Irena Urbič.

Večer s SAMOM PAHORJEM
25.3. v čital. knjiž. Pripr. Milan Gregorič.

Predstavitev knjige Janka Prunka SLOVENSKI NARODNI VZPON, NARODNA POLITIKA (1768-1992)
6.4. v čital. knjiž. Pripr. ZDJP. Avtorja predstavil Avgust Lešnik.

Razstava POTI BRANJA – ITALIJANSKI MLADINSKI ILUSTRATORJI: NICOLETTA COSTA, ROSANNA NARDON

Od 7.5. do 4.6. v avli knjiž. Pripr. Amalia Petronio. Na otvoritvi je Livio Sossi predstavil obe ilustratorki.

Predstavitev prevoda knjige Paola Parovela IZBRISANI IDENTITET
13.5. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI. Avtorja in delo je predstavil Milan Rakovac.

Predstavitev revije JURINA I FRANINA
3.6. v avli Adriatica. Pripr. v sod. s KI. Sodelovali založniki založbe Liber od grozda in nekateri avtorji.

Predstavitev pesniške zbirke Edelmana Jurinčiča ISTRIJANOVA MOLITEV
17.6. v čital. knjiž. Pripr. v sod. z založbo Lipa Koper in s KI. Avtorja in njegovo delo je predstavila Jasna Čebron.

Razstava OHRANITEV IN RENATURACIJA ŠKOCJANSKEGA ZATOKA – ŠKOCJANSKI ZATOK – OAZA NA PRAGU KOPRA
Od 18.6. do 12.9. v avli knjiž. Pripr. Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. Ob razst. predavanje z diapozitivi Kajetana Kravosa o narodnem parku Isonzo.

Predstavitev knjige Dimitrija Rupla ODČARANA SLOVENIJA
23.6. v čital. knjiž. Pripr. v sod. z založbo Mihelač.

Literarni večer z Dacio Maraini in predstavitev njene knjige BAGHERIA
3.7. v lapidariju Pokrajinskega muzeja. Pripr. Amalia Petronio v sod. z OSSI. Avtorico sta predstavila Isabella Flego in Miran Košuta.

Razstava OB 80-LETNICI BORISA PAHORJA
Od 14.9. do 12.9. v avli knjiž. Pripr. Ljuba Vrabec in Vilma Krapež. Ob razst. je bil lit. več., avtorja in njegovo delo je predstavila Ivanka Hergold. Lit. več. pripr. v sodelovanju s SD. Del razst. je bil postavljen tudi v Kosovelovi knjiž. v Sežani.

Predstavitev knjige pisateljice Nerine Vessel MIRALEGRA
16.9. v čital. knjiž. Avtorico sta predstavila Nelida Milani Kruljac in Gianfranco Sodomaco.

Predstavitev knjige Borisa M. Gombača TRST – TIESTE . DVE IMENI, ENA IDENTITETA
7.10. v čital. knjiž. Pripr.ZDJP. Na predstavitvi sta sodelovala zgodovinarja Marta Ivašič in Pavel Stranj.

Razstava gob
Od 18.10. do 19.10. v avli knjiž. Pripr. Gobarska družina Koper.

Predstavitev knjige Giancarla Sammita UGHINA
21.10. v čital. knjiž. Pripr. Amalia Petronio. Na predstavitvi so sodelovali: literarni kritik Livio Sossi, ilustratroka Megi Pepeu in izdajatelj Marullo Conti.

Razstava SVETO PISMO MED KULTURO IN ZGODOVINO
Od 27.10. do 27.11. v avli knjiž. Pripr. Vilma Stolk.

Predstavitev KNJIŽNICE BESENGHI
28.10. v Palači Besenghi v Izoli. Pripr. Amalia Petronio. Na predstavitvi je sodeloval avtor Ivan Marković.

Literarni večer ITALIJANSKA POEZIJA NA ISTRSKO-KVARNERSKEM OBMOČJU – DVE GENERACIJI : LAURA MARCHIG, GIACOMO SCOTTI
5.11. v čital. knjiž. Pripr. Amalia Petronio. Avtorja sta predstavila literarna kritika Irene Visentin in Alesandro Damiani.

Predstavitev knjige Gorana Filipija ORNITOLOŠKI SLOVAR SLOVENSKE ISTRE
10.11. v čital. knjiž. Avtorja in njegovo delo sta predstavila ornitolog Iztok Škornik in slavist Janko Mikic.

Literarni večer POEZIJA ŠTIRIH S CIRILOM ZLOBCEM, JANEZOM MENARTOM IN TONETOM PAVČKOM
11.11. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s SD in knjigarno Libris. Večer je vodila Jasna Čebron.

Predstavitev tematske številke revije DOMETI z razpravami o istrskem listinskem kodeksu Pietra Kandlerja
23.11. v čital. knjiž. Pripr. v sod. z ZDJP in s KI. Sodelovali so: Darinko Munić, Darja Mihelič, Janez Šumrada, Salvator Žitko in Matej Župančič.

Predstavitev knjige Draga Jančarja POSMEHLJIVO POŽELENJE
25.11. v čital. knjiž. Avtorja je predstavila Jasna Čebron.

Predstavitev knjige Marca Apollonia BREVE ANTOLOGIA DELLO HUMOR NERO NELLA LETTERATURA TRIESTINA DEL '900
26.11. v čital. knjiž. Pripr. Amalia Petronio v sod. z IU. Avtorja je predstavil lit. kritik Fulvio Maguschar.

Literarni večer DVE SOOČENI REALNOSTI – DUE REALTA A CONFRONTO
Srečanje s pesnikom Borisom Pangercem in Claudiem Ugussijem
10.12. v čital. knjiž. Pripr. Amalia Petronio. Pogovor je vodila Deana Jovan Lakovich.

Razstava BERIMO SKUPAJ: IZBOR OTROŠKEGA IN MLADINSKEGA LEPOSLOVJA ZA SKUPNO BRANJE V KROGU DRUŽINE

Od 15.12.1993 do 13.1.1994 v avli knjiž.. Pripr. Nives Ventin in Alenka Šauperl Zorko.

1994

Prireditev POTI BRANJA – predstavitev mladinskih knjig. Predstavili so knjigo Maure Picinich

17.2. v Tartinijevi hiši v Piranu. Pripr. Amalia Patronio v sod. s SIP. Sodelovali so: avtorica, ilustratorka Rosanna Nardon, predstavnik založbe Le Marasche in literarni kritik Livio Sossi.

Predstavitev knjige STUDI MARINIANI – BIAGIO MARIN V SVOJIH POLITIČNIH IN CIVILNIH ODLOČITVAH

22.2. v Tartinijevi hiši v Piranu. Pripr. Amalia Petronio v sod.s SIP. Sodelovali so Fulvio Salimbeni, Fulvio Spazzali in Edda Serra.

Razstava akad. slik. FULVIE ZUDIČ in FULVIE GRBAC

Od 1.3. do 14.3. v avli knjiž. Pripr. Amalia Petronio. Na otvoritvi razst. sta bili obe slikarki.

Predstavitev knjige Bojka Bučarja MEDNARODNI REGIONALIZEM – MEDNARODNO VEČSTRANSKO SODELOVANJE EVROPSKIH REGIJ

7.3. v čital. knjiž. Pripr. v sod. z ZDJP in s KI. Sodelovali so avtor, Milan Gregorič in Mario Vocci.

Razstava MLADINSKI LISTI SLOVENIJE, ITALIJE IN HRVAŠKE

Od 17.3. do 16.4. v avli knjiž. Pripr. Amalia Petronio in Marina Bizjak v sod. z Liviom Sossijem, direktorjem Centra za študij mladinske literature A. Alberti iz Trsta. Razst. je bila ob SREČANJU Z UREDNIKI MLADINSKIH LISTOV IZ SLOVENIJE, ITALIJE IN HRVAŠKE, ki je bilo 17.3. v Gledališču v Kopru. Pripr. Alenka Šauperl Zorko in Amalia Petronio.

Predstavitev knjige Ivana Jana MED OGNJI

18.3. v čital. knjiž. Pripr. v sod. z ZB.

Predavanje Darje Kajnih Tancer KRITERIJI ZA VREDNOTENJE MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI

14.4. v mali gledališki dvorani. Pripr. Alenka Šauperl Zorko in Nives Andrič.

Predstavitev dela Rafka Dolharja STEZICE
4.5. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s PD. Sodeloval je Boris Pahor.

Razstava BRANKA JURCA – OB OSEMDESETLETNICI
Od 16.5. do 27.6. v avli knjiž. Pripr. Vilma Krapež in Ljuba Vrabec. Ob razst. je bil lit. več., na katerem je Jasna Čebron predstavila avtorico in njeno delo.

Predstavitev računalniške opreme in satelitskih anten
Od 5.5. do 7.5. v avli knjiž. Prip. Podjetje Leno in Geoss.

Predstavitev knjige Marije Vogrič VOJNA IZ LJUBEZNI
11.2. na Delavski univerzi Ivana Regenta v Kopru. Pripr. OKSV.

Razstava ODKRIVAJMO SLOVENIJO
Od 1.7. do 31.8. v avli knjiž. Pripr. Vitjan Petrinja.

Fotografska razstava Dore Benčič ISTRSKA OKNA IN OBOKI
Od 16.9. do 30.9. v avli knjiž.

Razstava gob
Od 10.10. do 11.10. v avli knjiž. Pripr. Gobarska družina Koper.

Razstava POTUJOČE KNJIŽNICE V SLOVENIJI IN PO SVETU
Od 17.10. do 28.10. v avli knjiž. Pripr. Vitjan Petrinja in Franko Cergol v sod. s slovenskimi potujočimi knjiž.

Razstava OTROCI MED LUTKAMI, KNJIGO, RISBO IN DRUŽINO
Od 21.12.1994 do 20.1.1995 v avli knjiž. Pripr. Nives Ventin, Nives Andrič in Marina Bizjak.
Razst. je bil pripravljena ob mednarodnem letu družine. Na otvoritvi sodelovali učenci iz OŠ Dekani.

1995

Razstava DUNAJSKE RISBE ARHITEKTA J. PLEČNIKA
Od 1.2. do 3.4. v avli knjiž. Pripr. Nives Ventin.

Predstavitev 2. TIBETANSKE KNJIGE MRTVIH
14.2. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s knjigarno Libris in založbo Mihelač. Prevajlca Iva Svetino je predstavila Jasna Čebron.

Predavanje NEVERBALNA KOMUNIKACIJA za bibliotekarje
15.2. v domoznanski čital. Pripr. Nives Andrič.

Spominski večer ob 110. obletnici rojstva JOSIPA AGNELETTA
23.2. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI. Sodelovala sin J. Agneletta in N. Magajna, večer je vodil Zdravko Vatovec.

Predstavitev knjige Danila Jelenca ETIOPIJA IN ERITREJA – ČETRT STOLETJA V AFRIKI
17.3. v čital. knjiž. Pripr. v sod. z založbo Didakta.

Predstavitev knjige Rafka Dolharja OD TRENTE DO ZAJZERE
23.3. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s PD.

Predstavitev zbirke novel Alojza Rebule VINOGRAD RIMSKE CESARICE
30.3. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s knjigarno Libris in GMD. Avtorja predstavila Zora Tavčar.

Predstavitev kasete šavrinskih ljudskih pesmi MOJA MATI KUHA KAFE, ki jih pojejo Šavrinske pupe in ragaconi
31.3. v Gledališču Koper. Večer je vodila Rožana Koštial.

Literarni večer s prevajalko in publicistko Jolko Milič
19.4. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI.

Razstava OB 70-LETNICI PESNIKA CIRILA ZLOBCA
Od 11.5. do 26.6. v avli knjiž.Pripr. Ljuba Vrabec in Vilma Krapež. Ob razst. je bil lit. več, na katerem je avtorja in njegovo delo predstavil Miran Košuta. Razst. je bila od 3.7. do 17.7. prenesena v Kulturni dom Srečka Kosovela v Sežani.

Razstava gob
Od 9.10. do 11.10. v avli knjiž. Pripr. Gobarska družina Koper.

Večer s SAMOM PAHORJEM
7.12. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI. Pogovor je vodil Milan Gregorič.

1996

Razstava GIAN RINALDO CARLI
Od 9.1. do 31.1. v avli knjiž. Pripr. Ivan Marković. Ob razst. je bil lit. več. v Tartinijevi hiši v Piranu 23.1., na katerem sta Isabella Flego in Ivan Marković govorila o Gian Rinaldu Carliju in njegovem odnosu z markizem Gravisijem, ki je bil v Tartinijevi hiši v Piranu 23.1. Pripr. Amalia Petronio.

Predstavitev knjige Rožane Koštial LJUDSKE IZ ISTRE ĆIV,ĆIV, SEN MIKEN, MA SEN ŽIV ..

2.2. v Gledališču Koper. Pripr. v sod. z ZKO Koper. Razgovor z avtorico, urednikom založbe Devin in Markom Terseglavom je vodila Neva Zajc.

Razstava ob mednarodnem dnevu knjige

17.4. v avli knjiž. Pripr. Nives Ventin. Podarili izločene knjige in letno članarino novim članom knjižnice.

Razstava SLOVENSKI UMETNIKI V MONOGRAFIJAH

Od 17.4. do 10.5. v avli knjiž. 110 eksp. Pripr. Manlio Sorta.

Razstava S ŠPORTOM PROTI DROGI

Od 11.5. do 15.5. v avli knjiž. 60 eksp. Pripr. Nevenka Lovrič in Anamarija Ivetac.

Predstavitev knjige Bruna Volpija Lisjaka SLOVENSKO POMORSKO RIBIŠTVO SKOZI STOLETJA

10.5. v čit. knjiž. Pripr. v sod. s KI in Klubom krščanskih izobražencev iz Kopra.

Razstava NARAVA ISTRE IN KRASA

Od 22.5. do 22.6. v avli knjiž. 184 eksp. Pripr. Ljuba Vrabec in Damjana Ivančič. Ob razst. Predavanje z diapozitivi Roberta Turka Naravne znamenitosti v občini Koper in na Obali.

Predstavitev knjiga Fulvia Tomizze DAL LUOGO DEL SEQUESTRO

30.5. v palači Gravisi v Kopru. Pripr. Amalia Petronio v sod. z OSSI. Razgovor z avtorjem je vodila Isabella Flego.

Predstavitev pesniške zbirke Vesa Pirnata – Brolskega UPALTE FARAU

7.6. v čital. knjiž. Avtorja je predstavil Edelman Jurinčič.

Predstavitev knjige Paola G. Parovela VELIKA PREVARA NA SLOVENSKI ZAHODNI MEJI

11.6. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI. Avtorja je predstavila Mojca Drčar Murko.

Razstava OLIMPIJSKE IGRE PRAZNUJEJO 100 LET

Od 19.7. do 14.9. v avli knjiž. 15 eksp. Pripr. Nives Ventin.

Zaključna prireditev ob mednarodnem knjižnem kvizu OTROCI ZA BOLJŠI SVET

30.9. v Gledališču Koper. Pripr. Marina Bizjak in Nives Andrič.

Predstavitev najnovejših publikacij založbe Edit z Reke
11.10. v palači Gravisi v Kopru. Pripr. Amalia Petronio v sod. z OSSI. Pogovor z urednico založbe Melito Šuka.

Razstava gob
Od 7.10. do 9.10. v avli knjiž. Pripr. Gobarska družina Koper.

Razstava UČBENIKI IN DRUGI PRIPOMOČKI ZA SAMOSTOJNO UČENJE
Od 30.9. do 19.10. v avli knjiž. 100 eksp. Pripr. Branka Gojak Vilhar in Vitjan Petrinja.

Razstava CVETJE PODGORSKEGA KRASA
Od 4.11. do 30.11. v avli knjiž. Pripr. dijakinja Patricija Rojc.

Predstavitev knjige Luciana Comide VITA PRIVATA AVVENTURE E AMORI DI MICHELE CRISMANI DODICENNE
26.11. v palači Gravisi v Kopru. Pripr. Amalia Petronio v sod. z OSSI. Avtorja je predstavil Livio Sossi.

Predstavitev knjige Febe Silani C' É UN ANIMALE IN CASA
3.12. v Tartinijevi hiši v Piranu. Pripr. Amalia Petronio.

Predstavitev knjige Marca Apollonia CORPI – TJELA
17.12. v Tartinijevi hiši v Piranu. Pripr. Amalia Petronio v sod. s SIP. Na predstavitvi so sodelovali avtor, urednica Založniškega oddelka EDIT-a Melita Sciucca in novinarka Laura Marchig.

Novoletna razstava knjig za otroke
23.12.1996 do 14.1. 1997 v avli knjiž. 50 eksp. Pripr. Marina Bizjak in Nives Andrič.

1997

Predstavitev knjige Luciana Comide VITA PRIVATA AVVENTURE E AMORI DI MICHELE CRISMANI DODICENNE
15.1. v Tartinijevi hiši v Piranu. Pripr. Amalia Petronio v sod. s SIP. Na predstavitvi so sodelovali: avtor, ilustrator in literarni kritik Livio Sossi.

Predstavitev knjige Alferije Bržan ČISTA VODA
24.1. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI in SEDŠ.

Predstavitev knjige Ljerke Bizilj NOVINARSKI ARHIVI
13.2. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI. Večer je vodila Irena Urbič.

Razstava FAKSIMILIRANE IZDAJE SLOVENSKIH TISKOV OD SREDNJEVEŠKEGA PISEMSTVA DO MODERNE

Od 8.2. do 30.4. v avli knjiž. 80 eksp. Pripr. Damjana Ivančič, Ljuba Vrabec in Nives Ventin.Ob razstavi je bilo predavanje dr. Martina Žniderščiča o bibliofiliji 25.2. v čital. knjiž.

Predstavitev knjige BIBLIOTECA CIVICA : ANTIKVARNI FOND, ABECEDNO-IMENSKI KATALOG

6.3. v palači Gravisi. Pripr. Amalia Petronio v sod. z OSSI. Na predstavitvi sta sodelovala avtorja Ivan Marković in Marco Apollonio.

Predstavitev knjige BIBLIOTECA CIVICA : ANTIKVARNI FOND, ABECEDNO-IMENSKI KATALOG

14.3. v Tartinijevi hiši v Piranu. Pripr. Amalia Petronio v sod. s SIP. Na predstavitvi sta sod. avtorja Ivan Marković in Marco Apollonio ter bibliotekar Peter Čerče.

Predstavitev knjige Brede Pucer UPORABI ME ... IZPRED KOŠA ZA SMETI

14.3. v čital. knjiž.

Predstavitev knjige Milana Gregoriča POLITIČNI CIKLON NAD ISTRO

23.4. v čital. knjiž. Pripr. v sod. z založbo Lipa in KI. Avtorja in knjigo je predstavil Jože Hočevar.

Predstavitev knjige Andreja Aplenca PRODAJA SLOVENIJE

13.5. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s tednikom Glas. Avtroja predstavil Janko Tedeško.

Predstavitev knjige Donatelle Bisutti VOGLIO AVERE GLI OCCHI AZZURI

20.5. v palači Gravisi v Kopru. Pripr. Amalia Petronio v sod. s CMK in založbo Bompiani. Avtorico in delo je predstavil Livio Sossi.

Predstavitev zbornika PRIČEVANJA : PRVO POVOJNO DESETLETJE SLOVENSKE ŠOLE V ISTRI

29.5. v čital. knjiž.

Razstava ŠOLSKI MUZEJ - STARI DIDAKTIČNI PRIPOMOČKI ZNANSTVENEGA LABORATORIJA

Od 20.5. do 30.6. v avli knjiž. Pripr. Ivan Marković v sod. GGRC.

Predstavitev knjige Marca Pozzetta MAKS FABIANI – VIZIJA PROSTORA

19.9. v čital. knjiž. Na predstavitvi sodeloval avtor in založba L.I.B.R.A.

Razstava TISOČLETNA TRADICIJA VINOGRADNIŠTVA IN VINARSTVA V ISTRI – OB 50. OBLETNICI VINAKOPER

Od 19.9. do 11.11. v avli knjiž. Pripr. Ljuba Vrabec in Damjana Ivančič.

Zaključna predstavitev mednarodnega knjižnega kviza 97 – HRANA
23.9. v dvorani Pokrajinskega muzeja Koper. Pripr. Marina Bizjak, Nives Andrič. Na predstavitvi je sodelovala mladinska pisateljica Desa Muck.

Razgovor USODA KNJIGE IN ZALOŽNIŠTVA VČERAJ, DANES IN JUTRI
17.10. v palači Gravisi v Kopru. Pripr. Amalia Petronio v sod. z OSSI.

Predstavitev raziskovalnega projekta PRESKRBA Z VODO V ŠAVRINSKI ISTRI
22.10. v Pokrajinskem muzeju v Kopru. Pripr. v sod. s PM. Razsikovalni projekt je predstavila Rožana Koštial.

Razstava gob
Od 27.10. – 28.10. v avli knjiž. Pripr. Gobarska družina Koper.

Razstava PROBLEMI IN VIZIJE SLOVENSKE OBALE
Od 18.11. do 28.11. v ali knjiž. Pripr. Zavod za tehnično izobraževanje iz Ljubljane.

Predstavitev knjige Livia Isaaka Sirovicha CIME IRREDENTE
27.11. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI. Z avtorjem se je pogovarjal Milan Gregorič.

Razstava o SLAVNIKU
Od 8.12.1996 do 31.12.1997 v avli knjiž. Pripr. dijakinja Patricija Rojc.

1998

Razstava PREŠERNOVI NAGRAJENCI
Od 4.2. do 23.2. v avli knjiž. 40 eksp. Pripr. Nives Ventin.

Predstavitev videoprojekta in priročnika za učenje smučanja mlajših otrok OD PRVIH KORAKOV NA SNEGU DO ZAVOJEV PO PARALELNI POTI, avtorjev Darinke Jakomin in Rada Pišota.
17.3. v čital. knjiž.

Razstava AIDS NE POZNA MEJA
25.3. v avli knjiž. Pripr. Inštitut za varovanje zdravja Ljubljana.

Razstava PRIMORSKI KNJIŽEVNIKI V ITALIJANŠČINI
17.4. do 7.5. v avli knjiž. 67 eksp. Pripr. Nives Ventin, Ljuba Vrabec in Damjana Ivančič.

Predstavitev novega bibliobusa
20.4. na Titovem trgu v Kopru. Pripr. Luana Malec, Franko Cergol in Ivan Marković.

Predstavitev knjige Uga Vicicha CRAFEN AL VELENO E PRECIPIZI
24.4. v palači Gravisi v Kopru. Pripr. Amalia Petronio. Na predstavitvi sodeloval avtor.

Predavanje alternativnega zgodovinarja (venetologa) Ivana Tomažiča PO POTI NAŠIH DAVNIH PREDNIKOV
24.4. v domoznanski čital. Pripr. v sod. z društvom Heraldica Slovenica iz Ljubljane.

Literarni večer LITERARNI SOSEDJE
24.4. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s SD. Prireditev sta vodila Jasna Čebron in Mario Steffe. Sodelovali so: E. Jurinčič, J. Milič, G. Malej, M. Rakovac, M. Tomšič, M. Apollonio, D. Jelinčič, urednik založbe Lipa in urednica založbe Vale-Novak.

Razstava raziskovalnih nalog učencev OŠ Pinka Tomažiča iz Kopra na temo KAMEN
25.5. do 29.5. v avli knjiž. Pripr. OŠ Pinka Tomažiča.

Razstava in predstavitev programa Vrtca Koper – Enota Bertoki KORAK ZA KORAKOM
4.5. do 10.5. v avli knjiž. Pripr. Vrtec Koper – Enota Bertoki.

7. srečanje slovenskih potujočih knjižničarjev
Od 1.7. do 2.7. V Kopru.

Predstavitev knjige Livia Sossija EL METAFORA D'INFANZIA
25.9. v čital. knjiž. Avtorja in njegovo delo je predstavil mladinski pisatelj in založnik Ivan Bizjak. Pripr. Amalia Petronio.

Razstava SKOZI ZGODOVINO TRŽAŠKE ZALOŽBE E. ELLE
Od 25.9. do 14.10. v avli knjiž. 85 eksp. Pripr. Amalia Petronio in Livio Sossi.

Srečanje z znanstvenico Margherito Hack in predstavitev njene avtobiografije L'AMICA DELLE STELLE
16.10. v palači Gravisi v Kopru. Pripr. Amalia Petronio.

Razstava OB 30-LETNICI USTANOVITVE CENTRA ZA ZGODOVINSKE RAZISKAVE IZ ROVINJA
Od 23.11. do 21.12. v avli knjiž. 93 eksp. Na predstavitvi so sodelovali sodelavci Centra. Pripr. Laura Chersicola, Ljuba Vrabec, Damjana Ivančič in Amalia Petronio.

Predstavitev knjige Almeriga Apollonia L'ISTRIA VENETA DAL 1797 AL 1813
26.11. v palači Gravisi v Kopru. Pripr. Amalia Petronio. Na predstavitvi je sodeloval avtor, predsednik Regionalnega inštituta za istrsko kulturo Arturo Vigini, zgodovinar Roberto Spazzali, Piero del Bello in Salvator Žitko.

Predstavitev knjige Isabelle Flego GIROLAMO GRAVISI – SPARSO IN DOTTE CARTE
9.12. v Tartinijevi hiši v Piranu. Pripr. Amalia Petronio.

Razstava DNEVI EVROPSKE KULTURNE DEDIŠČINE
Od 23.9. do 28.9. pred vhodom v Študijski odd.. Pripr. Nives Ventin.

Žrebanje in podelitev nagrad ob zaključku mednarodnega knjižnega kviza
28.9. v Kulturnem domu v Hrvatinih. Pripr. Nives Andrič in Marina Bizjak. Na prireditvi sodelovala Nelda Štok Vojska in učenci OŠ Hrvatini.

1999

Predavanje Luciana Moniche VZGOJNO OCENJEVANJE
8.1. v Tartinijevi hiši v Piranu. Pripr. Amalia Petronio.

Predstavitev kasete JA BEPO KEPO KOZO in zgoščenko U JISTRI KANTAMO PU NAŠE
16.1. v Gledališču v Kopru. Pripr. v sod. SRSLK. Na predstavitvi je sodeloval Marko Terseglav, večer je vodila Irena Urbič.

Predavanje SLOVENSKI MISIJONARJI ODKRIVAJO IZVIRE NILA, IGNACIJ KNOBLEHAR
22.1. v čital. knjiž. Pripr. Amalia Petronio, Ivan Marković, Ljuba Vrabec, Laura Chersicola in Damjana Ivančič. Na predstavitvi sodelovala avtor knjige Gianpaolo Romanato in Božo Rustja.

Razstava o arhitektu Mariu Perossi DIALOGO ROVIGO – CAPODISTRIA
25.1. v Rovigu v Accademii dei Concordi. Pripr. Amalia Petronio v sod. z Accademio dei Concordi iz Roviga in OSSI in s SIK.

Razstava LETOŠNJI PREŠERNOVI NAGRAJENCI
Od 4.2. do 2.3. v vitrinah pred izposojo. Pripr. Nives Ventin, Ljuba Vrabec, Laura Chersicola in Damjana Ivančič.

Predstavitev pesniške zbirke Feruccia Jakomina ISTRSKE PESMI
11.2. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI. Knjigo je predstavil Dušan Jakomin, večer je vodil Milan Gregorič.

Srečanje s pisateljem GIACOMOM VITOM
25.2. v OŠ P.P. Vergerija v Kopru. Pripr. Amalia Petronio.

Predstavitev knjige SPOL IN UPOR – ZBRANA DELA ANGELE VODE
5.3. v čital. knjiž. Pripr. v sod. z Uradom za žensko politiko. Na predstavitvi sta sodelovali Karmen Klavžar ter Ljerka Bizilj.

Srečanje z avtorjem stripov MARIOM CERNETOM
23.3. v OŠ Dante Alighieri v Izoli. Pripr. Amalia Petronio.

Razstava PRIMORSKA SREČANJA V LETO 2000 : OD GORIŠKIH SREČANJ, OBALE DO PRIMORSKIH SREČANJ
Od 20.4. do 7.5. v avli knjiž. Pripr. Ljuba Vrabec, Laura Chersicola in Damjana Ivančič. Na otvoritvi sodeloval Miro Kocjan, predsednik sveta revije.

Predstavitev raziskovalnega projekta Rožane Koštial NABIRALNIŠTVO V ŠAVRINSKI ISTRI
7.5. v Gledališču Koper. Pripr. v sod. SRSLK. Pogovor z avtorico vodila Irena Urbič.

Razstava VETER V LASEH, S ŠPORTOM PROTI DROGI
Od 10.5. do 30.5. v avli knjiž. Pripr. Nives Ventin in Dragica Petrinja, sod. učenci OŠ Antona Ukmarja iz Kopra.

Pogovor s Petrom Merkujèm o temah PRIMERJAVA DVEH EKSODUSOV (ISTRSKEGA IN SUDETSKEGA) in NASTANEK NEMŠKO-ČEŠKE SPRAVE
20.5. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI. Pogovor z avtorjem je vodil Milan Gregorič.

Predavanje dr. Tefka Saračevića DIGITALNE KNJIŽNICE – SODOBNI TRENDI NA PODROČJU INFORMACIJSKIH ZNANOSTI
2.6. v Mali gledališki dvorani v Kopru. Pripr. Laura Chersicola v sod. VSK in ZRS.

Srečanje s švedsko pisateljico Mecko Lind, avtorico knjige ISABEL
4.6. v Avditoriju v Portorožu. Pripr. Amalia Petronio. Na predstavitvi je sodeloval Luciano Monica, pogovor je vodila Irena Urbič.

Razstava ARHITEKTURNA DELAVNICA ABITANTI 1999
Od 10.6. do 30.6. v avli knjiž. Pripr. arhitekti in študentje arhitekture.

Multimedijski večer PADOVANSKA ILUSTRIRANA BIBLIJA IN MINIATURA V PADOVI OD SREDNJEGA VEKA DO XVIII. STOLETJA
17.6. v čital. knjiž. Pripr. Amalia Petronio in Ivan Marković v sod. z Accademio dei Concordi iz Roviga.

Razstava KOPER SKOZI STOLETJA - KNJIŽNA KULTURNA DEDIŠČINA
Od 23.9. do 31.10. v avli knjiž. in domoznanski čital. 99 eksp. Pripr. Ivan Marković, Ljuba Vrabec, Laura Chersicola, Damjana Ivančič.

ISTRSKI LITERARNO –UMETNIŠKI VEČER
27.9. v Accademii dei Concordi v Rovigu. Pripr. Amalia Petronio v sod. z Accademio dei Concordi iz Roviga

Srečanje z ilustratorko PAOLO SAPORI in pisateljem FRANCOM FACCHINIJEM
1.10. v otroškem vrtcu Delfino blu v Kopru. Pripr. Amalia Petronio.

Razstava gob
15.10.-26.10. v avli knjiž. Pripr. Gobarska družina Koper.

Razstava IMAVA SE RADA - OB SVETOVNEM DNEVU AIDS-A
29.11. do 3.12. Pripr. Dragica Petrinja v sod. z Zvezo prijateljev mladine.

Razstava ob novem letu SPOROČILA ZA NOVO TISOČLETJE
Od 6.12. do 6.1. v avli knjiž. 53 eksp. Pripr. Amalia Petronio in Nives Ventin.
Od 6.12.2000 do 6.1.2001 v Tartinijevi hiši v Piranu. Pripr. Amalia Petronio v sod. SIP.

Predstavitev kataloga LA BIBLIOTECA BESENGHI
9.12. v palači Besenghi v Izoli. Pripr. Ivan Marković v sod. z OSSI. Na predstavitvi sodeloval avtor Ivan Marković in Silvano Sau.

2000

Predavanje Silvie Blezze Picherle o izdajanju knjig za predšolske otroke "RIFLESSIONI PEDAGOGICHE SULLA PRODUZIONE EDITORIALE DELLA LETTERATURA PER LA FASCIA PRESCOLASTICA"
24.1. v palači Gravisi v Kopru. Pripr. Amalia Petronio.

Literarni večer s pesnikom ALEŠEM ŠTEGERJEM
26.1. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s SD. Avtorja je predstavila Jasna Čebron.

Razstava – predstavitev knjige Huberta Požarnika PRIHODNOST NAPREDKA
6.3. do 17.3. v avli knjiž. Pripr. Nives Ventin.

Predavanje dr. Jedrt Vodopivec KNJIŽNE VEZAVE – PREGLED RAZVOJA IN OBLIK VEZAV

10.3. v čital. knjiž. Pripr. Ljuba Vrabec, Laura Chersicola in Damjana Ivančič v sod. z Društvom bibliotekarjev Primorske.

Predstavitev literarne revije FONTANA (št.29/30)

1.3. v čital. knjiž. Pripr.v sod. s SD. Na predstavitvi so sodelovali Danilo Japelj, Emil Zonta, Janez Janežič , pogovor je vodila Jasna Čebron.

Srečanje s poezijo

14.3. v palači Gravisi v Kopru. Pripr. Amalia Petronio. Sodelovale so pesnice Maria Palakovič, Elsa Gasperini, Adriana Čeh in Isabella Flego.

Srečanje s Samom Pahorjem

16.3. v čital. knjiž. Pripr. v sod. KI.

Predstavitev knjige Nele Bebler KALENDARIJUM

22.3. v čital. knjiž. Avtorico in njeno delo sta predstavila Marjan Tomšič in Gašper Malej, pogovor je vodila Irena Urbič.

Razstava ob MEDNARODNEM DNEVU VODA, 22.3.

Od 22.3. do 10.5. v avli knjiž. pripr. Ekološko društvo Slovenske Istre.

Predstavitev bibliografije Livia Sossija MLADINSKI PISATELJI FURLANIJE-JULIJSKE KRAJINE

10.5. v čital. knjiž. Pripr. Amalia Petronio, Ljuba Vrabec, Laura Chersicola in Damjana Ivančič. Sodelovali so avtor Livio Sossi, Claudio Caltana, Marko Kravos in Nadja Pupis.

Od 10.5. do 30.6. je bila postavljena razstava MLADINSKI PISATELJI FURLANIJE-JULIJSKE KRAJINE.

Predavanje KALI – MREŽA VODNIH BIOTOPOV Centra za kartografijo favne in flore ter Društva za preučevanje dvoživk in plazilcev Societas herpetologica slovenica

22.6. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s PM.

Razstava slik likovnega krožka OŠ Pinka Tomažiča Koper KOPRSKI DIMNIKI

Od 1.7. do 21.9. v avli knjiž.

Razstava STARI TISKI : KNJIGE IZ 16. STOLETJA V OKSV

Od 22.9. do 22.10. v avli knjiž. Pripr. Damjana Ivančič.

Slavistični dnevi: -Predstavitev dvesto zvezkov Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev in Okrogla miza o šolskem slovarju

6.10. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s SD.

Razstava gob
Od 23.10. do 24.10. v avli knjiž. Pripr. Gobarska družina Koper.

Predavanje KLASIKI V ŠOLI DANES
17.10. v palači Gravisi v Kopru. Pripr. Amalia Petronio. Predavali sta Elisa Arezzù in Maria Grazia Ciani iz Padove.

Predavanje E-COMMERCE
27.10. v palači Gravisi v Kopru. Pripr. Amalia Petronio. Predavala Liana Benedetti Stimbelli.

Predstavitev pesnika Aleksija Pregarca
21.11. v čital. knjiž. Pripr. v sod. s KI in SD.

Razstava FRANCE PREŠEREN – 200 LET
Od 1.12.2000 do 2.2.2001 v avli knjiž. 104 eksp. Pripr. Vitjan Petrinja.

Prireditev JISTRA JIMA ŠE ZA POVEDAT
9.12. v Gledališču Koper. Pripr. v sod. s skupino Šavrinske pupe in ragaconi iz Šmarij. Večer sta vodili Rožana Koštial in Irena Urbič.

Predstavitev knjige Milana Rakovca ISTRAGRAM
19.12. v čital. knjiž. Pripr. v sod. z društvom Pina. Avtorja sta predstavila Urša Lipovec Čebron in Gašper Malej.

Uporabljene okrajšave:
akad. slik.- akademski slikar
čital. – čitalnica
eksp. – eksponati
fotog. – fotografije
knj.- knjige
knjiž. – knjižnica
lit.več.- literarni večer
nasl.- naslov
odd.- oddelek
predav.- predavanje
pripr. – pripravil(a)
razgl. – razglednice
razst.- razstava
sod. – sodelovanje
CCP- Centro culturale polivalente di Ronchi dei Legionari
CI- Circolo Istria Trieste
CMK- Center za mladinsko knjiž. A. Alberti iz Trsta

GMD- Goriška Mohorjeva družba
GGRC- Italijanska gimnazija Gian Rinaldo Carli Koper
IU- Italijanska unija Reka
KI- Klub Istra
OKSV- Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper
OSSI- Obalna samoupravna skupnost Italijanov
OŠ- Osnovna šola
PM- Pokrajinski muzej
SBK- Splošna banka Koper
SD- Slavistično društvo
SEDŠ- Srednja ekonomska in družboslovna šola Koper
SIK- Skupnost Italijanov Santorio Santorio iz Kopra
SIP- Skupnost Italijanov Giuseppe Tartini iz Pirana
SRSLK- Skaldom RS za ljubiteljsko kulturo iz Kopra
VSK- Visokošolsko središče Koper
ZB- Združenje borcev in udeležencev NOB iz Kopra
ZDJP- Zgodovinsko društvo za Južno Primorsko iz Kopra
ZKO- Zveza kulturnih organizacij Koper
ZRS- Znanstveno in raziskovalno središče iz Kopra

Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, Trg Brolo 1, 6000 Koper
Biblioteca centrale Srečko Vilhar Capodistria, Piazzale Brolo 1, 6000 Capodistria

Pol stoletja - Mezzo secolo 1951-2001

Zbornik ob jubileju Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper
Almanacco per il giubileo della Biblioteca centrale Srečko Vilhar Capodistria

Glavni urednik - Redattore capo
Ivan Marković

Uredniški odbor - Comitato di redazione
Ivan Marković
Evgen Koštial
Damjana Ivančič
Ljuba Vrabec
Amalia Petronio

Fotografije - Fotografie
arhiv knjižnice

Prevodi v italijanščino - Traduzione in italiano
Ivan Marković

Lektorici - Recensori
Damjana Ivančič
Vesna Vlahovič

Izdala - Edizioni
Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper

Za knjižnico - Per l'editore
Evgen Koštial

Tisk - Stampa
Tiskarna Stražar Koper

Naklada - Tiratura
500 izvodov

Koper - Capodistria, november - novembre 2001